

Yksi työ ja kymmenen tekijää

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
kanttoreiden kokemuksia omasta
ammattillisesta identiteetistään

—
ANNA HELENIUS

79

STUDIA
MUSICA

TAIDEYLIOPISTON SIBELIUS-AKATEMIA

Yksi työ ja kymmenen tekijää

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden kokemuksia
omasta ammatillisesta identiteetistään

Anna Helenius

Yksi työ ja kymmenen tekijää

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden kokemuksia omasta ammatillisesta identiteetistään

Studia Musica 79

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia 2020

Ohjaajat:

Professori, MuT Tuire Kuusi, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Yliopistonlehtori, MuT Jorma Hannikainen, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Esitarkastajat:

Yliopistonlehtori, KT Susanna Paloniemi, Jyväskylän yliopisto

Yliopistonlehtori, FT Melisa Stevanovic, Helsingin yliopisto

Kustos: Professori Tuire Kuusi, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Vastaväittäjä: Yliopistonlehtori, Susanna Paloniemi, Jyväskylän yliopisto

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

DocMus-tohtorikoulu

Väitöskirja

Studia Musica 79

Kannen suunnittelu: Jan Rosström

Kannen kuva: Venla Ingalsuo

Paino: Unigrafia Oy

Helsinki 2020

Painettu:

ISBN 978-952-329-141-6

ISSN 0788-3757

Pdf:

ISBN 978-952-329-142-3

ISSN 2489-8155

Tiivistelmä

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia Helsinki
Studia Musica, 79, 2020
Anna Helenius

Yksi työ ja kymmenen tekijää

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden kokemuksia omasta ammatillisesta identiteetistään

Tämän väitöstutkimuksen kohteena ovat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden kokemukset omasta ammatillisesta identiteetistään, toisin sanoen heidän käsityksensä itsestään ammatillisina toimijoina. Ammatillinen identiteetti ymmärretään tässä ilmiönä, joka sisältää piirteitä sekä sosiaalisesta että persoonallisesta identiteetistä. Ammatillisen identiteetin katsotaan muotoutuvan työn kontekstissa, sen rakenteissa ja sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa.

Tätä käsitystä ammatillisesta identiteetistä lähestytään fenomenologis-hermeneuttisella tutkimusotteella analysoimalla kanttoreiden ammatillisen toimijuuden kokemusta ja niitä ilmiöitä, jotka työpaikan toimintaympäristössä vaikuttavat tähän kokemukseen. Tutkimuksen aineisto on kerätty keväällä 2016 syvähaastattelemalla 10:tä kanttoria eri puolilta Suomea. Haastatellut kanttorit ovat valmistuneet Sibelius-Akatemiasta musiikin maistereiksi vuosina 2000–2005. Aineisto analysoitiin ensin aineistovetoisesti ja se luokiteltiin aihioihin ja teemoihin. Analyysin edetessä teemat jäsenyivät teoriaohjaavasti kahdeksaan kategoriaan, jotka puolestaan muodostivat kaksi luokkaa: Kanttorin käsitys itsestään ammatillisena toimijana ja kanttorin toimintaympäristö ammatillisen identiteetin neuvottelun kehyksenä.

Tutkimustuloksista voidaan todeta, että kaikki haastatellut kanttorit kokevat ammatillisen identiteettinsä yksilöllisesti. Yhteisiä tai lähes kaikilla haastatelluilla esiintyneitä teemoja ammatillisen identiteetin kokemuksessa ovat mm. pitkällinen, usein harrastuksena aloitettu opiskelu, suuri vaivannäkö opiskeluvaiheessa, rakkaus ja intohimo musiikkiin, kriittinen suhtautuminen ammatinhallintaan, työn pirstaleisuus, työn rajojen epäselvyydet ja ajatus työstä elämäntapana, pyrkimys korkeaan laatuun ja hengellisyyden kokeminen olennaisena osana työtä. Tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä, mutta ne antavat hyödyllistä tietoa kanttorille itselleen, heidän esimiehilleen ja seurakunnille sekä kaikille kanttoreiden kanssa toimiville ja heitä kouluttaville tahoille.

Avainsanat

Kanttori, muusikko, ammatillinen identiteetti, ammatti-identiteetti, toimijuus, hengellinen työ, hengellisen työn tekijä, kirkon työntekijä, seurakunnan työyhteisö, kanttorin ammattitaito, haastattelututkimus.

Abstract

University of the Arts, Sibelius Academy, Helsinki
Studia Musica, 79, 2020
Anna Helenius

One work and ten workers

In their own words: Cantors' professional identity in the Evangelical Lutheran Church of Finland

This doctoral thesis focuses on the experience of cantors in the Evangelical Lutheran Church in Finland, specifically with regard to their own professional identity, that is, their perception of themselves as professionals. Professional identity is understood here as a phenomenon that includes features of both social and personal identity. Professional identity is considered to be shaped by the context of work, its structures and social interactions.

This notion of professional identity is studied through a phenomenological-hermeneutic research approach by analyzing the experience of cantors' professional agency and the phenomena that influence this experience in the working environment. The study material was collected in spring 2016 through in-depth interviews with 10 cantors from all over Finland. The cantors had graduated from the Sibelius Academy as Master of Music between 2000 and 2005. The material was first analyzed using data-driven content analysis and classified into expressions and themes. As the analysis progressed, the themes were grouped into eight categories by a theoretically-driven analysis. The eight categories were further merged into two categories: the cantor's perception of him/herself as a professional and the cantor's operating environment as a framework for negotiating professional identity.

The results showed that all of the interviewees experienced their professional identity in deeply personal ways. Common themes or themes arising from nearly all interviews include the following: lengthy study, often started as a hobby, high levels of study effort, love and passion for music, critical attitude to mastery of the profession, fragmentariness of work, ambiguity of boundaries between work and leisure, the idea of working as a lifestyle, striving for high quality and the experience of spirituality as an essential part of work. The results of the research are not generalizable, but they provide useful information to the cantors themselves, their superiors and parishes, and to all those working with and educating cantors.

Keywords

Cantor, Musician, Professional Identity, Professional Identity, Agency, Spiritual Work, Spiritual Worker, Church Worker, Ward Work Community, Cantor Professionalism, Interview Study.

Esipuhe

Eräänä kevätaamuna vuonna 1995 astelin Töölönkatu 28:n rappusia jännittyneenä ylöspäin. Eteisen kultaiset seinät tekivät minuun heti vaikutuksen. Oli Sibelius-Akatemian pääsykoepäivä ja edessä oli päivän verran monenlaisia testejä ja musiikinäytteitä. Päivän päätteeksi astelin samat rappuset keveästi alas ja katsoin taakseni toivoen, että syksyllä nämä rappuset olisivat päivittäisessä käytössäni. Toiveeni toteutui. Rappuja noustiin ja laskettiin milloin juosten, milloin laahustaen usean vuoden ajan. Lopulta tuli päivä, jolloin askellusta sävytti harras ja kiitollinen tunnelma. Takana oli säveltäpailu B:n tentti, jonka jälkeen kaikki maisteriopinnot olivat valmiina. Pysähdyin rappusilla ja katsoin taakseni. Tein mielesäni päätöksen – näitä portaita en koskaan enää kävele! Kuinka ollakaan haaveväitöskirjasta johti minut noiden samojen rappujen juureen totemaan – tässä sitä taas ollaan ja rappuaskellus jatkuu!

Olen saanut väitöskirjaprosessissani monenlaista tukea ja kannustusta useilta ihmisiltä ja instituutioita, joita ilman tämä tutkimus ei olisi valmistunut. Haluankin kiittää Taideyliopiston Sibelius-Akatemian klassisen musiikin DocMus-tohtori-koulua ja esittää sydämelliset kiitokseni pääohjaajalleni professori Tuire Kuuselle. Häneltä saamani asiantunteva ohjaus ja tuki on ollut ensiarvoisen tärkeää koko prosessin ajan.

Kiitokseni myös jatko-opintojeni vastuuohjaajalle yliopistonlehtori Jorma Hannikaiselle. Teoriataustalukua koskevasta rohkaisevasta palautteesta kiitos professori Anneli Eteläpellolle. Kiitokseni Kirkon tutkimuskeskukselle ja Kirkon musiikin ammattilaisena kasvamisen hankkeelle tutkimukseni mahdollistamisesta sekä hankkeen jäsenille tuesta ja keskusteluista pitkin matkaa. Suuret kiitokseni väitöskirjani esitarkastajille yliopistonlehtori Susanna Paloniemelle ja yliopistonlehtori Melisa Stevanovicille. Arvokkaat kommentinne auttoivat minua hiomaan ja viimeistelemään käsikirjoitukseni lopulliseen muotoonsa.

Tutkimukseni tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman aineistoa. Suuri kiitos teille kymmenelle kanttorille, jotka jaoitte kokemuksianne ja palan elämästänne. Analyysin ja kirjoittamisen vaiheissa olitte kuin seuranani jatkuvasti. Tuntuu kuin tämä tutkimus olisi yhdessä tehty.

Koko tutkimusprosessi oli huikea ja antoisa matka, mutta se vaati veronsa ja aikansa. Tämä aika oli pois lapsiltani, puolisoiltani ja muilta läheisiltäni ja siksi tunnen sekä pahoittelun että kiitoksen tunteita teitä kohtaan. Venla, Lauri ja Johannes, kiitos ja anteeksi. Kiitos Markku tuesta, kannustuksesta ja kaikista keskusteluista, joita väsymättä jaksoit kanssani käydä. Kiitos vanhempani Marja ja Markku sekä sisarukseni Jonna ja Noora, kiitos Kari, Johanna ja Jaakko tuestanne näinä vuosina. Kiitos Eerolle siitä, että sain tehdä musiikkia opintovapajaksoillani. Saattaa olla, että sellotunnin musisointia odotti toisinaan enemmän säästäjä-äiti kuin sellisti itse. Kiitos myös työpaikkani Hyvinkään seurakunta joustavista työjärjestelyistä sekä kannustuksestanne Jyrki ja Ilkka.

Tänä syksynä Sibelius-Akatemia teki muuttoa pois Töölönkatu 28:sta, ja minä kävelin raput vielä kerran alas. Katsahdin taakseni ja hyvästelin opinahjoni, sen ihmiset, kahvilan, kultaiset seinät ja rappuset.

Riihimäellä Tapaninpäivänä 26.12.2019

Anna Helenius

Sisällys

1	JOHDANTO.....	13
1.1	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	13
1.2	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	18
1.3	TUTKIJAJOSITIO	18
1.4	TUTKIMUKSEN RAKENNE	21
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA	22
2.1	KANTTORIN KOULUTUS JA TYÖ.....	22
2.1.1	<i>Kanttorinvirka ja koulutus</i>	<i>22</i>
2.1.2	<i>Kanttorinvirkaa ohjaavat säädökset ja kanttorin tehtävät.....</i>	<i>25</i>
2.1.3	<i>Kanttorin toimintaympäristö ja työn luonne</i>	<i>31</i>
2.2	IDENTITEETTI	39
2.2.1	<i>Henkilökohtainen ja sosiaalinen identiteetti</i>	<i>39</i>
2.2.2	<i>Kategorisointi ja stereotyyptiat</i>	<i>43</i>
2.2.3	<i>Rooli ja positio.....</i>	<i>45</i>
2.2.4	<i>Ammatillinen identiteetti.....</i>	<i>47</i>
2.3	AIKAISEMPI TUTKIMUS KANTTOREIDEN AMMATILISESTA IDENTITEETISTÄ ...	53
2.4	AMMATILLINEN IDENTITEETTI TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA	60
2.5	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TAUSTAOLETUKSET	61
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	64
3.1	AINEISTON HANKINTA.....	64
3.1.1	<i>Syvähaastattelu</i>	<i>64</i>
3.1.2	<i>Haastateltavien valinta</i>	<i>65</i>
3.1.3	<i>Haastattelujen toteuttaminen</i>	<i>67</i>
3.2	ANALYYSI.....	71
3.2.1	<i>Aineiston järjestäminen</i>	<i>71</i>
3.2.2	<i>Aineiston luokittelu</i>	<i>73</i>
3.3	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA PÄTEVYYS	77
4	KANTTORIN KÄSITYS ITSESTÄÄN AMMATILISENA TOIMIJANA..	82
4.1	MUUSIKOKSI KASVAMINEN JA VARHAISET KÄSITYKSET KANTTORIN AMMATISTA	82
4.2	AMMATIN HALLINTAAN LIITTYVÄT TAIDOT	88
4.2.1	<i>Urkujen soitto, laulu ja liturgia</i>	<i>88</i>
4.2.2	<i>Kuorotyö ja pedagogiikka.....</i>	<i>94</i>
4.2.3	<i>Kevyt musiikki</i>	<i>100</i>
4.2.4	<i>Kohtaamisen taito ja muu osaaminen ammatissa</i>	<i>102</i>
4.3	AMMATTIIN LIITTYVÄT ARVOT JA IHANTEET	107
4.4	AMMATTIIN LIITTYVÄT SITOUMUKSET	114
4.4.1	<i>Sitoumukset musiikkiin ja uskoon</i>	<i>114</i>

4.4.2	<i>Sitoutuminen työajattomaan työaikaan</i>	119
4.4.3	<i>Sitoutuminen pukeutumiseen</i>	123
4.5	MOTIVAATIO JA TURHAUTUMINEN TYÖSSÄ	126
4.6	PERSOONA KANTTORIN TYÖSSÄ.....	133
4.7	KÄSITYS OMASTA AMMATILLISUUDESTA TULEVAISUUDESSA.....	136
4.8	YHTEENVETO.....	140
5	KANTTORIN TOIMINTAYMPÄRISTÖ AMMATILLISEN IDENTITEETIN NEUVOTTELUN KEHYKSENÄ.....	142
5.1	KANTTORIN AMMATILLISUUDEN KOKEMUKSESSA ILMENEVÄT MATERIAALISET TEKIJÄT.....	142
5.1.1	<i>Työtilat</i>	142
5.1.2	<i>Musiikkiin liittyvät työvälineet</i>	144
5.2	KANTTORIN AMMATILLISEN POSITION KOKEMUKSESSA ILMENEVÄT VALTASUHTEET, PUHETAVAT JA TYÖKULTTUURI.....	147
5.2.1	<i>Kanttorikollegat</i>	147
5.2.2	<i>Seurakuntien työkuulttuuri kanttoreiden silmin</i>	152
5.2.3	<i>Työyhteisön valtasuhteet, kanttori työyhteisössä</i>	156
5.2.4	<i>Esimiehet</i>	162
5.2.5	<i>Seurakuntalaiset</i>	165
5.3	YHTEENVETO.....	174
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	176
6.1	KANTTORI AMMATILISENA TOIMIJANA	176
6.2	SEURAKUNTA KANTTORIN TYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ JA IDENTITEETIN NEUVOTTELUN KEHYKSENÄ.....	185
6.3	POHDINTA.....	193
6.3.1	<i>Pirstalainen työnkuva</i>	193
6.3.2	<i>Moniosaajan yksi ammatillinen identiteetti</i>	195
6.4	JATKOTUTKIMUSAIHEITA.....	198
6.5	LOPUKSI	199
	LÄHTEET	201
	LIITTEET	219

Liite 1 Kirkon hengellisen työn työntekijän ydinosaamisalueet

Liite 2 Kanttorin ydinosaamisalueet

Liite 3 Kutsu tutkimushaastatteluun

Liite 4 Luokittelutaulukko

1 JOHDANTO

Ensimmäisessä luvussa johdatan aiheeni pariin ja esittelen alustavasti tutkimuskysymykseni. Lisäksi johdantoluvussa avaän tutkijapositioni sekä kanttorina että tutkijana. Tämän jälkeen esittelen lyhyesti tutkimukseni tavoitteet ja käsillä olevan tutkimusraporttini rakenteen.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Identiteetti kulkee mukamme jatkuvasti. Identiteetti tarkoittaa ihmisen käsitystä itsestään omana yksilöllisenä itsenään, mutta myös ryhmiin kuuluvana yksilönä (ks. tarkemmin lukua 2). Kaikissa meissä on samanaikaisesti monta identiteettiä, jotka aktivoituvat kukin vuorollaan tilanteen vaatimalla tavalla. Esimerkiksi kansallinen identiteettimme nousee esiin vaikkapa itsenäisyyspäivänä tai urheilukilpailuissa, joissa heilutamme innolla Suomen lippua ja yhdymme Maamme-laulun säveliin. Yhdessä hetkessä olemme äiti tai isä, joka huolehtii lapsiaan kouluun aamutoimien lomassa, ja jo hetken päästä keskustelemme kokouksessa asiantuntevasti ammatillisista seikoista. Tässä työssä tutkin, mitä kaikkea identiteetin kokemiseen ja ilmenemiseen liittyy. Tutkin sitä, miten identiteettimme yhdistää ja saa meidät kokemaan joukkoon kuulumista ja toisaalta myös tekee meistä juuri oman itsemme, ainutlaatuisen yksilön. Oman identiteetin pohtiminen on luonnollista nykyajassa, jossa esimerkiksi eri kulttuurit ovat yhä monipuolisemmin läsnä arjessamme. Myös työelämän muutos ja vilkas kehitys herättää pohtimaan sitä, keitä me ammattilaisina syvimmiltään olemme. Tässä työssä tarkastelen erityisesti ammatillista identiteettiä. Tutkimukseni kohdistuu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kantoreihin.

Identiteetin pohtiminen ja identiteetin tutkimus on viime vuosina ollut vilkasta erityisesti työhön ja ammattiin liittyen. Esimerkkeinä voidaan antaa seuraavat väitöstutkimukset: Hannele Palukan (2003) tutkimus lennonjohtajien ammatti-identiteetistä, Outi Häggin (2011) tutkimus yrittäjäidentiteetistä, Kalevi Paldaniuksen (2012) tutkimus eläinlääkärin ammatti-identiteetistä, Teija Mankkisen (2011) tutkimus palomiesidentiteetistä ja Anne Koski-Heikkisen (2013) tutkimus ammatillisen opettajan identiteetistä. Lukuisia tutkimuksia on tehty myös ammatillisen identiteetin rakentumisesta ammattiin opiskelun aikana (esim. Kärnä 2005, Reid 2008).

Ammatillisen identiteetin tutkimusta on jonkin verran tehty myös kirkon työntekijöiden osalta. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijäryhmien ammatilliseen identiteettiin liittyviä väitöstutkimuksia on tehty ensinnäkin sairaalasielunhoitajista (Sippo 2000). Sippo tarkasteli sairaalassa työskentelevien pappien kokemuksia ammatillisesta identiteetistään yhteisössä, jossa he ovat ainoita ammattinsa edustajia. Oman tutkimuksensa ovat saaneet myös kirkon perheneuvojat (Ruotsalainen 2002) ja nuorisotyönohjaajat (Valtonen 2009), joista jälkimmäinen tutkimus keskittyi nuorisotyönohjaajiksi opiskelevien spiritualiteetin ja ammatillisen identiteetin muotoutumiseen. Diakonisojen ja seurakuntasienarten ammatillista identiteettiä on tutkinut Sihvo (1969). Diakoni-, diakonissa- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoita on puolestaan tutkinut Launonen (2009). Launonen keskittyi tutkimuksessaan opiskelijoiden ammatilliseen motivaatioon, osaamiseen ja identiteettiin. Papeiksi opiskelevien, teologisen tiedekunnan soveltavia opintoja suorittavien ammattikuvan ja identiteetin rakentumista on tutkinut Salomaa (2007) ja teologiseen tiedekuntaan pyrkivien uravalintamotiiveja sekä ammatillista suuntautumista Niemelä (1999). Muusikoiden ammatillista identiteettiä ovat tutkineet esimerkiksi Huhtanen (2004), Huhtinen-Hilden (2012), Juuti (2012), Lindeberg (2005) ja Partti (2012), mutta näissä tutkimuksissa kohteena ei ollut kirkkomuusikko.

Kanttorin ammattiin liittyvä tutkimus on ollut Suomessa ja kansainvälisestikin vähäistä. Norjalaisen Solveig Christensenin (2013) väitöstutkimus kohdistui

vastavalmistuneisiin, amk-tasoiset opinnot suorittaneisiin kanttoreihin. Hän keskittyi tutkimaan näiden kanttoreiden ymmärrystä ammatillisen osaamisensa osatekijöistä sekä näiden osatekijöiden suhdetta siihen, miten kanttorit ymmärsivät ammatillisen roolinsa. Kanadalainen Daniel Hansen (1998) puolestaan tutki seurakuntalaisten näkemyksiä ammattilaiskanttorin tai vapaaehtoisena toimivan kanttorin roolista sekä kyselyn että haastattelun avulla. Hansenin kyselyssä kartoitettiin seurakuntalaisten näkemystä ihanteellisesta kanttorista monipuolisten kysymysten avulla, jotka koskivat muun muassa näkemystä kanttorin roolista esimerkiksi opettajana, esiintyjänä tai julistajana, virsien valintaa sekä messun valmisteluun käytettävää aikaa – ja kysyttiinpä kartoituksessa myös vastaajien näkemyksiä kanttorin viitan väristä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreihin tai kanttorinvirkaan liittyviä väitöstutkimuksia ovat tehneet Kaarlo Jalkanen (1976), joka tutki lukkarin- ja urkurinviran kehitystä historiallisesta näkökulmasta 1800-luvulla, Lea Ryyänen-Karjalainen (2002), jonka tutkimus käsitteli naiskanttoreiden asemaa Suomen kirkossa, Leena Tiitu (2009), joka tutki kanttoreiden ammattikuvaa kyselytutkimuksen avulla, sekä Kaija Ravolainen (2014), jonka tutkimus käsitteli kanttorinviran alkuvaiheita.

Vaikka varsinaisesti kanttorin ammatilliseen identiteettiin keskittyvää väitöstutkimusta ei Suomessa ole tehty, aiheesta on olemassa arkitietoa, pienimuotoisia tutkielmia ja mietintöjä. Levinnein arkikäsitys kanttorin ammatillisesta identiteetistä on ajatus, että kanttorin ammatillinen identiteetti on kaksijakoinen ja sisältää sekä muusikon että kirkon työntekijän identiteetin. Ensimmäisen kirjoitetun maininnan löydän tällaisesta ajatuksesta vuodelta 1998. Kanttori Marjatta Hannula mainitsi tuolloin puheessaan Suomen kanttori-urkuriliiton kokouksessa kanttorin identiteetin painottuvan joko musiikkiin tai kirkkoon (Andersson, Helenelund, Jokinen, Mäntyranta ja Pajamo 2007, 165). Vuonna 2002 Kirkkohallituksen *Palvelijoiksi vihityt* -mietinnössä kirjoitetaan kanttorin virasta. Siinä todetaan kanttorin viran olevan sidottu kirkon hengelliseen ja rakenteelliseen identiteettiin: ”Jokaisessa seurakunnassa tulee olla kanttorin

virka (KL 6:13, KJ 6:9), jota katsotaan selvästi kirkon elämän muodosta eikä yksin musiikista käsin.” (Kirkkohallitus 2002, 29.) Mietinnössä kanttorin virka nähdään evankeliumin sanomaa julistavana, ja sen mukaan kanttori palvelee musiikin keinoin (Kirkkohallitus 2002, 131).

Vuonna 2007 valmistui mietintö, joka koski kanttorin viran kelpoisuusvaatimusten uudistamista. Siinä todetaan kanttorilla olevan sekä kirkon työntekijän identiteetti että muusikon identiteetti, ja nämä kaksi ovat kanttorille yhtä keskeisiä. (Kanttorityöryhmä 2007, 15.) Tämän jälkeen sama käsitys löytyy sanatarkasti yhtenevänä Pirttimaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyöstä vuodelta 2009. Pirttimaa esittää asian omana tietonaan, mikä onkin todennäköistä, onhan hän ollut jäsenenä kanttorityöryhmässä 2007. Sen sijaan arvoitukseksi jää, miten Pirttimaa on päätynyt tähän käsitykseen.

Tämän jälkeen käsitys kanttorin ammatillisen identiteetin kahtiajakautumisesta on levinnyt useissa tutkielmissa ja selvityksissä. Asia on esillä myös Tiitun (2009) väitöstutkimuksessa, johon käsitys on lainattu lähes sanasta sanaan kanttorimietinnöstä. Pohjannoro (2011), jonka selvityksen liitteistä kanttorityöryhmän mietintö 2007 löytyy, esittää kysymyksen siitä, katsotaanko kanttorin olevan *kirkkomuusikko* vai *kirkkomuusikko*. Samoin Huhtanen (2013) viittaa pro gradu -tutkielmassaan kanttorityöryhmään (2007) ja kertoo kanttorin identiteetin muodostuvat muusikon ja kirkon työntekijän identiteetistä. Alasaarela (2015) puolestaan on jo niin vakuuttunut tulevan kanttori-identiteettinsä kahtiajakautumisesta, että perustaa pro gradu -tutkimuksensa tälle oletukselle.

Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosaamiskuvaukset (Kirkon koulutuskeskus 2010) näyttävät perustuvan kanttorin kahden identiteetin malliin, vaikkei ydinosaamiskuvauksen keskiössä ole identiteetti vaan osaaminen. Kuvauksissa todetaan kirkon hengellisen työn tekijöillä olevan yhteinen hengellisen työntekijän ydinosaamiskuvaus (ks. liite 1), jonka keskiössä on läsnäolo ja kyky kohdata. Lisäksi jokaisella ammattiryhmällä on vielä toinen, oman erityisalansa

ydinosaamiskuvaus, kanttoreilla kanttorin ydinosaaminen (ks. liite 2), jonka keskiössä on liturginen musiikki ja jumalanpalvelus. (Kirkon koulutuskeskus 2010, 3–13.)

Kanttorin työtä ja identiteettiä koskevissa kirjoituksissa käytetään erilaisia käsitteitä, jotka osaltaan lisäävät haasteita jo ennestään vaikean asian pohdintaan. Puhutaan kirkon työntekijöistä, kirkon hengellisen työn tekijöistä, hengellisen työn tekijöistä, hengellisestä virasta, hengellisestä identiteetistä, työn hengellisestä luonteesta, spiritualiteetista, hengellisestä kutsumuksesta, henkilökohtaisesta uskosta ja niin edelleen. Näyttäisi siltä, että olisi tarkennettava käsitteiden määrittelyä ja sitä, milloin puhutaan musiikista Jumalan luomislahjana ja nähdään musiikki kiinteänä osana luterilaisen kirkon identiteettiä (Sariola 2003, 35, Salminen 2016, 88) ja milloin puhutaan ihmisen, tässä yhteydessä kanttorin, identiteetistä. Kirkkohallituksen (2002) *Palvelijoiksi vihityt* -mietinnössä mielestäni puhutaan kanttorin viran kiinteästä kuulumisesta koko kirkon hengelliseen identiteettiin. Edelleen mietinnössä käsitetään kanttorin soitto esimerkiksi siunaustilaisuudessa julistamiseksi (Kirkkohallitus 2002, 131), ei esiintymiseksi taiteilijana tai muusikkona. Vaikka kanttorityöryhmä on omassa mietinnössään samoilla linjoilla musiikilla julistamisen suhteen, todetaan siinä perinteiseen kirkkomusiikkiin liittyvän vahvasti esiintyvän taiteilijan identiteetti (Kanttorityöryhmä 2007, 15).

Jos Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virka käsitetään kokonaan hengellisenä virkana, onko mahdollista, että sitä tekevillä viranhaltijoilla olisi ammattinsa sisällä sekä hengellinen (kirkon työntekijän) että maallinen (muusikon) identiteetti? Kanttorit opiskelevat Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa ja tietävät jo opinnot aloittaessaan valmistuvansa kirkon hengellisen työn ammattiin¹. Teologit, diakonit ja nuorisotyönohjaajat sen sijaan voivat vielä opiskelun aikana valita suuntautuvatko kirkon vai yhteiskunnan työmarkkinoille.

¹ Kanttorin ammattiin valmistuneet voivat toki työllistyä muissakin ammateissa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia kanttoreiden ammatillisen identiteetin kokemuksia, ja tämä on ensimmäinen tähän aiheeseen keskittyvä väitöstutkimus Suomessa. Tutkimuksen tuloksista voivat hyötyä kanttoreita kouluttavat tahot sekä kanttoreiden työn toimintaympäristöt, seurakuntaorganisaatiot. Tutkimustulokset sivuavat myös kanttoreiden työhyvinvoinnin näkökulmaa monipuolistuvassa työssä. Ammatillisen identiteetin tutkimuksesta hyötyvät ennen kaikkea kanttorit itse, jotka voivat peilata omaa identiteettiään tässä tutkimuksessa esitettyyn. Ylipäätään oman ammatillisen identiteetin jäsentyminen voi vahvistaa kanttoreiden toimijuutta työssään.

Asetan tutkimuskysymykseni seuraavasti: Millaisena kanttori kokee oman ammatilliseen identiteettinsä? Tutkimuskysymystä tukevat ja tarkentavat seuraavat alakysymykset: 1. Mitä ammatillisuuden elementtejä aineistosta paljastuu? 2. Mitä työpaikan toimintaympäristön elementtejä aineistosta paljastuu?

Ammatillisen identiteetin ja identiteettien tutkimus kuuluu yhteiskuntatieteiden ja sosiaalipsykologian alaan. Ilmiö on toisaalta kaikille tuttu, mutta sitä on vaikea tarkalleen pukea sanoiksi. Tässä tutkimuksessa halusinkin kohdistaa huomiota käsitteen ja ilmiön määrittelyyn (ks. lukua 2), jotta olisi selvää, mitä ammatillisella identiteetillä tutkimuksessa tarkoitetaan (ks. Trede, Macklin ja Bridges 2012, 374).

1.3 Tutkijapositio

Olen koulutukseltani musiikin ja kasvatustieteen maisteri. Tämän yhdistelmän vuoksi olen valmistunut sekä tiede- että taideyliopistosta. En ole kuitenkaan koskaan toiminut opettajan virassa, vaan minulle oli aina selvää, että minusta tulee kanttori. Kasvatustieteen tutkinto on kuitenkin vaikuttanut rikastuttavasti sekä

työhöni että ajatteluuni. Ilman mitään käsitystä ihmistieteistä ei identiteetin tutkiminen varmaankaan olisi tullut mieleeni. Ensimmäisen välähdyksenomaisen ajatuksen väitöskirjan tekemisestä sain professori Heikki Ruismäen pro gradu -seminaarin luennolla noin 20 vuotta sitten. Siellä huomasin viihtyvänä tutkimuksen parissa. Ajatuksesta tekoihin – aika oli valmis nyt.

Kiinnostukseni kanttorin ammatilliseen identiteettiin alkoi luonnollisesti työelämässä. Muutamien työvuosien jälkeen löysin oman luontevan tapani olla kanttori. Työvuosien aikana olen saanut tutustua moniin kollegoihin ja olen huomannut muiden kanttoreiden tehneen toisenlaisia valintoja omaan tapaansa olla kanttori. Jokaisella meistä on oma erityisen kiinnostuksen kohteemme seurakunnan musiikkityön laajassa kentässä. Jokaisella on myös erilaiset taidot ja vahvuudet tehdä tätä monenlaista osaamista vaativaa työtä. Havaintoni siitä, että me saman virkänimikkeen kantajat olemme kovin erilaisia, herätti kiinnostukseni tähän tutkimukseen ja oli samalla myös omaa esiyymmärrystäni kanttorin ammatillisesta identiteetistä.

Kanttoreiden työn toimintaympäristö on monella tavalla pirstaleinen. Työtä tehdään monesti useissa kiinteistöissä työpäivän aikana. Työpäivän aikana vaihtuvat myös ihmiset, joiden kanssa työtä tehdään. Yhdessä hetkessä kanttori osallistuu työyhteisön kokoukseen esimerkiksi pappien kanssa, seuraavassa hän saattaa olla perhekerhossa laulattamassa pikkulapsia, ja työpäivän lopuksi voi kanttori harjoittaa suurta kirkkomusiikkiteosta kuoron ja orkesterin kanssa. Työviikkoon sisältyy vaihtuvia toimintaympäristöjä sekä erilaisia työtehtäviä. Kun kanttori esimerkiksi lauantaina kello 14 soittaa hautaan siunaamista omaisten suruun samaistuen, on hänen jo kello 15 vaihdettava olemuksensa toiseen kohdatakseen ilon täyttämä, jännityksellä vihkimistään odottava morsiuspari. Kanttorin työssä leimaavaa on myös valtava laaja-alaisuus. Työtä ja tekemistä riittää hyvin monipuolisesti. Olenkin usein pohtinut, mikä riittää. Muistan joskus tunteneeni lauantaina kuuden siunauksen jälkeen, että nyt on päivän työt tehty. Samaa tunnetta en saa soitettuani

neljä siunausta. Erityisesti kanttorin lauantapäivinä samaistun myös Erkki Lemisen runoon ”On lähdeittävä”, joka päättyy: ”Oi Herra, minäkin olisin mennyt poikieni kanssa saunaan.”

Kokemukset ovat yksilöllisiä. Niihin liittyvät merkitykset eivät ole tajunnassamme syntyessämme. Merkitysten verkosto rakentuu eletyn elämän myötä yhteisön kasvattamana ja tekee ihmisestä näin kulttuuriinsa sidotun, intersubjektii-visia merkityksiä omaavan olennon. (Laine 2018, 31–32.) Kanttorina jaan saman kulttuurisen kasvuyhteisön haastateltavieni kanssa. Olen saanut saman muusikon koulutuksen samassa taideyliopistossa haastateltavieni kanssa. Minulla on myös sama työ ja työn kehys, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunta, vaikka kukaan haastateltavistani ei tietenkään ollut omasta työyhteisöstäni. Saman kulttuuritaustan jakaminen nousee keskeiseksi arvioidessani omaa tutkijuuttani ja mahdollisuuksiani tehdä tätä tutkimusta. Ilman jaettua yhteisöllisyyttä en voisi ymmärtää haastateltavieni kuvailemia kokemuksia tai ilmaisuja.

Fenomenologisesti suuntaavassa tutkimuksessa ilmiöstä on kuitenkin tarkoitus nähdä tutkittavien antamat merkitykset. Heidän kokemuksensa eivät ole samoja kuin omani, vaikka kaikki työskentelemme kirkossa ja jaamme näin saman työn kontekstin. (Ks. Perttula 2000, 429.) Erityisen tärkeää minun oli siis tiedostaa ja erottaa oma esiyymmärrykseni sekä tutkimusta aloittaessani että jatkuvasti tutkimuksen edetessä. Tutkijana olen osa menetelmää tehdessäni tulkintaa omasta kokemuspohjastani käsin, joka tutkimuksen aikana muuttuu monipuolistuen jatkuvasti. Koska pyrin tutkimuksessani pääsemään kiinni toisten kanttoreiden kokemukseen heidän ammatillisesta identiteetistään, on minun tutkijana tiedostettava omat lähtökohtani ja ennakkoluuloni ja tarkasteltava näitä kriittisesti. (Tökkäri 2015, 21, Laine 2018, 33–35.) Ilman aktiivista oman kokemukseni ja ammatillisen identiteettini tiedostamista olen vaarassa nähdä ja peilata haastateltavissakin vain omaa ammatillista identiteettiäni. Tähän syynä ovat ihmisen tiedostamattomat taipumukset etsiä ja nähdä omia ajatuksia tukevia asioita (Tökkäri 2015, 22).

1.4 Tutkimuksen rakenne

Väitöskirjani koostuu kuudesta pääluvusta. Johdantoluvun jälkeisessä luvussa 2 esittelen tutkimukseni taustan. Luvussa kuvaan kanttorin työn koulutusta ja kanttorinvirkaa ohjaavia säädöksiä sekä kanttorin ammatillista toimintaympäristöä ja työtehtäviä. Luvussa 2 kerron myös identiteetin ilmiöstä paneutuen erityisesti ammatilliseen identiteettiin sekä siihen liittyviin tekijöihin. Lisäksi esittelen kanttorin ammatilliseen identiteettiin läheisesti liittyvät sekä aihetta sivuavat muut tutkimukset. Luvun lopussa tiivistän tutkimuskysymykseni ja tutkimukseni näkökulman. Esiteltyäni näin tutkimukseni lähtökohdat kerron luvussa 3 tutkimukseni toteutuksen vaihe vaiheelta aineiston hankinnasta aina aineiston analyysiin saakka. Luvussa 3 kuvaan myös haastateltujen valinnan. Luvun 3 päätteeksi arvioin tutkimukseni luotettavuutta ja pätevyyttä.

Luvusta 4 alkaen tutkimukseni raportti etenee tuloksiin. Käsittelen aluksi ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni liittyvät tulokset ja kuvaan haastateltujen käsitystä itsestään ammatillisena toimijana. Tähän lukuun sisältyvät kertomukset menneistä kokemuksista ammattiin opiskelussa sekä menneet ja nykyiset kokemukset ammatinhallinnasta. Lisäksi mukana ovat kokemukset työssä tarvittavasta osaamisesta, arvoista, sitoutumisesta ja motivaatiosta. Luku päättyy haastateltujen kertomiin kokemuksiin heidän omasta persoonastaan työssä sekä heidän ajatuksiinsa itsestään kanttoreina tulevaisuudessa. Luvussa 5 käsittelen toiseen tutkimuskysymykseeni liittyvät haastateltujen kuvaukset seurakunnasta toimintaympäristönä ja ammatillisen identiteetin neuvottelun kehyksenä. Tutkimusraporttini päättää luku 6, jossa vertailen tuloksiani aiemmin tiedettyyn ja esitän johtopäätöksiä sekä pohdintoja kanttorin ammatillisesta identiteetistä tämän tutkimuksen pohjalta.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tässä luvussa kerron ensin kanttorin ammatista ja työympäristöstä (luku 2.1). Sen jälkeen luvussa 2.2 tarkastelen identiteetti-ilmiön luonnetta, sekä siihen läheisesti liittyviä käsitteitä. Alaluvussa 2.3 luon katsauksen kanttorin ammatillisesta identiteetistä tähän mennessä tiedettyyn, ja alaluvussa 2.4 kuvaan sen lähtökohdan, jolle käsitykseni ammatillisesta identiteetistä tässä tutkimuksessa perustuu. Luvun 2 päätteeksi johdatan tutkimuskysymykseeni (luku 2.5).

2.1 Kanttorin koulutus ja työ

2.1.1 Kanttorinvirka ja koulutus

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa eli seurakunnissa, seurakuntayhtymissä, tuomiokapituleissa ja kirkkohallituksessa on noin 20 000 työntekijää, joista noin puolet työskentelee hengellisen työn piirissä (Suomen ev.lut. kirkko 2018). Hengellistä työtä tekeviin kuuluvat uskonnollisia toimituksia suorittavat papit ja kanttorit sekä julistus-, kasvatus-, opetus-, lähetys- ja diakoniatyötä tekevät viranhaltijat (Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 2018).

Seurakunnassa tulee kirkkojärjestyksen mukaan olla kirkkoherran ja diakonianviran lisäksi kanttorinvirka, joka voidaan erityisin perustein perustaa tai muuttaa osa-aikaiseksi. (Kirkkojärjestys 12.11.2010/1009/2012: 6. luku, 1. §.) Seurakunnassa voi olla yksi tai useampia kanttorinvirkoja riippuen seurakunnan koosta. Kanttorinvirka voi olla myös kahdella tai useammalla samaan hiippakuntaan kuuluvalla seurakunnalla yhteinen, ja se voidaan myös jättää täyttämättä tai täyttää määräaikaisesti osa-aikaisena tuomiokapitulini päätöksellä. (Kirkkojärjestys

12.11.2010/1009/2012: 6. luku, 1. §.) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorinvirka juontaa juurensa aina 300-luvulle ”laulajan virkaan”, josta monen kehitysjakson², vaihtelevien tehtävien ja koulutusmuutosten jälkeen on tullut monipuolinen ja korkeatasoinen ammattimuusikon virka (Erkkilä 2003, 75–95). Nykyisin Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on kolmen tyyppisiä kanttorinvirkoja, jotka eroavat toisistaan koulutusvaatimuksiltaan: ”Kanttorinvirka voidaan perustaa kirkkohallituksen määrittelemää laajaa yliopistotutkintoa, ylempää korkeakoulututkintoa tai muuta kirkkohallituksen hyväksymää tutkintoa edellyttäväksi viraksi. Tuomiokirkkoseurakunnassa tulee olla laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorinvirka.” (Kirkkojärjestys 8.5.2015/1606: 6. luku, 6. §.) Lukuun ottamatta tuomiokirkkoseurakuntia seurakunnissa päätetään paikallisesti, millaisia virkoja seurakunta tarvitsee. Yleisin kanttorinvirka seurakunnissa on ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorinvirka. Vuonna 2016 Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa työskenteli 878 kirkkomuusikkoa (Kirkon tilastokeskus 2018).

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorinvirkojen nimet ja koulutusvaatimukset ovat kokeneet muutoksia 1900-luvun lopussa ja edelleen 2000-luvulla (ks. Tiitu 2009, 32–45). Todettakoon, että tässä tutkimuksessa haastattelemani kanttorit olivat valmistuneet Sibeliuksen Akatemiasta³ vuosina 2000–2005 musiikin maisteriksi. Heillä kaikilla oli kelpoisuus vähintään ylempää korkeakoulututkintoa edellyttäviin kanttorinvirkoihin, joillain myös laajaa yliopistotutkintoa edellyttäviin kanttorinvirkoihin. Osa haastatelluista oli lisäksi suorittanut opinnot muuta kirkkohallituksen määrittelemää tutkintoa edellyttävään kanttorinvirkaan (haastateltavista lisää luvussa 3.1.2).

Kanttorinvirkojen kelpoisuusehdot ovat muuttuneet viimeksi vuonna 2010. Nykyisellään kaikkiin kanttorinvirkoihin pätevöittävien tutkintojen tulee sisältää tai niiden lisäksi tulee suorittaa vähintään 130 opintopisteen verran opintoja muun

² Tarkemmin kanttorin viran kehityksestä ks. Ravolainen (2014) tai esim. Grundstén (2017, 28–30).

³ Sibeliuksen Akatemia on nykyisin osa Taideyliopistoa.

muassa laulussa, musiikinjohdossa, urkujensoitossa, urkujen hoidossa ja huollossa, teologiassa sekä pedagogiassa. Tähän 130 opintopisteen kokonaisuuteen sisältyy myös päätoiminen ohjattu harjoittelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnassa. (Kirkon säädöskokoelma Nro 123.) Ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävään kanttorinvirkaan kelpoisuusehtona on 31.7.2010 jälkeen suoritettu musiikin, kasvatustieteen tai filosofian maisterin tutkinto, joista kahdessa jälkimmäisessä pääaineena tulee olla musiikkikasvatus. Lisäksi kulttuurialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto (muusikko ylempi AMK) kelpoistaa tähän kanttorinvirkaan samoin kuin ennen 1.8.2010 suoritettu kanttori-urkurin tutkinto, Sibelius-Akatemian vuosina 1993–1995 järjestämä kelpoistamiskoulutus sekä Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelman evankelis-luterilaisen suuntautumisvaihtoehdon mukaisesti 31.7.1995 mennessä suoritettu musiikin kandidaatin tutkinto tai kyseisessä koulutusohjelmassa sen jälkeen suoritettu musiikin maisterin tutkinto.

Koska haastateltavani ovat valmistuneet ennen nykyisin voimassa olevaa päätöstä vuodelta 2010, ne, jotka olivat suorittaneet laajaa yliopistotutkintoa edellyttävän kanttorin viran pätevyysvaatimusten, olivat opiskelleet ja saaneet pätevyysvaatimusten edellisten kelpoisuusvaatimusten aikana. Aiemman päätöksen mukaisesti heidän oli pitänyt suorittaa kirkkomusiikin osastolla suoritettua musiikin maisterin tutkinnon lisäksi joko toinen maisterintutkinto, joka liittyi suoraan kirkkomusiikin harjoittamiseen tai tuki sen harjoittamista, tai Sibelius-Akatemiassa suoritettu A-tason tutkinto ja siihen liittyvät opinnot. Vaihtoehtoisesti heidän oli pitänyt suorittaa kirkkomusiikin harjoittamiseen liittyvä tai kirkkomusiikin harjoittamista tukeva musiikin lisensiaatin tai tohtorin tutkinto. Haastatellut, jotka olivat suorittaneet laajaan yliopistotutkintoon pätevöittävät opinnot, olivat opiskelleet ajanjaksona, jolloin Sibelius-Akatemiassa suoritettu A-tason tutkinto ei yksin riittänyt tähän pätevyysvaatimukseen, vaan lisäksi oli suoritettava lisäopintoja tai erillinen toinen maisterin tutkinto. Tämä poikkeaa nykyisistä kelpoisuusvaatimuksista. (Ks. Kirkon säädöskokoelma Nro 123 ja Kanttorinvirkaan kelpoistavia tutkintoja koskevien säädösten soveltamisohje.) Nykyisten kelpoisuusehtojen mukaan laajaa yliopistotutkintoa

edellyttävään virkaan pätevöittävät opinnot on mahdollista sisällyttää musiikin maisterin tutkintoon.

2.1.2 Kanttorinvirkaa ohjaavat säädökset ja kanttorin tehtävät

Kirkkojärjestys säättää kanttorin tehtävästä seuraavasti:

”Kanttorin tehtävänä on johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa. Hän vastaa musiikista seurakunnan jumalanpalveluksissa sekä muissa kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, opettaa rippikoulussa, hoitaa muutenkin musiikkikasvatustyötä ja edistää musiikin käyttöä seurakunnan toiminnassa. Kanttori vastaa myös seurakunnan soittimien hoidosta ja huollosta.” (Kirkkojärjestys 12.11.2010/1009/2012: 6. luku, 28. §.)

Kirkon virka- ja työehtosopimuksessa määrätään lisäksi, että seurakunnassa jokaiselle työntekijälle laaditaan tehtävänkuvauslomake; tämä asetus on ollut voimassa vuodesta 2007 alkaen. Tehtävänkuvauslomakkeesta käyvät ilmi viranhaltijan tehtävän yleiskuvaus, tehtävän tarkoitus ja tavoite, tehtävien pääasiallinen sisältö ja muut mahdolliset lyhytaikaisemmat erityistehtävät tai projektit. Tämä tehtävänkuvauslomake, joka päivitetään vähintään vuosittain mutta aina tehtävien muuttuessa, palvelee huolellisesti täytettynä selkeänä dokumenttina kanttorin työtehtävistä, vaikka sen ensisijaisena tarkoituksena onkin määrittää viran tai tehtävän vaativuus ja sen perusteella tehtäväkohtaisen peruspalkan määrä. (KirVESTES 2018–2020.)

Edellisessä muodossaan, ennen vuotta 2012, kirkkojärjestyksessä todettiin edellä mainittujen tehtävien lisäksi, että kanttorinviran tehtävistä määrätään tarkemmin paikallisseurakunnan kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä kanttorinviran johtosäännössä. Mikäli seurakunnassa oli useampia kanttorinvirkoja ja erityisesti, jos nämä olivat eriasteista koulutusta edellyttäviä, oli virkojen hoitoon liittyvien vastuualueiden erot kirjattu johtosääntöön. Nykyisellään johto-

sääntöä ei enää tarvita missään virassa (Anetjärvi 2018), vaan työntekijän työtehtävät kuvataan tehtäväkuvauslomakkeessa. Vaikkei johtosääntöä kanttorinvirkoihin enää tarvita, johtosääntöjen vaikutukset ovat edelleen nähtävissä seurakuntien käytännöissä. Lisäksi johtosäännöt ovat edelleen voimassa niissä seurakunnissa, joissa niitä ei ole kumottu, eikä niitä välttämättä ole päivitetty kymmeneen vuosiin.

Kanttoriviran johtosäännön laatiminen on ollut paikallisseurakuntien vastuulla, mutta piispainkokous on antanut sen laatimista varten mallin vuonna 1982. Tässä vuoden 1982 mallissa kuvataan silloisen kolmen⁴ eri virkatyyppin tehtävät. Perusmuodoksi eri virkatyypeihin kuuluvista tehtävistä muodostuivat mallissa keskimmäisen asteen tutkintoa edellyttävän viran tehtävät. Tästä perusmuodosta tehtäviä vähennettiin alimman asteen virkaan ja lisättiin ylimmän asteen virkaan. Keskimmäisen asteen kanttorin tutkintoa edellyttävän viran tehtäviin kuuluivat mallissa seuraavat tehtävät: musiikin johto ja toteutus jumalanpalveluksissa, pyhissä toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa; kaikki ikäryhmät kattava musiikkikasvatus ja rippikoulunopetus; musiikkiryhmien perustaminen ja niiden toiminnasta vastaaminen; musiikin käytön edistäminen seurakunnassa; osallistuminen täydennyskoulutukseen, jumalanpalveluselämän kausisuunnitelman laatimiseen ja musiikkitilaisuuksien järjestämiseen sekä osallistuminen mahdollisuuksien mukaan musiikkitilaisuuksien toteutukseen. Lisäksi mallissa keskimmäisen asteen kanttorin viran tehtäviin kuului soitinten hoidosta ja huollosta vastaaminen, soitinhankintojen ohjaaminen, musiikkitoiminnasta tiedottaminen sekä toimialan asioiden hallinnollinen valmistelu. (Kanttorin viran ohjesääntö 1982, Kanttorityöryhmä 2007.)

Vuoden 1982 mallissa alimman asteen kanttorinviran tehtävät olivat samat lukuun ottamatta musiikkitilaisuuksien järjestämistä ja toteuttamista sekä oman toimialan tiedotusta ja hallinnollisia valmisteluja, joita alimman asteen kanttorinvirassa ei vaadittu. Sen sijaan ylimmän asteen kanttorin viran tehtäviin mallissa kuuluivat

⁴ Alimman asteen kanttorin tutkintoa edellyttävä virka, keskimmäisen asteen kanttorin tutkintoa edellyttävä virka ja ylimmän asteen kanttorin tutkintoa edellyttävä virka.

keskimmäisen asteen viran tehtävien lisäksi kirkkomusiikin kehityksen seuraaminen ja sen jäsentymisen edistäminen suhteessa muuhun musiikki- ja kulttuurielämään, erityisalan tietojen ja taitojen ylläpitäminen ja kehittäminen sekä oman erityisalan⁵ kehityksen seuraaminen. Näiden lisäksi ylimmän asteen kanttorin viran tehtäviin kuului mallissa taiteellisen toiminnan harjoittaminen esiintymällä solistina seurakunnan järjestämässä tilaisuuksissa. Koska ylimmän asteen kanttorin virassa tehtäviä oli eniten, mallissa kehoitettiin paikallisen seurakunnan kirkkoneuvostoa kanttorin viran johtosääntöä tehdessään harkitsemaan, mitkä keskimmäisen asteen kanttorinviran tehtävistä kuuluvat ylimmän asteen kanttorinvirkaan. (Kanttorin viran ohjesääntö 1982, Kanttorityöryhmä 2007, 3–4.)

Merkille pantavaa mallissa on se, että taitojen ylläpitäminen mainitaan ainoastaan ylimmän asteen kanttorinviran tehtävissä. Huomionarvoinen on myös seikka, että mallissa ylimmän asteen kanttorin viran tehtävänä on harjoittaa taiteellista toimintaa omalla erityisalallaan (solistina tai johtajana) seurakunnan järjestämässä tilaisuuksissa. Näihin, itsenäisiin ja kanttorin koulutuksen mukaisiin erityistehtäviin on seurakunnan mallin mukaan huolehdittava ylimmän asteen kanttorille riittävät aineelliset ja toiminnalliset resurssit. (Kanttorin viran ohjesääntö 1982.) Tämä maininta, että ylimmän asteen kanttorin viran tehtäviin kuuluu kanttorin koulutuksen mukaisen taiteellisen toiminnan harjoittaminen itsenäisesti, on luonut kuvaa kanttorista taiteilijana, jolla on mahdollisuus toteuttaa luovuuttaan seurakunnassa omista lähtökohdistaan.

Vuoden 1982 malli kanttorin viran johtosääntöihin kumottiin vuonna 1994, mutta sille ei annettu korvaavaa mallia. Tästä syystä seurakunnat ovat tarkastelleet kanttorinvirkojen johtosääntöjä (tehtäväsisältöjä) vanhentuneen mallin pohjalta (Kanttorityöryhmä 2007, 4) aina siihen saakka, kun virkojen johtosääntöjen laatiminen on kirkkojärjestyksessä vaadittu, eli vuoteen 2012. Mainittakoon myös, että marraskuussa 2018 ”Kanttorin viran ohjesääntö” -niminen tiedosto on mallina

⁵ Omalla erityisalalla tarkoitettiin mallissa urkujensoittoa, musiikinjohtoa tai laulua.

edelleen saatavilla Sakastin⁶ internetsivuilla ilman mainintaa siitä, että dokumentti on kumottu vuonna 1994.

Viiden vuoden ajan, vuosien 2007 ja 2012 välillä, kanttorinvirkaa koski sekä viran johtosääntö että tehtäväkuvauslomake, joiden tuli luonnollisesti olla linjassa keskenään. Kanttorinviran johtosäännön laatiminen oli seurakuntien vastuulla samaan tapaan kuin nykyisen tehtäväkuvauslomakkeen laatiminen. Seurakuntien erilaisista tarpeista johtuen näiden sisällöt saattavat vaihdella seurakuntien välillä, mutta ne saattavat vaihdella myös seurakunnan sisällä eri kanttorinvirkojen välillä, mikäli virkoja on useampia. Suomen kanttori-urkuriliiton vuonna 2010 laatimassa ohjeessa⁷ kerrotaan johtosäännön olevan näistä kahdesta yksityiskohtaisempi, kun taas tehtäväkuvauslomake painottuu tehtävän vaativuuden arviointiin palkkauksessa (Suomen kanttori-urkuriliitto 2010, 5). Nykyisellään tilanne on toinen, koska kanttorinviran johtosääntö ei ole enää seurakunnissa pakollinen. Tehtäväkuvauslomakkeen painoarvo onkin selkeästi ohittanut johtosäännön, ja sen yksityiskohtainen täyttäminen on nykyisin varsin perusteltua, ei ainoastaan palkkauksen määrittämisen vuoksi, vaan selkeäksi dokumentiksi kanttorin tehtävistä ja vastuualueista. Tehtäväkuvaukseen merkitään tehtävän (kanttorin työn) tarkoitus ja sen tavoite, tehtävän pääasiallinen sisältö ja muut tehtävän sisältöön sisältyvät erityistehtävät. Työnantajan on huolehdittava, että tehtäväkuvauslomakkeet ovat ajan tasalla. Lomakkeet käydään läpi viranhaltijan kanssa aina tehtävän muuttuessa, kuitenkin vähintään vuosittain. (KirVESTES 2018–2020, 30–31.) Tehtäväkuvauslomake onkin johtosääntöön verratessa huomattavasti käytännöllisempi, ja sen vuosittainen läpikäynti (erityisesti tehtävän sisällön osalta) esimiehen kanssa on kanttorille mahdollisuus selkeyttää työnsä rajaamista.

Suomen kanttori-urkuriliiton laatima ohje tehtäväkuvauslomakkeen täyttöön sisältää luettelon kaikkiin virkatyypeihin kuuluvista tehtävistä sekä erityyppisten kanttorinvirkojen työnjaon mallin, jota seurakunnat voivat tarpeidensa mukaan

⁶ Internet-palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille.

⁷ Ohjeen tarkoituksena on ollut antaa kanttoreille valmiuksia tehtäväkuvauskeskusteluihin, joita he käyvät esimiehensä kanssa.

soveltaa. Toisin kuin malliohjesäännössä vuodelta 1982 kuuluu ammattitaidon ylläpito tässä ohjeessa jokaiseen virkatyyppiin, samoin seurakunnan musiikkitoiminnan kehittäminen ja musiikkitilaisuuksien järjestäminen. Kaikkiin virkatyypeihin kuuluvat Suomen kanttori-urkuriliiton ohjeessa myös solistiset tehtävät omassa pääinstrumentissa. Laajaa yliopistotutkintoa edellyttäviin virkoihin ohjeessa liitetään vaativat solistiset tehtävät ja koko kirkon musiikin kehittäminen. Ohjeessa on eritelty myös johtavan (tai vastaavan) kanttorin tehtävät. Näitä ovat pitkän aikavälin suunnittelu, hallinnolliset tehtävät, soitinhankintojen valmistelu, esimiestehtävät, perehdyttäminen ja sijaisten rekrytointi. Ohjeesta löytyy työtehtävien luettelo myös ainoana kanttorina toimivalle. (Suomen kanttori-urkuriliitto 2010, 6.) Suomen kanttori-urkuriliiton laatima ohje antaa hyvin eväitä kanttoreiden tehtävänkuvaukslomakkeiden laatimiseen. Valitettavaa on, että se on vain kanttori-urkuri-liiton jäsenten saatavilla. Lisäksi muun muassa tehtävänkuvaukslomakkeiden sisältöjen kehittämisen tueksi on laadittu hengellisen työn ammatteihin ydinosaamiskuvaukset (Kirkon koulutuskeskus 2010). Muutokset ja rinnakkaiset ohjeistukset ohjesäännöissä ja tehtävänkuvauksissa sekä myös kanttorin viran kelppoisuudessa ja virkatyyppien nimissä ovat todennäköisesti aiheuttaneet epäselvyyksiä kanttoreiden tehtävänkuvissa. Tästä lisää luvussa 6.2.

Kanttorin työn keskiössä on jumalanpalveluselämä, joka sisältää seurakunnan viikoittaisen pääjumalanpalveluksen sekä kaikki muut säännöllisesti tai satunnaisesti pidettävät jumalanpalvelukset, kuten viikkomessut ja rukoushetket. (Erkkilä 2003, 489–490.) Kanttorin työhön kuuluvat myös kirkollisista toimituksista⁸ erityisesti avioliittoon vihkimiset ja hautaan siunaamiset sekä konfirmaatio, joka usein toimitetaan messun yhteydessä. Kanttorin työn ytimessä on myös seurakunnan musiikkikasvatus, joka näyttäytyy rippikoulun opetuksena, erilaisten kuorojen ja musiikkiryhmien ohjaamisena, musiikkileikkikoulutoimintana, kouluvierai-

⁸ Kirkollisia toimituksia eli kasuaalitoimituksia ovat kaste, konfirmaatio, kirkon yhteyteen ottaminen, avioliiton solmiminen, hautaus, yksityinen rippi, sairaiden sielunhoito ja kodin siunaaminen (Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 2009).

luina, kinkereinä tai muussa seurakunnan toiminnassa tapahtuvana musiikkikasvatuksena. Kanttori usein vastaa myös seurakunnan konserttitoiminnasta: hän voi esimerkiksi järjestää konsertteja, joissa esiintyy yksin tai yhdessä musiikkiryhmiensä kanssa. Kanttori voi myös organisoida konserttitoimintaa yhteistyössä eri tahojen kanssa hyvinkin monipuolisesti. Näiden tehtävien lisäksi kanttorin työhön kuuluu muun muassa oman työalansa hallintoa ja tiedottamista sekä yhteistyötä muiden seurakunnan työalojen ja paikallisten toimijoiden kanssa. (Ks. Erkkilä 2003, 490, 497–498.)

Kanttorin vastuualueeseen seurakunnassaan kuuluu musiikkityön työalan kokonaissuunnittelu. Tässä hänen lähtökohtanaan ovat seurakunnan tarpeet. Kanttori tuo asiantuntemuksensa seurakunnan käyttöön esimerkiksi siinä, millaisia kuoroja tai musiikkiryhmiä seurakunnassa toimii. Murto (2004) kuvaa toiminnan järjestämiseen vaikuttavia tekijöitä: ”Kuorotoimintaan vaikuttavat myös musiikkitoiminnan asema seurakunnan toiminnan kokonaisuudessa, seurakunnan määrärahojen jakautuminen ja se, miten luottamushenkilöt mieltävät musiikkitoiminnan merkityksen”. (Murto 2004, 89.) Musiikkityön kokonaissuunnittelun lisäksi kanttori tekee toiminnan kausisuunnittelua ja musiikin ohjelmistosuunnittelua, josta lisää tuonnempana. Seurakunnan toiminnan kausisuunnittelu jakaantuu yleensä kolmeen jaksoon vuodessa (lokattammikuu, helmi–toukokuu ja kesä–syyskuu) (Lintunen 2003, 420), mutta musiikkityötä esimerkiksi kuorotoiminnan osalta on suunniteltava pidemmällä jaksolla, vähintään kevät- ja syyskauden kokonaisuuksina.

Kanttorin tehtäviin kuuluu huolehtia seurakunnan soittimista. Pianojen osalta kanttorin tehtävänä on soittimien virityksen seuraaminen ja virittäjän tilaaminen tarpeen mukaan. Seurakunnan koosta riippuen pianoja tai flyygeleitä voi olla jopa useita kymmeniä. Urkujen osalta kanttorin tehtävät ovat kuitenkin laajemmat. Urkujen pilleistä erityisesti kielipillit elävät ilmankosteuden muuttuessa ja vaativat siksi viritystä useinkin. Tämä tehtävä kuuluu kanttorille, kuten myös urkujen pienimuotoiset huoltotyöt, esimerkiksi puhaltimen moottorin voitelu. Kanttorin tehtäviin kuuluu myös seurata urkujen kuntoa ja tilata huoltoyhtiö

suorittamaan määräaikaishuoltoja, puhdistustöitä sekä 10–15 vuoden välein suoritettava puhdistus ja täysviritys. (Rautioaho 1991, 86–87.) Luonnollisesti kanttorin tehtäviin kuuluu myös seurakunnan soitinhankintojen valmistelu. Muiden soittimien osalta huolehtiminen tarkoittaa lähinnä asianmukaisten säilytys- ja kuljetussuojien sekä säilytystilojen hankkimista esimerkiksi ukuleleille, rytmisoittimille, sähkösoittimille ja äänentoistolaitteille sekä näiden soittimien kunnosta huolehtimista.

Kanttorityöryhmän (2007, 4) mietinnössä todetaan kanttorin tehtävänkuvan laajentuneen merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana. Muun muassa jumalanpalveluselämän musiikin monipuolistumisen myötä musiikilta ja kanttorilta myös odotetaan entistä enemmän. Esimerkiksi kanttorilta odotetaan eri musiikkityylien monipuolista hallintaa ja jatkuvaa uuden opettelua. Suuret kokonaisuudistukset (esimerkiksi rippikoulu-uudistus) ja tiedottaminen vaativat yhä laajempaa osaamista. (Kanttorityöryhmä 2007, 4.) Nyt, reilun kymmenen vuoden kuluttua kanttorityöryhmän mietinnöstä kanttorin työnkuva on monipuolistunut edelleen. Työajallisesti katsottuna erilaiset hallinnolliset tehtävät valtaavat yhä suuremman osan kanttorin viikoittaisesta työajasta. Hallinnollisiin tehtäviin liittyy myös erilaisten ohjelmistojen, kuten kalenteri- ja tilavarausohjelmien sekä taloushallinnon ohjelmistojen, sekä yhä laajenevien viestinnän väylien ja niihin kuuluvien ohjelmistojen käytön opettelu. (Ks. Engström, Salminen ja Tuukkanen 2018, 25.)

2.1.3 Kanttorin toimintaympäristö ja työn luonne

Kanttorin toimintaympäristöä ovat kaikki työpaikan fyysiset tilat ja sosiaaliset rakenteet. Toimintaympäristöön kuuluvat tilat, joissa työtä tehdään, työvälineet (soittimet, kuorot, tietokoneet, ohjelmistot ja niin edelleen), työyhteisö, esimies, työkulttuuri ja työkäytännöt.

Paikallisen seurakuntaorganisaation rakenteesta riippuen kanttorin esimiehenä voi olla kirkkoherra, pappi tai toinen kanttori. Erityisesti pienissä seurakunnissa on tavallista, että kanttori työskentelee suoraan kirkkoherran alaisuudessa. Usean kanttorin seurakunnissa voi kanttoreiden esimiehenä olla johtava kanttori (tai vastaava). Johtavan kanttorin tehtäviin voi kuulua esimerkiksi kanttoreiden työvuorojen suunnittelu ja kaikki muu musiikkityön työalan henkilöstö- ja taloushallinto. (Kanttorityöryhmä 2007, 8.) Seurakunnissa on hyvin vaihtelevia käytäntöjä siitä, miten kanttoreiden esimiestehtävät hoidetaan. Työalan johtaminen ja henkilöstöhallinnon tehtävät saattaa olla esimerkiksi jaettu usealle eri henkilölle (kirkkoherralle, kappalaiselle, laajaa yliopistotutkintoa edellyttävän viran haltijalle ja niin edelleen).

Kanttoreilla, kuten muillakaan hengellistä työtä tekevillä, ei ole työaika. Tämä tarkoittaa, ettei heihin sovelleta työaikalakia. Viikoittaisia vapaapäiviä kanttoreilla on kaksi, joita voidaan siirtää tilapäisesti, mikäli seurakunnan toiminta niin vaatii, joko ennalta tiedetystä syystä tai yllättäen. Siirretty vapaapäivä tulee kuitenkin antaa työntekijälle viimeistään kolmen viikon kuluessa. (KirVESTES 2018–2020, 102–103.) Viikoittaiset vapaapäivät pyritään sijoittamaan perättäisille päiville, ja seurakunnan toiminnan mahdollistaessa vapaapäiviä annetaan myös viikonloppuisin, esimerkiksi kerran kuussa. Työajattoman työn piiriin kuuluvina kanttoreiden on anottava työnantajalta sivutoimilupaa myös vapaapäivinä suoritettavaksi tarkoitettua sivutoimintaa varten (Kirkkolaki 21.12.2012/1008: 6. luku, 30. §).

Työpäivinä työajattoman työn etuna on kanttorin jonkinasteinen vapaus suunnitella ja ajoittaa työtä itsenäisesti. Tämä koskee kuitenkin vain joitain työtehtäviä. Kirkollisista toimituksista esimerkiksi häät ja hautaan siunaamiset ovat viikonloppuisin tavallisesti lauantaisin, ja näiden aikataulut rakentuvat ensisijaisesti seurakuntalaisten toiveista. Pääjumalanpalvelus on kaikkina pyhäpäivinä, eli tavallisesti sunnuntaisin, mutta myös muina arkipyhinä. Muutkin toimintamuodot, kuten kuoroharjoitukset, pyritään sijoittamaan seurakuntalaisten vapaa-ajalle eli iltaisin.

Työpäivät voivat olla katkonaisia ja pitkiä, koska työpäivän pituutta ei ole määritetty. Erityisesti kirkkovuoden mukaisina juhlakausina työpäivät venyvät pitkiksi ja vapaapäivät voivat jäädä pitämättä (Ryynänen-Karjalainen 2002, 123–124). Kanttoreista 44 prosentilla jäi kirkon akateemisten jäsenkyselyn⁹ mukaan vähintään yksi vapaapäivä kokonaan pitämättä joka viikko tai vähintään kerran kuussa (Tervo-Niemelä 2018, 57).

Ryynänen-Karjalaisen tutkimuksessa¹⁰ työajattoman työn haasteina nostettiin esille perhe-elämän yhteensovittamisen hankaluudet. Jos perheen molemmat aikuiset tekevät työajattonta työtä, löytyy perheessä kyllä ymmärrystä tilanteeseen, mutta ajankäytön organisointi on ongelmallista ja edellyttää jatkuvia neuvotteluja ja sovitteluja. Ratkaisuna lastenhoidon haasteisiin on käytetty jopa lasten ottamista mukaan töihin. (Ryynänen-Karjalainen 2002, 124–125.) Paitsi päiväkotikäisten myös kouluikäisten lasten kanttoriperheissä perheen yhteinen vapaa-aika jää vähäiseksi. Kun ns. normaalityöajassa olevien perheissä on joka viikko kaksi yhteistä vapaapäivää, kanttoriperheissä perheen yhteisiä vapaapäiviä on vain kaksi kuukaudessa. Mikäli perheessä on kaksi kirkon hengellisessä työssä olevaa aikuista, ei perheissä tavallisesti ole lainkaan sellaisia päiviä, että koko perhe, lapset ja aikuiset olisivat samaan aikaan vapaalla¹¹. Lisäksi kanttoriperheissä ei ole mahdollisuutta viettää perheen yhteistä aikaa juhlapyhinä. Kanttori on tavallisesti aina töissä silloin, kun muu perhe on vapaalla, esimerkiksi jouluna ja pääsiäisenä.

Työajattomuuden mukanaan tuoma jonkinasteinen vapaus vaatii erityistä taitoa ja vahvuutta työn rajaamiseen. Koska työaikaa ei useinkaan kukaan valvo, jää rajaaminen ja omasta jaksamisesta huolehtiminen kanttorin omalle vastuulle. Ryynänen-Karjalaisen tutkimuksessa kanttoreiden asennetta työhön leimasi tunnollisuus

⁹ Kirkon akateemisten vuoden 2018 jäsenkyselyyn vastasi 172 Kanttori-urkuriliiton jäsentä, eli 24 % kaikista liiton jäsenistä.

¹⁰ Lea Ryynänen-Karjalaisen naiskanttoreita käsittelevän väitöstutkimuksen aineistona oli 16 kanttorin haastattelut sekä kirjeitä, puhelinkeskusteluja ja tutkijan oma työpäiväkirja.

¹¹ Perheen yhteisen vapaa-ajan löytymisen haasteet ovat yleisiä myös muissa ammateissa, joissa työtä tehdään ns. virka-ajan ulkopuolella.

ja palvelualltius, jotka vaikeuttivat työn rajaamista entisestään. Useamman työvuoden jälkeen työn rajaaminen nähtiin kuitenkin pakolliseksi oman jaksamisen vuoksi. Ryynänen-Karjalaisen haastattelemat kanttorit kokivat, että kieltäytyminen joustamisesta, vapaapäivinä tehtävästä työstä ja muiden seurakunnan työntekijöiden toiveiden täyttämisestä on paljolti itsestä kiinni. (Ryynänen-Karjalainen 2002, 126–127.) Kirkon akateemisten jäsenkyselyssä (2018) sen sijaan edelleen jopa 41 % kanttoreista koki, että heillä on liian vähän tai ei lainkaan mahdollisuuksia vaikuttaa työmääräänsä (Tervo-Niemelä 2018, 59). Ryynänen-Karjalaisen tutkimuksessa työn rajaaminen koettiin haasteelliseksi suhteessa hengelliseen kutsumusammattiin¹². Paitsi palkasta myös vapaa-ajasta puhuminen ja työtehtävästä kieltäytyminen silloin, kun se oli kanttorin itsensä päätettävissä, koettiin kutsumuksen vastaiseksi. (Ryynänen-Karjalainen 2002, 147.) Työn rajaamisen vaikeutta ovat mahdollisesti lisänneet epäselvyydet työtehtävissä. Tiitun (2009) kyselytutkimuksessa¹³ vastanneista kanttoreista 70 % tiesi, että omassa seurakunnassa on kanttorinviran johtosääntö. Vastanneista 24 prosentilla ei ollut virassaan johtosääntöä, eikä tehtäviä ollut useimmiten sisällöllisesti määritelty mitenkään. (Tiitu 2009, 80.) Noin neljäsosalla kanttoreista ei siis ollut tarkkaa tietoa siitä, mitä hänen tehtäviinsä kuuluu¹⁴.

Kirkon akateemisten jäsenkyselyssä¹⁵ vuodelta 2014 kanttoreiden kokemukseen työajattomuudesta liittyi sekä myönteisiä että kielteisiä mainintoja. Työaikaan liittyvät seikat nousivat kyselyssä keskeisimmiksi työn raskauteen liittyvistä tekijöistä. Työaika ja -määrä sekä muut rakenteelliset tekijät raskauttivat 37:ää prosenttia kanttoreista. Useimmin mainittiin epäsäännöllinen ja joustava työaika, työ-

¹² Tutkimuksessani kutsumuksella tarkoitan Jumalalta saatua tehtävää, jota ihminen toteuttaa elämässään (ks. Hytönen 2018, 27). Kutsumuksesta lisää luvussa 2.3.

¹³ Leena Tiitun kanttorin ammattikuvaa käsittelevän väitöstutkimuksen aineistona oli 360 suomenkielisen kanttorin vastaukset vuonna 2001 kerätyssä kyselyssä.

¹⁴ Tiitu keräsi aineistonsa vuonna 2001, jolloin tehtävänkuvauslomakkeet eivät vielä olleet seurakunnissa käytössä.

¹⁵ Kirkon akateemisten ammattiliitojen jäsenkyselyyn 2014 vastasi 166 Suomen Kanttoriurkuriliiton jäsentä, eli 23 % kaikista jäsenistä.

ajattomuus, iltatyöt ja pitkät työpäivät. Työn parhaita puolia kysyttäessä työn monipuolisuus, joustavuus, itsenäisyys ja luovuus olivat kuitenkin kolmanneksi tärkeimpiä kanttoreilla. Parhaisiin puoliin kuului myös työajattomuuden tuoma vapaus ja joustavuus. (Niemelä 2014, 42–53.)

Toisin kuin papeilla tai diakoneilla, kanttoreilla ei ole virka-asua. Kanttorin virka-asun tarpeellisuudesta on kuitenkin käyty jonkin verran keskustelua. Vuonna 1981 Kainuun kanttori-urkuriyhdistys teki kanttori-urkuriliitolle aloitteen virkapukuhankeprosessin aloittamiseksi. Virkapukua toivottiin käyttöön siksi, että ”asun puuttuminen aiheutti tarpeetonta kirjavuutta virantoimituksessa” (Andersson ym. 2007, 143). Aloite sisälsi myös ehdotuksen, jossa miespuolisen kanttorin asu olisi musta puku ja naiskanttorin musta kävelypuku ja valkoinen paita. (Andersson ym. 2007, 143.) Muutamaa vuotta myöhemmin, vuonna 1984, Vuosaaren seurakunta teetti naiskanttorilleen työasun, mutta tämä jäi vain yksittäiseksi tapaukseksi. Kirkkomusiikkilehden kyselyssä vuonna 1984 osa naiskanttoreista oli pitänyt pitkiä housuja jumalanpalvelusasuksi sopimattomana, osa taas koki valkoisen paidan ja mustan hameen viittavan enemmän tarjoilijan kuin kanttorin työasuun. (Ks. Andersson ym. 2007, 143.) Muusikoilla asun valintaan vaikuttaa luonnollisesti myös instrumentti; hame on haasteellinen työasu erityisesti urkuja soitettaessa. Kanttorin virka-asualoite ei edennyt hankkeen toteutumiseen saakka.

Ryynänen-Karjalainen toteaa, että stereotypia kanttorin pukeutumisesta juontaa miehiseen pukeutumiseen, koska aikaisemmin, vuoteen 1963 saakka, vain miehet saattoivat toimia kanttoreina (ks. Ryynänen-Karjalainen 2002, 113). Toimituksissa ja jumalanpalveluksissa kanttori on siis totuttu näkemään mustassa puvussa. Ryynänen-Karjalaisen haastattelemat naiskanttorit kertoivat pyrkivänsä pukeutumaan neutraalisti ja asiallisesti sekä arvioivansa, millainen vaatetus oli tilanteeseen sopiva. He myös välttivät tilannetta, jossa esimerkiksi liian värikkäällä pukeutumisella ärsyttäisivät tai loukkaisivat tilaisuuteen osallistuvia. Asiallisen pukeutumisen miellettiin Ryynänen-Karjalaisen tutkimuksessa myös liittyvän kanttorin uskottavuuteen, vaikka kanttorit itse uskoivat ja luottivat omaan ammattitaitoonsa. (Ryynänen-Karjalainen 2002, 113.)

Kanttori työskentelee monissa eri tiloissa. Työtehtävästä riippuen paikkana voi olla esimerkiksi kirkko, siunauskappeli, muu seurakunnan tila, koulu, sairaala, työhuone tai leirikeskus. Kanttorin työpäivään voi sisältyä useita siirtymiä paikasta ja työtehtävästä toiseen, mikä tarkoittaa myös työvälineiden, soittimien, vaihtumista kesken työpäivän. Työpisteiden määrä ja niiden välimatkat ovat lisääntyneet seurakuntien yhdistymisten seurauksena (Pohjannoro 2010, 9). Toisinaan kanttorit suorittavat työtehtäviään ulkona, esimerkiksi hautaansiunauksia haudan äärellä (Grundstén 2017, 152). Edellä mainitut siirtymiset ja työolosuhteiden muutokset vaikuttavat myös pukeutumiseen liittyviin valintoihin.

Menneinä vuosikymmeninä, aina 1970-luvulle saakka, kanttorinviran luontaisetuihin kuului seurakunnan osoittama virka-asunto, jossa kanttori teki suunnittelu- ja valmistelutyönsä. Nykyisin tällaista käytäntöä ei enää ole, ja seurakunnan tulee järjestää kanttorille asianmukaiset työtilat myös hallinto- ja organisointityölle. (Erkkilä 2003, 492–493.)

Käytettävissä olevat työskentelytilat luovat kanttorin työhön mahdollisuuksia, mutta myös rajoitteita. Tilan akustiset ominaisuudet on huomioitava esimerkiksi kuoroharjoitustilaa valittaessa. Kanttorin työn ergonomiaan vaikuttaa muun muassa soittimen käytettävyys ja sijoittaminen, eli se, onko kueroon tai seurakuntaan näköyhteyttä kanttorin työskennellessä. Kanttorin työskentelytilat vaikuttavat myös musiikkivalintoihin. Vanhemmasta kirkkomusiikista suuri osa on sävelletty isoihin katedraaleihin, joiden akustiikka on täyteläinen. Uudempi musiikki taas on tehty hyvinkin kuivaan akustiikkaan. Pienissä seurakunnissa kanttori työskentelee vain yhdessä kirkossa, jonka akustiset ominaisuudet asettavat rajoitteita tilassa toteutettavalle musiikille ja sitä kautta koko kanttorin työlle (ks. Koivusalo 2003, 518–519). Musiikin tyylien monipuolistuminen on tuonut tullessaan tarvetta musiikin äänentoistojärjestelmille. Kun tavoitteena on laadukas kuuluvuus, tarvitaan musiikin tyylistä, tilan akustiikasta ja soittimista riippuen erilaisia äänentoistolaitteita ja niiden hallintaa. Koska monissa kirkoissa on pitkä jälkikaiku, ovat ne äänentoiston kannalta hyvin vaativia. (Annala 2003,

524.) Lisäksi kanttoreiden opinnot painottuvat ns. klassiseen musiikkiin eivätkä siksi anna juurikaan valmiuksia äänentoistolaitteiden käyttöön (Engström ym. 2018, 19).

Kirkoissa ja kappeleissa olevien urkujen koko vaihtelee huomattavasti. Urut suunnitellaan tavallisesti kiinteiksi soittimiksi tilaan. Jokainen soitin on yksilö, ja sen koko voi vaihdella muutamasta äänikerrasta¹⁶ jopa yli 200 äänikertaan. Sormioita uruissa on tavallisesti yhdestä viiteen, ja soittimen sointiin vaikuttavat muun muassa tilan akustiset ja muut olosuhteet. (Suikkanen 2004, 96.) Suomen suurimmat urut ovat Lapuan tuomiokirkossa. Soittimessa on neljä sormiota, jalkio ja 85 äänikertaa. (Valanki 1999, 157.) Joissain kirkoissa tai kappeleissa on sähköisiä urkuja tai urkuja, joissa ei ole jalkiota. Tieto tilassa olevasta soittimesta ja sen mahdollisuuksista ovat keskeisiä esimerkiksi ohjelmistovalinnoissa. Urkujen äänikertavalikoiman lisäksi ohjelmistovalinnoissa huomioon otettavia seikkoja ovat myös esimerkiksi urkujen koneistotyyppi, viritys ja tyyli (Jussila-Gripentrog 2003, 393). Jos tilassa esimerkiksi on barokin aikakauden tyyliin rakennettu soitin, on kanttorin haasteellista soittaa sillä romantiikan aikakauden sävellyksiä tyylinmukaisesti. Tällaisella soittimella soitettaessa on huomioitava myös sävellajivalikoima ja on esimerkiksi transponoitava virret näiden mukaisesti. Samoin jalkiottomalla soittimella eräiden häämarssien toteuttaminen on jokseenkin mahdotonta. Osa kanttorin ammattitaitoa onkin toteuttaa musiikillisesti tasokas tilaisuus huomioiden monet näkökulmat. Edellä mainittujen, soittimeen liittyvien seikkojen lisäksi on huomioitava esimerkiksi omaisten toiveet, omat resurssit ohjelmiston etsimiseen, harjoitteluun ja soveltamiseen sekä tilan akustiikka. (Ks. Grundstén 2017, 152–153.) Grundsténin (2017, 154) tutkimuksessa esiin nousi myös kanttorin työskentelytiloissa toisinaan oleva matala lämpötila, joka käytännössä rajoitti valittavaa ohjelmistoa sekä soittotekniikkaan liittyvien vaikutusten että urkujen virituksen vuoksi.

¹⁶ Äänikerralla tarkoitetaan pillisarjaa, jonka pillit ovat samantyyppisiä ja soivat samalla sävyllä (Suikkanen 2004, 100).

Yhtä lailla kuin soittimia, voidaan kanttorin työvälineinä pitää kuoroja ja hänen omaa ääntään, onhan kanttorin lauluääni esilaulun väline ja esimerkiksi kuoroharjoituksissa keskeinen työväline. Myös kuoro itse on kanttorin työväline avustaessaan laulullaan jumalanpalveluksissa tai ollessaan mukana muissa musiikillisissa työtehtävissä. Seurakunnissa on erilaisia kuoroja, esimerkiksi lapsikuoro, nuorisokuoro, kamarikuoro, kirkkokuoro, gospelkuoro tai oratoriokuoro. Seurakunnassa toimivat kuorot voivat olla yhdistysmuotoisia tai toimia seurakunnan ryhminä. Yhdistysmuotoiset kuorot toimivat itsenäisinä rekisteröityinä yhdistyksinä ja niitä velvoittaa yhdistyslaki. Yhdistysmuotoisen kuoron toimintaa ohjaa kuoron johtokunta tai hallitus. Musiikilliset ratkaisut ovat kuitenkin viime kädessä kuoronjohtajan vastuulla. (Hannikainen 2003, 469–470, Murto 2004, 89.) Kuorot muodostuvat seurakuntalaisista, laulun harrastajista, ja kuorojen tavoitteet voivat painottua joko enemmän musiikillisesti tai yhteisöllisesti. Kanttorin onkin huomioitava se, miten sitouttaa ja motivoida kuorolaisiaan. Häneltä vaaditaan organisointikykyä, kuorotyön psykologian hallintaa ja ymmärrystä kuoron tasosta suhteessa ohjelmistoon ja tavoitteisiin. Kanttori huolehtii osaltaan myös kuoron sisäisestä ilmapiiristä. (Hannikainen 2003, 469–471.)

Kuorotoimintaan liittyy olennaisena osana ohjelmistosuunnittelu, joka voi tapahtua jopa monen vuoden jänteellä. Seurakunnan kuorojen ohjelmiston keskiössä on jumalanpalveluslähtöisyys siitä huolimatta, että kuorot esiintyvät muissakin tilaisuuksissa kuin jumalanpalveluksissa. Ohjelmistosuunnittelussa on huomioitava monta seikkaa, esimerkiksi kirkkovuoden ajankohta, käytettävissä oleva harjoitusaika, laulajien määrä ja taso sekä ohjelmiston haastavuus ja mielenkiintoisuus. Väärin valittu, esimerkiksi liian vaikea ohjelmisto voi pahimmillaan johtaa laulajien kuoroharrastuksen loppumiseen. Kanttorin on siis huomioitava laulajien innostaminen ja onnistumisen kokemusten tuottaminen laulajille. Kuoron ohjelmistosuunnittelu nivoutuu yhteen seurakunnan muun toiminnan ja talouden suunnittelun kanssa, ja nämä vaikuttavat toinen toisiinsa.

Kanttorin työn suunnittelu on siis hyvin moniaikaista ja monikerroksista eri kokonaisuuksien hallintaa. (Ks. Hannikainen 2003, 472–474.)

Kanttorin työkenttä on huomattavan laaja erityisesti yhden kanttorin seurakunnissa, mutta myös silloin, kun tehtäviä voidaan jakaa usean kanttorin kesken. Kanttorilta odotetaan osaamista muun muassa urkurina, yksinlaulajana, kuoronjohtajana, gospelmusikkona, klassisen musiikin ja nuorisomusiikin edustajana ja osajana sekä musiikkielämän organisaattorina, tiedottajana ja kehittäjänä. Erkkilä toteaa jo yhdenkin osa-alueen hallinnan olevan elämän mittainen työ. (Erkkilä 2003, 490.) Vuonna 2010 Pohjannon ja Pesosen kyselytutkimuksessa¹⁷ 64 % kirkkoherroista arvioi seurakunnan musiikkitoiminnan edelleen monipuolistuvan tyylillisesti (Pohjannon ja Pesonen 2010, 46). Eräänä kanttorin työn haasteena onkin se, ettei kaikkea voi hallita, mutta työn monipuolisuudelta ei silti voi piiloutua vain yhden erikoisosaamisen taakse. Viime kädessä työn painopisteet ja valinnat ovat arvokysymyksiä, eikä niitä ole mahdollista mitata määrällisesti. Oma tasapainoilunsa kanttorilla on myös siinä, miten paljon hän voi käyttää aikaa harjoitteluun ja oman työtaidon ylläpitoon ja missä määrin hän on seurakunnan monipuolinen palvelija. (Erkkilä 2003, 490–491.)

2.2 Identiteetti

2.2.1 Henkilökohtainen ja sosiaalinen identiteetti

Termi ”identiteetti” juontuu latinankieliseen sanaan ”idem”, joka suomeksi tarkoittaa ’samaa’. Termillä ”identtinen” puolestaan tarkoitetaan kahta tai useampaa samanlaista. Samanlaisuus tai samankaltaisuus liittyvät myös termiin identiteetti.

¹⁷ Ulla Pohjannon ja Mirka Pesosen selvitys, joka koski kirkkoherrojen ajatuksia seurakuntien musiikkielämästä ja sen tulevaisuudesta, toteutettiin kyselynä vuonna 2010, ja siihen vastasi 216 kirkkoherraa, eli 46 % kaikista Suomen seurakuntien kirkkoherroista.

Identiteetti ei kuitenkaan ole objektiivisesti havaittavien samuuksien havainnointia sellaisenaan, vaan kysymys on käsityksistä ja tulkinnoista ihmisen omasta itseydestä (Kaunismaa 1997).

Identiteetti ja minuus ovat läheisesti toisiinsa sidoksissa. Minuus voidaan määrittellä ihmisen refleksiiviseksi tietoudeksi itsestään ja identiteetti ihmisen itsensä ja muiden tekemiksi määritelmiksi siitä ”kuka minä olen” (Saastamoinen 2006, 170). Saastamoinen (2006, 172) muotoilee: ”Identiteetti siis tarkoittaa tapoja, joilla ihmiset ymmärtävät ja määrittelevät itsensä suhteessa itseensä, sosiaaliseen ympäristöönsä sekä kulttuuriinsa.” Identiteetin tutkimusperinteessä erotetaan toisistaan henkilökohtainen¹⁸ identiteetti, jolla tarkoitetaan ihmisen käsitystä itsestään (”minä” erotuksena ”muista”), ja sosiaalinen identiteetti, joka tarkoittaa ihmisen käsitystä itsestään erilaisiin ryhmiin¹⁹ kuuluvana (”me” erotuksena

¹⁸ Suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käytetään termejä henkilökohtainen (Kulmala 2006), yksilöllinen (Pöyhönen 2003) ja persoonallinen (Heikkinen 2001) identiteetti vaihtelevasti ja usein synonyymeinä. Persoonallinen identiteetti -termi lienee tullut suomenkielen suomennoksena englanninkielisestä termistä *personal identity* (*person* – henkilö, *personal* – henkilökohtainen). Tässä tutkimuksessa olen valinnut käyttäväni termiä henkilökohtainen identiteetti, erotuksena sosiaalisesta identiteetistä. Tässä tutkimuksessa termillä persoonallisuus tarkoitan yksilölle tyypillisiä luonteenpiirteitä, kuten introvertti, ujo tai vilkas.

¹⁹ Ryhmä-käsitteellä tarkoitetaan vähintään kahden ihmisen muodostamaa yksikköä, jonka jäsenet toimivat vuorovaikutussuhteessa ja tuntevat jonkinlaista yhteenkuuluvuutta. Ryhmään kuulumiseen liittyy jäsentietoisuus. Ryhmä-käsitettä voidaan käyttää pienehköistä muutaman henkilön ryhmästä, mutta myös esimerkiksi laajan organisaation työntekijöiden ryhmästä. (Ahokas 2010, 186.) On siis mahdollista, että ryhmän jäsenillä on vain vähän yhdistäviä tekijöitä tai että he eivät ole koskaan tavanneet toisiaan. Sosiaalipsykologia on ollut pitkään kiinnostunut ryhmäkäyttäytymisestä. Sisäryhmän muodostumisen on todettu perustuvan toisinaan hyvinkin vähäiseen samastumiseen, esimerkiksi vain pelkkä ryhmäin jako tai ryhmän nimi voi riittää. Erilaisin koeasetelmin on tutkittu esim. sisä- ja ulkoryhmien välisiä suhteita, pienryhmien päätöksentekoa ja ryhmäjäsenyyskokemuksen syntyä. Ryhmä-käsitteen avulla voidaan luokitella ihmisiä toisistaan erillisiin yksiköihin, ja näin luodaan edellytykset sosiaaliselle kategorisoinnille. Sen sijaan identiteetti-käsitteessä huomion kohteena on yksilön omakohtainen samastuminen sosiaalisen ryhmään. (Ahokas 2010, 221.) Ryhmä voi siis muodostua hyvinkin pienistä yhtäläisyyksistä: esimerkiksi jalankulkijat pysähtyneinä punaisissa liikennevaloissa muodostavat kadun ylitystä odottavien ryhmän. Kyseisessä tilanteessa he omaksuvat kadunylittäjien rooliin liittyvän, kulttuurisesti opitun normiston ja käyttäytyvät sen mukaisesti. Tällaisista ihmisryhmistä, joiden jäsenillä ei ole mitään tekemistä keskenään mutta joissa jäsenet sattuvat olemaan hetken aikaa lähekkäin, käytetään nimitystä aggregaatti (Pennington 2005, 8).

”heistä”) (Kuusela 2006, 46, Helkama, Myllyniemi, Liebkind, Ruusu vuori, Lönnqvist, Hankonen, Mähönen, Jasinskaja-Lahti ja Lippönen 2015, 184). Henkilökohtaista identiteettiä voidaan määritellä Erving Goffmanin tapaan jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden tunteena yksilön minäkokemuksessa läpi elämän, ja sosiaalista identiteettiä voidaan puolestaan määritellä samastumisena sosiaalisiin yhteisöihin ja ryhmiin sekä johdonmukaisena toimintana sosiaalisissa rooleissa²⁰ (Saastamoinen 2006, 172). Sosiaaliseen identiteettiin sisältyvät myös ne arvot ja tunneperäiset merkitykset, joita ihminen liittää ryhmään tai yhteisöön, johon samastuu (Helkama ym. 2015, 182). Yksilön ei tarvitse samastua aivan jokaiseen ominaisuuteen, jotka ryhmään tai yhteisöön liitetään. Samastumista tulee kuitenkin olla riittävä määrä, jotta yksilö tavoittaa ryhmäjäsenyyden ja tunnistettavuuden. Hän valitsee itse ne ominaisuudet, joihin haluaa ja katsoo voivansa samastua. Esimerkiksi kaikki suomalaiset eivät pidä saunomisesta, vaikka moni suomalainen liittääkin saunomisen omaan identiteettiinsä suomalaisena.

Identiteetit eivät ole nykykäsityksen mukaan pysyvä, stabiili tila, vaan niitä on pohdittava tietoisesti. Tätä kutsutaan identiteettityöksi tai identiteetin neuvotteluksi. Identiteettineuvottelussa tehdään valintoja, jotka liittyvät esimerkiksi arvoihin tai elämäntapoihin. (Ks. Saastamoinen 2006, 170.) Identiteettineuvottelu voi näyttäytyä elämän suurissa linjoissa, kuten valinnoissa siitä, miten lapset halutaan kasvattaa. Se voi myös ilmetä hyvin pienissä yksittäisissä ihmisen välisissä vuorovaikutustilanteissa. Myös Hall (1999, 39) näkee identiteetin prosesseissa muotoutuvana, jatkuvassa liikkeessä olevana ja epätäydellisenä. Oman identiteetin rakentaminen neuvotellen, tehden valintoja tai torjuen ei tapahdu kuitenkaan ilman rajoitteita. Identiteettineuvottelun rajoitteina toimivat ne sosiaalisen todellisuuden rakenteet, joissa ihminen elää. (Eteläpelto 2007, 140.) Toisin sanoen myös muut ihmiset ja vuorovaikutustilanteet heidän kanssaan ohjaavat olennaisesti ihmisen käsitystä itsestään. Identiteettineuvottelu ilmenee vastavuoroisena tilanteena,

²⁰ Kulmalan (2006, 61) mukaan sosiaalinen identiteetti on ulkoapäin tuotettu määritelmä yksilöstä, ja se sisältää ennakkokäsitykset ja ominaisuudet, jotka häneen kategorisesti liitetään johonkin ryhmään kuuluvana.

jossa yksilö tulkitsee sosiaalista ympäristöään ja rakentaa minäkäsitystään osana sitä. Toisaalta myös vuorovaikutustilanteessa olevien minäkäsitykset ja henkilökohtainen identiteetti vaikuttavat siihen, millaiseksi vuorovaikutus muotoutuu. (Ks. Helkama ym. 2015, 167.) Eteläpelto (2007, 138–140) kuvaakin identiteettiä elämäkerrallisena jatkumona, joka rakentuu yksilön itseään koskevista ainutkermaisista, vuorovaikutuksessa toisten kanssa saaduista kokemuksista ja tulkinnoista. Tulkinnat muodostuvat toisten tarjoamista vastavuoroisista peleistä ja palautteista (Eteläpelto 2007, 140, Ropo 2015, 35). Identiteettineuvotteluun liittyy olennaisesti myös toimijuuden käsite, josta tarkemmin tuonnempana.

Sandelinin (2017, 22) mukaan Karmela Liebkind toteaa ihmisellä olevan vain yhden henkilökohtaisen identiteetin, mutta useita yhtäaikaista sosiaalisia identiteettejä, joiden monimutkaisessa verkostossa ihminen ketterästi sukkuloi. Don Zimmermannin puolestaan Suonisen (2012, 96) mukaan yksinkertaistaa monimutkaista ja monitasoista identiteetin ilmiötä jakamalla sosiaalisia identiteettejä erilaisiin yleisyystasoihin. Zimmermann käyttää ilmausta ”mukana kulkeva identiteetti” ryhmäjäsenyyksistä, jotka säilyvät tilanteesta toiseen, erotuksena tilapäisistä ryhmäjäsenyyksistä. Zimmermann liittyy ”mukana kulkeviin identiteetteihin” myös henkilön ominaisuuksia (esim. ujous), jotka liittyvät hänen persoonaansa ja sitä kautta henkilökohtaiseen identiteettiin. Käsite ”mukana kulkeva identiteetti” ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tällainenkaan identiteetti olisi stabiili ja muuttumaton. (Suoninen 2012, 96.)

Sosiaalinen identiteetti voi liittyä esimerkiksi kansallisuuteen, sukupuoleen, harasteryhmään jne. Eri sosiaaliset identiteetit ovat eri tavoin korostuneita riippuen tilanteesta, jossa ihminen kulloinkin on. Toiset identiteetit ovat taka-alalla tai jopa tiedostamattomia, kunnes ne aktivoituvat sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Esimerkiksi urheilukilpailuissa kansallinen identiteetti nostaa päänsä ja ilmenee oman kotimaan urheilijan kannustamisena ammatillisen identiteetin jäädessä täysin taka-alalle. Sosiaalinen identiteetti näyttäytyy siis toisinaan hyvinkin hetkittäisenä. (Helkama ym. 2015, 328, Burr 2004, 94–95.) Beijaardin, Meijerin ja Ver-

loopin (2004, 108) mukaan prosessinomaista ja suhteessa ympäröivään kontekstiin muodostuvaa identiteettiä voidaankin lähestyä kysymyksellä ”kuka olen tällä hetkellä?”. Ihmisen kokonais käsitys omasta minuudestaan (henkilökohtainen identiteetti) muodostuu siis sosiaalisesti ja riippuu vahvasti niistä ryhmistä ja sosiaalisista luokista, joihin hän kuuluu. Kaikkia ryhmäjäsennyksiään ja niihin identifioitumistaan ihminen ei voi itse valita, esimerkiksi etnisuus tai sukupuoli määräytyvät jo syntymässä. (Burr 2004, 94–95.)

Ihminen pyrkii rakentamaan identiteettiään positiiviseksi ja arvostetuksi (Burr 2004, 94–96). Mikäli yksilö havaitsee, ettei ryhmäjäsennys ole positiivinen hänen itsetuntonsa kehitykselle tai minäkäsitykselleen eikä hän halua samastua ryhmään enää, voi hän toimia kolmella tavalla: 1. Hän voi korostaa henkilökohtaista identiteettiään ryhmäjäsennyden kustannuksella, esimerkiksi ryhmään liitetystä puheutumistavasta luopumalla. 2. Hän voi irrottautua ryhmästä heikon samastumisen avulla. 3. Hän voi vahvistaa samastumistaan ryhmään ja toimia ryhmän aseman parantamiseksi ja vahvistamiseksi ja näin muuttaa ryhmäjäsennyden itselleen positiiviseksi. (Ahokas 2010, 224–225.)

2.2.2 Kategorisointi ja stereotypiat

Sekä henkilökohtaisen että sosiaalisen identiteetin neuvottelussa läsnä on aina myös ihmisen kategorinen vertailu oman itsen ja muiden välillä. Burr (2004, 93) ja myös Helkama ym. (2015, 182) viittaavatkin Henry Taifelin sosiaalisen identiteetin teoriaan, joka rakentuu kategorisoimisesta, identiteetistä ja vertailemisesta. Taifel näkee kategorisoimisen hyvin perustavana ihmisen tapana jäsentää havaintojaan maailmasta. Kategorioita ovat esimerkiksi vastaparit, kuten maskuliininen/feminiininen tai asiantuntija/maallikko. (Ks. Burr 2004, 93–94.) Kategorisointi, erilaisuuden ja samanlaisuuden havainnointi sekä nimeäminen ja vertailu ovat osa identiteetin neuvottelua ja jatkuvaa uudelleen muotoutumista, pysähtymätöntä liikettä. Identiteettiin liittyvistä kategorioista kaikki eivät kuitenkaan ole

silmin nähtävissä. Esimerkiksi ammattiin liittyvän työasun voi näkyvänä helposti todeta, mutta ammatinhallintaa ei.

Kategorisointi on ihmiselle vuorovaikutuksessa syntyvä taito, mutta kategorioita opitaan. Juhila, Jokinen ja Suoninen (2012) kuvaavat kategorioiden merkitystä seuraavasti: ”Kategorioihin liittyvä tieto muodostaa kulttuurisen varannon, jonka sisältöä hyödyntämällä, valikoimalla ja muokkaamalla rakennamme ymmärrystä yhteiskunnasta, itsestämme ja toisista.” (Juhila ym. 2012, 46.) Huomionarvoisia ovat erityisesti ne merkitykset, jotka kategoriaan opitaan liittämään. Ihmisten luokittelusta on toisinaan hyötyä, toisinaan haittaa. Ryhmään liitetty kategoria on yleistys eikä välttämättä lainkaan totta jokaisen yksilön kohdalla. Stereotypiat, eli tiettyyn ryhmään liitetty kategoriset ominaisuudet, muokkautuvat sosiaalisessa, kulttuuriin sidotussa todellisuudessa. (Pirttilä-Backman 2010, 244–246.)

Esimerkkinä kanttoreihin liitetystä stereotypiasta on käsikirjoittaja Heikki Luoman kirjoittama kanttorihahmo Ilmari Piiparinen, eräs Luoman maalaiskomedia-sarjoissa esiintyvistä hahmoista (Wikipedia 2018, Luettelo televisiosarjan Maalaiskomedia henkilöistä). Vaikka kyseessä on kuvitteellinen ja komediallinen hahmo, Piiparisen hahmo on vaikuttamassa ihmisten mielissä kategorioihin, jotka kanttoristereotypiaan liitetään. Piiparisen hahmossa voidaan nähdä piirteitä Tiitun (2009, 24) esiin nostamasta kanttoreita koskevasta sanonnasta: ”Hieman viinaan menevä, hieman naiseen menevä, hieman uskonnollinen ja hieman musikaalinen.”

Stereotypiaan liitetty kategoriat voivat olla virheellisiä ja voivat muuttua, mutta silti stereotypiat eivät välttämättä muutu (Pirttilä-Backman 2010, 246). Kanttoristereotypiasta poikkeavan kanttorin kohtaaminen ei siis pysty muuttamaan stereotypiaa. Kulttuurisesti jaettujen stereotyyppien kategoriat saattavat myös elää ihmisen mielessä oletuksina, vaikka ne eivät perustuisi mihinkään henkilökohtaisesti todettuun. Esimerkiksi henkilöllä voi olla käsitys kanttorin taidoista, pukeutumisesta tai ajattelusta, vaikkei hän henkilökohtaisesti tunne yhtään kanttoria. Ryhmäjäsennyteen liitetyn stereotypian mukaisen kategorisoinnin seurauksena myös toisilleen täysin vieraat ryhmän jäsenet joutuvat kantamaan muiden tekoja

itselleen mahdollisina käyttäytymismalleina. Esimerkiksi joidenkin suomalaisten huono käytös Tallinnan-laivalla tai turistikohteissa tulee ominaisuutena liitetyksi suomalaisuuden kategoriaan, vaikka kaikki suomalaiset eivät näin käyttäytyisikään. (Juhila 2012, 183–184.)

2.2.3 Rooli ja positio

Identiteetille läheisiä käsitteitä ovat rooli ja positio. Rooleilla tarkoitetaan ”käyttäytymiskaavoja, jotka perustuvat *odotuksiin* toisten ihmisten toiminnasta” (Hankamäki 2015, 114). Rooli on siis esitys, jonka ihminen on omaksunut sisäisesti ja joka näkyy ulkoisena toimintana. Identiteetti puolestaan on ihmisen käsitys itsestään toimijana tässä roolissa. Esityksellä en tarkoita sitä, että ihminen roolissaan, esimerkiksi naapurin tai lääkärin roolissa toimisi näyttelijänä, teeskentelijänä tai ei olisi oma itsensä, vaan sitä, että yksilö omaksuu asemansa, vastuunsa ja näiden mukanaan tuomat odotukset osaksi itseään ja identiteettiään. Suoninen (2012, 97) kertoo Zimmermanin kutsuvan roolia tilanteiseksi identiteetiksi, joka nousee esiin roolin aktivoituessa. Roolin esittäminen kätkee siten sisäänsä ne normit ja odotukset, jotka rooliin on opittu liittämään. Roolin käsite sisältää myös ajatuksen siitä, että vuorovaikutustilanteissa muutkin ihmiset esittävät tai elävät rooliaan. Näin kyseessä on myös vastavuoroinen suhde toisiin ihmisiin ja toisten rooleihin, ja mukana on tieto siitä, että käyttäytymisemme merkitys on toisille odotusten mukaista. (Burr 2004, 69–77.)

Positiointi ja positio liittyvät myös vuorovaikutustilanteisiin. Englanninkielen sana ”position” käännetään tutkimuskirjallisuudessa suomenkielelle usein termillä ”positio” (ks. esim. Saarilampi 2008). Sana voitaisiin kääntää suomenkielelle myös asemana tai paikkana. Toisaalta ainakin arkikielessä käytämme usein sanoja asema ja rooli toistensa synonyymeinä, esimerkiksi lauseessa ”puheenjohtaja otti roolinsa vakavasti”. Suomenkieliset sanat rooli ja asema erottuvat kuitenkin selkeästi merkitykseltään. Asema-käsite kuvaa selkeästi ihmisten omaksu- mien roolien suhdetta toisten ihmisten omaksumiin rooleihin (ks. esim. Purchase,

Da Silva Rosa ja Schepis 2016). Positio-käsite voisi siis vastata kysymyksen: ”Missä asemassa olen suhteessa toisiin tässä tilanteessa?” Voidaan myös ajatella, että ihminen, joka toimii omaksumassaan asemassa esimerkiksi kokouksessa, voi lisäksi ottaa itselleen muita rooleja. Kokouksessa jäsenen asemassa (positiossa) oleva keskustelija voi ottaa itselleen esimerkiksi ”joustajan roolin” tai ”ratkaisua hakevan roolin”. Käsitteiden rooli ja asema merkitysten täsmentymättömyyttä kuvaa se, että Suonisen (2010, 32–33) mukaan termit tulisi käsittää juuri toisin päin. Myös hänen mukaansa rooli on yksilöön kohdistuvien odotusten kokonaisuus hänen toimiessaan jossain tehtävässä, mutta Suonisen mukaan roolin sisällä voi olla erilaisia positioita, eli asemia. Esimerkkeinä hän mainitsee aloitteellisen, kriittisen tai puolustuksellisen position. (Suoninen 2010, 32–33.)

Käsitettä positio (asema) käytetään erityisesti diskurssianalyyssissä, jossa huomion kohteena on ihmisten välinen vuorovaikutus ja position ilmaisu vuorovaikutuksessa. Rom Harrén kehittämän positiointiteorian mukaan kulttuurisesti jaetut ja henkilökohtaisen elämänhistorian mukanaan tuomat tarinalliset mallit ovat läsnä positioissa, joissa ihminen toimii näiden mallien, odotusten, velvollisuuksien ja vastuiden mukaisesti. Kuten roolit ja kategorisointi, myös tarinalliset mallit ovat kulttuurisesti jaettuja ja opittuja. (Ks. Saarilampi 2008, 27–29.)

Käsitteet rooli ja positiointi liittyvät sosiaaliseen identiteettiin siten, että ne heijastavat niitä tietoisia tai tiedostamattomia malleja, joita kulttuurisesti katsomme kulloiseenkin ryhmäjäsennyteen liittyvän. Koska nämä ovat kulttuurisesti jaettuja, on kyseessä myös sosiaalisen ryhmäjäsennyden uskottava esittäminen. Kysymyksessä on kuitenkin enemmän julkikuva kuin ihmisen yksityinen minuus. (Ks. esim. Saarilampi 2008, 27–29, Heinonen 2009, 53–54.) Roolin käsite auttaa ymmärtämään ihmisen identiteettien kirjon erilaisuutta. Yksi henkilökohtainen identiteetti ikään kuin sulkee sisäänsä erilaisia sosiaalisia identiteettejä. Ihmisen ollessa eri tilanteissa ja eri toimissaan (roolissa) nämä aktivoituvat ja korostuvat tai jäävät taka-alalle. Roolissa toimiessaan ihminen on siis myös tietoinen rooliin kuuluvasta asemasta, positioista suhteessa toisten tilanteessa olevien rooleihin.

Esimerkiksi luokanopettaja johtaa koulussa luokkansa toimintaa, mutta harrastuksessaan tanssitunnilla hän antaa tanssinopettajan johtaa tilannetta.

2.2.4 Ammatillinen identiteetti

Työn ja ihmisen välistä suhdetta kuvaava käsitteistö ei ole suomenkielessä vielä vakiintunutta. Ilmiötä nähdään tutkimuksissa kutsuttavan työidentiteetiksi, ammatti-identiteetiksi, ammatilliseksi identiteetiksi (Mahlakaarto 2010, 20) tai uraidentiteetiksi (Anttila 2011, 5). Englanninkielisessä kirjallisuudessa ja tutkimuksessa käytetään ilmauksia ”professional identity”, ”vocational identity”, ”occupational identity” tai ”work identity”. Eteläpellon mukaan ”occupational identity” viittaa jonkin elinkeinohaaran, esimerkiksi teollisuuden tai palvelualan, mukaiseen identiteettiin. Termillä ”vocational identity” viitataan henkilökohtaisen suhteen sisältävään identiteettiin jotakin yhteiskunnallista tehtävää kohtaan, kuten kutsumusammattiin. ”Professional identity” puolestaan tarkoittaa erityisesti professioon²¹ liittyvää identiteettiä, joskin käsitteellä kuvataan nykyisin muitakin ammatteja, ei ainoastaan professioita. (Ks. Eteläpelto 2007, 90.) Käsitettä ”work identity” käytetään esimerkiksi silloin, kun halutaan erottaa ihmisen työhön liittyvä identiteetti muista yksilön identiteeteistä.

Edellä mainitut termit eivät välttämättä ole toisiaan poissulkevia, vaan englanninkielessä käytössä olevat termit ainoastaan erottelevat tarkemmin kulloinkin kyseessä olevaa näkökulmaa, jota suomenkieltä käytettäessä tulee tarpeen mukaan tarkemmin avata. Professionaalisiin ammatteihin voi siis myös liittyä kutsumusajatus: esimerkiksi lääkärin ammatti voi olla kutsumusammatti. Silloin ammatissa toimivalle ovat tieteellisen näkökulman ja ammattitaidon

²¹ Profioliolla tarkoitetaan ammatteja, joihin kuuluu monimutkaisten tietojen ja taitojen hallinta. Näiden ammattien, kuten lääkäri, jäseniä kutsutaan usein ammattikunnaksi, ja heillä on pitkälle erikoistunut ammattiin johtava koulutus. Professionaalisille ammateille ominaisia ovat uuden tiedon luominen, eettiset säännöt ja autonomia ammatin harjoittamiseen ja sisäiseen sääntöjen valvomiseen. (Pasternack 2017, 9–10.)

lisäksi keskeisiä ammatin arvot ja hyvän tuottamisen ihanteet (Pasternack 2017, 10).

Tapamme on usein kysyä ensi kertaa kohtaamaltamme ihmiseltä: ”Mitä teet työksesi?” Hän voisi vastata esimerkiksi näin: ”Olen ammatiltani insinööri, mutta teen kanttorin töitä satunnaisesti.” Esimerkki kuvaa käsitteiden työ ja ammatti eroavaisuutta. Ajattelen käsitteen työ liittyvän enemmän ulkoiseen tekemiseen, kun taas ammatti-käsite liittyy ihmisen käsitykseen itsestään (ks. esim. Huhtanen 2004, 186, Pöyhönen 2003, 105). Tässä tutkimuksessa olen valinnut käyttäväni käsitettä ammatillinen identiteetti. Se kuvaa mielestäni parhaiten sitä kokonaisvaltaisuutta ja henkilökohtaisuutta, jollaisena ilmiön tutkimuksessani ymmärrän.

Sekä Trede ym. (2012) että Beijaard ym. (2004) nostavat esille ammatillisen identiteetin tutkimukseen liittyvän ongelman. Analysoituaan systemaattisesti ammatillista identiteettiä käsittelevää tutkimusta he totesivat, että ammatillisen identiteetin käsite oli määritelty eri tavoin, jopa hyvin löyhästi tai ei lainkaan (Beijaard ym. 2004, 125, Trede ym. 2012, 374). Esimerkiksi Paterson ym. määrittelevät ammatillisen identiteetin olevan ”the sense of being a professional” (Trede ym. 2012, 374), eivätkä ammatillisen identiteetin kehittymiseen riitä ainoastaan tekninen osaaminen ja vuorovaikutustaidot. He painottavat ammatillisen päätöksenteon ja kriittisen itsearvioinnin sekä itseohjautuvan oppimisen merkitystä ammatillisen identiteetin osana. Ewan on määritellyt ammatillisen identiteetin olevan ”self-image which permits feelings of personal adequacy and satisfaction in the performance of the expected role” (Trede ym. 2012, 374). Pöyhönen (2003) puolestaan määrittelee tutkimuksessaan ammatillisen identiteetin muotoutuvan ”dialogisessa suhteessa toisten kanssa. Se on moniääninen, dynaaminen ja prosessimainen, mutta samalla se kiinnittyy myös historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiinsa saaden jatkuvuutta ja pysyvyyttä” (Pöyhönen 2003, 124). Pöyhönen (2003, 124) tulkitsee ammatillisen identiteetin olevan samanaikaisesti fragmentaarinen ja ehyt, joten yhden ammatillisen identiteetin sijaan pitäisikin puhua useista ammatillisista identiteeteistä, jotka saavat vuorovaikutustilanteissa erilaisia merkityksiä. Siitä huolimatta, että ammatilliseen identiteettiin liittyvä tutkimus on ollut vilkasta

viime vuosikymmeninä, ei ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä ja tarkkaa määritelmää ilmiöstä (Ruohotie-Lyhty 2013, 121).

Eteläpelto ja Vähäsantanen (2010, 26) ymmärtävät ammatillisen identiteetin ihmisen käsityksenä itsestään ammatillisena toimijana²². Ihmisen käsitys itsestään ammatillisena toimijana muodostuu:

- Ammatillisuuteen liittyvästä yksilöllisestä elämänhistoriasta, varhaisista käsityksistä ammatista, koulutukseen hakeutumisesta, opiskeluaikaisista ja silloisista odotuksista tulevasta ammatista.
- Ammatinhallintaan liittyvistä taidoista sekä kokemuksista osaamisesta ja osaamattomuudesta.
- Samastumisen kokemuksista ja sitoumuksista, jotka yksilö liittää ammat-
tiinsa ja työhönsä.
- Ammattiin liittyvistä arvoista ja ihanteista.
- Työhön liittyvistä motivaatiotekijöistä (ja/tai motivaatiota laskevista tekijöistä).
- Käsityksistä itsestä ammatillisena toimijana tulevaisuudessa.

(Ks. myös Eteläpelto, Hökkä, Paloniemi ja Vähäsantanen 2014, 22.)

Ammatillisessa identiteetissä ei ole kyse ainoastaan samastumisesta ammattikunnan jäsenyyteen, vaan siinä on vahvasti mukana myös henkilökohtainen identiteetti, oma persoona ja käsitys omasta minuuden kokonaisuudesta johdonmukaisena jatkumona (ks. Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 45).

Tutkimuskirjallisuudessa ammatillisen identiteetin alkamishetkestä on monia eri käsityksiä riippuen siitä, miten ammatillinen identiteetti tutkimuksessa määritellään. Heusala katsoo ammatillisen identiteettiprosessin käynnistyvän päätöksessä

²² Eteläpellon ja Vähäsantanen määritelmään ovat vaikuttaneet Archerin, Beijaardin, Meijerin, Verloopin, Billettin, Pavlovan, Hargreavesin, Miellin ja MacDonaldin tutkimukset.

ammatin valinnasta (Pohjola 2018, 45). Kuitenkin jo ennen päätöstä esimerkiksi nuoren henkilökohtaisen identiteetin muodostuminen sekä käsitykset omasta itsestä, omasta osaamisesta ja kiinnostuksen kohteista vaikuttavat ammatin valintapäätökseen ja koulutukseen hakeutumiseen. Osatekijänä ammatinvalintaan voivat olla myös lapsuuden ja nuoruuden aikana opitut ammattiroolit. Opintojen aikana tai jo niitä ennen opiskelijalla on käsitys ammatissa tarvittavista taidoista, joiden kehittymistä itsessään hän vertaa tavoitteenaan olevaan ammattitaitoon. (Ks. Ropo 2015, 43–44.) Salo (2006, 5) kuvaakin ammatillisen identiteetin kehittymistä elinikäisenä prosessina, joka alkaa etsimisestä ja opiskeluaikasta ja jatkuu työelämän kasvuprosesseihin saakka. Varsinaisen opiskelun lisäksi kiinnostus tulevaan ammattiin aktivoi ihmistä havainnoimaan tulevan ammattinsa edustajia, ja tieto ammatista lisääntyy.

Kun tarkastellaan ammatillisen identiteetin olemusta ammattiin opiskelun aikana²³, painottuu huomio työtaitojen oppimiseen, kompetenssiin, joka on osa ammatillista identiteettiä. Sosiaalinen ryhmäjäsenyys ei kuitenkaan opiskeluaikana ole vielä kiinnittynyt työyhteisöön tai ammattikuntaan, vaan opiskelijayhteisöön, ja opiskelijan toimijuus sijoittuu oppilaitoksen tarjoamaan sosiokulttuuriseen kontekstiin. Siirryttäessä työelämään identiteetti on neuvoteltava uudelleen, ja opiskelijaidentiteetti jää taakse ja muuttuu ammatilliseksi identiteetiksi (Juuti ja Littleton 2010, 251). Tulevan ammatillisen identiteetin muotoutumiselle on kuitenkin eduksi, että sen pohtiminen alkaa mahdollisimman varhain (ks. Izadinia 2013, 708–709). Tulevan ammatillisen identiteetin jäsentymistä opintojen aikana edesauttaa esimerkiksi monipuolinen ryhmätyömuotoinen työskentely, jossa opiskelijan on mahdollista harjoittaa työssä tarvittavia vuorovaikutustaitoja sekä pohdita arvojaan ja taitojaan (Bridges 2018, 294).

²³ Tässä tutkimuksessa tarkastelen ammatillisen identiteetin teoreettisia lähtökohtia erityisesti kanttorin ammatin näkökulmasta, jossa ammattiin opiskelulla ja pitkällä soitinopinnoilla on huomattava painoarvo. On kuitenkin olemassa myös ammatteja, joissa ammatillisen identiteetin kokemukseen vaikuttava ammattitaidon hankkiminen on varsin toisenlaista, esimerkiksi yrittäjien ammatillinen identiteetti (ks. esim. Hägg 2011).

Eteläpellon ja Vähäsantasen mukaan ammatillinen identiteetti sisältää sekä henkilökohtaisen että sosiaalisen puolen, jotka toimivat dynaamisesti tilanteesta ja ammatillisen identiteetin tarkasteluhetkestä riippuen. Kun opiskeluaikana keskiössä on vahvasti ollut taitojen oppiminen ja sitä kautta henkilökohtainen identiteetti, on tilanne työelämään tullessa toinen. Noviisivaiheessa työntekijältä puuttuu valta ja kontrolli sekä työyhteisön kulttuurin tunteminen. Tässä vaiheessa korostuu ammatillisen identiteetin sosiaalinen puoli työntekijän omaksuessa aluksi yhteisön toimintatavat ja esimerkiksi arvot kyseenalaistamatta niitä. Kokemuksen kasvettua ja yhteisöön kuulumisen vahvistuttua työntekijän henkilökohtainen puoli ammatillisessa identiteetissä kasvaa. Ammatillisen identiteetin henkilökohtaisen puolen nähdään korostuvan erityisesti luovissa ja persoonallista panosta edellyttävissä ammateissa, kuten kanttorin ammatti. (Ks. Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 43–44.) Ammatillisen identiteetin kahta aspektia, henkilökohtaista ja sosiaalista puolta, voidaan myös lähestyä Heikkisen (2001, 123) tavoin kysymällä ”kuka olen suhteessa siihen, keitä me olemme?” Kysymys sisältää yksilön tietoisuuden ominaisuuksistaan verrattuna toisiin, mutta liittyy yksilön (ammattilaisen) toisten (ammattikunnan) joukkoon.

Eteläpellon ja Vähäsantasen (2010) mukaan ammatillinen identiteetti on rakentunut käsityömäisen, teollisen ja jälkiteollisen tuotantotavan aikoina huomattavan eri tavoin. Teknologian kehitys, työn luonne sekä työn organisointitapojen muutokset ovat vaikuttaneet tuotantotapojen muutokseen. Samalla työhön oppiminen ja opiskelu ovat muuttuneet. Käsityömäisellä ajalla osaaminen ja ammatillinen identiteetti rakentuivat omaksumalla ja noudattamalla vakiintuneita traditioita, ja ammattikunnan jäseneksi kasvettiin oppipoika–mestari-järjestelmän kautta. Teollisen tuotantotavan kaudella oppiminen tapahtui omaksumalla säännöt ja valmiit suoritustavat, eli formaali koulutusjärjestelmä oli keskeisessä asemassa. Kontrolli ja tehokkuus olivat ihanteina työssä toimimiselle. Jälkiteollisella ajalla organisaatiota ei nähdä enää hierarkkisenä ja patriarkaalisena, vaan puhutaan tiimeistä, verkostoista ja laatuviireistä. Ammatillinen identiteetti muodostuukin jälkiteollisella

ajalla vahvasti itseohjautuen, joustavasti ja yksilöityen. Spesifeistä tiedoista ja taidoista on siirrytty yrityksen arvojen, kulttuurin ja sitoutumisen tuottamiseen. Jälkitekollisen ja teollisen ajan identiteettien tuottamismallien katsotaan elävän nykyisin rinnakkain organisaatioissa. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 29–31.)

Toimijuus on läheisessä suhteessa ammatilliseen identiteettiin, koska se on mukana identiteetin uudelleen muokkaamisessa ja identiteettineuvottelussa. Ammatillisella toimijuudella (professional agency) viitataan siihen, että ”ammattilaiset vaikuttavat, tekevät valintoja ja päätöksiä sekä neuvottelevat työhön liittyvistä asioista, ammatillisesta identiteetistään ja urastaan” (Vähäsantanen, Paloniemi, Räikkönen, Hökkä ja Eteläpelto 2017, 16). Vähäsantanen, Räikkönen, Paloniemi, Hökkä ja Eteläpelto (2019, 287) näkevät ammatillisen toimijuuden rakentuvan kolmesta tekijästä, jotka ovat vaikuttaminen omaan työhön, työkäytänteiden kehittäminen ja ammatillisen identiteetin neuvottelu.

Ammatillinen toimijuus ilmenee siis esimerkiksi työntekijän vaikutusmahdollisuutena, vastarintana, luovuutena, motivaationa ja työkäytäntöjen kehittämisenä. (Eteläpelto, Vähäsantanen, Hökkä ja Paloniemi 2014, 202–08, Vähäsantanen, Hökkä, Eteläpelto ja Rasku-Puttonen 2012, 97.) Se, miten ihminen toimii ja miten hän toimii vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, riippuu siitä, millainen käsitys hänellä on itsestään (ks. Ropo 2015, 31). Tämä kietoo ammatillisen toimijuuden ja identiteetin kiinteästi toisiinsa. Erityisesti toimijuuteen kytköksissä on ammatillisen identiteetin henkilökohtainen puoli, ”jonka jatkuvuus näyttäytyy ja rakentuu ihmisten elettyinä ja kerrottuina kokemuksina ja tunteena omasta minuudesta” (Eteläpelto, Vähäsantanen ym. 2014, 211). Ajatellaan esimerkiksi henkilöä, joka liittyy ammatilliseen identiteettiinsä osaamattomuutta tai itsensä aliarviointia. Hänen käsityksensä itsestään todennäköisesti vaikuttaa alentavasti hänen toimijuuteensa vaikkapa työpaikan palkkaneuvotteluissa. Toisin sanoen identiteetti vaikuttaa siihen, millainen toimija hän on ja miten hän käyttää toimijuuttaan. Koska ihmiset kokevat maailmaa oman merkityspohjansa kautta, he myös toimivat eri tavoin, heillä on erilainen käsitys itsestään toimijana. Eteläpelto, Vä-

häsantanen ym. (2014, 211) haluavat korostaa myös sitä, että toimijuus tulisi ymmärtää elämänkulun ja yksilönkehityksen perspektiivistä, sillä näin voidaan paremmin käsittää ammatillisen identiteetin ja työuran vaikutus ja sidoksisuus toinen toisiinsa.

2.3 Aikaisempi tutkimus kanttoreiden ammatillisesta identiteetistä

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden ammatillista identiteettiä on tutkittu vain pienimuotoisesti esimerkiksi Pirttimaan (2009) Huhtasen (2013) ja Alasaarelan (2015) opinnäytetutkielmissä. Lisäksi on tutkittu joitain ammatilliseen identiteettiin liittyviä tekijöitä, kuten työmotivaatiota (Salmi 2001) ja ammattikuvaa (Tiitu 2009). Kanttoreiden osaamista ovat tarkastelleet Pohjannoro (2010) sekä Engström, Salminen ja Tuukkanen (2018). Näistä Pohjannoron selvitys oli varsin suppea: se perustui kolmen harkinnanvaraisesti valitun kanttorin haastatteluun. Engströmin ym. vuonna 2017 toteuttamaan kyselyyn puolestaan osallistui 291 kanttoria. Engströmin ym. kyselyssä selvitettiin myös kanttoreiden näkemystä koulutuksen ja työn vastaavuudesta, musiikillisesta, teologisesta, pedagogisesta, yhteisö- ja kehittämisosaamisesta, sekä hengellisyydestä osana kanttorin työtä. (Engström ym. 2018.) Kanttorin ammatillista identiteettiä on sivuttu myös Ryyränen-Karjalaisen (2002) väitöskirjassa, joka koski naiskanttoreiden kokemuksia työstään ja työyhteisöstään, sekä joissain mietinnöissä ja raporteissa. Melisa Stevanovic (2013) on puolestaan tutkinut valtaa ja auktoriteettia ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa keskusteluanalyysin keinoin, ja hänen aineistonaan oli 15 pappien ja kanttoreiden työpaikkapalaveria. Lisäksi Kirkon akateemisten

neljän vuoden välein tekemissä jäsenkyselyissä on selvitetty yksittäisiä ammatilliseen identiteettiin liittyviä seikkoja, kuten työtyytyväisyyttä ja kanttoreiden suhdetta työhönsä.²⁴

Kirkon viroista papin ja diakonien virkojen kohdalla kirkko edellyttää hengellistä kutsumusta. Kutsumuksen katsotaan kuuluvan henkilökohtaiseen soveltuvuuteen näihin virkoihin²⁵. (Hytönen 2018, 59–60.) Kutsumusta tunnetaan kuitenkin myös kanttorin ammatissa, ja se selittää osaltaan nimenomaan kanttorin ammattiin hakeutumista muiden muusikkoammattien sijaan. Tiitun (2009) tutkimuksessa 63 % kanttoreista ilmoitti hakeutuneensa kanttorin ammattiin tähtääviin opintoihin sekä musiikillisista että vakaumusellisista syistä. Pelkästään musiikillisista syistä opintoihin oli hakeutunut 25 % vastanneista. (Tiitu 2009, 155–156.) Vuoden 2010 kirkon akateemisten jäsenkysely vahvisti Tiitun tulosta, sillä joka toinen kyselyyn vastanneista²⁶ kanttoreista kuvasi kutsumuksen toteuttamisen olleen suuressa määrin vaikuttava tekijä ammatin valinnassa. Kysely vahvisti musiikin merkitystä, sillä sen perusteella voidaan todeta, että kanttoreiden uravalintaan on ylivoimaisesti eniten vaikuttanut halu tehdä työtä musiikin parissa: 70 % vastanneista kuvasi sen vaikuttaneen uravalintaansa ratkaisevasti. Muita kanttorin ammatin valintaan vaikuttaneita tekijöitä olivat kokemus soveltuvuudesta alalle, Jumalan johdatus ja Jumalalta saadun kutsumuksen toteuttaminen. (Niemelä 2010, 29.)

Kutsumuksen merkitys työhön nousi esiin myös vuoden 2014 kirkon akateemisten jäsenkyselyn tuloksissa. Vastanneista kanttoreista 13 % kuvasi työn parhaiksi puoliksi työn julistuksellista, kutsumuksellista ja hengellistä ulottuvuutta sisältä-

²⁴ Jätän tässä tutkimuksessa huomiotta kanttorin viran historiaan ja kehitykseen liittyvät tutkimukset, jotka koskivat edellisiä vuosisatoja. Kanttorinviran toimenkuva ja koulutus ovat muuttuneet näistä ajoista niin merkittävästi, etten pidä vertailua näihin tutkimuksiin perusteltuna.

²⁵ Vuonna 2010 teologiselle koulutuslalle pyrkijöistä hengellinen kutsumus oli vasta neljänneksi tärkein peruste hakeutua koulutukseen. Vain 45 % piti hengellistä kutsumusta tärkeänä koulutusvalinnassaan. Huomattavaa on myös, että 19 % teologiselle koulutuslalle hakeutuneista ei pitänyt hengellistä kutsumusta lainkaan tärkeänä. (Niemelä 2013, 63.)

²⁶ Kyselyyn vastasi 229 kanttori-urkuriliiton jäsentä.

vän luonteen. (Niemelä 2014, 44.) Vastaavassa kyselyssä vuodelta 2018 kanttoreista 20 % koki työnsä olevan Jumalalta saatu kutsumustehtävä (Tervo-Niemelä 2018, 31).

Ryynänen-Karjalaisen tutkimuksessa kanttorit mielsivät kutsumuksensa sekä hengellisyyden että muusikkouden kautta. Tutkimukseen haastatellut kanttorit puhuivat kuitenkin enemmän elämäntehtävästä ja elämäntavasta, joka sisältää hengellisyyden osa-alueen. (Ryynänen-Karjalainen 2002, 147.) Elämäntehtävä oli esillä myös kirkon akateemisten jäsenkyselyssä vuonna 2018, jossa kanttoreista 4 % kuvasi työnsä olevan elämäntehtävä, jolle hän on omistautunut kokonaan (Tervo-Niemelä 2018, 31). Suurimmalle osalle Ryynänen-Karjalaisen haastattelemissa kanttoreista elämäntapa tarkoitti kanttorinviran ja persoonan tasapainoista yhdistymistä. Viran hoitaminen eli tavoitteellinen toiminta tarvitsee Ryynänen-Karjalaisen tutkimuksen mukaan elävää persoonaa. Tässä ”elävällä persoonalla” tarkoitettiin ihmistä yksilöllisenä persoonana, vapaana rooleista. Toisaalta kuitenkin osa haastatelluista erotti identiteetissään viran tuoman ammattiroolin, jonka kanttori saattoi tarvittaessa ottaa käyttöön suojellakseen henkilökohtaista minuuttaan. Kun voimat olivat vähissä, ammattirooliin asettuminen teki mahdolliseksi työtehtävistä suoriutumisen. Ammattiroolin ottamisella pystyttiin myös rajaamaan työtä ja varjelemaan yksityisyyttä. Tämä näyttäytyi muun muassa tavassa viestiä työyhteisön muille jäsenille. (Ryynänen-Karjalainen 2002, 147–148.)

Kanttoreiden koulutuksessa on nähtävissä piirteitä teollisen tuotantotavan mallista²⁷, ja opiskelu yliopistossakin on varsin koulumaista. Opintojen kulku ja sisällöt ovat tarkoin määriteltyjä, ja soveltamisen mahdollisuudet jäävät rajallisiksi. Teollisen tuotantotavan kaudella koulutusta ja ammatin oppimistulosten arviointia ohjasivat ennalta määritellyt kompetenssit. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 30.) Ennalta määritellyjä kompetensseja käytetään edelleen monissa kanttorikoulutuksen sisällöissä, esimerkiksi liturgisen soiton, urkujensoiton, laulun, kuoron-

²⁷ Ks. lukua 2.2.4.

johdon tai musiikinteorian opinnoissa. Toki kanttoreiden koulutuksessa on piirteitä myös käsityömäisestä ammatin oppimisen mestari–kisälli-mallista: monen oppiaineen opetus tapahtuu yksilöopetuksena kahdenvälisessä opettaja-oppilas-suhteessa (Vrt. Kouvo, Lairio ja Puukari 2009, 450–451). Hirvonen (2003, 135–137) näkeekin soitonopettajan merkityksen opiskelijalle varsin merkittävänä. Soitonopettaja toimii jatkuvasti palautteen antajana, kannustajana, tunnustuksen antajana tai nujertajana, ja näin ollen hän ohjaa voimakkaasti opiskelijan käsitystä omasta identiteetistään muusikkona. Soitonopettajan vaihtuessa musiikinopiskelijat kantavat mukanaan myös menneitä soitonopettaja-oppilassuhteitaan. Näin menneisyyden dialogiset suhteet ovat pysyvästi mukana identiteetin rakentumisessa. (Hirvonen 2003, 136–137.)

Juutin ja Littletonin (2010, 245–246) pianisteja koskevassa tutkimuksessa muusikkouden identiteettineuvottelu opiskeluaikana välittyi keskeisesti omien ja muiden suoritusten vertailusta. Käsitys omasta osaamisesta ja taidoista näytti olevan muusikkoidentiteetin rakentumiselle tärkeä, ja suoritusten arviointipisteet mahdollistivat vertailun. Myös Hirvonen (2003, 132) toteaa suomalaisten soitonopiskelijoiden identiteetin muodostuvan musiikkioppilaitosten tarjoaman diskurssin viitekehyksessä, jossa keskeistä on muun muassa eteneminen tavoitteellisesti tutkintosuoritusten mukaan.

Kanttorioiskelijoiden tulevan ammatillisen identiteetin on todettu alkavan jäsenyntyä opiskelun aikana seurakuntaharjoittelujen myötä (Kanttorityöryhmä 2007, 15). Harjoitteluissa opiskelijat pääsevät kosketuksiin työhönsä seurakunnassa, sen todellisessa toimintaympäristössä. Tosin kanttoreille, samoin kuin muillekin muusikoille (Kaartinen 2005, 172), on tyypillistä tehdä alan töitä opintojen ohessa. Nämä työkokemukset ovat tulevan ammatillisen identiteetin rakentumisen kannalta yhtä merkittäviä kuin seurakuntaharjoittelutkin. Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun kirkon alalle opiskelevien ammatillisen identiteetin tutkimuksessa on todettu työelämäyhteyksien positiivinen vaikutus ammatillisen identiteetin kehittymiseen sekä opiskelun aikana että jo ennen opiskelua. Opinnoissa mahdollisimman varhainen kirkollisten aineiden

opetus ja varhaiset työelämäyhteydet lisäsivät myös opiskelumotivaatiota. (Launonen 2009, 134. Ks. myös Valtonen 2009, 222.)

Salon tekemässä selvityksessä, jonka aiheena on kirkon virkaan opiskelevien hengellinen kasvu ja sitoutuminen kirkkoon, todetaan kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin kehittyvän elinikäisesti, jatkuvana kasvuprosessina, johon liittyy oman alan etsiminen, opiskeluaika ja työelämävaiheet opintoineen. Kristityn ja hengellisen kasvun näkökulmasta ammatillisen identiteetin rakentumisen todetaan tapahtuvan suhteessa yhteisöön. Yhteisöinä toimivat kirkon virkaan opiskelevan menneet ja olemassa olevat kokemukset lapsi- ja nuorisotyöstä sekä paikallisseurakunnat, opiskelijajyhdistykset yms. Muita ammatillisen identiteetin kehittymistä ja hengellistä kasvua tukevia tahoja ovat kouluttavat laitokset, työelämän toimijat, kotiseurakunta ja opiskelijaseurakunta. (Salo 2006, 6.)

Kanttoreiden ammatillisen identiteetin persoonallinen puoli ja heidän käsityksensä omista musiikillisista taidoistaan opiskeluaikana ovat elementtejä, joita kanttoriopiskelija vertaa toisiin opiskelijoihin yliopiston tai ammattikorkeakoulun viitekehityksessä. Opiskelijaidentiteettineuvottelua käydään tuolloin rajapinnalla ”kuka minä kanttoriopiskelija olen suhteessa muihin kanttoriopiskelijoihin?”. Kanttorin aloitettua ensimmäisessä virassaan viitekehitys muuttuu. Silloin ammatillisen identiteetin neuvottelua käydäänkin uudella tavalla: ”Kuka minä kanttorina olen suhteessa toisiin kirkon työntekijöihin?” Kanttorityöryhmä (2007) toteaa kirkon työntekijäidentiteetin alkavan kanttorilla kehittyä vasta seurakuntaharjoittelussa ja työelämän ensimmäisinä vuosina (Kanttorityöryhmä 2007, 15). Vastaavia tuloksia on todettu myös musiikin opettajilla, joilla muusikkouden identiteetti ilmenee ennen opettajuuden identiteettiä (Freer ja Bennett 2012). Nämä seikat näyttävät toteen käsitystä, että yksilöllisen kasvamisen ja ammattiin samastumisen lisäksi ammatillinen identiteetti tarvitsee koostuakseen työyhteisöön kiinnittymisen (ks. Vähäsantanen 2007, 159).

Kuten luvussa 1.1 on todettu, Tiitun mukaan kanttorin ammatillinen identiteetti on monimuotoinen ja koostuu karkeasti katsottuna kahdesta elementistä: muusikon ja kirkon työntekijän identiteetistä (Tiitu 2009, 137). Myös kanttorityöryhmän mietinnössä 2007 todetaan kanttorin työntekijäidentiteetin olevan monimuotoinen ja jakaantuvan yhtäältä muusikon ja toisaalta kirkon työntekijän identiteettiin (Kanttorityöryhmä 2007, 15). Näiden kahden osa-alueen katsotaan kehittyvän erillisinä, mutta muodostavan ristiriidattoman kokonaisuuden. Kirkon työntekijän identiteettiä pidetään mietinnössä saman arvoisena muusikkoidentiteetin kanssa. Kanttorin muusikkoidentiteetin todetaan jakaantuvan esiintyvän taiteilijan identiteettiin ja innostajan identiteettiin. (Kanttorityöryhmä 2007, 15.) Kanttorityöryhmän mietinnössä todetaan: ”Perinteiseen kirkkomusiikkiin liittyy vahvasti esiintyvän taiteilijan identiteetti, kyky ja tarve tuottaa kuultavaksi toisten ihmisten eri aikoina säveltämää musiikkia. Tähän liittyy myös jatkuva itsensä kehittämisen vaatimus.” (Kanttorityöryhmä 2007, 15.) Innostajan identiteettiin puolestaan katsotaan sisältyvän kyky luoda ja kehittää uutta yhteistyössä muiden kanssa. Tämä identiteetti esiintyy mietinnön mukaan erityisesti lasten ja nuorten parissa tehtävässä musiikkityössä sekä aikamme kristilliseen musiikkiin liittyvissä tehtävissä. (Kanttorityöryhmä 2007, 15.)

Identiteetin kysymystä sivuttiin myös Pohjannon (2011, 47) selvityksessä, joka koski kanttoreiden haasteita seurakuntien musiikkielämän johtajina ja toteuttajina. Pohjannonkin totesi kanttorin identiteetissä olevan kahdenlaista painotusta, jotka hän kiteytti termiin *kirkkomuusikko* tai *kirkkomuusikko*. Painotus sanalla kirkko kuvaa sitä, että kanttori nähdään seurakuntatyöhön jalkautuneena, monipuolisena käytännön muusikkona, joka identifioituu pedagogisesti. Jälkimmäisessä, muusikkoutta painottavassa katsantotavassa kanttori nähdään korkeatasoisena muusikkona, erityisesti urkurina, jonka työnkuvaan kuuluu esimerkiksi konserttien järjestäminen. Selvityksessään kanttoreiden kokemuksista ja tulevaisuuden näkymistä Pohjannoro havaitsi myös jännitettä taiteellisen ja kirkollisen identiteetin välillä. (Pohjannoro 2010, 16–18.)

Kanttorin identiteetin painottumisesta joko musiikkiin tai kirkkoon kertoi myös Suomen kanttori-urkuriiliiton kokouksessa vuonna 1998 puhunut kanttori Marjatta Hannula. Hannulan mukaan kanttori itse pohtii ja valitsee, asettaako hän identiteetissään painopisteen sanalle kirkko vai muusikko. Tähän hänen mielestään vaikuttavat myös kanttoreiden ammatilliset esikuvat. Kanttorin ammatillisen identiteetin kulmakivi on Hannulan mukaan vahva ammattitaito. Myös seurakuntalaiset, selkeät työt ja rajat, hyvä työkuultuuri, työolosuhteet ja asema työyhteisössä vahvistavat kanttorin identiteettiä. Epäselvyydet työssä tai selkeän aseman puuttuminen heikentävät identiteettiä ja pakottavat kanttorin ”raivaamaan” tilaa työleen seurakunnassa. Hannula korosti puheessaan myös itsetunnon merkitystä ammatissa, jossa kaikkea ei voi hallita hyvin. (Andersson ym. 2007, 165.)

Tiitun (2009) tutkimuksessa sivuttiin kanttoreiden musiikillista identiteettiä tarkastelemalla heidän musiikillista suuntautuneisuuttaan. Tiitun kyselytutkimuksessa noin joka toinen kanttori luokitteli itsensä musiikin sekatyöläiseksi. Muita vaihtoehtoja olivat kuoronjohtaja, urkuri, laulaja, jokin muu, pedagogi, gospelmuusikko ja instrumentalisti (muu kuin urkuri). Tiitun kyselyssä, jossa vastaaja saattoi merkitä useamman vaihtoehtoista kuvaamaan omaa musiikillista suuntautuneisuuttaan, kanttorit luokittelivat itsensä useimmiten luokkiin urkuri, kuoronjohtaja ja laulaja; kukin luokka oli suunnilleen yhtä suuri. Vähiten valintoja oli merkitty vaihtoehtoihin pedagogi, gospelmuusikko, muu instrumentalisti ja jokin muu muusikkotyyppi. (Tiitu 2009, 96–97.)

Pidän Heikkisen (2001, 123) kysymystä ”kuka minä olen suhteessa siihen, keitä me olemme?” erityisen mielenkiintoisena kanttorin ammatillisen identiteetin pohdinnassa. Koska kanttorin työyhteisössä ei aina ole muita kanttoreita, syntyy hänen käsityksensä kanttoreiden ryhmästä (keitä me olemme?) niistä kollegojen kohtaamisista, joita hänelle on kertynyt elämänsä aikana muualla. Kanttorin käsitykseen omasta sisäryhmästään (me) vaikuttavat myös ulkoryhmien jäsenet (muut), näin erityisesti silloin, kun kyse on seurakunnan ainoasta kanttorista. Opilaitospappi on samassa tilanteessa: myös hän työskentelee ainoana ammattinsa

edustajana työyhteisössään. Hän neuvottelee ja tulkitsee ammatillista identiteettiään, eli sitä kuka hän on, mitkä ovat hänen tehtävänsä ja mikä arvo ja tarkoitus hänen osaamisellaan on, oppilaitoskontekstissa, jossa hän on ainoa pappi (Juntunen ja Valtonen 2013, 203). Vuorovaikutuksessa saadut kokemukset omasta osallisuudesta yhteisössä muovaavat kanttorin käsitystä itsestään ja omasta toimijuudestaan. (Eteläpelto 2007, 140.) Työyhteisö tarjoaa peilejä ja kokemuksia, joista kanttori muodostaa itseään koskevia tulkintoja kanttorina osana moniammatillista työyhteisöä.

2.4 Ammatillinen identiteetti tässä tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitän ammatillisen identiteetin prosessinomaisena, jatkuvassa liikkeessä olevana ilmiönä (ks. Beijaard ym. 2004, 122, Akkerman ja Meijer 2011, 317–318). Se rakentuu yhä uudelleen kokemuksista, jotka suhteutetaan elämän aikaisempiin tapahtumiin (Juntunen ja Valtonen 2013, 203). Tästä johtuu, että ammatillisen identiteetin alkuketkeä on mahdoton tarkalleen määrittellä. Prosessinomaisuudesta johtuu myös, ettei ammatillinen identiteetti tule koskaan valmiiksi. Näistä syistä suhtaudun skeptisesti ajatukseen siitä, että ammatillinen identiteetti voisi kasvaa jotakin kohti tai että se kasvaisi opiskelujen aikana valmiiksi yhtäaikaisesti ammattipätevyyden kanssa. Sen sijaan oletan, että ammatillinen identiteetti jäsentyy yhä uudelleen ja on neuvoteltavissa tarkasteluhetkestä toiseen: se voi heikentyä tai vahvistua samoin kuin muutkin identiteetit (ks. lukua 2.2.1).

Ymmärrän ammatillisen identiteetin ihmisen käsityksenä itsestään ammatillisena toimijana. Tässä käsityksessä nivoutuvat elementteinä yhteen kanttorin elämänhistoriaan kuuluvat kokemukset, opinnot, odotukset ammatilta, käsitys omasta osaamisesta ja osaamattomuudesta, samastuminen (esimerkiksi arvoihin ja ihanteisiin), sitoutuminen (esimerkiksi työaikaan), työtä motivoivat ja työmotivaatiota

vievät tekijät, oma persoona sekä käsitykset itsestä kanttorina tulevaisuudessa. (Ks. lukua 2.2.4.)

Ammatillinen identiteetti jäsentyy, kuten muutkin identiteetit, suhteessa kokemuksiin ja tilanteisiin sekä vuorovaikutuksessa yhteisön muihin ihmisiin. Ammatillinen toimija tarvitsee siis työelämän kontekstin voidakseen tarkastella ja neuvotella ammatillista identiteettiään ja omaa ammatillisuuttaan osana työyhteisöä ja yhteiskuntaa (ks. Mahlakaarto 2010, 17, Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 26). Tässä tutkimuksessa ymmärrän kanttorin työn yhteisöön lukeutuvan niin työyhteisön jäsenet kuin seurakuntalaisetkin, ja katson kanttorin neuvottelevan ammatillista identiteettiään työn kontekstissa, työyhteisön sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, työkuultuurissa ja työn toimintaympäristössä, eli seurakunnassa. Toimintaympäristöön sisältyvät myös työtilat ja työvälineet (esimerkiksi kirkot ja soittimet).

2.5 Tutkimuskysymykset ja taustaoletukset

Kuten luvussa 1.2 kirjoitin, tutkimukseni tarkoituksena on saada tietoa haastattemieni kanttoreiden ammatillisesta identiteetistä. Tutkimuskysymykseni on: Millaisena kanttori kokee oman ammatillisen identiteettinsä?

Tutkimuskysymystä tukevat ja tarkentavat alakysymykset: 1. Mitä ammatillisuuden elementtejä aineistosta paljastuu? 2. Mitä työpaikan toimintaympäristön elementtejä aineistosta paljastuu?

Tutkimustani leimaa fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote ja sen keskiössä ihminen sekä tutkimuksen kohteena että tutkijana. Tyypillisiä käsitteitä fenomenologis-hermeneuttiselle ihmiskäsitykselle ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys (Laine 2018, 29). Fenomenologisen asenteen mukaan olen kiinnostunut siitä, miten asiat ilmenevät ja miten ne koetaan. En etsi selityksiä enkä tutki rakentuneeseen ammatilliseen identiteettiin johtaneita tekijöitä tai identiteetin kehityksen

vaiheita, vaan pyrin kuvailemaan ilmiötä ”kanttorin ammatillinen identiteetti” ja löytämään siitä yleisiä rakenteita. (Miettinen, Pulkkinen ja Taipale 2010, 12–13.) Tutkimukseni ei tule kuvailemaan kaikkien Suomen kanttoreiden ammatillista identiteettiä, ainoastaan kymmenen haastatellun kokemusta siitä. Heidänkin osaltaan on otettava huomioon, että haastattelussa puhuttu on aina sidoksissa hetkeen. Tutkimukseni tulokset kertovat siis valokuvan lailla haastateltujen kanttoreiden kokemuksen heidän ammatillisesta identiteetistään juuri haastattelupäivänä. Tulokset eivät ole laajasti yleistettäviä, mutta silti yksittäisyydessä on jotain yhteisesti jaettavaa (Laine 2018, 32).

Husserlille fenomenologinen asenne tarkoitti järkeen perustuvaa lähestymistapaa, joka pyrkii ”olemusten katseluun”, eli löytämään ilmiöistä perustavia totuuksia (Raatikainen 2004, 100). Fenomenologisen asenteen omaksuen ajattelen ihmisen suhteen maailmaan intentionaalisen eli tietoisesti johonkin suuntaavana. Jokainen havainto kätkee itseensä intention, jonka tarkoituksena on mielen kokemussisältöä käyttäen luoda merkityssuhde. Näin asiat, käsitteet tai ilmiöt ymmärretään joksikin. Tutkijana siis oletan, että kaikki tutkittavieni kokemat havainnot todellisuudesta merkitsevät heille jotakin. Kokemukset ovat näin muotoutuneita merkityksen mukaan. (Perttula 2005, 116, Rauhala 2009, 157.)

Rauhala (2009) erottaa merkityssuhteista erilaisia laatuja, kuten tieto, usko, tunne ja tahto. Näiden erilaisen ja eritasoisten merkitysten suhteutuessa toisiinsa syntyy merkitysverkostoja ja lopulta kokonainen subjektiivinen maailmankuva (Rauhala 2009, 157). Suhteeni fenomenologiaan näyttäytyy tässä tutkimuksessa tiedonkäsityksenä, jossa tiedettyyn tietoon sisältyy subjektiivisia käsityksiä, kokemuksia ja tunteita. Tavoitteenani on tässä tutkimuksessa tehdä nämä haastattelemini kanttoreiden käsitykset, kokemukset ja tunteet heidän ammatillisesta identiteetistään luettaviksi sanoiksi ja jaetuksi tiedoksi. (Ks. Laine 2018, 34.)

Kokemuksen tutkimuksessa on olemassa oletus, että tutkittavat ilmiöt ovat sellaisenaan läsnä elämismaailmassa, mutta muodossa, joka ei avaudu käsitteellistämisi-

selle ja ymmärtämiselle suoraan. Tulkintaa tehdessäni tuleekin mukaan hermeneuttinen ulottuvuus, teoria ymmärtämisestä ja tulkinnasta. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 40–41.) Kuten kokemukset myös ilmaisut kantavat merkityksiä. Kanttoreiden haastatteluissa antamat ilmaisut sisältävät merkityksiä, jotka pyrin saamaan esille. Tässä prosessissa kietoutuvat toisiinsa toistuva ja täydentyvä kierre teorian, jo tiedetyn ja aineiston välillä, hermeneuttinen kehä. Läsä on jatkuvasti myös oma positioni tutkijana, kanttorina ja kokemuksia (esiymmärryksiä) omaavana ihmisenä. Ymmärrykseni täydentyy ilmiön taustoilla ja teoriolla sekä muokkaantuu edelleen aineistoa analysoidessani ja uudelleen teoriaan palatessani. Kanttorina jaan saman kulttuurisen taustan haastateltavieni kanssa. Ilman tätä yhteisesti jaettavaa taustaa ja yhteisöllistä perinnettä minun olisi mahdotonta tehdä tulkintoja ja ymmärtää kanttoreiden kokemuksia. (Laine 2018, 35–38.) Husserlin näkemystä soveltaen pyrin havaitsemaan aineistosta ilmeneviä perustavia totuuksia ja erottamaan haastateltavieni (ja itseni) omat esiymmärrykset ja tulkinnat.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen aluksi tutkimusaineistoni keruumenetelmän (luku 3.1.1) ja kerron haastateltavien kanttoreiden valinnasta (luku 3.1.2) sekä haastattelujen toteuttamisesta (luku 3.1.3). Luvussa 3.2 kuvaan aineistoni järjestämistä ja analysointia. Luku 3 päättyy tutkimukseni luotettavuuden ja pätevyyden tarkasteluun.

3.1 Aineiston hankinta

3.1.1 Syvähaastattelu

Ammatilliseen identiteettiin liittyvissä tutkimuksissa on käytetty usein narratiivisia lähestymistapoja, kuten esimerkiksi Burns ja Bellsin (2011) opettajan ammatillista identiteettiä koskeneessa tutkimuksessa. Koski-Heikkisen (2013) tutkimuksessa aineisto kerättiin sekä puhuttujen että kirjoitettujen kertomusten avulla. Huhtinen-Hildén (2012) keräsi aineistonsa musiikin opettajuutta koskevaan tutkimukseensa haastatteluin ja Mankkinen (2011) muutoslaboratoriomenetelmällä toteutetuista kokouskeskustelutarjoista. Jokinen (2002) puolestaan käytti aikuisopettajan identiteettiä käsittelevässä väitöstutkimuksessaan ns. elämäkertametodia ja keräsi aineistonsa opettajien kirjoittamista elämäkerroista, joiden alustavan analyysin jälkeen jatkoi teemahaastattelun samat opettajat.

Kun etsitään tietoa kanttoreiden kokemuksesta heidän omasta ammatillisesta identiteetistään, pidän luontevana kysyä asiaa heiltä itseltään. Niinpä valitsin menetelmäkseni haastattelun. (Ks. Kvale 1996, 1, Eskola ja Suoranta 2008, 85.) Eri-laisista haastattelutavoista sopivimpana pidin syvähaastattelua, koska tutkimuk-

sessani etsin rajattua kokemuksellista tietoa. Tämä ilmiökeskeinen haastattelumuoto antoi mahdollisuuden kartoittaa mahdollisimman vapaasti ammatillisen identiteetin luonnetta, ilman valmiiden kysymyssarjojen ohjailevaa kehystä (ks. Eskola ja Suoranta 2008, 86). Syvähaastattelun valintaa puolsi myös aihe, ammatillinen identiteetti, joka saattoi olla heikosti tiedostettu (Siekkinen 2007, 44). Ammatillisen identiteetin käsite jo itsessään on hyvin monisyinen, eikä sen kokemisen jäsentäminen välttämättä ollut selväpiirteisenä haastateltavien ilmaistavissa.

Syvähaastattelua kutsutaan kirjallisuudessa monilla nimillä, kuten avoin, kliininen, asiakaskeskeinen, strukturoimaton, ei-johdatteleva, keskustelunomainen tai avainhenkilöiden haastattelu, ja sen juuret ovat terapeuttisessa haastattelumenetelmässä (Siekkinen 2007, 44). Terapeuttista näkökulmaa haastatteluissani voidaan nähdä siltä osin, että haastattelutilanteissa haastateltava saattoi ikään kuin pohtia eri puolia asioista ääneen jäsentääkseen omia ajatuksiaan. Näin tehdessään haastateltava saattoi vaihtaa näkemystään asiasta haastattelun kuluessa (ks. Kvale 1996, 34) muotoillakseen käsityksensä lopulta jäsennetymmin. Haastattelijana roolini oli ohjata haastateltavaa puhumaan aiotusta aiheesta eli ammatillisesta identiteetistä ilman, että annoin keskusteluun omia mielipiteitäni tai kokemuksiani (ks. King ja Horrocks 2010, 27).

3.1.2 Haastateltavien valinta

Keskityn tutkimuksessani ammatilliseen identiteettiin, jonka katson edellyttävän paitsi ammattia myös työympäristöä²⁸. Eteläpellon ja Vähäsantasen mukaan ammatillisen identiteetin rakentuminen työelämän ensimmäisinä vuosina perustuu ensisijaisesti sosiaalisiin aspekteihin. Ensimmäisinä työvuosina omaksutaan työyhteisön tavat ja arvot ja tavoitellaan yhteisöön kuulumista ja sen jäseneksi hyväksyntää. Vaikka omat näkemykset olisivatkin erilaisia, ne tuodaan esille yleensä

²⁸ Ks. lukua 2.4.

vasta, kun oma yhteisöön kuuluminen on vahvistunut ja oma asema on vakiintunut. (Mulari 2013, Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 44.) Tästä syystä etsin haastateltaviksi kanttoreita, jotka olivat olleet kanttorin työssä vähintään kymmenen vuotta. Haastateltavien määräksi valitsin kymmenen. Pidin määrää sopivana suhteessa tutkimuksen tekemisen realiteetteihin ja riittävän monipuoliseen aineistoon. Haastateltavien määrää ohjasi myös se, ettei tuloksista ollut tarkoitus tulla yleistettäviä. (Ks. Eskola 2007, 41.)

Tein haastattelut vuonna 2016, joten riittävän työkokemuksen saavuttaakseen haastateltavien tuli olla päättänyt opintonsa viimeistään vuonna 2005. Otin tammikuussa 2016 yhteyttä Sibelius-Akatemiaan pyytääkseni nimet henkilöistä, jotka olivat valmistuneet musiikin maistereiksi kirkkomusiikin koulutusohjelmasta evankelis-luterilaisen suuntautumisvaihtoehdon mukaisesti vuosina 2000–2005. Rajoitin kutsun lähettämisen vain Sibelius-Akatemiasta valmistuneisiin tutkimukseen käytettävien resurssien vuoksi. Nimien saamista varten toimitin Sibelius-Akatemiaan tietojen luovutushakemuksen ja käyttösopimuksen, josta tietojen käyttötarkoitus kävi ilmi. (King ja Horrocks 2010, 32.) Valmistuneiden listassa oli sekä Helsingistä että Kuopiosta valmistuneet, kaikkiaan 150 musiikin maisteria. Käyttäen internetin hakuohjelmaa merkitsin nimilistasta ne, joiden sähköpostiosoitteet löytyivät jonkin Suomessa toimivan evankelis-luterilaisen seurakunnan internet-sivuilta. Kahden henkilön kohdalla lähetin kutsun musiikkioppilaitokseen viittaavaan sähköpostiosoitteeseen. Kutsutuista jätin pois henkilöt, joiden sähköpostiosoitetta en löytänyt, samoin kuin ne, joiden kanssa olin ollut paljon tekemisissä. Näin toimiessani pyrin välttämään tilannetta, jossa tutkittavan ja tutkijan suhde on joissain haastatteluissa erilainen kuin toisissa.

Sähköpostiosoitteita käyttäen lähetin 30.–31. tammikuuta 2016 yhteensä 78 kutsua tutkimushaastatteluun. Kutsussa ilmoitin haastattelun aiheeksi haastateltavan kokemuksen ammatillisesta identiteetistä (ks. liite 3). Jokainen kutsu lähetettiin erikseen, eivätkä vastaanottajat näin ollen saaneet tietää, keitä muita haastatteluun kutsuttiin.

Viimeisen vastauspäivän lähestyessä 11.2.2016 lähetin muistutusviestin haastattelukutsusta niille, jotka eivät vielä olleet vastanneet. Kaikkiaan haastatteluun vapaaehtoisiksi ja vaaditut työvuodet täyttäväksi ilmoittautui määräpäivään 15.2.2016 mennessä 17 kanttoria eli 21,8 % kutsutuista. Koska ilmoittautuneita vapaaehtoisia oli yli kymmenen, valitsin haastateltavat arpomalla joukosta 5 naista ja 5 miestä (King ja Horrocks 2010, 35). Otin yhteyttä valittuihin kymmenen kanttoriin sähköpostiviestillä 16.2.2016 sopiakseni haastattelun ajankohdan ja paikan maaliskuu-huhtikuulle. Pidin tärkeänä, että haastateltavani voivat luottaa yksityisyytensä säilymiseen läpi tutkimusprosessin, siksi lähetin myös kaikki nämä viestit yksitellen. Haastatteluun kutsuvassa viestissäni pyysin kutsuttuja piddättäytymään haastattelusta kertomisesta kollegoilleen. Näin halusin vahvistaa haastateltavien anonymiteettiä (Kuula 2006, 133).

3.1.3 Haastattelujen toteuttaminen

Ennen varsinaisia haastatteluja tein kolme esihaastattelua tammikuussa 2016. Esihaastateltavat olivat kaikki työssä olevia kanttoreita, mutta eivät kuuluneet varsinaisen tutkimuksen koehenkilöihin. He olivat kanttoreita, jotka tiesin nimeltä, mutta joita en tuntenut etukäteen. Esihaastattelujen tarkoituksena oli saada tietoa itse haastattelusta, sen kestosta ja muista käytännön asioista sekä valmistaa minua toimimaan haastatteluissa johdonmukaisesti. (Hirsjärvi ja Hurme 2010, 72–73.) Varsinaiset tutkimushaastattelut toteutettiin 3.3.2016–27.4.2016 haastateltavan kanssa sovitussa paikassa. Haastateltavat toimivat eri puolilta Suomea, ja heidän joukossaan oli sekä monikanttorisen seurakunnan kanttoreita että seurakunnan ai-noana kanttorina toimivia. Viisi haastatteluista tehtiin kirjastojen tutkijanhuoneissa, kaksi haastateltavan työpaikan tiloissa, mutta ei kuitenkaan haastateltavan omassa työhuoneessa. Yksi haastattelu tehtiin haastateltavan kotona, yksi Sibelius-Akatemian tiloissa ja yksi rauhallisessa kahvilassa. Haastatteluympäristön valinnassa kiinnitin huomiota paikan miellyttävyyteen, hiljaisuuteen ja yksityisyyteen (King ja Horrocks 2010, 42–43). Tallensin haastattelut digitaalisessa

muodossa muistikortille²⁹ (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 14–15). Haastattelupäivinä huolehdin omasta valmistautumisestani selvittämällä reitit sovittuun haastattelupaikkaan hyvissä ajoin. Olin virkeänä ja keskittyneenä valmis kohtaamaan haastateltavani. Varmistin myös, että tarvitsemani välineet olivat toimintavalmiudessa.

Luottamus on hyvin tärkeä elementti syvähaastattelun onnistumisessa (King ja Horrocks 2010, 48). Lisäksi ammatillinen identiteetti on aihe, joka sisältää hyvinkin henkilökohtaisia alueita. Luodakseni luottamuksen ilmapiiriin pidin tärkeänä kiireettömyyttä ja rauhallisuutta heti kohtaamisesta lähtien (King ja Horrocks 2010, 48). Aloitin tapaamisen keskustelemalla jostain yleisestä aiheesta mahdollisimman vapaamuotoisesti (Hyvärinen 2017, 39). Samalla nostin tallennuslaitteen pöydälle, mutta en vielä käynnistänyt sitä. Näin toimiessani pyrin laukaisemaan jännitystä, joka haastattelun alkuun saattoi liittyä. Empaattisuus, kiinnostuneisuus ja rehellinen avoimuus olivat itselleni niitä keinoja, joilla pyrin luomaan turvallista ilmapiiriä läpi haastattelun. (Siekkinen 2007, 51–52.)

Siirtyessäni lyhyestä jutustelusta varsinaiseen haastatteluun kerroin haastateltavalle johdannonomaisesti tutkimukseeni liittyvistä seikoista, haastattelun vapaaehtoisuudesta ja siitä, miten henkilö oli valikoitunut haastateltavaksi. Haastattelun aluksi kertosin vielä aineiston käsittelytavan, eli kerroin, miten aineisto anonymisoidaan ja kuinka sitä säilytetään. (King ja Horrocks 2010, 48–49, Hyvärinen 2017, 39.) Lisäksi kerroin, että haastateltava saa litteroidun aineiston tarkastettavakseen haastattelun jälkeen muodossa, jossa suorat tunnisteet on poistettu.

Osa haastateltavista esitti ennen haastattelun alkua tarkentavia kysymyksiä siitä, ketkä tulevaa aineistoa voivat lukea. Osa myös halusi tarkentavaa tietoa minun suhteistani Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosastoon. Sain käsityksen, että kysymykset liittyivät jollain tapaa auktoriteettiasetelmaan. Nämä haastateltavat ehkä pohtivat, sijoitunko suhteessani Sibelius-Akatemiaan opiskelijoiden vai opettajien

²⁹ Ääniaineiston käsittelystä luvussa 3.2.1.

joukkoon tai onko tarkoitukseni tehdä jonkinlaista ”tarkastuskäyntiä” kanttoreiden ammatinhallinnasta. Vastasin kysymyksiin huolellisesti ja rehellisesti. Haastateltavista yksi kysyi, miksi aineisto anonymisoidaan. Hän olisi ollut valmis esiintymään tutkimuksessa omalla nimellään. Tästä haastattelusta tutkimuspäiväkirjani kertoo, että koin haastattelutilanteen jääneen ”asialliselle tasolle”, eikä haastattelussa ollut samanlaista syvällisempää ja henkilökohtaisempaa ilmapiiriä kuin muissa.

Avasin varsinaisen haastattelun pyytämällä haastateltavaa kuvailemaan, millainen kanttori hän on. Tällä avauksella sain ensimmäisiä haastateltavan valitsemia käsitteitä ja sanoja, joita käyttämällä saatoinkin jatkaa tarkentaviin ja syventäviin kysymyksiin (King ja Horrocks 2010, 40–41, Tuomi ja Sarajärvi 2018, 88). Kirjoitin näitä sanoja haastattelun alussa itselleni muistiin. Pysin koko haastattelun ajan välttämään käsitteiden antamista haastateltavalle ja käyttämään omassa puheessani haastateltavan valitsemia käsitteitä. Annoin haastateltavan itse määrittellä, millainen ammatillinen identiteetti juuri hänellä oli, ja minun tehtäväni oli rohkaista häntä puhumaan. Kanttorin ammatillisesta identiteetistä tuli siis paljastua nimenomaan tutkittavan näkemys omine persoonallisine nyansseineen (Siekkinen 2007, 53). Välttelin myös johdattelevia tai moniosaisia kysymyksiä tietoisesti (King ja Horrocks 2010, 51). Sain usein vaikutelman, että haastateltava oli pohtinut etukäteen aihetta. Tämän päättelin siitä, että haastateltava kertoi haastattelun aluksi tiivistetyn kuvailun omasta ammatillisesta identiteetistään. Alkuun sijoittui myös joskus havaittavaa jännitystä ja virallisempaa kielenkäyttöä, jossa täytesanoja oli vähemmän.

Olin valmistanut haastatteluihin muistilistan (Alasuutari 2001, 149), johon olin merkinnyt ammatilliseen identiteettiin liittyviä aiheita. Näitä olivat ammattiin liittyvät tavat ja arvot, ammatin hallintaan liittyvät osaaminen, tiedot ja taidot sekä ”peiliksi” nimittämäni alue. Siihen sisältyivät kanttoriin liitetyt odotukset ja vuorovaikutus seurakunnassa ja työyhteisössä. Nämä aiheet olivat osa esiyymmärrystäni aiheesta. (King ja Horrocks 2010, 35–36.) Muistilista oli mukana ensimmäisissä haastatteluissa, mutta luovuin siitä kolmannen haastattelun jälkeen. Koin

paperin häiritsevän keskittymistäni aktiiviseen kuunteluun. Nämä aiheet säilyivät kuitenkin omassa mielessäni ja avasin niiden avulla keskustelua, mikäli se oli tarpeen.

Perehtyneisyyteni ammatillisen identiteetin teoreettisiin viitekehyksiin sekä oma taustani kanttorina antoivat minulle kykyä huomata nopeasti vastauksen sisältö ja laajentaa tarvittaessa pyytämällä kuvailemaan lisää (Kvale 1996, 32). Tällainen tarkkaavainen ja kiinnostunut kuuntelu on syvähaastattelussa keskeistä. Fenomenologinen idea kuuntelemisesta sisältää myös haastattelijan taidon ilmaista hyväksyntää vastauksista ilman ennako-oletuksia. (Siekkinen 2007, 54, King ja Horrocks 2010, 52.) Kokemus, josta haastateltava kertoo, on aitoa ja totta, ja sellaisena minä tutkijana sen vastaanotin. Tämän pyrin aktiivisesti ilmaisemaan koko olemuksellani haastattelutilanteissa.

Saadakseni syvempää ja tarkempaa tietoa haastateltavien kanttoreiden kokemuksista pyysin heitä kertomaan esimerkkejä tilanteista, joihin heidän kokemuksensa liittyivät (ks. Kvale 1996, 33, King ja Horrocks 2010, 53–54).

Esimerkki haastattelukatkelmasta³⁰:

Heidi: kyllähän mä koen hirvittävän voimakkaasti sen, että jos mä sanon, mikä mun ammatti on, niin ihmisten suhtautuminen muuttuu ja mä oon kokenu sen niin monta kertaa ja mä oon väsyys siihen [–] et mä en kauheesti tuo sitä ilmi, mikä mun ammatti on, tai mitä mä teen työkseni, koska mä huomaan, et ihmisillä on niin voimakkaita [–] ennakkoluuloja.

H: Minkä tyyppisiä?

Heidi: [–] joku semmonen, että niin, että onks teillä jeesusteippiä? mm ai niin, että miten teillä pitää sanoo? Et ihmiset rupee varomaan sitä, mitä ne puhuu ja [–] niillä tulee kauhee tarve jotenki ruveta käymään mun kanssa kirkkopoliittista keskustelua ja mä en niinku jaksais yhtään.[–] Tuntuu, että sit yhtäkkiä me ei enää kohdattas ihmistasolla, vaan me edustetaanki

³⁰ Haastateltavien nimeämisestä luvussa 3.2.2.

sitten yhtäkkiä vaan instituutiota tai mielipiteitä tai poliittisia suuntauksia ja sit se [ihmistaso] katoaa.

Samoin pyrin pääsemään syvemmälle haastatetavan kokemuksiin pyytämällä haastateltavaa kuvailemaan tunnetilojaan mainitsemisissaan tilanteissa.

Esimerkki:

Mika: Helposti maallikko sitten ajattelee [– –], että se soittaminen on semmonen annettu lahja, mikä sitten on, et sitä tarvii sit sen enempää mieltä.

H: mm. Miltä sellainen tuntuu?

Mika: En nyt siitä oo niin kauheesti loukkaantunut, että se on nyt lähinnä [– –] huvittava ajatus. Tietysti sitten, jos se tulee työkavereilta esimerkiksi tämmönen, niin sitten sitä vähän vakavammin ajattelee.

Ilmaisin haastattelun lähestyvän loppuaan kysymällä, haluaisiko haastateltava vielä kertoa aiheesta jotain (King ja Horrocks 2010, 56). Tällä kysymyksellä halusin myös varmistaa, että kaikki haastateltavan mielessä olevat asiat aiheesta tuli käsiteltyä. Lyhin haastattelu kesti 52 minuuttia ja pisin 1 tunnin ja 54 minuuttia. Kaikkiaan ääniaineistoa kertyi yhteensä 12 tuntia ja 57 minuuttia.

3.2 Analyysi

3.2.1 Aineiston järjestäminen

Kopion ääniaineiston muistikortilta tietokoneelleni litteroinnin ajaksi. Muistikortti toimi tämän ajan varmuuskopiona äänitiedostoista. Litteroin, eli muutin ääniaineiston kirjalliseen muotoon, mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Kymmenen haastattelun litteroitu tekstimuoto oli laajuudeltaan yhteensä 87 980 sanaa eli 206 liuskaa.

Nämä tekstitiedostot tallensin omalle tietokoneelleni ja varmuuskopiot muistitokulle. Litterointi valmistui useimmiten viikon kuluessa haastattelusta, ja pisimmillään se valmistui 18 päivän kuluttua haastattelusta. Tarkoituksenmukaisena litteroinnin tarkkuutena pidin sanatarkkaa muotoa jättäen pois esimerkiksi äänenpainon ja äänenvoimakkuuden. Pidempitä taukoja merkitsin kolmella pisteellä. Tässä vaiheessa en vielä merkinnyt litterointiin mitään välimerkkejä. Nauramisen, huokailun tms. merkitsin sulkeisiin. (Ks. Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 16.) Anonymisoinnin suoritin samalla litteroinnin yhteydessä niin, ettei tekstiaineistoon tullut yhtään suoraa tunnisteellista tietoa, kuten nimiä tai virkapaikkaa. Samoin poistin vahvat epäsuorat tunnisteet, esimerkiksi harvinaiset sairaudet. Paikkakuntien nimet merkitsin [*paikkakunta*] ja muut erisnimet merkillä [*nimi*]. Epäsuorista tunnisteista litteroituun tekstiaineistoon jäi mahdollisuus päätellä haastateltavan sukupuoli tai virkapaikkakunnan koko (pieni tai suuri seurakunta). (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 17, Kuula 2006, 128–129.)

Olin valinnut heti haastateltavien valinnan jälkeen haastattelemilleni henkilöille sattumanvaraisesti kirjankoodit, joilla merkitsin haastatteluja muistiinpanoissani ja tiedostoissani johdonmukaisesti (B, J, K, L, P, R, S, T, V ja Z). Itseäni haastatelijana merkitsin litteroidessani kirjaimella H. Lähetin jokaisen litteroidun tekstin haastateltavalle tarkistettavaksi. Tarkastukseen lähetetyssä tekstissä haastateltavaa merkitsin kirjaimella X. Tämä siksi, että mikäli käyttäisin kirjainkoodeja myöhemmin lopullisessa raportissa, haastateltavat itsekään eivät tietäisi, millä koodilla juuri heidän tuottamaansa aineistoa merkitsin. Haastateltavat lähettivät minulle lukukuittauksen, eikä kenelläkään ollut mitään lisättävää tekstiin. Litterointivaiheen päätyttyä tyhjensin äänitiedostot muistikortilta ja sähköpostini kirjeenvaihdon näiltä osin.

Haastateluaineistojen keräämisen ja litterointivaiheen aikana minulla oli omaan tietokoneeseeni tallennettuna yksi Sibelius-Akatemiasta saamani tiedosto, joka sisälsi kaikkien 2000–2005 valmistuneiden kanttoreiden nimet. Poistin tämän tiedoston, kun en sitä enää tarvinnut. Samoin minulla oli tietokoneellani yksi tiedosto, jossa oli haastatteluun kutsuttujen kanttoreiden nimet, sähköpostiosoitteet

ja virkapaikkakunta. Kun haastateltavat oli valittu, tein haastattelujen sopimista varten tiedoston, josta kävi ilmi haastattelujen ajankohta, haastateltavan nimi, koodikirjain ja haastattelupaikka. Aineiston käsittelyn huolellisuutta lisätäkseni tein myös taulukon, johon merkitsin haastateltavan nimen ja koodikirjaimen lisäksi rastilla, kun äänitiedosto oli tallennettu omalle tietokoneelleni, kun litterointi oli valmis, kun varmuuskopio oli tehty muistitikulle, kun teksti oli lähetetty haastateltavalle ja kun hän oli ilmoittanut tarkistaneensa tekstin. Näin oli olemassa vain kaksi tiedostoa, jossa yhdistyi haastateltavan nimi ja koodikirjain, jolla häntä aineistossa merkitsin. Nimitietoja sisältävät tiedostot säilytin litterointivaiheen ajan erillään aineistosta omalla tietokoneellani ja varmuuskopion muistitikulla. Missään vaiheessa minulla ei ollut tunnisteellista tekstitiedostoa aineistosta.

Kun aineiston litterointivaihe oli valmis, poistin tietokoneeltani kaikki haastateltavien tunnisteita sisältäneet tiedostot. Säilytin vain varmuuskopiona toimineen muistitikun, jossa oli erillisinä tiedostoina ääniaineisto ja litteroitu teksti. Koska olin joillekin haastateltaville luvannut ilmoittaa tutkimuksen valmistumisesta, säilytin myös yhteystiedot muistitikullani, kunnes tutkimus olisi valmis. (Ks. Kuula 2006, 132.) Alalyysivaiheessa käytin ainoastaan tietokoneellani olevia tunnisteettomia tekstitiedostoja.

3.2.2 Aineiston luokittelu

Aloitin aineiston luokittelun ottamalla yhden tulosteen koko aineistosta ja lukemalla haastatteluja useaan kertaan läpi. Tässä vaiheessa pyrin suhtautumaan hyvin avoimesti aineistooni. Palauttaakseni haastattelut hyvin mieleeni kuuntelin myös äänitallenteet ja kertasin tutkimuspäiväkirjani merkintöjä haastattelujen ajankohdilta. Lukiessani aineistosta hahmottui teemoja eli aihepiirejä, jotka toistuivat haastateltavien puhunnoissa (Hirsjärvi ja Hurme 2010, 173, Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, 18–19). Merkitsin näitä erilliselle paperille. Tällaisia teemoja olivat esimerkiksi *osaaminen* ja *arvot*. Tätä vaihetta tutkimuksessani voi kuvata

aineistovetoiseksi³¹, sillä teemat kehkeytyivät aineistosta, mutta toki myös aineiston ja oman esiymmärryksen synteesistä (Eskola ja Suoranta 2008, 151–152). Aineiston luokittelussa oli jatkuvasti läsnä myös oman ymmärryksen lisääntyminen, tutkimukseni hermeneuttinen ulottuvuus. Tässä analyysin vaiheessa teemat olivat vielä jäsentymättömiä suhteessa toisiinsa.

Koodasin paperimuodossa olevaa tunnisteetonta aineistoani aluksi alleviivaten teemoja värikynillä aihe kerrallaan. Tämä vaati tarkkaa keskittymistä, ja tähän vaiheeseen kuluikin useampi päivä kutakin teemaa kohden. Vähitellen paperinen aineistoni alkoi olla sekava ja vaikeasti hallittava useine värimerkintöineen, koska sama tekstikohta saattoi liittyä useampaan teemaan.

Selkeyttääkseni aineiston luokittelua luovuin tulosteen käyttämisestä analyysissa ja siirryin takaisin tietokoneelle. Jaksotin tekstinkäsittelyohjelmalla tunnisteetoman aineistokokonaisuuden ja erotin kunkin haastattelun omaan tiedostoonsa. Samalla luovuin haastatelluille antamistani kirjankoodista: oli inhimillisempää ajatella heitä nimellä kuin kirjaimella. Keksinkin haastatelluille kanttoreille pseudonimet säilyttäen todellisen sukupuolijaon (ks. esim. Ojala 2010, 153). Parantaakseni luettavuutta poistin myös aineistosta sanatoistot ja täytesanat, kuten *niinku* ja *tota noin*, niiltä osin, kuin pidin niitä analyysiin nähden tarpeettomina. Tässä vaiheessa merkitsin aineistoon myös välimerkkejä. Joissain kohdin palasin äänitallenteisiin pyrkinessäni varmistumaan siitä, missä kohtaa välimerkin paikka oli, koska puhuttu kieli oli toisinaan sekavaa ja epäjohdonmukaista. Välimerkkien lisääminen oli osa analyysiä, omaa käsitystäni siitä, miten haastateltu lauseen päättää ja mitkä puhutut asiat kuuluvat yhteen. (Ks. esim. Hakulinen 2016, 122–123.) Näin muodostunutta kymmentä dokumenttia nimitin peruspohjiksi, esimerkiksi ”Peruspohja Tiina”.

³¹ Käytän sanaa aineistovetoinen aineistolähtöisyyden sijaan. Aineistovetoinen kuvaa mielestäni paremmin tätä tutkimukseni vaihetta, jossa tutkijan oma ymmärrys on kiistämättä osallisena eikä analyysi ole puhtaasti aineistolähtöistä.

Siirsin aiemmin värikynillä tekemäni merkinnät tekstinkäsittelyohjelmaan korostusväreillä. Kävin läpi jokaisen peruspohjan yksi aihepiiri (teema) kerrallaan ja tallensin nämä erillisiksi dokumenteiksi, esimerkiksi ”Heidi osaaminen”. Tämä helpotti eri teemojen päällekkäisten esiintymisien merkitsemistä. Työvaiheen aikana mieleeni tulleet kysymykset ja havainnot kirjoitin ylös erilliseen tiedostoon.

Palasin aika ajoin myös pohtimaan tutkimuskysymyksiäni sekä ammatillista identiteettiä koskevaa teoriataustaani. Havaitsin teemoja jatkuvasti lisää tai rajasin joi-tain teemoja tutkimuksen ulkopuolelle. Oma ymmärrykseni tutkittavasta ilmiöstä lisääntyi edelleen, ja tässä vaiheessa analyysini oli jo selkeästi teoriaohjaavaa (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2018, 109–110). Teoriaohjaavaa analyysiani jäsensi nimen-omaan ammatillisen identiteetin käsite (ks. lukua 2.4). Lopulta minulla oli kaksikymmentä teemaa ja kunkin haastateltavan aineisto oli jäsennetty teemoittain.

Seuraavassa työvaiheessa käytin apunani taulukko-ohjelmaa nopeuttaakseni teemojen kokoamista yhteen tiedostoon. Kopioidessani jokaisesta peruspohjasta teemaan liittyvät katkelmat taulukkoon luin samalla koko haastattelun uudelleen tarkistaakseni, että olin huomionnut jokaisen kyseiseen teemaan liittyvän puhunnoksen. Syventyneen kokonaisaineiston tuntemiseni ja ajatteluni kehittymisen myötä tein muutamia lisäyksiä merkintöihin. Huolehdin, että tekstiä siirtäessäni teksti-katkelmassa säilyi tieto, kenestä haastateltavasta on kyse. Järjestettyäni kaikki kaksikymmentä teemaa omiksi tiedostoikseen aloin tarkastella kutakin teemaa lähemmin. Jatkoin luokittelua merkiten teemojen sisällä olevia aiheita, joita nimitin aihioiksi. Esimerkiksi ”työtilat” teeman aihioita olivat muun muassa kirkko, toimisto ja työhuone.

Jäsensin ja järjestin aineistoa teoriaohjaavasti kahteen luokkaan tutkimukseni alakysymysten mukaisesti. Ensimmäinen alakysymykseni (mitä ammatillisuuden elementtejä aineistosta paljastuu?) ohjasi ryhmittämään aineistosta ammatilliseen toimijaan liittyvät teemat omaksi kokonaisuudekseen. Nimesin tämän luokan

”kanttorin käsitys itsestään ammatillisena toimijana”. Luokan kategorioiksi nimesin ne elementit, joista käsitys itsestä ammatillisena toimijana teoreettisen viitekehykseni mukaan koostuu (ks. lukua 2.4):

- Muusikoksi kasvaminen ja varhaiset käsitykset kanttorin ammatista
- Ammatin hallintaan liittyvät taidot
- Ammattiin liittyvät arvot ja ihanteet
- Ammattiin liittyvät sitoumukset
- Motivaatio ja turhautuminen työssä
- Käsitys omasta ammatillisuudesta tulevaisuudessa

Näihin yllä oleviin kategorioihin ryhmittelin ne aineistoni sisällönanalyyseissa esiin nousseet teemat (aihioineen), jotka aihepiirinsä mukaan niihin kuuluivat.

Analyysini jäsenyyksen toinen luokka muodostui toiseen alakysymykseeni (mitä työpaikan toimintaympäristön elementtejä aineistosta paljastuu?) liittyvistä elementeistä. Nimesin tämän luokan ”Kanttorin toimintaympäristö ammatillisen identiteetin neuvottelun kehyksenä”. Luokan kategoriat muodostuivat identiteetin neuvottelun kontekstista, eli toimintaympäristöön liittyvästä teoriataustasta (ks. lukua 2.4):

- Kanttorin ammatillisuuden kokemuksessa ilmenevät materiaaliset tekijät
- Kanttorin ammatillisen position kokemuksessa ilmenevät valtasuhteet, puhutavat ja työkuultuuri

Ryhmittelin jäljellä olevat sisällönanalyyseissa esiin nousseet teemat (esimerkiksi työtilat, musiikkiin liittyvät työvälineet, esimiehet, seurakuntalaiset) aihepiiriensä mukaisesti näihin kahteen kategoriaan. Tarkemmin aineiston luokittelu ilmenee luokittelutaulukosta (ks. liite 4). Teemojen jäsentyminen niitä kokoaviksi yksiköiksi tapahtui edellä kuvatulla tavalla teoriasidonnaisesti (Eskola 2018, 212–

213) tai teoriaohjaavasti (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 109), vaikka teemoittelu ja teemojen alla olevat aihiot olivat jäsentyneet aineistovetoisesti.

Kun esittelen tutkimukseni tulokset seuraavissa luvuissa, käsittelen ensin alakysymystä ”Mitä ammatillisuuden elementtejä aineistosta paljastuu?” ja siihen liittyvää viittä kategoriaa (luku 4). Luvussa 5 käsittelen toista alakysymystä ”Mitä työpaikan toimintaympäristön elementtejä aineistosta paljastuu?” sekä siihen kytkeytyneitä kahta kategoriaa. Luvut rakentuvat liitteen 4 taulukon mukaisesti siten, että kategoriat ovat toisella otsikkotasolla ja kategorioiden alle muodostuneet teemat ovat kolmannella otsikkotasolla. Teemojen sisään muodostuneet aihiot on tekstissä merkitty vahvennetusti (ks. liite 4).

Valitsin lukujen 4 ja 5 esitystavaksi, että aineistokatkelmia on sisällytetty tekstin sisään. Aineistolainauksien runsasta määrää puoltaa tutkimuksen läpinäkyvyyden ja luotettavuuden lisääminen. En tavoitellut tutkimuksessani vertailevaa tietoa, joten en esitä tuloksia vertailevassa muodossa esimerkiksi mainiten, kuinka moni ilmaisi saman asian tai ei maininnut lainkaan. Joissain kohdin käytän kuitenkin sanoja, kuten ”moni”, ”molemmat”, ”ainoastaan” tai ”lähes kaikki”. Käyttäessäni luvuissa 4 ja 5 sanaa kanttori tai kanttorit tarkoitan aina haastattelemani kymmentä kanttoria.

Kirjoitusasussa haastattelemani kanttoreiden puhunnokset tai yksittäiset sanalainaukset aineistosta on kirjoitettu *kursiiviin*. Anonymisointiin liittyvät erisnimet tms. olen merkinnyt [hakasulkein], samoin aineistokatkelman lyhentämisen [– –] ja omat tarkennukseni, kuten [nauraa].

3.3 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Sen lisäksi, mitä aiemmissa alaluvuissa 3.1 ja 3.2 olen nostanut esiin, tarkastelen tässä alaluvussa tutkimukseni luotettavuuteen ja pätevyYTEEN liittyviä seikkoja.

Laadullisen tutkimuksen piirissä validiteetin ja reliabiliteetin tarkasteluun on suhtauduttu kriittisesti. Luonnollisesti tämä johtuu siitä, että nämä käsitteet ovat lähöisin määrällisen tutkimuksen parista ja sen tarpeista arvioida tutkimusta. Pyrkimys soveltaa näitä käsitteitä laadulliseen tutkimukseen on johtanut erilaisiin termeihin, kuten uskottavuus, vastaavuus, siirrettävyys, luotettavuus, tutkimustilanteen arviointi, varmuus, riippuvuus ja vakiintuneisuus, sekä erilaisiin tulkintoihin näiden termien merkityksestä. Se, millä käsitteillä tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä arvioidaan, ei ole tärkeää. Oleellista on, että tutkija suhtautuu kriittisesti valintoihinsa ja osaa jälkeensä tunnistaa valintojensa mahdolliset seuraukset. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 160–162.)

Tarkastelen seuraavaksi tämän tutkimuksen luotettavuutta Tuomen ja Sarajärven (2018, 163–165) näkemyksen mukaisesti. Huomioin seuraavat seikat: Tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan omat sitoumukset, aineiston keruu, haastateltavat, tutkijan ja haastateltavien suhde, tutkimukseen käytetty aika, aineiston analyysi, tutkimuksen eettisyys ja tutkimusraportin luotettavuus sekä siinä kerrottujen seikkojen riittävyys.

Kuten aiemmin on todettu, tämän tutkimuksen kohteena on kanttorin ammatillinen identiteetti. Kohteen ja aiheen valinta juontuu ennen muuta tutkijan henkilökohtaisesta kiinnostuksesta ilmiöön. Samalla kanttorin ammatillisesta identiteetistä tekemäni tutkimus liittyy kanttorin viran ja tehtävän kirkon toiminta-alueeseen aiempaa laajemmin. Lisäksi työni tuo esiin uudenlaisten musiikkityylien lisääntymisen aiheuttamia kysymyksiä sekä ja kanttorikoulutuksen sisältöjen pohdintaa. Olen valinnut tutkimusaiheeni oman kiinnostukseni ja kanttorityökokemukseni pohjalta, ja mielestäni olen tutkimusaiheen valinnassa onnistunut huomiomaan myös aiheen ajankohtaisuuden. Kiinnostuksesta ja kokemuksesta on ollut hyötyä tutkimusprosessissa, joka aina on jonkin verran haastava. Oma kokemus on auttanut kanttoreiden kokemuksista koostuvan aineiston ymmärtämisessä.

Koko tutkimus perustuu tutkimuskysymykseen, johon kaikki muu, kuten tutkimuksen tausta ja menetelmä, nojaavat. Identiteetin ilmiö ei ole käsin kosketeltava

tai minkään aistin avulla havainnoitava. Se on olemassa ihmisen mielessä, ajatuksissa ja kokemuksessa itsestään yksilönä ja osana sosiaalista todellisuutta ja yhteiskuntaa. Kyse on siis ihmisen kokemuksesta, ja tutkimukseni tutkii kokemusta. Tutkimuskysymykseni (millaisena kanttori kokee oman ammatillisen identiteettinsä?) sisältää ja tunnistaa tämän. Kokemus on aina subjektiivinen, ja tämän olen pyrkinyt pitämään mielessäni koko tutkimuksen ajan. Se on vaikuttanut moniin valintoihini, kuten valintaani tutkimusmenetelmästä ja aineiston analyysiin.

Kuten kaikessa tutkimuksessa, jota tekee ihminen, tutkijalla itsellään on huomattava osa tai merkitys tutkimuksessa. Tutkijalla saattaa olla sitoumuksia, jotka voivat vaikuttaa tutkimukseen myös eettisestä näkökulmasta. Minulla tutkijana on sitoumukseni perheeseeni, työpaikkaani (Hyvinkään seurakuntaan), oppilaitokseeni (Taideyliopistoon) ja tutkimukseni rahoittajaan (Kirkon tutkimuskeskukseen). Tämä tutkimus on myös osa Kirkon tutkimuskeskuksen tutkimushanketta *Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen*, jonka ohjausryhmästä sain tukea ja palautetta tutkimustyöni varrella. Kaikki edellä mainitut toimivat osaltaan tutkimukseni mahdollistajina, eikä mikään taho ole pyrkinyt vaikuttamaan tutkimukseni tuloksiin. Kirkon tutkimuskeskus mahdollisti tutkimukseni rahoittajana sen, että minulla oli mahdollisuus käyttää aikaa ja keskittyä tutkimuksen tekemiseen täysipäiväisesti.

Tutkijan osuus tutkimuksen tekemisessä on erityisesti tunnistettava juuri tämän tyyppisessä tutkimuksessa, jossa huomion kohteena on kokemus. Tämä on tärkeää varsinkin tilanteessa, jossa tutkija itsekkin tekee tutkimaansa työtä, josta hänellä itselläänkin on siis kokemusta. Tutkija itse on osa menetelmää, ja tutkija itse tekee havaintoja, analysoi ja käyttää omaa kokemustaan apuvälineinään. Haastattelussa on kaksi osapuolta. Haastateltava, joka pyrkii sanoin ilmaisemaan kokemustaan, ja haastattelija, joka pyrkii ymmärtämään sanojen välityksellä toisen kokemusta. Kuten jo edellä on todettu (ks. lukua 3.1.1), päädyin haastattelumenetelmään, koska sanojen avulla ajattelin parhaiten ymmärtäväni toisen kokemusta. Muita vaihtoehtoja olisivat olleet jokin muu ilmaisun muoto tai narratiiviseen perinteeseen perustuva kirjoitelma tai haastattelumuoto. Valitsin syvähaastattelun sen

mahdollistaman väljyyden vuoksi. Koska ammatillisen identiteetin ilmiö on vaikea tarkkaan ja lyhyesti ilmaista, pidin hyvänä mahdollisimman vapaamuotoista haastattelua. Koska pyrin välttämään oman ajatteluni tai kokemuksen esille tuomista, en rakentanut etukäteen kysymyssarjaa, vaan haastattelut kulkivat kukin omalla tavallaan. Etukäteen mietitty kysymyssarja, joka olisi ollut sama kaikille, olisi lisännyt vertailun mahdollisuuksia. Kuitenkin se samalla olisi raamittanut ammatillisen identiteetin kokemusta ennalta lukittuun muotoon ja jättänyt vähemmän tilaa haastateltavan omalle kokemukselle. Haastattelutilanteet olivat kukin erilaisia, ja kaikissa niistä ohjailin haastateltavaa. Kuten luvussa 3.1.3 kerroin, pyrin kuitenkin jatkuvasti perustamaan ohjailuni jo puhuttuun, kuten ”kerro lisää...” tai ”mitä ajattelet...?”. Luotettavuutta lisätäkseni lähetin litteroidut haastattelut haastateltaville tarkistettavaksi. Kerroin haastatelluille myös mahdollisuudesta täydentää kerrottua haastattelun jälkeen esimerkiksi sähköpostilla tai puhelimitse. Kukaan haastateltavista ei käyttänyt tätä mahdollisuutta, mikä osaltaan näytti toteen, että haastattelussa haastateltavilla oli riittävä mahdollisuus sanoa kaikki, mitä aiheesta ajattelivat.

Haastateltavien valinnassa oli ratkaistava muun muassa haastateltavien lukumäärä, ikä, työvuosien määrä, virkapaikan sijainti ja koko, sukupuoli ja valmistusvuosi. Huomioitava oli myös suhde tutkijaan. Ensimmäiseksi valitsin haastateltavien määrän, kymmenen. Pidin sitä kohtuullisena suhteessa tutkimukseen käytettäviin resursseihin. Halusin haastatella kantoreita, joita en itse henkilökohtaisesti tuntenut. Tällä valinnalla vahvistin haastattelun tieteellistä tutkimusluonetta. Haastateltavien valintaan vaikutti luonnollisesti heidän tavoittamisensa. Ei ole olemassa listausta kaikista Suomessa toimivista kantoreista. Pohtiessani haastatteluun kutsumista päätin lähettää kutsun vuosina 2000–2005 opintonsa päättäneille kantoreille. Samalla sain joukon haastateltavia, jotka kaikki olivat valmistuneet samoilla tutkintosisällöillä. Kuten edellä on kerrottu, valitsin ilmoittautuneista kymmenen haastateltavaa arpomalla. Heidän virkapaikkansa sijoittuivat

sattumalta maantieteellisesti hyvin eri puolille Suomea ja eri kokoisiin seurakuntiin. Joukossa oli sekä seurakuntansa ainoita kanttoreita että monikanttorisen seurakunnan kanttoreita.

Luotettavuutta lisätäkseni pyrin läpi koko tutkimuksen kaikkien vaiheiden tarkkuuteen ja huolellisuuteen aina haastattelun litteroinnista lähteiden merkitsemiseen. Pyrin myös kirjoittamaan auki jokaisen tutkimukseni vaiheen ja perustelemaan valintojani tekstissä. Pidän aineistoani riittävänä vastaamaan tutkimuskysymykseeni huomioiden sen, ettei tutkimukseni ole tarkoitus tuottaa yleistettävää tulosta.

4 KANTTORIN KÄSITYS ITSESTÄÄN AMMATILLISENA TOIMIJANA

Tässä luvussa esittelen tulokset, jotka liittyvät tutkimuskysymykseni ensimmäiseen alakysymykseen: ”Mitä ammatillisuuden elementtejä aineistosta paljastuu?” Luku alkaa haastateltujen kanttoreiden kertomista kokemuksista muusikoksi kasvamisesta ja musiikillisten taitojen saavuttamisesta (luvut 4.1 ja 4.2). Seuraavaksi luvussa 4.3 siirryn kuvaamaan kanttoreiden kokemuksia omista arvoistaan ja työhön liittyvistä sitoumuksistaan (luku 4.4). Luvussa 4.5 esittelen tulokset, jotka liittyvät kanttoreiden kokemuksiin työmotivaatiosta ja turhautumisesta. Luvussa 4.6 käsittelen tulokset, jotka liittyvät persoonaan. Lopuksi luvussa 4.7 on tulokset kanttoreiden käsityksistä itsestään ammatillisina toimijoina tulevaisuudessa. Kuten aiemmin kerroin, tässä luvussa kategoriat toimivat otsikkoina (4.1, 4.2 jne.) ja kategorioiden alle muodostuneet teemat ovat kolmannella otsikkotasolla. Teemojen sisään muodostuneet aihiot on tekstissä merkitty vahvennutusti, ja haastateltavien puhunnokset on merkitty kursiivein.

4.1 Muusikoksi kasvaminen ja varhaiset käsitykset kanttorin ammatista

Lähes kaikki haastattelemani kanttorit kertoivat aloittaneensa musiikkiopinnot jo **lapsuudessa** harrastuksen muodossa. Ainoastaan Antti kertoi aloittaneensa *soittamisen aikanaan aika myöhään*. Monen ensimmäinen instrumentti oli ollut piano, *mä olin semmonen pikku pianisti ollu koko ikäni (Jenni)*. Musiikkiharrastus oli ollut monipuolista jo lapsuudessa ainakin Minnalla, *aina jossain kuorossa laulojin ja tietenki soitin huilua ja pianoo jo tietenki pienestä*, ja Jaakolla, joka oli

aina touhunnu sitte silla lailla ylipäästä musiikkijuttujen kanssa, että kansanmusiikkijuttuja tehny ja [– –] totta kai pianonsoitolla alottanut [– –] oli vähän jotain bändin tynkää.

Monet haastatelluista olivat opiskelleet musiikkia musiikkiopistossa. *Mä oon saannu musiikkiopiston kautta klassisen musiikin koulutuksen ja se on se perusta (Petri).* Mika kertoi, ettei opiskellut musiikkiopistossa lainkaan, *et yksityisellä vaan pianotunneilla.* Mia puolestaan opiskeli musiikkia kansalaisopistossa, koska hänen kotipaikkakunnallaan ei ollut muuta mahdollisuutta.

Urkujen soiton opinnot alkoivat monella yläasteiässä. Jenni kertoi, miten **urut** tekivät häneen suuren vaikutuksen hänen kokeiltuaan niitä rippikouluikässä. *Se elämys oli niin voimakas, että tuntu, että kerta kaikkiaan henki salpautuu, että miltä ne urut tuntu sen pianon jälkeen, niin se oli jotain ihan mielettömän suurta ja mahtavaa.* Tiinaa houkutteli urkujen äärelle kirkkomusiikin opinnot aloittanut serkku ja innostuin siihen urkujen soittoon silloin, *että mä vuoden soittelin siinä paikallisen kanttorin opetuksessa.* Useampi haastatelluista kertoi urkujen olleen se syy miks mä sitten lähin opiskelemaan kanttoriksi. Kaikki eivät kuitenkaan ajatelleet näin, esimerkiksi Mia ajatteli, *että voisko se kanttorinopinnot olla ikäänkun väylä siihen lauluun.*

Musiikkiharrastuksen lisäksi toinen kanttoreiden mainitsema tekijä ammattiopintoihin hakeutumiseen oli kokemus, jonka he olivat saaneet toimiessaan **kanttorin sijaisena**. Koska monilla oli jo vuosien opinnot klaveerisoittimesta, oli kanttorin sijaisena toimiminen mahdollista jo varhain. *Yläasteen yheksänneltä lukion kirjoitukseen asti, toimin koko ajan tän vakikanttorin viikonloppu- ja lomasijaisena (Jenni).* Päätös kanttorin ammattiopintoihin hakeutumisesta ei kuitenkaan ollut välttämättä vielä varhaisessa nuoruudessa vakiintunut. Minna kertoi, ettei *koskaan ajatellu, et siitä vois tulla työtä, mut sitte lukiossa opo sano mulle, et ekkö sä, ooksä koskaan ajatellu, et siitä vois työ [– –] emmä oo koskaan ees ajatellu, että voiks sitä tehdä työkseen vai, [nauraa] että ku se oli niin kivaa.* Ammattiopintoihin

hakeutumisen päätös vahvistui monella lukion aikana. *Sen syksyn aikana mä varmaan tein sen päätöksen, että lukion jälkeen haluan Sibelius-Akatemiaan ja urut pääaineena (Juha).* Mia kuitenkin opiskeli itselleen toisen ammatin, vaikka hänkin tunsu vetoa musiikkiin ja oli *lukioajasta tuurannu sit sitä kotipaikkakuntani kanttoria.* Tähän vaikutti Mian nuoruuden käsitys, että ammattiopintoihin päästäkseen olisi ollut pakollista *tehdä tutkintoja.* Haastatelluista kanttoreista Antti, Petri, Heidi, Minna ja Mia kertoivat aloittaneensa kanttorin ammattiopinnot konservatoriossa ja siirtyneensä sieltä Sibelius-Akatemiaan, joko konservatoriosta valmistuneena tai kesken opintojen.

Usean haastatteleman kanttorin ensimmäinen urkujensoiton opettaja oli **paikallinen kanttori.** Kotiseurakunnan kanttori toimi heille jossain määrin kannustajana ammattiin hakeutumiseen. Juhalle merkittävä henkilö uralle hakeutumiseen oli musiikkiopiston rehtori, joka oli koulutukseltaan myös urkuri. Hänen kiinnostunut, aikaa uhraava ja monipuolinen opetustapansa oli Juhalle *ratkaseva sit tässä ammattiin hakeutumisessa.* Haastateltavat kertoivat, etteivät heidän nuorena tuntemansa kanttorit olleet heille varsinaisesti esikuvia, mutta nämä olivat monelle haastatellulle eräänlainen esimerkki kanttorina toimivasta henkilöstä ja joitain heidän piirteitään saatettiin ottaa malliksi kanttorina toimimisesta. Aineistossa on useita mainintoja näiden paikallisten kanttoreiden persoonista ja heidän erilaisista tavoistaan tehdä kanttorin työtä. Haastateltavat kuvailivat tuntemiaan kanttoreita esimerkiksi seuraavin tavoin: *Semmonen vähän rempsempi; konservatiivisempi; tämmönen urkurityyppi; tämmönen suurien juttujen tekijä; kaiken hoitaja; eeerittäin omaperäinen; hyvin originelli tapaus; semmonen legenda.*

Kotiseurakunnan kanttoreiden ja myöhemmin opiskeluaikana tutuiksi tulleiden kanttoreiden työtapoihin ja persoonaan kiinnitettiin siis huomiota ja huomioista valittiin itselle sopivia malleja. Heidi kertoi kiinnittäneensä huomiota siihen, *että tollanen ihminen voi myös tehdä näitä hommia.* Tämä kanttori toimi Heidille rohkeasevana mallina siitä, miten kanttorin työssä voi toimia hyvin erilaisia persoonia ja voi tehdä monipuolisesti musiikkia. Juhan opiskeluaajan mallit liittyivät soittamiseen. Hän arvosti urkujensoitonopettajia *keltä oon saanu paljon, niin jos mä*

harjottelen jotakin uutta, niin saatan ajatella, että mitenkähän tää ihminen ajattelis tän asian tai tekis, tai mitä hän sanois tässä kohti. Sen sijaan kanttorin ammatissa toimivasta kanttorista hänellä ei ollut malleja, vaan havaintoja, ehkä enempi on niin päin, että miten mä en tee, [nauraa] tai haluais tehdä.

Joidenkin haastattelemieni kanttoreiden ammattiin hakeutumiseen vaikutti **hengellinen kutsumus**. Jenni kertoi käyttäneensä *usein sanaa kutsumus, kun jollekin on tarvinnut kertoa siitä, et mitä mä teen, tai miten mä oon tälle alalle joutunu.* Sekä Jenni että Tiina kertoivat, että heistä olisi todennäköisesti tullut joka tapauksessa ammattimuusikkoja. Mutta hengellisen kutsumus oli se merkittävä tekijä, joka sai heidät hakeutumaan nimenomaan kanttorin ammattiin, *et se on kuitenkin semmonen vahva puoli myös sitten, et semmonen kutsumusajatus (Tiina).*

Opintojen aikana oman **osaamisen tunnistaminen** ja kyseenalaistaminen olivat voimakaskin osa kanttorin käsitystä itsestään muusikkona. Lisäksi oman osaamisen vertaaminen muihin opiskelijoihin tuli erityisesti esille Heidän puhunnoksessa, jossa hän kertoi, *kuinka paljon siinä on loistoyksilöitä, joilla on niin mielettömän hyvä pohja ja hienot taidot, [– –] että jotenkin aatteli, että tää ei nyt kyllä ollenkaan riitä tää, mitä mä osaan.* Anttikin oli kokenut opiskeluaajan tutkintokeskeisyyden ja *kilpailuasetelman* opettajien välillä hyvin voimakkaasti. Hänelle muodostui opiskeluaikana käsitys, *että tietyllä tavalla täytyy tulkita, soittaa pianoa urkuja, [– –] että opettajat ja opiskelutoverit olis näin tavallaan vaatinut, että se olis se oikea tapa.* Molemmat kokivat tehneensä *opiskeluaikana hirveesti töitä sen eteen, että mä selviydyn soittajana* ja molemmat päättelivät oman osaamisen tasoa vertaamalla sitä toisiin opiskelijoihin. *Vaikka se todellinen osaaminen olis olemassa, olin tavallaan tottunu olemaan se, että mä oon vähän siellä alarimalla verrattuna muihin (Antti).*

Kanttorit muistelivat opiskeluaikojaan **harjoittelun** täyttämänä aikana. *Opiskelijan näkökulma, [– –] ku se nyt on enemmän sitä, että tehdään, istutaan ja reenataan ja reenataan ja reenataan ja sitten vielä vähän reenataan ja sitten vapaa-*

ajallakin reenataan ja sitten vielä viikonloppuna reenataan ja reenataan kaikenlaista (Jaakko). Mia kertoi opiskelunsa tähänneen usean instrumentin hallintaan tosi pitkälle ja käytettiin hirveesti aikaa aamusta iltaan, että siellä istutaan urkuluokassa ja lauletaan ja soitetaan pianoa ja kitaraa ja nokkahuilua ja mitä kaikkea. Opintojen vaatima harjoittelun määrä oli niin suuri, että se aiheutti joskus jopa kyseenalaistamisen ajatuksia. Joskus istuin akatemian urkuluokassa ja mielti, että tuntikaupalla harjoitteli päivästä toiseen, että [– –] miks mä tätä teen, että eikö ois viisaampaa tehdä, jotain vähä kehittävämpää, lukee yliopistossa vaikka jotain järkeväämpää [nauraa] (Juha). Mia kertoi opiskelun olleen monipuolisempaa kuin hän oli aikaisemmin ajatellut. Oma pääinstrumentti saattoi myös vaihtua opintojen aikana. Mä luulin ensimmäisen vuoden tai parikin, että musta tulee urkuri, mutta sitten tuli ensimmäinen pakollinen kuoronjohtokurssi, [– –] ja siellä tapahtu sitte semmonen suuri herätys, [– –] et kuoronjohto vei vielä mennessään (Jenni).

Oli tavallista, että haastatellut kanttorit tekivät kanttorin **sijaisuuksia** opintojen aikana. Tämä oli paitsi tulonlähde, myös vaikutti valintoihin opinnoissa, *että miten opiskelee ja mitä siitä halusi ottaa eri, mitkä on ne tärkeet jutut ja mitkä vähemmän tärkeet (Antti).* Kanttorin sijaisena toimiminen vahvisti myös käsitystä tulevasta ammatista. *Oli ehkä aika realistinen [kuva] myös siitä, et mitä se sitten on (Tiina).* Useissa erilaisissa seurakunnissa sijaisena toimiminen loi pohjaa myös omille haaveille tulevasta virkapaikasta. *Juhan virkapaikka on kyllä sellanen seurakunta, että en vois kuvitella, että tekisin kanttorin hommia jossain muualla, kun täällä, että sen verran monta paikkaa oon nähny.*

Antti koki ristiriitaisena sijaisena saamansa palautteen ja oman käsityksensä osaaamisestaan. Hän koki olevansa taidoiltaan heikko opiskeluyhteisössä, mutta mennessään sijaiseksi seurakuntaan hän sai päinvastaista palautetta. Tämä oli Antille erittäin merkittävä *käännö* ja vaikutti myönteisesti hänen käsitykseensä itsestään muusikkona opintojen loppuvaiheessa. Hän ymmärsi, että hän voi *olla muusikkona ihan oma itteni, mun ei tarvii pärjätä just samoissa asioissa, kun muut. Mä*

voin käyttää omia vahvuuksiani niin, että mä kompensoin heikkoudet [– –] ja se liittyy tähän identiteettiin ihan hirveen paljon.

Haastatellut kertoivat, että yksittäisissä sijaisuuksissa jäi kuitenkin kokonaiseen viranhoitoon liittyvät tehtävät pois. Aloittaessaan ensimmäisessä virassa kanttorit kokivatkin, ettei työ vastannut täysin heidän aiempaa käsitystään. *Tätä kaikkee hallinnollista säätämistä, mitä tuli sit, ku tuli virkaan, oli sit kuitenkin uutta ja toisenlaista, mitä sijainen joutuu hoitamaan (Tiina).* Muita **yllätyksiä** kanttorin työssä virassa aloittamisen jälkeen olivat musiikkityöliien moninaisuuteen, hengelliseen työhön ja kuorotyöhön liittyvät asiat. Jaakon ajatus kanttorin ammatissa toimimisesta muodostui opintojen aikana klassisen musiikin ohjaamana. Hän yllättyi siitä, että työelämässä vaadittiin kevyen musiikin osaamista. *Kyl on ihan ihan erilainen maailma, [– –] että mä oon niitä mohikaaneja, jotka on valmistunut ilman minkäänlaista kevyen musiikin opetusta [– –] periaatteessa 75 prosenttia musiikkiryhmistä kevyen musiikin juttuja ja koulutus oli täysin klassinen kuitenkin.* Jaakkokin oli työskennellyt sijaisena opiskelun aikana, mutta sijaisuuksien antama käsitys kanttorin työstä oli hänelle vahvasti urkujensoittoon ja *klassiseen musiikkiin* painottuva.

Seurakunnan kuoron johtaminen erosi monen haastatellun mielestä yllättävän paljon siitä käsityksestä, jonka he olivat opintojen aikana saaneet. *Sä ikäänkun tiput siihen, et sul on kirkkokuoro, joku viistoista henkee semmosia [naurahtaa] vanhoja ihmisiä, että se oli ehkä semmonen, että häh, että mitä, että tätäkö tää nyt on (Mia).* Samoin Minna käytti sanaa *putoaminen* seurakuntakuoron johtamisen aloittamisesta, *että kyl siinä luulot otetaan pois kyllä, sit siinä seurakuntatyössä sitten.*

Petri koki yllätyksenä kanttorin työn hengellisen piirteen. Hänelle hengelliset asiat eivät olleet vieraita, mutta niiden liittäminen työidentiteettiin oli hänelle uutta. *Alkuaikoina se [– –] oli ehkä semmonen vähän kriisin poikanenkin, et mitä tää tarkoittaa, et mul ei oo tähän koulutusta tai, et miten mä vaikka kohtaan ihmisen, jolla*

on surua, tai mitä tahansa muuta. Vaikeissa elämäntilanteissa olevien sielunhoidolliset kohtaamiset olivat yllättäneet muitakin haastatelluista. Opiskelut eivät niihin kauheesti valmistanut, että ku ihmiset tulee surujaan kertomaan, tai tän tyyppiseen sitten, että miten sä se lesken kanssa, joka ei pysty sanaa oikeen sanomaan (Tiina).

4.2 Ammatin hallintaan liittyvät taidot

4.2.1 Urkujen soitto, laulu ja liturgia

Haastattelemani kanttorit ilmaisivat osaamistaan ja identiteettiään opiskeluaikana suorittamiensa **tutkintojen**³² avulla. *Mä oon siis urkuri, A-tutkinnon tehny uruista (Juha).* Haastatteluissa tyypillistä oli, että ammatillisen identiteetin aihetta lähesyttiin aivan ensimmäisenä juuri musiikillisen osaamisen näkökulmasta. Yksinkertaistettuna haastateltujen ensisijainen käsitys itsestään kanttorina vaikutti perustuvan ajatukseen ”olen sitä mitä osaan”. *Pääaineena*³³ haastatelluilla oli opinnoissa ollut joko urut, laulu tai kuoronjohto ja yhdellä tutkielma. Identifioituminen pääaineen instrumenttiin ei vaatinut A-tutkintoa, siihen riitti korkein taso omien suoritusten joukossa. *Laulu on ollu sillee, et siitä oon tehny pidemmälle, että B:hen oon tehny (Antti).*

Kanttorit olivat suorittaneet tutkintoja myös sivuinstrumenteissa. *[Kuoronjohto]on se mun pääinstrumentti, että mä määrittelisin, että musta tuli semmonen kohtalainen urkuri, mutta ei mikään huippu (Jenni).* Kanttoriopintojen **monipuolisuutta** kuvaa hyvin seuraava Tiinan puhunnos. Esimerkistä käy ilmi myös monelle haastatellulle tyypillinen oman osaamisen tarkkakin luokittelu.

³² Nykyisin käytetään sanaa tasosuoritus, mutta haastateltavat käyttivät kuitenkin sanaa tutkinto.

³³ Pääaineella haastateltavat tarkoittivat sitä instrumenttia, jossa tekivät laajimmat tasosuoritukset.

Urkujen soitto on mulla siis vahvin alue, mä oon alottanu sen jo sillon kolmetoista vee, että sieltä sitten on pohjaa pidemmältä ajalta ja sitten niin no laulanki kuitenkin jotenki en nyt mitään ooppera-aarioita, mut silleen, että selviää ja sitten kuoronjohtoo oon tehny sinne C:hen, että vähän enemmän. Aattelen, et se on se vahvuus, että ei oo mitään mikä olis ihan hirvittävän heikko alue ja sitten taas ei oo ehkä sitten tietenkään myöskään sitä, mikä ois aivan valtavan hyvä [naurah-taa] [– –] jos pitäs identiteettiä hakee, niin se urkuri on ehkä se vahvin niistä.

Kanttorit eivät käyttäneet itsestään ilmausta *olen urkuri* tai *olen laulaja*, jos heillä oli jokin toinen instrumentti, jossa osaaminen oli korkeammalla. *Mä en oo urkuri*, kertoi Heidi, jonka pääaine oli ollut laulu. Mika oli suorittanut kahdessa instrumentissa (laulu ja urut) *syventävät*, eli pääaineopinnot. Silti hän kertoi: *en koe kuitenkaan olevani mikään laulaja*. Syventävien opintojen suorittaminen laulussa ei siis saanut Mikaa kokemaan itseään laulajaksi, vaan valmistumisen jälkeen Atasolle jatkuneet urkujensoitto-opinnot saivat hänet kokemaan itsensä urkuriksi.

Juha ajatteli itsensä vahvimmin urkurina, vaikka hän oli tehnyt maisteriopinnot myöhemmin myös kuoronjohdosta. *Se ensimmäinen intohimo urkujensoitto, on kuitenkin tietyllä tavalla vahvempi, että siihen on niinkö kuitenkin pitemmän matkan tehny (Juha).*

Useat kanttorit kuvailivat osaamistaan monipuoliseksi. Vaikutti siltä, että monipuolisuutta pidettiin jonkinlaisena hyveenä kanttorin työssä. Monipuolisuus näyttyiikin juuri kanttorin ammatin erityisenä piirteenä verrattuna moniin muihin muusikkoammatteihin. Mika kertoi ammatin olevan *paljon monipuolisempi [kuin muut muusikkoammatit]*, *että muillahan se on sitten suuntautunut siihen yhteen asiaan, viulisti orkesterissa soittaa sitten sitä stemmaa siellä koko ajan*. Kantto-reiden puhunnokset *monipuolisuudesta, sekatyömiehestä, moniosaajuudesta* tai *käytännön muusikkoudesta* olivat yhteydessä työkokemukseen. *Tietysti tässä varmaan työkin nyt on muokannu, mutta et aika lailla semmonen sekatyömies tietyssä mielessä (Jaakko).*

Haastatellut kanttorit kokivat **ristiriitaa** opinnoissa hankitun osaamisen ja työssä tarvittavan osaamisen välillä. Osa koki opiskelleensa korkeatasoisiksi muusikoiksi, mutta eivät voineet käyttää työssään näitä taitoja. Juha ajatteli itseään urkurina, joka *ei seurakunnassa pysty ihan siinä määrin sitä toteuttamaan, kun ajattelis, että se ois se työnäky*. Samoin Mikan oli vaikea käsittää opintojen ja seurakunnan tarpeen kohtaamattomuutta. *Mitä valmiuksia sieltä [Sibelius-Akatemiasta] saa, niin erilaista sitten, kun mitä se seurakuntatyö on, että kun seurakunta ei välttämättä vaadi muuta, kun sen virren alottamisen ja sitten, että osaa soittaa virren, niin se on siinä, niin sit se tuntuu jotenkin niin kummalliselta (Mika).*

Jenni toi esille opinnoissa hankkimiensa valmiuksien, joiden hän määritteli sisältäneen *isompia ja vaikeempia ja laajempia preludeita ja fuugia vaan, tarpeettomuuden kanttorin työssä, jossa enemmän tarvittaisiin prinsessa ruususia ja adagioita*. Näitä Jenni ei ollut soittanut opiskeluaikana lainkaan. Tiina koki samoin, ettei vaativampia urkukappaleita tarvitse työssä, ja jos niitä joskus toivotaan, ei niiden valmisteluun ole aikaa. Tiinan mukaan hänen soittotekninen osaamisensa olikin laskenut, koska hän tarvitsi korkeatasoista osaamista hyvin harvoin työssään. *Jos joku toivoo sitte, [–] kolmatta sinfoniaa Brahmsilta, [–] ku nehän ei tuu kahta vuotta ennen, [–] vaan että viikon päästä sun pitäis tää vetää, niin sittehän sä soitat sen siitä easy to play versiosta. Ku et sä tarvii sitä taitoa, niin sillonhan se katoa.*

Koska useilla kanttoreista oli kompetenssia enemmän kuin mitä työ vaati, monet heistä järjestivät konsertteja voidakseen käyttää taitojaan. Näissä, usein oman seurakunnan tai lähiseudun kanttoreiden kanssa yhdessä järjestettävissä konserteissa, he saattoivat käyttää solistista osaamistaan. Esimerkiksi Minna kertoi, että tällaisissa tilanteissa oma ammattitaito tulee enemmän esille, *tai et tätä varten mä oon just opiskellu tätä laulua, että nyt ollaan sillä alueella, mikä on ollu mun (Minna)*. Kanttorit kertoivat kokevansa vahvaa ammatillista osaamista konserteissaan. *Tietysti sillon, kun on orkesterin edessä tai kuoron ja saa sen toteutettua oikein hyvin ja kirkko on täynnä ihmisiä, niin sillon tietysti on semmonen tunne, et saa [näyttää*

osaamistaan], [– –] *et kyl se melkein menee noihin konsertteihin se tunne, et ei perustyössä (Mika).*

Toimitusmusiikin³⁴ ohjelmiston hallinta oli kanttoreiden osaamisen ydintä ja rutiinia. Mika kertoi, että *hautajaiset nyt menee yleensä samoilla musiikeilla, että niitä ei tarvii paljoo valmistella.* Petrinkin mukaan toimituksiin *halutaan oikeesti urkukappaleita hyvin vähän, joka ei olis jo sit ohjelmistossa.* Monilla haastatelluista toimitusohjelmisto oli *selkäytimessä, rutiinina.* Juha puhui rutiinista työvuosien tuomana *kirkollisena voimavarana,* joka poisti stressiä. Rutiinin avulla hän pystyi korkeatasoisiin suorituksiin ilman *valtavaa panostusta jokaiseen työtehtävään.* Antilla oli rutiinista päinvastainen näkemys. Hänestä rutinoituminen *on uhka herkälle ja raikkaalle, tilanteessa elävälle heittäytyvälle muusikkoudelle.* *On paljon ammatteja, joissa rutinoituminen on etu, mutta kyl mä näkisin, et se meidän ammatissa on ennen kaikkea vaara (Antti).*

Vaikka haastatelluista moni kertoi ristiriidasta työssä tarvittavan osaamisen ja koulutuksen antaman osaamisen välillä, aineistossa oli useita puhunnoksia osaamattomuudesta. **Osaamattomuus** ilmeni usein suhteessa monipuolisuuteen, ja kanttorit tunnistivat osaamattomuutensa hyvin tarkasti. Kanttorin työhön liittyvä monen instrumentin tai usean musiikkityylin hallinta vaikutti johtavan monella haastatellulla jatkuvaan tasapainoiluun oman riittämättömyyden tunteensa kanssa. Opintojen aikana ei ollut mahdollista opiskella jokaista kanttorin työssä tarvittavaa taitoa niin pitkälle, että kanttori olisi voinut kokea hallitsevansa työnsä jokaisen osa-alueen. *Koko ajan tulee semmonen, et pitäis osata vielä enemmän ja vielä enemmän monenlaista. Et pitäis osata sitä kitaraa soittaa ja sitten vähän rytmisoittimia [– –] hitsi, kun osais nyt tonkin (Mia).* Haastatellut vaikuttivat suhtautuvansa omaan osaamiseensa hyvin **kriittisesti.** Jaakko koki, *että aina sitä jää sitä parantamisen varaa joka puolella.* Samoin Petri, jolla oli hyvin laaja perus- ja täydennyskoulutus, arvioi että, *jos olisin yksikanttorisen seurakunnan kanttori, niin vois olla haastavaa tällä luonteella tehdä vähän kaikkea huonosti [naurahtaa].*

³⁴ Toimitusmusiikilla tarkoitetaan siunaustilaisuuksissa, avioliittoon vihkimisessä tai avioliiton siunaamisessa tyypillisesti käytettävää ohjelmistoa.

Ainoastaan Juha vaikutti saavuttaneen edes jonkinlaisen tasapainon käsityksensä omien taitojensa riittävydestä ammatissa. *Mä teen sillä kokemuksella, sillä taidolla, mikä mulla on ja, jos ei se riitä, niin pistäköön [nauraa] joku toinen tulkoon tekemään, tai vaihtakoon kaveria. [– –] Ehkä siihenki on joutunut jonkun näkösen matkan käymään.* Petri arveli, ettei koskaan tule saavuttamaan tasapainoa omien korkeiden tavoitteidensa ja osaamattomuuden kokemuksensa kanssa. Hän oli kuitenkin työkokemuksen myötä oppinut suhteellisuutta ja *armollisuutta* itseään kohtaan.

Kanttoreiden osaamiseen ja osaamattomuuteen kuului myös **transponointi, improvisointi, sovittaminen ja soveltaminen**. Tiina työskenteli toisinaan keskisävelviritteisten urkujen kanssa. Tämä lisäsi hänen taitoaan sekä sävelpuhtauden kuulemisessa että transponoinnissa. *Kyl mä suht sujuvasti nykyään transponoin eestaas (Tiina).* Transponoinnin³⁵ taito ei liittynyt mitenkään varsinaiseen instrumentin hallintaan, sillä vaikka soittotaito olisi hyvinkin korkealla, saattoi transponoinnin taito olla heikko. Tämä aiheutti kanttorille osaamattomuuden ja riittämättömyyden tunnetta, *no olipa tääkin nyt kökköö*, esimerkiksi tilanteessa, jossa pitäisi säestää virsi nuottikuvaan kirjoitettua matalammalta. Transponointitaitoa tarvittiin esimerkiksi toimituksissa. *Siunaukseen tulee joku laulaja ja tuo jonkun laulun ja sitten sanoo, että otetaan tämä terssiä matalemmalta, niin sitä ei nyt välttämättä osaa (Mika).*

Osaamattomuuden tunnetta koettiin myös yllättävissä improvisaatiotilanteissa, *et joutuu vaikka ilman nuotteja toimimaan (Mika).* Tämä vaade tuntuu erityisen kohuttomalta tilanteissa, joissa pyydettiin soittamaan kappale, jota kanttori ei ollut välttämättä koskaan kuullutkaan. Vaikka taidon vaade on tilanteessa täysin mahdoton, koki kanttori tämän omaksi osaamattomuudekseen. Mikäli pyydetty sävelmä oli edes jonkin verran tuttu ja laulun alkusanat tiedossa, tilanteen *ratkasee sillai, et sit vaan alottaa [– –] ilman soitinta laulamaa.*

³⁵ Transponointi tarkoittaa sävellajin muuttamista.

Heidi kertoi hallitsevansa virsien sovittamisen eri soittimille. Hän oli *tehny niin hirveen paljon tätä bändijuttua ja tätä sovitusjuttua ja muuta*. Sovittaminen erityisesti uruille oli tavanomainen taito haastatelluilla. Monet kertoivat, että toimituksissa kanttoria pyydettiin soittamaan uruilla musiikkia, jota ei ole sävelletty uruille. Kanttori tarvitsi instrumentinhallinnan ja musiikin teoreettisen tiedon lisäksi mielikuvitusta sovittaessaan musiikkia uruille. *Sehän [Viikatteen häävalssi] oli ihan hieno, sitten kun keksi, että miten mä tätä särökitaraa yrittäisin saada tästä urusta aikaseks (Tiina).*

Osa haastatelluista kertoi käyttävänsä soveltamisen taitoa kaikenlaiseen musiikkiin. Petrillä oli kuitenkin erityinen kynnys käyttää **feikkaamisen**³⁶ taitoa klassisiin urkuteoksiin, *et ei anna yhtään periks, se on ehkä joskus vähän semmonen rasitekin, että sitä on aika perfektionisti sitten sen tuloksen suhteen*. Antti pitää *feikkaamista* hyvinkin tärkeänä taitona itselleen muusikkona. Hänellä on taito kompensoida *huomattavia teknisiä puutteitaan* onnistuen hyvin, *joku vois sanoa ovelasti, peittämään ne heikot tekniset ongelmat erittäin impulsiivisella urkujen, pianon soittimien käytöllä, värikkäillä rekisteröinneillä, dynamiikalla fraseeraamisella*. Antin osaamiseen kuului myös vahvan lauluosaamisen soveltaminen soittamiseen. *Luonnollisen fraseeraamisen ja musiikin hengittämisen* taito paransi hänen säestys- ja kamarimusiikkitaitojaan. Soveltamisen taitoa kuvaa myös Tiinan puhunnos keskisävelviritteisen soittimen kanssa toimimisesta. *Olen aivan silponut Bachit [nauraa] ja kaikki muutkin hienot kappaleet, [––] että yrittäny luovasti käyttää sitä materiaalia mitä on, että sit semmosesta biisistä, mitä just [moni] ei tiedä niin niistähän voi muuttaa mitä vaan.*

Jumalanpalvelusmusiikki oli haastateltujen kanttoreiden keskeistä osaamista. Siihen liittyi muun muassa jumalalpalveluksen osien tunteminen, virsisoitto sekä suunnitteluosaaminen. Tiina kertoi, että *jumalanpalvelustyö ja urkujen soitto* sekä toimitukset ovat sitä aluetta, jonka hän osaa. Jumalanpalveluksessa hän koki voitavansa *tehä mitä vaan, ja vähän aina tuntuu tutulta [nauraa]*. Jumalanpalveluksen

³⁶ Feikkaaminen tarkoittaa soittamista nuottikuvasta yksinkertaistetulla tavalla ilman, että kuulokuva juurikaan muuttuu.

suunnitteluosaamiseen liittyi käytettävän soittimen tunteminen, *että ne rekisteröintivaihtoehdot kaksykytäänikertasesta vai seittemäntoista, niin ne on aikalailla jo hallussa, et ei tarvii silleen mieltiä, [– –] mut sit ku tulee vaikka [nimi] kirkon vuoro välillä, niin sit mä varaan aina kyl pedantisti, et mä käyn tekemässä ja laitetaan muistiin niitä virsirekisteröintejäkin (Tiina).*

Jumalanpalvelusosaamiseen liittyi kokonaisuuden hahmottaminen ja eri osien luonteva liittäminen toisiinsa. Antti käytti sanaa *silta* kuvatessaan jumalanpalveluksen kokonaisuutta ja Mika kuvasi samaa asiaa *draaman kaarella*. *Siinä on selvä kaava ja se säilyy semmonen draamakaari alusta loppuun, ettei se rikkoon tuis missään vaiheessa (Mika)*. Myös Heidi koki tilannetajun jumalanpalveluksessa tärkeänä, hän kertoi haluavansa toimia tilanteessa herkällä, vastavuoroisella tavalla *ja mennä jotenkin sen tunnelman mukaan*. Minna piti työssään tärkeänä liturgisen laulun osaamista, virsilaulua ja äänenkäytön taitoja. Hänestä kanttori ei pärjää jumalanpalveluksessa pelkällä urkujensoitolla, *ku se on niin hyvä laulaa mukana, kun joku esilaulaa*.

4.2.2 Kuorotyö ja pedagogiikka

Kuten instrumenttiosaamista, kanttorit kuvasivat myös kuoronjohtotaitojaan suoritetujen **tutkintojen** avulla, *kuoronjohtoo oon tehny sinne C:hen (Tiina)*. Jotkut haastatelluista olivat opiskelleet kuoronjohtoa kanttorin tutkinnon lisäksi suorittamalla *vielä maisterintutkinnon orkesterin ja kuoronjohdon osastollakin Sibiksessä, että piti ottaa kaikki, mitä vaan siitä pysty (Jenni)*. Petri kertoi haluavansa edelleen *kehittää ja myöskin johtamistaitoo* opiskella lisää, vaikka hän oli jo suorittanut *kuoronjohdon B:n*. Kuorotyöhön liittyviä osaamisen elementtejä aineistossa olivat kuoro toiminnan ja -ohjelmiston suunnittelu, kuoron motivointi ja pedagogiset taidot.

Olennainen osa kuorotyötä oli **suunnitteluosaaminen**. Kanttorit kertoivat hallitsevansa yhtä hyvin pitkän linjan suunnittelua, projektisuunnittelua ja harjoituskerkokohtaista suunnittelua. Suunnitteluun liittyi olennaisesti käsitys oman kuoron taidoista. Ison teoksen harjoittaminen esitysvalmiiksi oli hyvin pitkä prosessi, ja se toteutettiin kanttoreiden kertoman mukaan suunnitelmallisesti. *Puoltoista vuotta me tehtiin ihan viikottainen aikataulu, että tää ja tää osa silloin ja silloin ja sit pidetään leiriä siellä ja täällä ja sitten pidetään neljä kuukautta täysin taukoa ennen joulua, että et meilt ei tuu korvista ulos se teos [naurahtaa] ja tämmösten hahmottaminen (Petri).*

Heidillä oli seurakunnan ainoana kanttorina iso vastuu koko musiikkityön organisoinnista. Hän kertoi pidemmän tähtäimen ohjelmistosuunnittelun olevan jatkuvasti mielessä. Heidi koki toisinaan raskaana viikoittaisen, vuodesta toiseen jatkuvan *pyörittämisen*, mutta toisaalta pitkäjänteinen **organisointi** ja verkostoituminen tuottivat onnistumisen hetkiä ja toivat hänelle iloa. *Mä oon ihan hyvä palapelien tekijä tässä kentällä, joka koostuu monesta palapelistä (Heidi).* Kuorotyö vaatikin hänestä erityisellä tavalla pitkäjänteisyyttä, *jotta löytää ne ihmiset ja sen kulttuurin ja sen tekemisen meaningin ja on niitä verkostoja.* Kuorotyöskentelyn suunnitteluosaaminen linkittyi myös jumalanpalveluselämään. Pyhäpäivän teeman lisäksi kanttori huomioi valmistelussaan käytettävissä olevan harjoitusajan. *Rupeen tavallaan ettimään sen [pyhäpäivän] mukaan, ja sitten, et mihinkä kuoro pystys ja onko jotain, mitä voitais jatkaa vanhaa tai ottaa taas uudestaan (Tiina).*

Pedagogiseen osaamiseen kuorotyössä sisältyi aineistossa se, miten kuorolaiset saa laulamaan kuoronjohtajan oman musiikillisen tavoitteen mukaisesti, ja myös jonkin verran varsinaisen laulutaidon opettamista. *Siihen tulee niin paljon muuta-kin, kun joku tekninen osaaminen, [- -] et tää ryhmän toimiminen ja se kaikki, mitä siihen liittyy (Jenni).* Haastateltujen kanttoreiden haasteet liittyivät siihen, *että sä saat monta ihmistä laulamaan samalla lailla, samaan päämäärään ja samaan soundiin ja silleen samaan tulkintaan.* Osalla kanttoreista oli osaamista ja vaihtoehtoja toimia kuoroa opettaessaan ja etsiä *kaikkii eri konsteja, miten mä saan sen asian läpi (Jenni).*

Mika kertoi, ettei pedagogisia taitoja pystynyt koulutuksen aikana saavuttamaan riittävästi, koska Sibeliuksen Akatemian harjoituskuoro, *mikä osaa sitten oikeastaan kaiken*, oli liian korkeatasoinen. Mika oli kuitenkin oppinut pedagogiikkaa työssään jonkin verran. Osa kuoronjohdon pedagogista taitoa oli haastateltujen mukaan havaita, mikä kunkin **laulajan taso** on ja löytää ne ilmaisut, joilla laulajat ymmärtävät tavoitellun asian. Osa kanttorin ammattitaitoa oli myös erotella asiat, joissa harrastajakuorolaiset voivat kehittyä, niistä, joissa he eivät voi. *Yrittää keskittää se tarmo niihin asioihin, mille jotakin voi ja sit yrittää vaan jättää ne ärsyttävät asiat, joille mitään ei voi, niin jätetään ne tonne ja ei välitetä niistä.* Kanttorin taitoihin harrastajakuorojen kanssa liittyi erityisesti juuri tämä kyky: kyky päästä parhaimpaan lopputulokseen niillä resursseilla, jotka ovat käytettävissä.

Vaikeutta pedagogisissa taidoissa tuottivat tilanteet, joissa kuorolaiset olivat eri tasolla ja sopivaa sanavalintaa opettamiseen piti tarkoin harkita. *Aina välillä se, että mitenkä osais antaa sitä palautetta, että se veis oikeeseen suuntaan. Ku jos se ois jollekin tarpeen ja toiselle ei (Tiina).* Mika kertoi välillä tuntevansa hankaluutta kuulla, *mikä tässä nyt on pielessä, kun kuulostaa tältä [– –] ja vaikka kuuliskin jonkun, et se on nyt toi tuolla, ni miten sen sitte ilmasee, että syyttääkö koko stemmaa siitä, vai että joku teistä, vai millä lailla sen ilmasee, että se on vaikeeta.*

Kuorotoimintaan liittyi haastateltujen puhunnoissa *kuorolaisten motivoimista ja sisään ajamista ja innostamista ja miten pitää siinä sitä käynnissä ja monenlaista tän tyyppistä juttua.* **Motivointiin** kuului taito sitouttaa laulajia kuorotoimintaan ylipäättään pitkäjänteisesti, mutta myös motivointi lyhyen tai pitkän tähtäimen konsertteihin (joita kanttorit kutsuivat projekteiksi). *Ku tehdään joku iso juttu, niin se toisaalta kokoo sen porukan, mut sit, ku se on tehty se iso juttu, niin sit siin täytyy tehdä se työ uudestaan, et saada se motivaatio kohalleen (Petri).*

Minnalla oli ollut *projektikuoroja*, joissa sitoutuminen on lyhytaikaisempaa. Projektikuoron määräaikaisuus on helpottanut laulajien sitoutumista, ja Minnalle it-

selleen projektiluontoisuus sopi myös hyvin, koska hänen ei tarvinnut samanaikaisesti miettiä seuraavaa projektia tai ohjelmistoa kuorolle, vaan hän pystyi keskittymään yhteen asiaan kerrallaan.

Petri koki jopa paineita kuorotoiminnan pitämisessä riittävän mielekkäänä laulajille, jotka tulevat harjoituksiin omasta arjestaan. *Vaik mä tunnen vuosien ja kohta vuosikymmenen ajalta ne ihmiset, ni kyllä [– –] et sä meet sinne pitää sen ihan tavallisen harjoituksen, niin on se semmonen [kuin] maratonin olis juossu sitten henkisesti.* Heidi totesi, että kuorotoimintaan liittyy joskus epäonnistumisia, *kuinka vaikeeta on, välillä tulee floppeja, joiden hyväksyminen on osa kanttorin ammattitaitoa, jotta pystyy jatkamaan.*

Osa kanttoreista kertoi, että motivointiin liittyi myös harjoitusten **tunnelman** huomioiminen. Laulajien tulee viihtyä kuorossa. Kanttorit tiesivät, etteivät harrastajalaulajat ole tottuneet saamaan suoraa palautetta musiikillisesta tekemisestään. Erityisesti aikuiskuorolaiset saattavat palautteesta ajatella, *mitä tuo tuolla tolleen pomottaa (Tiina).* Pidempään laulamista harrastaneet pystyvät Mikan mukaan ottamaan paremmin ohjausta vastaan ilman, että he kokevat sen henkilökohtaisena loukkauksena. *Ehkä sitä seurakunnassa ollaankin liian semmosia pehmeitä, ettei mitään sovi sanoo minnekään, et joku loukkaantuu.* Jaakko kertoi oppineensa kuorotyössä käyttämään *psykologista pelisilmää* säilyttääkseen hyvän hengen kuoroharjoituksissa. *Ku on persoonallisuuksia ja siinä ollaan sitten ukkosenjohdattimena, [– –] että siinä täytyy hyvin ajaa joskus sitten kieli keskellä suuta (Jaakko).*

Kanttorit kertoivat luovansa kuoroharjoitusten hyvää ilmapiiriä myös sosiaalisilla taidoilla, jutustelulla ja huumorilla. Tunnelman on hyvä olla *keveä, joskin sitten tietysti, että saadaan jotain aikaseksi, niin [– –] kyllä sielä sitä jöötäkin pitää pitää, että eihän siitä muuten tuu mitään valmista, jos siellä vaan höpötetään ja pidetään hauskaa (Mia).*

Toisin kuin urkujen soitossa tai laulussa, joissa kanttori voi täysin itse asettaa tavoitteensa ja haasteensa suhteessa omaan osaamiseensa, kuorotyössä tavoitteiden

asettamiseen vaikutti johtamistaidon lisäksi myös **kuoron taso**. Kanttoreiden puhunnoissa moni kaipasi osaamistaan vastaavaa haasteellisempaa tekemistä kuorotyössä. Esimerkiksi Jennillä ei ollut seurakunnassaan sellaista kuoroa, jonka kanssa hänen oma ammattitaitonsa pysyisi yllä. *Mä käyn kouluttamassa muualla, et mä pysyn sillä lailla siinä kuoromaailmassa kiinni*. Myös Tiina kaipasi itselleen enemmän haasteita ja vaikeampia kuoroteoksia, joita ei oman kuoronsa kanssa voi toteuttaa. Tiinan keino tehdä haasteellisempaa kuoromusiikkia oli, *et meil oli ammattipianisti ja vähän lisälaulajia*. Joillain haastatelluista taas oli kuorot, joiden kanssa voi tehdä vaativampia teoksia. *Kamarikuoron kanssa ja sitten orkestereitten kanssa tehään sit semmosia tietyllä tavalla sellasia projektiluontoisia juttuja [– –] isompia kirkkomusiikkiteoksia (Petri)*.

Kuorotyöosaamiseen liittyi myös **itsenäistä työskentelyä** ja teosten sisäistämistä. Jotta teosta voi opettaa kuorolle, sen oli oltava ensin itselle hyvin selvää. *Ensin mä puol vuotta ite kahlasin sen partituurin, soitin, tein musiikkianalyysit, [– –] mä jouduin purkaan sen teoksen ihan atomeiks ja sitten ensin itse sisäistämään sen, et mä pystyn sit mennä kuoron eteen (Petri)*.

Kanttorin työhön kuoron edessä liittyi eräänlainen auktoriteettiasema ja **uskottavuus**. Jaakko kertoi, että hänen kevyen musiikin koulutuksensa on heikompaa kuin klassisen musiikin, mutta kuoron edessä hän ei tätä asiaa tuo esille. Hän tiesi, että *kuoron edessä, johtajana* hänen on oltava vakuuttava, vaikka laulettaisiin hänelle vieraamman tyyllilajin musiikkia. Heidi koki, että hänen auktoriteettiasemansa kuoron edessä vahvistui hänen osoittaessaan olevansa korkeatasoinen muusikko. Heidistä se, että kuorolaiset tietävät johtajan kyvykkyyden muusikkona, oikeuttaa hänet vaatimaan kuorolaisilta enemmän ja tukee näin hänen auktoriteettiasemaansa. *Kun mä joka viikko heiltä vaadin ja viilaan, [– –] et ku menään kauheen yksityiskohtiin, niin että osottaa se, [– –] et kyllä mä pystyn solistisesti tekemään haastavia juttuja, että mulla on ihan oikeus vaatia*.

Lapsikuorotyöskentely vaati haastatelluilta erilaista osaamista kuin aikuiskuoro-työ. Minna koki, ettei hän perusopinnoissaan saanut juurikaan eväitä lapsikuoro-työhön. Hän oli oppinut työtä tekemällä ja oli ollut aina kiinnostunut lapsikuoro-työskentelystä. Lapsikuoroille tyypillisenä Minna piti laulajien tiheää vaihtu- vuutta, jolloin pitkäjänteinen suunnittelu tai kehitys oli mahdotonta. Minna pohti, että hänen kuoronjohtajan ammattitaitonsa tulee paremmin esille aikuiskuoro- työssä, jossa ulkomusiikilliset asiat eivät vie niin paljon huomiota. Petri koki lap- sikuorotyössä haasteena juuri *valtavan energisyyden* ja lasten huomion keskittä- misen innostuneesti työskentelyyn. Petri ei pitänyt osaamistaan vahvana tilan- teissa, jotka vaativat *porukan* saamista *lumoihinsa siinä hetkessä*, vaan koki enemmän olevansa *pitkän linjan kuoronjohtaja*.

Minnan sosiaalinen ja iloinen persoona toimivat työkaluina hänen johtaessaan lap- sikuoroa. Hän piti iloista tunnelmaa yllä esimerkiksi *huumorilla*, sillä *kyllä men- nään aika pitkälle eteenpäin*. Minna kertoi kuitenkin huomanneensa, että lapsi- kuorotyö on toisinaan kuluttavaa. Tiina koki vaikeutta järjestyksenpidossa lapsi- kuoron kanssa, samoin Minna totesi järjestyksenpidon vievän yhä enemmän aikaa ja toivoi, että voisi keskittyä enemmän vain musiikin tekemiseen.

Kanttoreiden osaaminen pedagogina oli esillä myös haastateltujen puhunnoissa **riippikoulutyöstä**. Mia kertoi kokevansa, ettei opintojen antamalla taidoilla täysin pärjää työelämässä, *se koulutuksessakin jäi aika sit vähäseks se rippikouluasia*. Minnan mielestä rippikoulupedagogiikkaa ei olisi voinut opiskeluaikana oppia- kaan, vaan taito opitaan vasta työelämässä käytännön kautta. Minnan osaaminen oli kehittynyt työvuosien myötä varmemmaksi, ja hän hallitsi myös tekniset ope- tuksen apuvälineet. *Nyt sä pärjää ehkä pelkällä puhelimella, ja jollain piuhalla, että on se sit käytäntö opettanu ja sit semmonen ammattitaitokin, et miten niitten kanssa ollaan*. Mia kaipasi rippikoulun pedagogiaosaamiseensa selkeyttä ja suun- nitelmallisuutta sekä näkemystä siitä, mitkä musiikkituntien tavoitteet ovat ja mi- ten ne toteutetaan. Mika taas ei pitänyt rippikouluopetusta mielekkäänä osana työ- tään ja koki puutteita pedagogissa taidoissaan, *harvaa se [messu] nyt kiinnostaa, vaikka nyt millä tavalla sen puhuis*.

Pedagogin taitoja tarvittiin kuoro- ja rippikoulutyön lisäksi muussa **musiikkikasvatuksessa**. Minnan mielenkiinnon ytimessä olevat lastenvirret saivat hänet tuntemaan asiantuntijuutta. Hän iloitsi osaamisestaan ja asiantuntemuksestaan opettaessaan virsiä koululla, *tää homma me hallitaan niin hyvin*. Minna opetti lastenvirsiä myös työyhteisön sisällä *lastenohjaajille*. *Siinä tuli semmonen, että mähän oon asiantuntija näissä [naurahtaa] näissä lasten virsissä*. Antti puolestaan kertoi opettavansa virsiä ja niiden taustoja erilaisissa seurakunnan *piireissä*. *Vähän harjotella[an] niitä, kerron tarinaa, mikä niissä on tekijöissä takana, tai muuta, jos siel on jotain erityisiä kielikuvia, vähän avataan niitä*. Antti kokee tämän tärkeänä osana työtään virsikasvattajana.

4.2.3 Kevyt musiikki³⁷

Haastatellut kanttorit puhuivat osaamisestaan *kevyen musiikin puolella*, tarkoittaen sillä muuta kuin klassista tai perinteistä kirkkomusiikkia. Tätä musiikin tyyliä kutsuttiin aineistossa myös muilla nimityksillä, joita olivat esimerkiksi *populaarimusiikki* ja *nuorisomusiikki*. Jaakko kertoi tarvitsevänsä työssään sekä klassisen että kevyen musiikin osaamista. Koska hänen koulutuksensa oli ollut pelkästään klassinen, Jaakko oli opiskellut kevyttä musiikkia **vapaa-ajallaan kantapään kautta**. Hänellä oli *siviilielämän puolella tollasta bilebändiprokkista [– –] ihan nimenomaan sen takia, että oppis sitte*. Jaakko ei pitänyt kevyttä musiikkia itselleen vieraana, eikä hänen ollut vaikea orientoitua siihen. Samoin Minna oli hankkinut itselleen osaamista *kevyemmästä musiikista, et on tutustunu siihen kevyempään puoleen*, jotta hänen osaamisensa olisi monipuolisempaa, *eikä niinkään yhtä vaan suosiva*.

³⁷ Käytän tässä tutkimuksessa käsitettä kevyt musiikki. Valitsin tämän ilmaisun, koska monet haastateltavat käyttivät sitä. Oma kokemukseni on, että kanttorit käyttävät tätä termiä yleisesti ja tarkoittavat sillä populaarimusiikista vaikutteita saanutta hengellistä musiikkia, joka on muuta kuin länsimainen taidemusiikki ja ns. klassinen musiikki. Tiitu (2009) käytti tutkimuksessaan käsitettä ”kevyt tai ainakin gosahtava” musiikki. Vakiintunutta ja sopivaa sanaa ei siis ole ainakaan vielä löydetty.

Tiinakin toivoi itselleen monipuolisempaa taitoa kevyeen musiikkiin *laulussa tai vapaassa säestyksessä*. Hän tunnisti, ettei taidon oppimiseen ole aikaa työssä, joten koulutusta pitäisi hankkia vapaa-aikana. Perheellisenä hänen vapaa-aikansa on kuitenkin niin vähäistä, ettei hänellä ole mahdollisuutta käyttää vapaa-aikojaan opiskeluun, vaikka se Tiinasta hyvin mielenkiintoista olisikin. Miakin kaipasi työhönsä monipuolisempaa kevyen musiikin osaamista, kuten *komppaamista* kitarralla.

Osa haastatelluista liitti kevyen musiikin osaamiseen korvakuulolta soittamisen taidon, mutta *päästä soittaminen* ja **improvisaation taito** ymmärrettiin aineistossa eri tavoin. Improvisaatiolla tarkoitettiin toisinaan korvakuulolta soittamista ja toisinaan erityisesti liturgiseen kontekstiin liittyvää urkuimprovisointia. *Se [improvisointi] on ihana taito [– –] on oppinu soittamaan omasta päästä paljon ja ilman nuotteja (Heidi)*. Mia kertoi, miten *olis niin ihana, kun osais tosta vaan soittaa ilman nuotteja*, viitaten tällä nimenomaan korvakuulolta soittamiseen. Myös Mika kertoi, että kokee osaamattomuutta ilman nuotteja, korvakuulolta, soittamisessa.

Tiina pohti, että *hetkessä tekeminen, [– –] et kuunnellaan ja näin tästä improvisoidaan ja tehään olisi erityisesti kevyen puolen muusikkojen taito. Sen sijaan klassisen musiikin puoli olisi, et no nyt mä otan tän kappaleen ja harjottelen kaks vuotta ja sit mä ehkä osaa tän [nauraa]*. Tiina kertoi, että molempien taitojen osaaminen olisi hienoa ja että kanttorin ammatti saattaisi hänestä olla niitä harvoja muusikon ammatteja, joissa molempia taitoja tarvittaisiin.

Eryityisesti Juha mutta myös Petri ja Mika kokivat, **ettei** heillä ole **sisäistä paloa** tai *intohimoa* kevyen musiikin suuntaan. Juha uskoi, *että varmaan pystysin kehittymään ja onnistumaanki siinä hommassa, mutta mulle ei oo semmosta intohimoa siihen suuntaan, että kehittäisin ja mä en koe, että se mulle antais niin kauheesti*. Myös Petrin oli vaikea ajatella opettelevansa taitoa, josta ei ole kiinnostunut. *Mä koen, et sen musiikin ja sen identiteetin, et se löytyy sen sisäisen palon kautta. Ja sit, jos mul ei oo sitä [naurahtaa] johonki asiaan, mun on ihan hirveen vaikee*

*orientoitua siihen tilanteeseen harjotteleen sit semmosta. Petri kertoi oppineensa työssä punaisen kirjan laulut³⁸ ja osaavansa vapaata säestystä ja soinnutusta selvitäkseen työtehtävistä riittävällä tasolla. Kuitenkin hän tunnistaa osaamattomuutensa kevyen musiikin rytmisessä kielessä, *voi että mä oon kuutamolla siinä ja siit kyl huumorilla aina selvi.**

Uskottavuuden elementti oli monelle haastatellulle kanttorille tärkeä myös kevyen musiikin tyyliässä. Antti ja Tiina nimenomaan kertoivat tiedostavansa, ettei oma laulutaito ole kyseisessä tyyliässä uskottava. Antti kertoi joutuvansa toisinaan *myöntää sen, [- -] että toi toinen tän tekis niin hirveän paljon paremmin kun minä. Sanoo, että tähän melkein kannattais pyytää sellanen, joka tän oikeesti osaa, että tästä tulis silloin hyvä.* Samoin Tiina kertoi, että oma klassinen laulutyyli ei välttämättä sovi esimerkiksi toimituksiin toivottuihin kappaleisiin. *Sanosin, etten pysty saamaan semmosta pätevän kuulosta esitystä tästä aikaseks, et se kuulostaa vaan kornilta.* Toisinaan Tiina päätti kuitenkin laulaa toivottuja kappaleita, jotka ovat *sieltä rajoilta* tietäen, ettei esitys tule olemaan täysin tyylinmukainen. *Sitte lohdutan itseäni sillä, että no mä laulan sen kuitenkin puhtaasti, et vaikkei se nyt aina ois tyylinmukainen esitys, niin sit se on kuitenkin, tulee sen laulun sanat ja yritän olla itselleni armollinen siinä kohti, missä tuntuu, että taidot ei riitä.*

4.2.4 Kohtaamisen taito ja muu osaaminen ammatissa

Haastattelemiini kanttorit kertoivat ammattiinsa kuuluvista sosiaalisista taidoista, joita monet kutsuivat **kohtaamisen** taidoiksi. Kohtaamiseen liittyi keskustelu, joskus hyvin pienimuotoinenkin huomioiminen. *Ihmisten kanssa toimeen tuleminen* vaati kanttorilta avointa suhtautumista erilaisiin ihmisiin ja valmiutta keskustella heidän kanssaan. *Semmonen avoin reilu rehellinen vuorovaikutus, on niinkö ihan*

³⁸ Nuoren seurakunnan veisut -laulukirja.

keskeisiä työkaluja (Juha). Kohtaamisissa kanttori havainnoi herkillä tavalla seurakuntalaisen näkökulmaa. *Toimeen tulemisen* kerrottiin edellyttävän tarvittaessa joustamista omista näkemyksistä sopivalla tavalla, *että ei niin pidä kiinni niistä omista joistain intohimoista, [– –] sillä saattaa loukataki ihmisiä (Minna)*. Joustamisen lisäksi kohtaamisessa tärkeä taito oli *jonkin sortin asiallisuus, [– –] että ei tulis tahtomattaan loukanneeks ketään (Heidi)*. Lisäksi luotettavuus, empaattinen, lämmin ja kuunteleva asenne sekä kunnioitus näkyvät kanttoreiden puhunnoissa kohtaamisen taidoista. Nämä taidot olivat erityisesti tarpeen kohdattaessa surevia omaisia. Heidän kanssaan sovittiin siunaustilaisuuksien musiikista ennen toimitusta, joko puhelimitse, sähköpostilla tai henkilökohtaisesti. *Kyky kuunnella, enemmän korvia ku suuta, ja vastaanottaa ja jotenki löytää sitten sieltä ehkä se perimmäinen tarve, mitä ei sitten välttämättä ihminen osaa pukea niin sanoiksi. Jos se vaikka haluaa jotain tietentyypistä musiikkia, mut sil ei oo mitään säveltäjää, niin puhumattakaan kappaleita, et mä jotenkin pystyn sen sitten sieltä hakemaan, että mikä se on se mihin tässä toivotaan, minkä toivotaan löytyvän (Jenni)*. Petri kertoi kohtaamisen taitojen vahvistuvan työkokemuksen myötä, *se on varmaan semmonen prosessi, joka lähtee liikkeelle, jos on avoin siinä työssä, niin se aika hyvin kyllä lähtee siihen mukaan (Petri)*.

Kanttorin osaamiseen kuului myös hallita kohtaamista erilaisissa **sosiaalisissa tilanteissa**. Mika kertoi osaamisestaan eri-ikäisten parissa, *vaikka päiväkerhossa, et osaa lasten kanssa siinä olla ja sitten taas, no vanhukset, ne on taas samantyyppisiä kun lapset, mutta sitten taas nuorten kanssa ja sillä lailla*. Työyhteisön ja seurakuntalaisten kanssa toimimisen kerrottiin olevan erilaista. *Mä oon tää kanttori nyt näitten pappien keskellä ja sit mä meen kolme kerrosta tohon noin, ja nyt mä oonkin tässä näin näitten seurakuntalaisen kanssa (Tiina)*. Samoin tilanne muuttui, mikäli tilanteessa ollaan yhdessä jonkun toisen työntekijän kanssa tai yksin, *et onks se se, että mä vedän tätä tilaisuutta, tai että mä oon yksi siellä jossakin joukossa (Tiina)*. Tiina kertoi, että tilanteet saattoivat työpäivän aikana vaihdella

hyvinkin paljon. Samana päivänä hänen tuli useaan kertaan suhteuttaa oma ammatillinen roolinsa muihin läsnäoleviin. Erityisesti viikonloppuisin toimituksissa tilaisuuksien tunnelma saattoi vaihtua muutamissa minuuteissa surusta iloon.

Esillä oleminen kuului haastateltujen mukaan kiinteästi kanttorin työhön, eikä siltä voinut vältyä. *Onhan tää paljon sosiaalisempi työ, kun mä ajattelin. [naurahtaa] Urkuri jossain lehterillä harjottelee ja soittaa ja saa olla omassa rauhassa, kukaan ei häiritse, sehän ei tietenkään pitänyt paikkaansa (Petri).* Toisille kanttoreista sosiaalisuus oli luontevaa oman persoonan kautta. Toiset taas olivat opetelleet sosiaalisuutta ja esillä olemista. *Mä oon aika ujo, mut et se on semmonen mistä on pitäny vähän opetella, että uskallan mennä, olla siellä edessä ja johtaa tavallaan sitä tai olla esillä (Tiina).*

Antti kertoi kanttoreiden koulutuksessa olevan paljon sellaisia työskentelyvälineitä, joissa omaa esillä olemista kehitetään. Kanttorit olivatkin hyvin tottuneet koulutuksensa aikana saamaan palautetta soittamisestaan, laulamisestaan, kuoronjohtamisestaan ja kaikesta esillä olemisesta. Tätä osaamista ja asiantuntijuutta kanttori voisi Antin mukaan käyttää työyhteisössä enemmän: *Kanttoreilla on luonteva asiantuntijarooli kaikessa esiintymiseen, esillä olemiseen [liittyvässä], koska se liittyy myös muusikon rooliin niin voimakkaasti.*

Kanttoreilla oli vaihtelevasti työssä vaadittavaa osaamista tietotekniikassa, erilaisissa tietojärjestelmissä, taloushallinnossa, viestinnässä, suunnittelussa ja monenlaisessa järjestelyssä. Tiina kertoi, että *ihan sujuvasti pärjään tommissa järjestelyhommissa ja tän tyylisissäkin sitten mitä ja mitä nyt tarvii mejän tehdä tämmöstä paperityötä ja muuta semmosta.* Vaikka **hallinnolliset taidot** jäivät kanttoreiden kertoman mukaan opinnoissa hyvin ohuelle, *siihen ei oikeastaan saa mitään [opetusta](Mika)*, he oppivat työelämässä näitä taitoja opiskellen itse tai haikautumalla täydennyskoulutuksiin. *Nää cantor I, II ja + niin nehän oli jo tosi antosia ihan yksinkertaisesti siitä syystä, että ne oli niitä käytännön asioita, mitä ei koskaan missään Akatemiassa, ei mejän koulutuksessa opeteta niitä, miten sä teet*

vaikka toimintasuunnitelmia tai niitä budjetteja, tai mitä nää momentit ylipää-tänsä tarkoittaa ja kaikki tämmönen (Jenni). Petri kertoi, että musiikin, oman erityisosaamisen lisäksi pitää hallita hyvin paljon [—] kaikkea muuta, tietotekniikkaa, kaikkea.

Kanttorin työssä tarvittavasta **viestintäosaamisesta** kertoivat erityisesti Heidi ja Minna. Viestintäosaamisen taitojen hankkiminen vasta työelämässä vei erityisen paljon aikaa perustyöltä. Niin sanotun perinteisen median rinnalle oli viime vuosina tullut myös *somemaailma*, jonka hallitsemista ja hoitamista kanttorilta työssä vaadittiin. *Kaikki tulee sen päälle, että et pyritään silti kuitenkin olemaan muusikkoja (Heidi)*. Minna piti kuitenkin hyvin tärkeänä sitä, että kanttorit ja koko kirkko seuraavat aikaansa ja ovat läsnä ihmisten elämässä siellä, missä he ovat. *Ite oon perehtynyt nyt vähän tommosiin tekniikkalaitteisiin, vaikken mä oo ikinä ollu semmonen, [nauraa] mua oikeen nauraattaa, että vau, et mä tein tommosen videon [nauraa] (Minna)*.

Tiina kertoi oman työn **suunnittelun** taidoista. Hänen työkalenteriaan rytmittivät tilaisuudet, jotka toistuvat säännöllisesti, ja niiden lisäksi työhön kuuluivat satunnaiset tilaisuudet. Oman työn aikataulusuunnittelun taito oli kehittynyt Tiinalle työvuosien myötä. *Et vois laittaa niitä saman tyyppisiä työjuttuja samaan päivään, että ois niitä semmosia päiviä, missä ei olla vaikka esillä ollenkaan, et tekee vaan sitä harjoittelua ja muuta, että jos pystyy, niin suunnittelee sitä kalenteriaan (Tiina)*. Kanttoreilla oli jossain määrin mahdollisuus vaikuttaa oman työnsä sisältöön ja **rajaamiseen** niin, että oma osaaminen olisi tehokkaimmassa käytössä. Esimerkiksi runsasta palvelutaloissa säestämistä tekemään voisi löytyä *mitakin ihmisiä, jotka sillä pianolla osaa siellä palvelutalossa niitä säestää*. Tämä vapauttaisi kanttorin tekemään seurakunnassa sellaista työtä, mihin muut eivät pysty. Suunnitteluosaamista oli myös *kauas näkeminen*, jota tarvittiin erityisesti kuorotyössä. Samanaikaisesti kuitenkin meneillään oli lyhyemmällä jänteellä hoidettavia asioita. Näiden yhteen sommittelu vaati taitoa, *ne pitää osata jotenki nivoa yhteen (Petri)*.

Haastatellut kertoivat, että työajan sisään piti lisäksi mahtua tilaisuuksia varten tehtävä oma valmistelu. Kanttorin työnsuunnitteluosaaminen ja musiikillinen korkea kompetenssi eivät poistaneet valmistelun tarvetta. *Siinä on niin paljon sitä, mikä ei näy muille, se mitä tekee, että ne itse tilaisuudet, missä on, niin niissähän ei tietysti tuntimääräisesti niin paljon ole, mutta sitten se on sitä valmistelua ja sit sitä pään sisällä tapahtuvaa ajattelua kuitenkin paljon (Mika).* Valmistelu ja harjoittelu olivat kuitenkin niitä osia työtä, joille *ei oo oikeen aikaa, tai sit se menee sinne vapaa-ajan puolelle (Petri).*

Haastatellut kanttorit puhuivat työn rajaamisen taidosta tai vastuusta. Tässä näkyi kanttorin työn itsenäisen työnsuunnittelun mukanaan tuoma negatiivinen piirre. Työn rajaaminen täytyi osata tehdä itse. Minna koki haasteeksi, *että ei kukaan sano, osaa oikeen sanoa ei, mut siinä täytyy kyl pitää rajansa.* Äärimmäisen vaikeassa tilanteessa kanttorin itseohjautuvuuteen ja oman työn rajaamisen taitoon nojaaminen seurakunnassa oli ajanut kanttorin uupumukseen. *Siinä tuli sit semmonen tilanne, että se vaan, se vei jotenkin ihan kaiken ajan [– –] oli kuitenkin jo ennestään aika paljo hommia, ja sitte olis pitänyt jakaa, jättää pois, delegoida, ääh ei pystyny, ei osannu (Mia).*

Petri toi esille kanttorin työn osan, jonka hän toivoisi tulevan näkyvämmäksi ja jossa kanttorin osaamista pitäisi vahvistaa. Hän koki keskeiseksi, *että me pidetään tätä mejän asiaa esillä niin, et se perustuu tietoon ja faktoihin.* Tässä Petrin puhunnossa painotus oli **tiedon** ei hengellisten kokemusten tarjoamisessa seurakuntalaisille, mutta kuitenkin *ihan hengellisenä työntekijänä, et ne on tärkeitä juttuja ihan se pohjakoulutus ja se kaikki tietomäärä ja se on rikkaus se valtava historia, mikä meillä on (Petri).* Tiedon ja perehtyneisyyden lisäksi tarvittaisiin Petrin mukaan myös taitoa *tuoda sitä myöskin esille, mutta sitten koko ajan maltilla ja rauhallisuudella ja sen tyyppisillä jutuilla.*

Jaakko oli haastatelluista kanttoreista ainut, joka työskenteli johtavana kanttorina ja **esimiehenä** muille kanttoreille. Hän kertoi kouluttautuneensa tehtävään esi-

mieskoulutuksissa ja hankkineensa niistä osaamista tehtäväänsä. Jaakkoa mietitti aluksi kanttoritiimin asetelma, jossa hän esimiehenä olisi nuorempi kuin muut, *että miten sitä sitten pystyy olemaan esimiehenä*. Hänen ajatuksiinsa omasta osaamisestaan esimiehenä toimimisessa vaikuttivat myös virheelliset käsitykset esimiehen työstä. Esimiestyössä Jaakko koki oppivansa ja haluavansa oppia koko ajan lisää. *Pelisilmä*, joka oli Jaakon työkalu muillakin työn alueilla, tarkoitti esimiestyössä taitoa kokonaisuuden eteenpäinviemiseen heterogeenisessä ryhmässä. *Kaikki on erilaisia persoonallisuuksia ja tarvii eri asioita, että siinä mielessä [–] ihan tämmöstä pelisilmää on, että se on hyvin tärkeä asia (Jaakko).*

4.3 Ammattiin liittyvät arvot ja ihanteet

Haastattelemiani kanttorit kertoivat pitävänsä arvokkaana musiikin tekemistä niin, että musisoinnissa on jatkuvasti läsnä **korkeatasoisuus** ja laatu. *Ammattilaisena sun pitää päästä sille jollekin tasolle joka kerta, et sitä se ammattilaisuus on, ei ikinä tuu sitä blää kertaa, mikä voi tulla sille harrastelijalle (Tiina)*. Petri pohti, mistä korkean laadun vaatimus nousee. *Se on jotenki kauheen syvällä, [–] et ku tehdään hyvää musiikkia, niin se pitää tehdä hyvin, [nauraa]et ei anna yhtään periks.*

Heidi arvosti *ruohonjuuritason* työtä tärkeimmäksi koko kirkon työssä, tarkoittaen sillä kanttorin perustehtäviä³⁹. Se oli *kaikista tärkein asia, että se tehdään hyvin, ja että siihen me tarvitaan hyviä työntekijöitä*. Juha erotteli työssään *juhlahetket*, eli konsertoinnin, ja arkisen *leipätyön*, eli messut ja toimitukset. Hän piti korkeaa laatua tärkeänä molemmissa. Myös Juha tunnisti itsessään musisoinnin korkeatasoisuuteen pyrkimisen. *Kun oli valmistunut ja työhön virkaan valittu, että*

³⁹ Perustehtävillä Heidi tarkoitti messuja ja toimituksia.

jotenki aatteli, että aina pitää [–] ihan antaa kaikkensa [naurahtaa] suurin piirtein siinä homma[ssa], tai sellanen halukin, että haluaa mahdollisimman hyvin asiat tehdä.

Antin arvoissa korkeatasoiseen musisointiin liittyi *laulava seurakunta*. Korkea laatu musisoinnissa oli hänelle väline laulavan seurakunnan arvon toteutumiseen. *Kanttorin pitää kiinnittää työn laatuun ihan hirveesti huomiota, koska hyvä muusikko, joka saa ihmiset tekemään, laulamaan, [–] on jotakuinkin välttämätön siinä tilanteessa, kun sen [laulavan seurakunnan] arvo silloin nähdään.* Antin mainitsema laulava seurakunta, kokemus yhdessä laulamisesta, oli puolestaan väline siihen, että *onnistuu liikauttamaan jotakin syvältä. Tämä saattaa kantaa kymmenien vuosien päähän, jopa muistua ihan vanhuuteen asti se hetki (Antti).*

Monelle haastattelemalleni kanttorille musisoinnissa tärkeää oli **nöyryys** ja *realistisuus oman osaamisen suhteen (Antti)*. *Ettei ikään kun nouse tämmönen, kun tekee jonku ison jutun, niin aattele, et on sitten joku suuri ja korvaamaton ja kukaan muu ei pysty (Mika)*. Nöyrää asennetta ilmensi kanttoreiden puhunnoissa halu kehittää omaa itseään, *itsekritiikkiä pitää olla, ja halua ottaa kriittistä palautetta myös vastaan (Antti)*.

Monet haastattelemani kanttorit toivat esille **musiikin** arvon itsessään. *Musta vaan tuntuu, et se vaan pitää tehdä, [nauraa] että se on niin hienosti sävellettyä ja, että se on vaan kuultava ihmisten (Petri)*. Kanttorit saattoivat arvostaa yhtä musiikkityyliä enemmän kuin jotakin toista. Mika kertoi arvostavansa erityisesti perinteistä musiikkia, ja hän rajasi ulkopuolelle sekä maallisen että hengellisen populaarimusiikin. Petri käytti itselleen tärkeästä musiikkityylistä sanaa *traditionaalinen*. Haastatelluista jotkut pitivät tärkeänä oman osaamisensa laajentamista musiikkityyliensä osalta vastaamaan sitä tarvetta, joka seurakunnasta nousi. Osa kuitenkin sanoi selkeästi, ettei uudempi, populaari hengellinen musiikki kiinnosta heitä lainkaan huolimatta siitä, minkälaisia tarpeita seurakunnasta nousee. Syynä tähän olivat voimakkaat ihanteet juuri perinteistä musiikkia kohtaan, johon suh-

tauduttiin intohimoisesti. Ne kanttorit, jotka olivat kiinnostuneita useista musiikkityyleistä, kertoivat musiikkimakunsa olevan monipuolinen tai pitävänsä monenlaisesta musiikista laidasta laitaan. Kukaan heistä ei kuitenkaan käyttänyt voimakkaita ilmaisuja, kuten intohimo, puhuessaan populaarimusiikista.

Osa niistäkin kanttoreista, jotka suhtautuivat kevyeen musiikkiin myönteisesti, pitivät arvokkaana *perinteisestä* musiikista *ammentamista* ja *kirkkomusiikin perinteen vaalimista*. Puhunnoissa näkyikin asetelma, jossa monelle haastatellulle arvokasta perinteistä musiikkia tulee puolustaa ja varjella toisenlaisen musiikin pyrkiessä korvaamaan sen kirkossa. Kevyen musiikin kasvanutta suosiota kirkossa selitettiin sillä, etteivät seurakuntalaiset tunne perinteistä kirkkomusiikkia. Mika kertoi, että se nimenomaan onkin *tietysti kanttorin tehtävä tuoda esillekin sit niitä, et ihmiset tuntis kirkkomusiikkia*. Haastateltujen kanttoreiden puhunnoissa ei juurikaan arvoitettu erikseen maallista tai hengellistä musiikkia. Ainoastaan Jenni kertoi kokevansa, että *musiikin lahja* on tarkoitettu jaettavaksi kaikille kaikkialla, ei pelkästään kirkossa. *Millä tahansa konstilla mä saan ihmiset soittamaan tai laulamaan [– –], niin se on tärkeätä ja se on samanarvosta, mutta sitte myös se, että jos mä sillä omalla olemuksella ja opettamalla ja näin madallan myös samalla sitten sitä mahdollista kynnystä sinne seurakuntaan päin [– –] sinne kirkon musiikkiin ja kirkon, seurakunnan juttuihin, että se ei oo niin etäistä ja sellasta jäykkää, vaan et kanttori voi siellä heilua jossain karaokessa muitten mukana.*

Suurin osa kanttoreiden musiikin arvopohdinnoista liittyi nimenomaan sanojen sisällön perusteella hengelliseksi musiikiksi luokiteltavan musiikin sisäisten tyyli-lajien väliseen arvottamiseen. Jotkut haastatelluista mainitsivat **virret** itselleen arvokkaina, Minnalle olivat erityisesti *lasten virret tärkeitä*. Antin puhunnossa virsien arvon lisäksi arvokasta on *saaha ihmiset ymmärtämään, et mimmonen helmi niillä on siinä virsikirjassa edessä, miten sitä on kiva laulaa, et siin on sisältöä*. Heidikin koki, että *meijän pitää oikeesti kaivaa ne urut jo sieltä naftaliinista ja ne virret ja ne piae cantiones, että ne rupee kohta oleen jotain tuoretta*.

Heidi koki arvona itselleen **urut** ja urkumusiikin musiikkikasvatuksessa, *koulu-
laisten virsikirkkoissa, joissa on sitten virsiä, on rumpuja ja on pianokomppia ja
muuta, myös sitten esitellään urkuja ja kuunnellaan urkumusiikkia, niin kyllähän
ne on ihan hirveen kiinnostuneita myös siitä soittimesta*. Heidiä huolestutti myös
urkujen asema perhemessuissa, joiden suunnittelukokouksissa hän kuuli muiden
työntekijöiden toivovan, *voi kun se [urut] olis hiljaa*. Heidi koki kuitenkin, että
sille soittimelle pitää olla paikka niissä tilanteissa. Urkujen roolin messussa mai-
nitsi myös Jenni, jolla oli kokemus tämän itselleen hyvin selvän arvon kyseen-
alaistamisesta. Hän nimittäin kertoi työyhteisön papin toivoneen, ettei Jenni soit-
taisi urkuja messussa ehtoollisen aikana lainkaan, koska urkujen soitto voi viedä
ihmisten ajatukset väärille raiteille.

Osa haastattelemistani kanttoreista arvosti **messua** ylempänä kokonaisuutena,
joka sisältää liturgiset sävelmät, virret, siirtymät ja muun musiikin. Mika piti tär-
keänä liturgian läpiviemistä messuissa ja toimitukissa niin, että *siinä säilyy sellä-
nen arvokkuus*. Arvona messussa pidettiin myös herkkää, jopa *heittäytyvää (Antti)*
ja kuuntelevaa läsnäoloa, *onhan se jotenkin arvo, että siitä tilanteessa [–] ei olisi
tosiaankaan kiinni niissä nuoteissa, vaan että voi jotenkin aistia sen tunnelman ja
mennä jotenkin sen tunnelman mukaan sitten (Heidi)*.

Haastatteleman kanttorit kertoivat **uskonnollisen arvojen** olevan työn perusläh-
tökohta, *kristinusko, kristillisyys on [–] leima [–], mikä on se semmonen ydin
siinä (Jaakko)*. Mika oli pohtinut hengellisyyden luonnetta omassa kanttorin työs-
sään näin: *Tietysti sitä nyt haluis aatella, et on hengellisen työn tekijä sillä tavalla,
että tuo sitä hengellisyyttä musiikin kautta*. Uskonnollisista arvoista palvelu oli
monelle kanttorille tärkeä. Petri kertoi sen olevan *oleellinen osa mun mielestä kui-
tenki kanttorin identiteettiä, et me ollaan kirkon ja seurakunnan palveluksessa*.
Seurakuntalaisia palveltiin musiikin keinoin, *tehdään sillä musiikilla hyvää
(Minna)*. Esille nousi myös uskonnollinen ajatus siitä, että *musikaalisuuden lahja
on Jumalan antama. Tärkeintä on se, että muistaa, et kuka kuka nää lahjat on
antanut ja, että ne ei oo itestään selviä ja, että sä niillä sitten palvelet toisia ja
käytät niitä [–] lähimmäisen parhaaksi ja, että se hengellisyys varmasti pysyis,*

joka tilanteessa siinä mukana (Mia). Muista kristillisistä arvoista kanttorit mainitsivat toisten huomioon ottamisen, lähimmäisenrakkauden, suvaitsevaisuuden, luotettavuuden, rehellisyyden, ystävällisyyden, avoimen sosiaalisuuden ja tasa-vertaisuuden.

Sosiaalisissa arvoissa oli paljon samaa uskonnollisten arvojen kanssa erityisesti lähimmäisenrakkauden näkökulmasta. Kanttoreiden esiin nostamat sosiaaliset arvot voidaankin siksi yhtä hyvin tulkita uskonnollisiksi arvoiksi. Sosiaaliin arvoihin liittyi myös kohtaamisen taito. Kohtaaminen oli Juhasta olennaista ja keskeinen osa seurakuntatyön luonnetta. *Uskaltaa kohdata ihmisiä avoimesti ja jotain itsestään antaakin siinä [– –] ja ei oo itsestään selvää, että kaikki uskaltaa kohdata ihmisiä ja pystyykö.* Kohtaamisessa tärkeänä pidettiin kiireettömyyttä ja aitoa kiinnostunutta läsnäoloa pyrkien *pysähtymään just sen ihmisen, just sen tilanteen luo, [– –] että ei tulis ikinä sitä oloa, että joku joka tarvii mua kanttoria siinä, [– –] että mulla ei ois aikaa tai, että mä en oo kiinnostunu, ettei ois ikinä sitä, että aina et se kohtaaminen tapahtuis nyt tässä rauhassa (Jenni).* Mia kertoi kohtaamisen tärkeydestä myös siunaustilaisuudessa, *ettei koskaan olis semmosta tilannetta, [– –] et mä [– –] vaan tuun siihen ja soitan ja laulan ja kävelen pois, että silleen koen, että haluan ainakin sen vähintään sen tervehtimisen käydä ihan kädestä pitäen tekemässä.* Siunaustilaisuudessa kohtaamisen kiireettömyys näkyi myös rauhallisena ja valmistautuneena käytöksenä. Tiina kertoi tulevansa kappelille *vähän aikasemmin, jottei tilanteen luonne kärsi kiireen tunnusta.*

Heidi toi esille eräänlaisen yhteisöllisyyden kokemuksen. *Mä koen, että se on suuri yhdistävä tekijä seurakuntalaisten välillä ja tässä on välittäjän asemassa, ja että mahdollistaa sen, että seurakuntalaiset löytää toisensa ja löytää seurakunnan.* Inhimillinen empaattisuuden arvo näkyi puolestaan Petrin puhunnossa tavassa hoitaa siunauksiin liittyviä puheluita tai sähköposteja vapaapäivinä. *Mun on helpompi vastata vapaapäivillä [– –] ja sit mä tiedän, et se on hoidettu, et ehkä oon ettiny sen semmosen pienimmän pahan siinä.* Tiinalla sama näkyi hänen puhunnossaan siunaustilaisuudesta. *Hautajaisissa on taas se puoli, [– –] että ku jon-*

kun verranhan sun pitäis olla mukana siinä tilaisuudessa tai silleen tuntea se ihmisten suru. Sanavalinta pitäisi ilmaisee, että Tiinalle saattaisi olla helpompaa asennoitua tilanteeseen ainoastaan muusikon näkökulmasta, mutta empaattisuuden arvon liittäminen kanttorin ammattiin estää häntä toimimasta niin.

Kirkkotilalla oli haastattelemilleni kanttoreille erityinen arvo: sitä pidettiin pyhänä paikkana. Kanttoreiden arvoissa tämä näyttäytyi sen huomioimisena ja pohjimisena, millainen musiikki kirkkotilaan sopii. *Mikä sit sopii kirkossa esitettäväksi ja mitä pitää tuoda esille, et itte oon koittanu, että siinä on hengellinen sanoma, tietysti nyt sitten instrumentaalimusiikissa semmosta on hyvin vaikee sit luoda, et mikä se siinä on se hengellinen sanoma (Mika).* Minna, jolle tasa-arvoinen seurakuntalaisten kohtelu oli tärkeä arvo, kertoi, että seurakunta voisi jalkautua lähemmäks tavallaan tavallisia ihmisiä, eikä palvella vain niitä, jotka pääsevät autollaan kirkolle. *Jos kauneimmat joululaulut pidetään vaikka jossain kapakassa, [– –] nii sitten joitain se saattaa taas sit loukata.* Puhunnossa käy ilmi, etteivät seurakuntalaiset välttämättä jaa Minnan kanssa samaa arvoa, vaan saattaisivat loukkaantua seurakunnan työntekijöiden toimiessa omien arvojensa mukaisesti.

Monet kanttoreista mainitsivat myös **vitaaleja arvoja**, kuten itsestään ja kunnostaan huolehtiminen. *Omasta itestään huolehtimisella ja kuuntelemisella ja tämmöselle kyllä pitää jäädä aikaa ja resursseja (Antti).* Kunnosta ja fyysisestä hyvinvoinnista huolehtiminen oli kanttoreille tärkeää, koska laulaminen on fyysisesti vaativaa ja samoin urkujen soittoasento rasittaa selkää. *Terveellinen ruokavali ja säännölliset elämäntavat ja koira, semmonen puuhailu eläinten kanssa ja kaikki tämmönen* olivat Jennille hyvinvointia lisääviä ja sitä kautta työn tekemistä helpottavia hyviä asioita arjessa.

Kanttorit kertoivat arvostavansa itse omaa **muusikon ammattiaan**. *Muusikon ammatti on hirveen hieno ja kirkkomuusikon ammatti on tosi hieno (Heidi).* Jennille kanttorin ammattiin liittyvä myötäeläminen seurakuntalaisten syvissä tunteissa oli merkittävä asia. *Mä en osaa käyttää sitä sanaa ylpeä, mutta semmonen*

kiitollisuus siitä, että saa tehdä sitä, sellanen, että mahtavaa (Jenni). Ammatin arvostus oli usealle tärkeämpi kuin palkka. Sit pitää vaan sopeuttaa tulot menoisiin, mut kyllä mä jotenkin sen ammatillisesti ja työn sisällön kautta arvioin, että itse arvostan kirkkomuusikon ammattia (Juha).

Mika koki **kirkon arvojen** muuttuneen *muutaman vuodenkin aikana* aikaisempaan verrattu enemmän yhteiskunnan arvojen mukaisiksi, ja tämä oli Mikalle vaikeakin asia. *Et mieluiten olis siellä vähän menneisyydessä [naurahtaa] enemmän, et haluis, et pysyttäis enemmän siinä, eikä mentäis näitten yhteiskunnan arvojen kanssa samaa tahtia, mut se on nyt tietysti helppo tämmösenä rivityöntekijänä sit sanoo, et haluis, et olis tällä tavalla, et vaikeempi tietysti toteuttaa, mut sillai henkilökohtaisesti itte haluaisin, että olis tämmöset ns perinteiset arvot.*

Työyhteisön toimintaan liittyvistä **arvoista** Jaakko mainitsi hengellisten asioiden erottamisen maallisista: *Että pidetään puurot ja vellit erillään työpaikalla, et semmonen oli mun mielestä hyvä.* Mikalle oikeudenmukaisuus ja tasa-arvoisuus myös työyhteisössä olivat tärkeitä arvoja, *etten kuitenkaan koko elämää anna sit [työlle] ja sitte, et oikeudenmukaisesti mennään.* Epätasa-arvoinen kohtelu seurakuntayhtymän kanttoreiden välillä oli saanut aikaan *kateutta, tai kilpailua, tai miten sen nyt sitten sanois, ettei ihan sujuvasti mene.*

Minna kertoi korkeasta työmoraalistaan: *jos pyydetään johonki, ni joo kyllä mä tuun ja oikeastaan meillä varmaan kaikilla on sillain, että ei kukaan osaa oikeen sanoa ei.* Luottamus oli Tiinalle keskeinen arvo myös työyhteisössä: *Moni asia on kiinni siitä vaan, että me vaan hoidetaan se, että mäkihän voisin kavaltaa kaikki mun työmuodon rahat ja kukaan ei huomais yhtään mitään [– –] tosin piehän se budjetti on, mut että pääsis niillä nyt lomalle kerran vuodessa, jos rupeis niin ihan varmasti saisin peiteltyä sen kaiken niin, että kukaan ei huomais, [– –] että silleen luottamukseenhan se perustuu, että asiat hoidetaan.* Tiina tiedosti tämän vahvasti ja siksi toimi itse luotettavasti.

Haastattelemieni kanttoreiden **tapa pukeutua** työtehtäviin liittyi heidän arvoihinsa. Pukeutumista käsittelem tarkemmin luvussa 4.4.3. Samoin **perhearvot**

olivat tärkeitä haastattelemilleni kanttoreille. Arvon todeksi eläminen sen sijaan aiheutti hankaluutta kanttorin ammatissa. Ammatin vaikutusta perhearvojen toteutumiseen haastattelemieni kanttoreiden elämässä kuvaan tarkemmin luvussa 4.4.2.

4.4 Ammattiin liittyvät sitoumukset

4.4.1 Sitoumukset musiikkiin ja uskoon

Koska kanttorin virassa toimivien tulee olla konfirmoituja seurakunnan jäseniä, oli kaikilla haastattelemillani kanttoreilla jonkinlainen suhde **uskoon**. Sitoutuminen uskoon tai kirkon jäsenyys eivät aineistossa välttämättä liittyneet kanttorin ammatissa toimimiseen: moni haastatelluista todennäköisesti kuuluisi kirkkoon ja usko olisi osa heidän elämänsä, vaikka he toimisivat jossain muussa ammatissa. Joillekin haastatelluille usko oli ollut osa elämää aina, *mutta sen liittäminen jotenki työidentiteettiin, niin se oli ehkä sitten uutta (Petri)*. Samoin haastatellut kertoivat, että sitoutuminen **musiikkiin** olisi osa heidän elämänsä huolimatta siitä, toimivatko he kanttorin virassa. Tämä näkyy voimakkaasti koko heidän elämässään. *Mähän soin koko ajan [– –] mä oon koko ajan aika innoissani musiikista [naurahtaa] ja musiikin tekemisestä (Jenni)*. Musiikki oli merkittävä osa haastattemieni kanttoreiden kokonaisidentiteettiä, *se on jotenki kauheen syvällä (Petri)*.

Useimmille sitoutuminen musiikkiin oli tapahtunut jo ennen kanttorin ammatissa toimimisen aloittamista ja ennen kanttorin ammattiopintoja. *Musiikki on aina ollut mun intohimo (Heidi)*. Musiikkiin sitoutuminen oli ollut useimmille ensisijainen motiivi hakeutua kanttorin ammattiin, *koska musiikkihan oli mut jo vieny, siinä ei ollut sillä lailla epäselvyyksiä (Jenni)*. Ainoastaan Antti kertoi aloittaneensa *soittamisen aikanaa aika myöhään, ja tavallaan ajautunut tähän opiskeluun*. Hänelle kanttorin työssä ilmenevät musiikin ja hengellisen työn elementit olivat olleet jat-

kuvasti yhtä lailla läsnä jo opiskeluaikana. Antti koki mahdolltomana erottaa toisistaan *kirkon työntekijän rooli ja muusikkous, [– –] koska minun mielestä niitä ei tässä työssä oikeestaan voi eritellä*. Huolimatta tästä hän pystyi erittelemään sitoutumisen hengelliseen työhön ja musiikkiin omassa persoonassaan. Ajatus ammatin vaihtamisesta oli Antille mahdollinen, mutta silloinkin musiikki olisi hänelle *osa elämää ja minää*. Samoin usko säilyisi hänellä osana elämää, vaikka hän vaihtaisi ammattia.

Osa haastatelluista kanttoreista oli kokenut vahvan sitoutumisen uskoon musiikkiin sitoutumisensa jälkeen. Tämä hengellinen **kutsumus** oli ohjannut hakeutumaan kanttorin ammattiin muun muusikon ammatin sijaista (ks. lukua 4.1). Tiina ja Jenni käyttivät sanaa kutsumus, tarkoittaen sillä voimakasta vetoa palvelutehtävään kirkossa. *Voisinhan mä muusikkona toimia muutenkin, et se on kuitenkin semmonen vahva puoli myös sitten, et semmonen kutsumusajatus (Tiina)*. Jenni koki kutsumuksen vahvana *sisäänrakennettuna, että sitä ei oo kauheesti tarvinnu ulkoa hakea tai opiskella tai muodostaa sitä itse kanttorina olemista*.

Kanttorit olivat sitoutuneita musiikin vaatimaan **pitkälliseen työhön**. Tiina kuvasi suhdettaan musiikin tekemiseen riman asettamisena *sinne mahdolltomaan ja sit vaan tehdään töitä niin paljon, että päästään sinne*. Monet haastatelluista kertoivat näkevänsä hyvin paljon vaivaa musiikin vuoksi. Heidi vertasi vaatimuksia musiikissa ja *akateemisessa maailmassa [– –]*. *Laittamalla niin paljon vaivaa, kun mitä oon laittanu musiikkiin, niin olisin saavuttanut paljon enemmän, mut et musiikki on tosi vaativa ala*. Musiikki vaati myös uhrauksia. *Ei siinä pikavoittoja ei tule, että se on pitkä vuosien työ ja määrätietosta työskentelyä, että se on kanttorin virassakin [– –]se on pitkä työ ja kova työ ja vaatii ponnisteluja henkilökohtaisia uhrauksia. Sitte tää kilpailee vapaa-ajan kanssa tai, jos on perhettä, niin tehtävä kompromisseja siinä*.

Sitoutuminen musiikkiin vaati muutakin kuin työtä ja uhrauksia. Heidi kertoi, miten musiikki vaatii häntä olemaan esillä, johtamaan keskellä kirkkoa, näkyvällä paikalla. *Et se musiikin takia täytyy tehdä, vaikka ite kauheen paljon mieluummin*

olis, mähän olisin lehterillä ja antaisin sen musiikin vaan tulla. Petri kertoi, että kanttorin vaatimukset ja musiikin vaatimukset menevät toisinaan sekaisin muilla kuin muusikoilla. Musiikki vaati tilalta paljon ja erilainen musiikki, mitä vaatii akustinen musiikki, ja mitä sähköisesti toistettu. Hän on pyrkinyt selittämään luottamushenkilöille, että rakennukseen liittyvät akustiset valinnat kumpuavat musiikin tarpeista, eivät kanttorin omista mieltymyksistä.

Kuten jo arvoja käsiteltäessä todettiin, toiset haastattelemistani kanttoreista kertoivat sitoutuneensa erityisesti *perinteiseen musiikkiin* rajaten tällä *nuorisomusiikin* ulkopuolelle. Esimerkiksi Mika kertoi, että *kannatan tämmösiä hyvin perinteisiä arvoja ja musiikissakin se nyt sitten näkyy oikeestaan, et tohon populaarimusiikkiin en oo sitten en oo sit sillai suuntautunu. Juhan puhunnossa tulee esille musiikin vaatiman työn palkitsevuus. Musiikin, johon hän sitoutuu, tulee antaa myös jotain hänelle takaisin. Vaikka Juha arveli itsellään olevan mahdollisuuksia kehittyä nuorisomusiikissa, hänellä ei oo semmosta intohimoa siihen suuntaan, että kehittäisin ja, että mä en koe, että se mulle antais niin kauheesti.*

Toiset kanttorit taas eivät olleet sitoutuneet vain yhden tyyliseen musiikkiin, vaan he toimivat työssään mielellään monenlaisen musiikin parissa. Yksinkertaisimmillaan musiikkityylejä jaoteltiin aineistossa klassiseen ja kevyeen musiikkiin. *En vierasta kumpaakaan (Jaakko).* Kanttorit kertoivat eri musiikkityyleistä myös tarkemmin, *on hirveen laaja se musiikin lajikiinnostus, että tykkään ihan hirveen laajasta skaalasta, että kevyestä ihan sieltä iskelmästä sitte sinne vanhaan musiikkiin (Mia).* Monipuolinen musiikkimaku ja tyyllituntemus olivat Minnan mielestä etu työssä. *Nyt varsinki näinä päivinä, niin tulee kaikenlaisia toiveita ja muita, että et vähän tietää sitä kaikenlaista musiikkia.*

Osa haastatelluista kertoi erityisesti sitoutuneensa *virsiin*, *virret on itelle ainakin tosi tärkeitä (Minna).* Antti koki virret erittäin kokonaisvaltaisesti. Hän kuvaili virrensoittotilannetta, ettei hän *pysty tekemään sitä, kun joka solullani [– –] se näkyy just tämmösissä asioissa, kun fraseeraus taimaus, miten asia johtaa toiseen ja siin on myös sitten se sisältö.*

Sitoutuminen **jumalanpalveluksen musiikkiin** eri tavoin kuin muuhun näkyi aiheistossa erityisesti Tiinan puhunnossa muusikon alisteisuudesta jumalanpalveluskontekstissa. Jumalanpalveluksessa soitettava musiikki on palvelun tehtävässä ja palvelun väline. Samoin sitä soittava muusikko ei ole työskentelemässä itseään varten tai esiintymässä messussa. *Se näkökulman ero on siinä, et vaikka meille tulis se joku muu muusikko, niin sekin on alisteinen sille kokonaisuudelle se musiikki.*

Henkilökohtainen sitoutuminen uskoon näkyi haastattelemieni kanttoreiden kokemassa ammatissa toimimisessa ja suhtautumisessa tehtävään sisältyvään **sanomaan**. Työtä on mahdotonta tehdä uskottavasti, jos ei *ole sanomansa takana. Et eihän me voida tehdäkään tätä työtä, tai siis ollenkaan, et jos en mä oo sen asian takana, mitä me tässä nyt julistetaan, että kyl se on siinä ykkösenä, Jumalan kunniaksi sitä tehdään (Minna)*. Kanttorin työväline, musiikki, on julistuksen väline ja mitä *enempi siinä on ammattitaitoa, niin pystyy myös sitten tämmöstä hengellistä ja henkistä viestintää ja pääomaa sitä kautta välittämään (Antti)*. Heidikin kertoi musiikin puhuvan puolestaan. Hän ei koe tarpeelliseksi selittää erikseen sanomaansa, laulujen hengellinen sanoma tulee ilmi itsessään. Heidi kertoi esiintyvänsä laulajana toisinaan myös muualla kuin seurakunnan tilaisuuksissa. Hän tunsi sielläkin kantavansa seurakuntavirkkaa, mikä näkyy ohjelmistovalinnoissa. *Yleensä kokonaisuudessa on aina vähintäänkin yks semmonen hengellinen kappale, että se sanoma tulee myös sitä kautta (Heidi)*.

Antti kertoi kohdanneensa työssään tilanteita, joissa hän oli esittänyt omalle uskollleen ristiriitaisen laulun. *Ei sävel ja sanat sovi omaan sydämeen [– –] mut ei oo kuitenkaan oikeen perusteita muuttaakaan*. Tämä oli hänelle hyvin raskasta. *Kyllä ne on semmosia hetkiä, että ei todellakaan haluaisi elää uudestaan, [– –] jos pitää sanoa asioita joitten takana ei ole*. Minna puolestaan kertoi hyväksyvänsä toimituksiin lauluja seurakuntalaisten pyynnöstä, vaikkeivät ne välttämättä olleet hänen mielestään parhaita mahdollisia valintoja. Minna piti seurakuntalaisten toiveita tärkeinä, ja siksi hän katsoi, *et jos se [teksti] sopii, ni mulle on ihan*

ok, et kun ei oo mitään rienaavaa ja semmosta, että jos se on ollu tärkee, ni ei se oo multa pois.

Jenni kertoi oman uskon näkyvän kokonaisvaltaisesti hänen elämässään. Hän *saa voimaa ja virtaa luottamuksesta siihen, että elämä kantaa ja Jumala kantaa ja justiin tää, et mä uskon oikeesti, että sattumia ei ole ja, että kun mä pysyn siinä virrassa luottavaisena, niin mä teen just sitä, mitä mun on tarkotettukin tekevän [– –] päivä kerrallaan herran haltuun.*

Kristillinen elämäntapa näyttäytyi aineistossa kanttorin työssä lähimmäisen rakautena, kiitollisuutena, palvelualttiutena, kiinnostuksena hengellisiin asioihin ja nöyryytenä työssä. Heidi kertoi käyvänsä *kirkossa muulloinkin, kun sillon, kun se on mulle työtehtävä.* Juha puolestaan kertoi tekevänsä työssään seurakunnassa parhaansa sekä *muusikkona että ihan ihmisenä.* Mialle kanttorin työ oli tuonut uskonnollisemmaksi. Moni haastatelluista piti musikaalisuutta myös erityisenä lahjana. Tärkeintä oli *muistaa, et kuka kuka nää lahjat on antanu ja, että ne ei oo itestään selviä ja, että sä niillä sitten palvelet toisia ja käytät niitä [– –] lähimmäisen parhaaksi ja, että se hengellisyys varmasti pysyis joka tilanteessa siinä mukana ja jotenki semmonen nöyrä nöyryys, että ei nouse hattuun missään kohtaa mikään.*

Monet haastatellut kanttorit kertoivat lapsuudenkotinsa uskonnollisuuden merkityksestä omalle hengelliselle kasvulleen, ja joidenkin lapsuudenperhe oli ollut mukana seurakunnan toiminnassa. Lapsuudenkodissa tai lähisuvulta opitut uskonnolliset tavat, iltarukoukset, pyhäkoulu ja seurakunnan toiminnassa mukana oleminen vaikuttivat siihen, ettei seurakunnan toiminta ollut vierasta kanttoreille. *Vanhemmat on seurakunnan tilaisuuksissa paljon käyny, niin siellä lapsena sit virsikirja tullu tutuks (Mika).* Jennin lapsuudenkoti ei ollut erityisen uskonnollinen, mutta rippikoulun jälkeen hän löysi yhteyden seurakuntaan, *että siinä mä jotenki kiinnyin siihen seurakuntaan.*

4.4.2 Sitoutuminen työajattomaan työaikaan

Kanttorin työ vaati sitoutumista työajattomaan työaikaan. Aineistossani työajattomalle työlle tyypillisenä piirteenä näyttäytyi osin hyvinkin itsenäisesti toteutuva työaika. Haastattelemani kanttorit näkivät työajattomuuden tuomassa osittaisessa itsenäisyydessä sekä positiivisia että negatiivisia puolia.

Osa haastattelemistani kanttoreista toteutti työajatonta työtään hyvin vapaasti. Tiinalle työajaton työ tarkoitti sitä, että hän voi halutessaan käyttää myös **vapaapäiviä** työntekoon, *kun on kerran työajaton työ, jos ite saa sen pysymään siinä, ettei anna sen kaiken vapaapäivän kulua sen työn tekemiseen, niin toisaalta sit se antaa sitä, että pystys [-] tehdä lyhyttä päivää sillon, kun muut olis vapaalla.* Samoin Jennille työajattomuus tarkoitti käytännössä sitä, ettei hän *usein tiedä onks mulla työpäivä vai vapaapäivä.* Hänelle positiivinen puoli työajattomuudessa oli juuri vapaus toimia, *kun tulee inspiraatio, tulee idea, niin en mä kato kalenterista, että voinks mä tänään tätä toteuttaa, vai pitääks mun odottaa kaks päivää, että et kyl mä lähen sitte heti rakentamaan.*

Sekä Jenni että Tiina kertoivat kuitenkin, etteivät he ota tilaisuuksia⁴⁰ vapaapäiville. Vapaapäivinä he usein suunnittelivat, valmistelivat ja hoitivat hallinnollisia tai toimistotehtäviä, Jenni tavallisesti kotona, Tiina myös työpaikalla. Tiinalle lasten kouluun siirtyminen oli lisännyt mahdollisuutta tehdä töitä vapaapäivinä. *Joskus saatan sit luvata tehdä jotakin sillon, suunnitella tai käydä toimistolla hoitaan asioita.* Haittana työnteosta vapaapäivinä seurasi se, ettei työasioista saa lepoa, *ne pyörii päässä enemmän ne työt sitten, ku niitä joka päivä hoitelee.* Jenni kertoi käyneensä *perinpohjaisesti* itsensä kanssa läpi sen, ettei hän *kärsi tästä, tää ei syö mua, mul ei oo tarvetta siihen, että mun pitäis jotenki tosi tarkkaan rajata.* Hän selittää työajan rajaamattomuuden sopivan hänelle siksi, että kutsumus työhön ja musiikkiin on niin voimakas.

⁴⁰ Tilaisuuksilla tarkoitetaan tässä työtehtävää, jossa on mukana seurakuntalaisia. Tilaisuudella ei tarkoiteta työyhteisön sisäisiä kokouksia tai yksin tehtävää työtä.

Voimakas motivaatio oli yksi selittävä asia työn tekemiselle vapaa-aikoina. *Jos on joku kauhee harjotteluinto päällä ja muuta, niin sitten ei kato kelloa, eikä kato vapaapäiviä, eikä muuta, että et se into ajaa (Juha).* Tällainen ”työn imussa” tapahtuva työskentely ei tunnu sillä hetkellä kuormittavalta, *että jossain kohtaa huomaan, että nyt mä oon aika paljon tässä tehny (Juha).*

Usean haastatteleman kanttorin puhunnoissa työajattomuuden tuomasta vapaudesta kävi ilmi **työajan valvomattomuus**. Työhön käytettävää aikaa ei raportoida kenellekään. Työ- ja vapaa-ajan oikeasta suhteesta huolehtiminen jäikin kanttorin itsensä vastuulle. Minna *pitää ite siitä huolta, ettei ne veny sit ne päivät, et iltatöistä koitan ite pitää, ettei olis niitä paljoo.* Ainoastaan Petri kertoi, että toteutunutta työaikaa ollaan aikeissa alkaa seurata hänen seurakuntansa kanttoreiden kesken. *Ruvetaan laittaa vähän omia aikatauluja, päivärytmiä ylös, mitä tapahtuu, mitä me tehdään, missä me ollaan, ihan itseämme varten, ja tää ei oo tullu ulkopuolelta.* Tavoitteena työajan kirjaamisessa oli saada konkreettista tietoa työhön kuluvasta ajasta kanttoreille itselleen. Taustalla oli myös konkreettisen tiedon kerääminen töiden lisääntyessä ja resurssien vähentyessä. Petri kertoi seurannan koskevan myös vapaapäivinä tehtävää työtä, *jos sä lankeat tekemään töitä vapaalla, niin sä merkkäat sen sinne.*

Lähes kaikki haastatteleman kanttorit puhuivat työaikaan sitoutumisen yhteydessä **perheestä**. Jenni totesi musiikin ja työn täyttämistä päiväistään, *että mä oon voinu elää tällä tavalla, tilanne ois varmaan toinen, jos ois lapsia.* Useat muut kertoivatkin perhe-elämän ja työn yhteensovittamisen vaikeudesta. Kanttoreiden vakituista iltatyötä oli esimerkiksi kuorotoiminta. *Ne kaks iltaa kuluu siinä [kuorossa], että en ole perheen kanssa syömässä, ni [- -] et yrittää pitää ne [muut] illat aika tyhjänä (Tiina).* Muita iltaisin olevia työtehtäviä olivat pakolliset messut ja iltahartaudet sekä vapaamuotoisemmat ja satunnaiset seurakunnan iltatilaisuudet. Kanttorit pyrkivät välttämään muuta kuin pakollista, erityisesti lyhyellä varoitusaajalla tulevaa iltatyötä mahdollisuuksien mukaan. *Koitan siis olla sillai tiettyyn aikaan aina kotona, ja sit ku on kuoroilta, niin sit sen tietää etukäteen (Minna).* Työyhteisössä arkipäivisin aamupäivään sijoittuvat kokoukset ja muu

työ eivät useinkaan mahdollistaneet sitä, että työaika painottuisi vain iltapäivään ja iltaan. *Jos mulla on illalla kuorot, niin mä oon sitten kyllä, mä nyt eilenkin yheksäks tulin ja sitten se on, kellon ympäri sitten menee.* Jaakko kertoi tekevänsä kolme 12 tuntista päivää ja [– –] ottaa sitten löysemmin, jos pystyy. Tällaiset 12 tunnin työpäivät olivat Jaakolle hyvin tavallisia, eivät satunnaisia.

Työajan puuttuminen ja sen mukanaan tuoma **epämääräisyys ja yllätyksellisyys** aiheuttivat jonkin verran ristiriitoja haastattelemisani kanttoreissa. Oman henkilökohtaisen elämän suunnittelu oli monelle haasteellista, koska työpäivänä työtehtäviä saattoi tulla mihin aikaan tahansa ja yllättäen. Mika kertoi työyhteisön oletuksesta, että hän olisi käytettävissä *työpäivänä aamukuudesta iltakymmeneen*, kuten monet perheettömät seurakunnan työntekijät ovat. Perheellisenä hän ei *pysty varaamaan itteensä koko päiväksi ja sitten pahimmassa tapauksessa vapaa-päivinäkin pitäis joskus.* Haastatelluista Mia kertoi, että hänen esimiehensä (johdettava kanttori) panostaa työn jakamisessa erityisesti alaistensa työpäivien pitämiseen kohtuullisina, vaikka työyhteisössä vaaditaankin enemmän kuin *kaheksan-yheksän tunnin työpäivä.* Mian esimies *yrittää tosi paljon sitä, ettei olis ihan hirveitä [työpäiviä], ku se on niin, mä tiedän, että se ei oo helppoo, kun sitä vaati-musta tulee niin monelta suunnalta.* Miakin pyrkii tasaamaan työaikoja toisinaan lyhyemmillä päivillä pitkien välissä, mutta Mialle se *aiheuttaa semmosta, että on huono omatunto, et jos sattuu olemaan semmonen työpäivä, että on vain yksi työ-tehtävä, vaikka sulla ois toinen päivä sitten aamusta iltaan.*

Koska työaikaan liittyi toisinaan hyvinkin itsenäisiä piirteitä, oli myös vapaapäivien pitäminen haastattelemieni kanttoreiden omassa valvonnassa. Vaikutti siltä, että **vapaa-ajan varjeleminen** vaati kanttorin omaa aktiivisuutta. Antti kertoi, että hänellä *on pakko olla yks nollauspäivä, että mä en yksinkertaisesti muuten jaks ja nimenomaan niin, että kaikki sen tietää ja se on sovittu.* Antin puhunnossa käy ilmi, että hän on kokenut erikseen tarvetta tiedottaa ja sopia vapaapäivän pitämisestä työyhteisössä. Se, ettei työtä tehdä vapaapäivinä, ei näyttänyt olevan selvää ainakaan jokaisen haastatteleman kanttorin työyhteisössä. Myös Jenni kertoi, että vapaapäivinä tehtävistä työn ulkopuolisista asioista (lauluopinnoista) on

pitänyt sopia esimiehen (kirkkoherran) kanssa. *Tää syö mun vapaapäivät aika tehokkaasti, että esimiehen kanssa on tällain sovittu.*

Puhelimen pitäminen suljettuna oli yksi keino varjella vapaapäiviä. Joillakin haastattelemistani kanttoreista *työpuhelin pysyy kiinni vapaapäivinä ja samoin työsähköpostiin mä en vastaile, enkä koske, ellei nyt jotain erikseen sovita (Jaakko)*. Toisilla taas työpuhelin oli *aina auki myös sillon, kun omaki puhelinki on auki, [– –] et jos sinne vapaapäivänä joku soittaa, niin emmä sillonkaan katso, että en mä vastaakaan tohon nytte, tai että vastaan, mutta sanon, että soita uudestaan ylihuomenna joo, et se on mun valinta, et se on auki, niin sillon mä oon tavattavissa (Jenni)*. Joillakin haastattelemistani kanttoreista oli tapana pitää *oikeestaan aina puhelin päällä, mutta en nyt välttämättä sitten vastaa siihen (Mika)*. Petri ja Antti kertoivat, että kynnys olla tavoittamattomissa vapaapäivinä on suuri. Tämä johtui siitä, että *jos mä aistin, että nyt asiakas, vaikka surullisen asian kanssa tekemisissä [– –] ja sillain antaa mulle sit palautetta siitä, et mä oon ollu vapaapäivillä, niin kyl mä sitä mä sitä mä vähän kannan, [– –] et mun on helpompi vastata vapaapäivillä, [– –] et ehkä oon ettiny sen semmosen pienimmän pahan siinä. Tämä ei kuitenkaan ole työstä irrottautumisen kannalta paras vaihtoehto. Se voi olla tiukakin paikka, mutta siihen pitää löytää konstit, että se vaan pitää siltikin se vapaapäivä, vaik olis rästejä [vastaamattomia yhteydenottoja], niin vapaapäivä on silti oikeutettu (Antti)*.

Mika kertoi haluavansa pitää työajoista kiinni, *et on vapaapäivät ja sillai, et etten kuitenkaan koko elämää anna sit siihen, ja sitte, et oikeudenmukaisesti mennään*. Toisinaan työ kuitenkin vaatii enemmän kuin työpäivissä on mahdollista saavuttaa. *Kun on tämmönen isompi projekti, niin sitten niitä ei sit vaan ole niitä vapaapäiviä*. Erityisesti juhলাkausina työtä oli tehtävä vapaapäivinä. *Kaks pitkäperjantain konserttia, tehtiin se teos kaks kertaa [paikkakunta] kirkossa ja meillä, niin ei mulla kahteen viikkoon semmosta vapaapäivää ollu (Petri)*. Tällaisia tilanteita näyttäisi syntyvän silloin, kun on *projekteja, mitkä tuntuu, että tämä on nyt minusta kiinni (Tiina)*.

Haastattelemistani kanttoreista lähes kaikki mainitsivat, että *tää muusikon homma on tämmönen elämäntapa (Juha)*. Elämäntapa-ajattelu syntyi siitä, että työhön vahvasti liittyvää musisointia tehtiin myös omaehtoisesti vapaa-ajalla *aika paljon ja ylipäänsäkin [elämä] pyörii sitten musiikin ympärillä (Jaakko)*. Monelle musiikki oli *sekä ehkä harrastus ja työ, että vaikee erottaa sitä jotenki toisistaan (Mia)*.

Vaikka työajattomaan työhön, joka ajoittuu myös viikonloppuihin, sitoutuminen aiheutti monelle haastattelemistani kanttoreista joitain hankaluuksia erityisesti *perheen kannalta*, kuitenkin moni kertoi, että oli *tottunu tähän ja ehkä perhekin on sopeutunut sitte tähän kuitenkin sit, et se tilanne ei tuu kerralla (Juha)*. Työaikapaineet olivat haastattelemieni mielestä jossain määrin kausittaisia. *Tuntuu, et kesäkaudella on keveämpää, et ei oo niin paljon kaikkee, niin silloin se [työt] myöskin helpommin jää mielestä, et sitten ne on nää kaootiset juhlakaudet vähän sit semmosia hankalia (Tiina)*. Kanttorin työssä ruuhka-ajat sijoittuivat *perinteisesti* joulun ja pääsiäisen aikaan, joiden väleissä oli normaalimpia jaksoja. Petrin mukaan tilanne on muuttunut tästä *perinteestä*, eikä sesongin jälkeen tulekaan enää normaaleja jaksoja. *Tuntuu, että missä ne hiljaset ajat onkaan?*

4.4.3 Sitoutuminen pukeutumiseen

Haastatteleman kanttorit sitoutuivat pukeutumaan ammatissaan asiallisesti ja **tilanteen luonteen huomioiden**. Mieskanttorit kertoivat pukeutuvansa toimituksiin ja jumalanpalveluksiin mustaan pukuun, *en pistä farkkuja toisten häihin tai hautajaisiin (Jaakko)*. Myös naiskanttorit kertoivat pukeutuvansa toimituksissa mustiin, asiallisesti ja siististi. He saattoivat pukeutua jumalanpalveluksiin myös johonkin muuhun kuin mustaan väriin. *Joku musta paita, tai sit joku värillinen, ehkä nyt messussa voi olla (Mia)*. Naiskanttorit mainitsivat sään vaikuttavan pukeutumiseen. *Kesällä se nyt on vähän haasteellista, jos on oikeen kuuma, että kuinka lyhkähihasen paidan nyt voin laittaa, vaikka hautajaisiin, mutta että kyllä nyt aina yritän laittaa, et ainakin olkapäät peitossa ja polvet (Mia)*.

Tiina mainitsi työhön pukeutumisen olevan merkittävä osa hänen selviytymistään emotionaalisesti raskaista työtehtävistä. Tiinalle pukeutuminen työasuun vahvistaa hänen tunnettaan **ammattiroolissa** toimimisesta ja *siihen myös sit suojaa itsensä*. Hän tiedostaa, että seurakunnan työntekijänä, kanttorina, hänen tulee osoittaa sureville empatiaa ja *tuntea se ihmisten suru*. Kuitenkin, jos hän antautuu liiaksi empatialle ja myötäelämiselle, se häiritsee hänen työsuoritustaan musiikkona. *Sit joutuu vaan yrittää sulkee kaiken pois, mä oon tässä ja mä soitan näitä nuotteja, ja mä en yhtään mieti mitä mä laulan, ja mitä mä sanon, tai mitä noi sanoo siihen*. Itsensä suojaamisella Tiina tarkoitti, että musta asuvalinta ei ilmaise hänen henkilökohtaista surun ja menetyksen tunnettaan, vaan liittyy nimenomaan työtehtävään. Ulkoapäin hän toteuttaa täysin myötäelämisen tunnusmerkkejä, mutta sisimmässään hänen täytyy rajata omaa emotiotaan suoriutuakseen musiisoinnista.

Jennin kertomasta välittyi kokemus *pyhäpukuun* liittyvästä voimakkaasta ammatillisuuden tunteesta hänen ollessaan tauon jälkeen kanttorin tehtävissä. *Mä pistin pyhäpuvun päälle ja kiipesin [paikkakunta] urkuparvelle ja, ku mä pääsin siihen urkuparvelle, niin multa pääsi itku. Ni silloin mä tajusin, että no nii, et mä oon tullu kotiin*.

Kanttorit kiinnittivät huomiota asunsa luonteeseen **suhteessa työtehtävään**. He pyrkivät pukeutumaan *asiallisesti, tilaisuuden vaatimalla tavalla*. Työtilanteet olivat vaihtelevia. Enemmän huomiota pukeutumiseen kiinnitettiin silloin, *kun menee ihmisten eteen, niin on pakko, ei voi olla kiinnittämättä (Heidi)*. Toimistotyötehtäviin ja kokouksiin voitiin pukeutua vapaammin kuin toimituksiin, tilaisuuksiin tai jumalanpalveluksiin. Minna kertoi, että *työkokoukseenkin voin mennä ihan sillain rennosti, että ei sitä aina jaksa olla, paljo miellyttävämpi istua jossain [nauraa] farkuissa*. Mikalla taas arkitilanteissa *suorat housut ja kauluspaita yleensä on päällä*. Jaakko toi esille myös *musiikkigenreen* liittyvää tyylinmukaista pukeutumista. Jos *tehään jotain gospeljuttuja, niin [- -] farkuissa käytännössä silloin ollaan, mut sitten taas, jos mä lähen tekemään [- -] jonku viulistin kanssa barokkisetti[ä] tuossa kappelilla, niin totta kai siel on mustat puvut päällä*.

Erityisesti naiskanttorit kertoivat huomioivansa kuoroharjoituksissa asuvalinnan peittävyuden ja joustavuuden, *ku siinä ollaan ihmisten edessä ja parhaimmillaan jumpataan, niin kyl mä sit vähän mietin, et nouseeko paita nyt tänne asti [näyttää kädellä korkealle], tai jotakin tämmöstä näin ja joskus saatan mieltä tätä kaulaukon syvyyttä, että ehkä en tätä töihin laittais (Tiina)*. Kuoroharjoituksiin pukeutuminen oli haastattelimieni naiskanttoreiden mukaan kaikista vapaamuotoisinta työpukeutumista. *Saatan mennä tämmösissä lötköissä vaatteissa [– –] esimerkiks, niin kyllä mulla saattaa tämmöset verrarit olla päällä (Mia)*.

Heidi mainitsi huomioivansa lapsi- ja aikuiskuorojen harjoittamiseen liittyvän eron myös pukeutumisessaan. Hän vaihtaa vaatteita näiden välillä, *koska lapsikuoron edessä mulla on välillä tarve olla pukeutunut mahdollisimman rennosti, ja ehkä hyvinkin värikkäästi, mutta sit kun mä meen kirkkokuoron eteen, niin ne ihmettelee, et miks mulla on vaaleanpunaiset donitsit korvissa, niin mä en ehkä sitten, mä otan ne korvakorut ainakin pois [nauraa] ja vaihdan toiset korvakorut*. Osa naiskanttoreista kertoi erillisistä, vain työhön tarkoitetuista vaatteistaan. *Mul on työhuoneessa semmonen kaappi, joka on täynnä työvaatteita erilaisiin tilanteisiin (Heidi)*.

Tiina ja Heidi mainitsivat puhunnoissaan pukeutumiseen liittyvän *työolon* tai **orientoitumisen**. Tiina koki, että kanttorin tulee työssään olla mieluummin sosiaalinen kuin ujo. Hän peitti persoonaansa liittyvää ujoutta ja tuki sosiaalista aktiivisuuttaan pukeutumalla työvaatteisiin *joskus ihan harkitusti, että haluan, että minulle tulis tämä työolo päälle*. Tässä työolossaan Tiina koki olevansa *rohkeampi ja enemmän ulospäin suuntautunut*. Samoin Heidi vahvisti itsestään työtehtävässä tarvittavaa tunnetilaa pukeutumisen kautta. *Se on myös itselle sellanen orientoitumisen tapa, että et nyt mä meen, et nyt mulla täytyy olla energiaa ja hyvää mieltä ja leikkimieltä ja iloa, kun mä meen niiden lasten eteen ja sitten taas vanhusten eteen, et nyt mun pitää maltaa olla riittävän [– –] rauhallinen ja selkeä ja huolellinen ja asiallinen myös, jotta osaa jotenkin mennä tilanteen mukaan (Heidi)*.

Petri ja Mika arvelivat pukeutumisen valintojen olevan haastavampia naiskantto-reille. *Must tuntuu, et miespuolisille tää pukeutuminen, se on niin selvä, et varmaan naisille ehkä on sit enemmän niitä odotuksia sitten, että miltä pitää näyttää kanttorin (Mika). Virallisen työasun puuttuminen* oli aiheuttanut keskustelua joidenkin haastattelemieni kanttoreiden työyhteisöissä. Virallisen työasun arveltiin yksinkertaistavan pukeutumista, samalla se kuitenkin rajoittaisi persoonallisuuden näkymistä pukeutumisessa. Petrin mielestä kanttori voi antaa persoonansa näkyä asuvalinnoissa. *Eikä siinä mitään, jos on räiskyvä persoona, niin mikäs siinä, se on ihan, jokainen pukeutuu sen persoonansa mukaan.*

4.5 Motivaatio ja turhautuminen työssä

Haastatteleman kanttorit kertoivat erilaisista motivaation lähteistä työssään. Ne saivat heidät kokemaan innostusta ja tyytyväisyyttä työhönsä. Käytän tässä sanaa ”turhauttaja” motivaation vastakkaisesta voimasta, joka lannisti tai aiheutti tyytymättömyyttä haastattelemissani kanttoreissa. Sama asia saattoi olla toiselle kanttorille motivaation lähde ja toiselle turhauttaja, ja sama asia saattoi sekä motivoida että turhauttaa myös samaa kanttoria.

Pelkkä **musiikki** itsessään motivoi. *Musiikki on jotenki niin minussa ja musta vaan tuntuu, et se vaan pitää tehdä, (nauraa) että se on niin hienosti sävellettyä ja, että se on vaan, se on vaan kuultava ihmisten (Petri).* Musiikkia pidettiin niin arvokkaana, että se motivoi harjoittelemaan ja tekemään työtä. Petri kertoi löytäneensä valtavan ilon, *siis ihan siis niistä Bachin vaikeistakin koraaleista ja muista [– –] että pääsis sitä valtavaa jotenki aarteistoo käymään läpi ja nauttiin siitä musiikista.*

Monet haastatellut kanttorit kuvasivat kyseessä olevan eräänlainen *sisäinen palo*, joka on ensimmäinen motivaation lähde ja halu kehittää sitä ammattitaitoo ja mennä eteenpäin (Juha). Jotkut kanttorit kertoivat suhtautuvansa erityisesti virsiin

hengen palolla, toiset ylipäättään musiikkiin intohimoisesti. Juhan puhunnossa urkumusiikista tulee ilmi urkumusiikin vähäinen suosio, että siihen kyllä pitää olla semmonen intohimo, että jaksaa sitä tehdä ja kiinnostuu.

Konsertit olivat yksi motivaation lähde haastatelluille kanttoreille. Antti kertoi isojen yhteistyökonserttien lähiseudun orkesterin, kuoron ja muiden muusikkojen kanssa olevan hänelle tärkeitä erityisesti siksi, että hän työskentelee seurakunnassa ainoana kanttorina. Antti kuvasi isojen konserttien olevan hänelle *lisää jota hengittää, että happea sais*. Onnistunut konsertti oli myös seurakunnan ainoalle kanttorille Heidille *kohottava kokemus, että pitää tehdä tätä, hienoa, että ihmiset pysty nauttimaan, ja se oli kauheen inspiroivaa tehdä*.

Suurten kirkkomusiikkiteosten konsertit innostivat ja motivoivat myös usean kanttorin seurakunnissa työskenteleviä kanttoreita. Niiden kerrottiin tuovan *suurta tyytyväisyyttä ja iloa, onnistumisen kokemusta (Juha)*. Suuremman teoksen toteuttamiseen usein liittynyt projektiluontoisuus⁴¹ saattoi olla yksi tekijä, joka motivoi vaativaankin työmäärään. Ne *pitää mulla työmotivaation hyvin yllä (Petri)*. Toinen suuriin teoksiin liittyviä motivaation lähde oli yhteisöllisyys: *se on oikeen mielekästä [– –] saa väen liikkeelle, et ei mahdu kaikki halukkaat kuuntelemaan, et se on nyt tullu semmoseks, yhdessä tekeminen (Mika)*. Konsertteihin liitetty motivaation lähde aineistossani oli lisäksi haasteellisuus. Suurissa teoksissa yhteistyökumppanina oli usein ammattiorkesteri tai *ammattipianisti ja vähän lisälaulajia*. Heidän kanssaan kanttori sai työskennellä toisten musiikin ammattilaisten kanssa, jolloin vaikeustaso oli korkeampi. Monet haastatteleman kanttorit kertoivat huomanneensa, *että kaipaa semmosta haasteellisemmän musiikin tekemistä itse (Tiina)*.

Konserttimuotoinen, vaativampi esiintyminen jäi monen kanttorin mukaan melko vähälle työssä. Siksi kollegojen tai muiden ammattimuusikoiden kanssa järjestetyt konsertit olivat tärkeä motivaation lähde monelle. Pienemmissäkin konserteissa

⁴¹ Projektiluontoisella tarkoitetaan rajatussa määräajassa tapahtuvaa kokonaisuutta, johon sisältyy teoksen sisäistäminen, harjoittelu ja esitys.

kanttorit kertoivat pääsevänsä itse soittamaan tai laulamaan vaativampia teoksia, esiintymään *sillä alueella, mikä on ollu mun pääaine* opinnoissa (Minna). Vaikka Minnalle konsertit olivat motivoivia suhteessa omaan muusikkouteen, hän koki turhautumista siitä, *ku tuntuu, et me tehdään ihan oikeesti tätä työtä vaan semmoille keskiluokkalille ihmisille, [– –] et me tehdää joku hieno konsertti ja sit, ku kattoo, et mimmosta väkee siellä on, niin siinä on jotenkin, välillä tulee siis itelle semmonen, että en tiää, [– –] siis sellasessa jotenki välillä on turhautunu, että voi vitsi.*

Osa haastattelemistani kanttoreista mainitsi **kuorotyön** motivaation lähteenä työssä. Jennille tämä oli opiskeluaikana tapahtunut *elämys*, joka kantoi häntä edelleen työssä. *Se [kuoron laulu] meni mulla jotenkin joka soluun ja sit mä vaan kelluin siinä mielettömässä lämmössä (Jenni).* Kuorotyössä myös sosiaalinen yhdessä tekeminen ja pedagogiset haasteet motivoivat. *Se oli tavallaan kiinnostavaa, että pääsee haluamaan lopputulokseen kuoron kanssa ja pystyy opettaa asioita ja se on semmosta mielenkiintosta, et joka kuoroharjoitus on mielenkiintoinen tutkimusmatka (Juha).* Miaa motivoi kuorolaisilta tuleva välitön palaute hänen onnistumisistaan kuoronjohtajana. Hän kertoi, kuinka kuorolaisista *näkee, että ne varmaan nauttii siitä laulamisesta.* Mialle juuri onnistumisen ja edistymisen kokemuksen tuottaminen toisille oman ammattitaidon kautta oli merkittävä asia.

Vaikka Petri kertoi suurten teosten olevan motivoivia, hänelle myös yksin musiointi ja pelkkä **harjoittelu** olivat motivoivia. *Mä oon taas todella tykänny, et mä saan niin harjo[tella], olla urkujen kanssa.* Hän nautti urkujen soittamisesta ilman, että sen *tarvis edes kauheesti tähdätä mihinkään, että mä harjottelen kappaleen.*

Seurakuntalaisten positiiviset huomiot kannustivat Anttia erityisesti silloin, kun tukea ei muualta tullut. Antti kertoikin voimavarojensa tulevan juuri *seurakuntalaisten suunnasta, et sieltä on niin mahoton tuki.* Samoin Heidi piti seurakuntalaisten tukea tärkeänä, heistä hän *saa sen inspiraationsa ja saa tukensa, että sillä*

sitten jaksaa, vaikka tuntuu, että työyhteisöltä ei aina sitä ymmärtämystä heruis-
kaan [– –] niiden [seurakuntalaisten] takiahan mä tietysti siinä työssä oon. Sa-
moin Jennille seurakuntalaisten palaute ylitti motivaattorina työyhteisön ja luot-
tamushenkilöiden aiheuttaman turhautumisen. Nämä kaikki kolme toimivat seu-
rakuntansa ainoana kanttorina.

Seurakuntalaisten *koskettaminen* ja **lohduttaminen musiikin avulla** motivoi
haastattelemiani kanttoreita. Mika kertoi musiikin tarpeellisuudesta tilanteissa,
joissa *sanat loppuu* (esimerkiksi siunaustilaisuudessa). *Musiikki voi puhutella pal-
jon enemmän, et se just, et kokee olevansa tarpeellinen ja sit auttaa siinä ihmisten
surussa ja siihen on motivaatiota tehdä se hyvin (Mika)*. Musiikilla koskettamisen
tärkeys ja seurakuntalaisten kokemuksissa mukana oleminen oli läsnä paitsi *su-
ruissa myös iloissa [– –] sen työn kautta, [– –] semmosena isona, isona asiana,
ja se tuntu ihan mielettömän hienolta (Jenni)*. Antti koki muusikon ammatin erit-
tään vahvasti eräänlaisena *tunteiden esieläjän* tehtävänä, joka *on meidän semmo-
nen pohjimmainen ja perimmäinen työskä tehdä ihmisten tunteitten eläminen
helpommaksi [– –] ja jos tämä toteutuu, niin jatkuvasti halataan*. Juhallekin mu-
siikilla koskettaminen oli työssä motivoiva asia. Hän pohti aktiivisesti musiikilla
välittämäänsä viestiä ja keinoja *koskettaa* kuulijoita, jotta he *pääsee hetkeks arjen
yläpuolelle*. Jennille yhtenä motivaation lähteenä työssä oli **johdatus**. Hän kertoi
luottavansa siihen, että häntä johdatetaan työssään ja elämässään, ja *kun mä pysyn
siinä virrassa luottavaisena, niin mä teen just sitä, mitä mun on tarkotettukin te-
kevän*.

Seurakunnan resurssit, taloudelliset resurssit ja työtilat, saattoivat olla kantto-
rille joko motivaation lähde tai turhauttaja. Juhalle tärkeä motivaation lähde oli
*hyvä urku, hyvä akustiikka kirkossa ja sillain taloudellisesti hyvät resurssit tehdä
monipuolisesti kanttorin työtä*. Mikäli näitä ei olisi, hän ei pystyisi tekemään mu-
siikkia ja työtään sillä tavoin laadukkaasti, kuin hän sen halusi tehdä. Miaa puo-
lestaan *pännii ihan hitsisti* seurakuntansa kirkon äänentoistolaitteiden sopimatto-
muus musiikille. *Kun on töitä tehty ja sitten vedät jonkun jutun [konsertissa tai*

messussa] ja sitte sit tulee vastaus, että no ei tää taas toiminu, ja ei tää kuulunu ja äänentoisto oli mitä sattuu.

Haastattelemilleni kanttoreille eräs motivaation lähde oli työn **itsenäisyys**, *se on hienoo, kun saa ite päättää (Tiina)*. Samalla Tiina kuitenkin totesi, että muillakin työntekijöillä on sama mahdollisuus itsenäisyyteen. *Se taas ärsyttää, että ku nekin saa vaan päättää, mitä ne tekee (nauraa)*. Jenni koki nykyisen työyhteisönsä niin passiiviseksi ja työkuulttuurin niin itsenäiseksi, että hän oli yritystensä jälkeen turhautuneena luopunut aikaisemmasta tavastaan tehdä yhteistyötä muiden työalojen työntekijöiden kanssa: *En enää odota sitä sillä tavalla, että jee jee nyt me yhdessä lähetään*. Seurakunnan työyhteisössä usein vallitseva itsenäinen työote vaikutti olleen motivoiva tiettyyn rajaan asti, mutta saattoi aiheuttaa myös turhautumista silloin, kun pitäisi *puhaltaa yhteen hiileen*. *Joskushan se korpee, kun kaikki haluaa tehdä eri asioita ja kukaan ei halua tehdä sitä, tukea sitä yhteistä asiaa (Tiina)*.

Aineistosta kävi ilmi, että erityisesti seurakunnan ainoat kanttorit kokivat turhauttavana oman **työnsä** jatkuvan **puolustamisen**. *Se on kauheen väsyttävää aina jotenkin olla sit se, joka vääntää niiden [urkujen] puolesta, [– –] et ku on tavallaan yksin siinä työalalla (Heidi)*. Antti oli puolustanut työtään luottamushenkilöille konkreettisesti avaamalla kalenteriaan heille. Päättäjillä ei ollut riittävää käsitystä kanttorin työtehtävistä ja niihin kuluvasta ajasta ja *ne katto aika hiljasena luottamushenkilöt sitä, ne että teeksa oikeesti kaiken tuon työviikon aikana?* Luottamushenkilöiden vaatiessa uutta musiikkiryhmää seurakuntaan he *eivät meinanneet millään ymmärtää, että mä tappelin kynsin hampain vastaan, et sillon mä joudun luopumaan jonkun ryhmän takia esimerkiks isosta määrästä kouluyhteistyötä (Antti)*.

Heidi koki turhauttavana **työyhteisön** voimakkaan **puuttumisen** työhönsä. *Joku työtoveri sano kauheen voimakkaasti ja sillä tavalla halveksi vaan, että ei nyt mitään virsiä, [– –] että miten ne kehtaa puuttua toisen työhön noin paljon*. Petrin puhunnoissa tuli myös esille tilanne, jossa työyhteisön muiden työalojen työntekijät ohjaavat kanttorin työtä. Petri piti erittäin turhauttavana tilannetta, *jos väkisin*

tekee [– –] se syö ihan hirveesti jotenkin semmosta motivaatiota, [– –] että ne odotukset on aika kaukana siitä, mikä on tavallaan se oma mieli ja silloin mä sanon, että et semmosessa ei pitäis kenenkään olla, että ja ne usein tulee ne vaatimukset sitte vähän jotenki, ne ei välttämättä tuu seurakunnastakaan, että ne voi tulla sen työyhteisön sisältä.

Mika oli turhautunut **epäselvyyksiin työnsä sisällöstä**. Hänelle oli epäselvää, mitä hänen tulisi työnantajan mukaan *perustöiden*, jumalanpalvelusten ja toimistusten, lisäksi tehdä. *Kun jään eläkkeelle, niin en varmaan tiedä sit vielä silloinkaan, että mitä mun oikeesti olis pitänyt tehdä.* Esimies ei ollut osannut auttaa tässä kysymyksessä, ja Mika pohtikin, *et onko se itse sitten vaan päätettävä, miten sitä kehittää, vai mistä sen saa sen, et mitä tekee?* Mikalla oli kuitenkin itsellään selkeäkin käsitys siitä, mitä hän *perustöiden* lisäksi tekisi. Mika kertoi olevansa erittäin motivoitunut toteuttamaan osaamistaan ja kiinnostustaan vastaavia konsertteja ja kuoroprojekteja, *mut sitten tietysti se motivaatio helposti häipyä, jos on alusta asti työnantajalla semmosta vastustusta, [– –] ku ei tueta jotain tiettyä asiaa, ei saa semmosta tukea, et saa vastustusta.* Mika koki, ettei pysty työskentelemään oman ammattitaitonsa ja näkemystensä mukaisesti. Tämä turhautti voimakkaasti, ja hän oli menettämässä kiinnostuksensa työhön. *Se [työnantajan vastustus] tuntuu jotenkin niin kummalliselta, että on pitkään opiskeltu kaikkee hienoo, ja sitte se tietysti helposti sammuu se palo siihen (Mika).*

Mika koki myös, ettei ole koulutustansa vastaavassa työssä. Hän pohti työnsä tarkoitusta ja sitä käsitystä kanttorin ammatista, minkä hän koulutuksen aikana oli omaksunut. *Voiko se sitten olla semmonen, et toteuttaa niitä hienoja juttuja, et onko se sit vaan oma semmonen haavekuva, et pitäskö sitä vaan sit tyytyä tähän perus, mutta sitten taas se on niin ristiriidassa koulutuksen kanssa.*

Heidi kertoi kokeneensa kanttoritiimin⁴² **kollegiaalisen jakamisen** voimaannuttavana. *Voi että se oli virkistävää, et oli ihmisiä, jotka jakaa sitä arkea, joilla on*

⁴² Kanttoritiimi on puhekielen termi, jota käytetään usean kanttorin seurakunnissa olevasta kanttoreiden ryhmästä.

samat haasteet, että ku mä oon aina ollu sillai, että et mun työtoverit ei yhtään jotenkin ymmärrä, et mihin sitä mun työaika menee. Haastatteluhetkellä Heidi työskenteli jälleen ainoana kanttorina ja koki työyhteisön voimakkaasti ohjaavan asenteen työtään kohtaan usein turhauttavaksi. Minnakin koki kanttoreiden välisen jakamisen voimavarana: *Me sanotaaki, ettei meidän tarvii käydä terapiassa, kun meil on kanttorikokous, (nauraa) [– –] et se on ollu kyllä tosi hyvä voimavara, hyvä tiimi.*

Aineistoni mukaan työn motivaatiota lisäsi **monipuolinen työ**, *ei jaksas tehdä vaan tätä yhtä (Tiina).* Vaikka työn vaihtelevuus oli Tiinalle myönteinen asia, hän kuitenkin koki musiikin ulkopuoliset tehtävät, kuten hallintotyöt ja kalenteriohjelmiston parissa työskentelyn, työssään turhauttavina. *Jos mä nyt tästä yhdenki tunninin olisin soittanut, niin varmaan oisin paremmalla tuulella ja innostuneempi työstäni, että se on semmonen vähän turhauttava välillä.* Heidi taas oli väsynyt jatkuvaan kehittämiseen ja rikkomaan niitä raja-aitoja, *et mä haluan tehdä jotain kauheen perinteistä, tai et siitä perinteisestäkin voi ammentaa.*

Kanttorin **palkan pienuus** aiheutti turhautumista osalle haastatelluista kantto-reista. Heidi koki erikoisena sen, että saman työtehtävän voi tehdä matala- tai korkeatasoisesti, ja *kuinka paljon kuitenkin on niitä työtehtäviä, kuinka korkeella tasolla niitä tehdään, ja siitä ei saa mitään kompensatiota.* Palkka ei ollut työssä ainut tai tärkein asia, mutta epäoikeudenmukaisuus saattoi kuitenkin aiheuttaa katkeroitumista, kun *toisille hyvitetään myös rahalla seurakunnissakin se, että he tekevät sitten enemmän, [– –] et mä en halua katkeroitua sitten siitäkään liikaa (Heidi).* Tiina oli pohtinut ammattinsa vaihtamista muihin muusikkoammatteihin. Suhteessa työaikoihin ja palkkaan hän piti palkan säännöllisyyttä motivaationa pysyä kanttorin ammatissa. *Yritän olla aina paljon valittamatta, että minulla on huonot työajat tai jotakin muuta, että koska mä saan palkkaakin kuitenkin ajallaan ja aina tulee ja näin.*

4.6 Persoona kanttorin työssä

Kanttorin työhön kuuluu paljon sosiaalisia tilanteita, siksi persoona ja luonteenpiirteet ovat vahvasti läsnä työssä. Koska **musiikki** oli ollut pitkään osa haastateltujen elämää ja kasvua, oli se muodostunut kiinteäksi osaksi kunkin persoona. Osa haastatelluista kertoi harrastavansa musiikkia vapaa-ajallaan, musiikkiin suhtaututtiinkin kokonaisvaltaisena **elämäntapana**. Antille musiikki oli *iso osa omaa persoona ja jopa omaa kieltä. On paljon semmosia asioita, joita en osaa sanallisesti sanoa, mutta musiikin kautta kyllä (Antti)*. Juhakin kertoi suhtautuvansa työhönsä jossain määrin elämäntapana, jota ei voi kahlita työtunteihin. *Jos on joku kauhee harjotteluinto päällä ja muuta, niin sitten ei kato kelloa, eikä kato vapaapäiviä, eikä muuta, että se into ajaa (Juha)*.

Omasta persoonallisuudesta kertoi myös haastateltujen **musiikkimaku**. Osa kertoi viihtyvänsä hyvin sekä *kevyen* että klassisen musiikin parissa tai olevansa monipuolisesti kiinnostuneita musiikista *ihan sieltä iskelmästä sitte sinne vanhaan musiikkiin (Mia)*. Jaakko kertoi soittavansa toisinaan vapaa-aikanaan tanssiorkesterissa, ja Jenni toimivansa aktiivisesti paikallisessa karaokeyhdistyksessä, jossa *kanttori voi siellä heilua jossain karaokessa muitten mukana*. Haastatelluista osa kertoi kiinnostuksensa kohdistuvan erityisesti vain klassiseen musiikkiin. Esimerkiksi Juha totesi, ettei hänellä ole *semmosta intohimoa siihen [nuorisomusiikin] suuntaan, että kehittäisin ja, että mä en koe, että se mulle antais niin kauheesti*.

Kaikilla haastateltavilla oli persoonaan liittyvä ja heistä itsestään kumpuava halu tehdä työnsä hyvin. Suurin osa heistä **vaati itseltään** hyvin **paljon**, ja he kuvasivatkin itseään vaativiksi, pedanteiksi, kunnianhimoisiksi, perfektionisteiksi, kriittisiksi, huolellisiksi, intohimoisiksi, määrätietoisiksi tai periksiantamattomiksi. Esimerkiksi Petri koki, että hyvä musiikki *pitää tehdä hyvin. Jotenki se, et ei anna yhtään periks, se on ehkä joskus vähän semmonen rasitekin, että sitä on aika perfektionisti sitten sen tuloksen suhteen*. Samalla moni haastatelluista kertoi luon-

teeseensa kuuluvan **nöyryyttä** suhteessa omaan osaamiseen. Tämä liitettiin erityisesti kriittiseen ajatukseen omasta työstä ja osaamisesta, *että ei nouse hattuun missään kohtaa mikään (Mia)*. Pyrkimys korkeaan laatuun ja määrätietoinen vaativuus suhteessa omaan tekemiseen yhdistyi kuitenkin usein myös **vaatimattomuuteen** suhteessa omaan itseensä. *No olin nyt tässä kyllä ihan toisaalta onnistunut, mutta sitten tuli noita jotain vitsin fiboja, että äh, et miks? Ne olis nyt voinnu nekin jäädä sitten soittamatta (Mia)*. Tästä vaatimattomuudesta ja nöyryydestä musiikkia kohtaan saattoi kuitenkin olla haitallisia seurauksia. Heidi kertoi oppineensa työvuosien myötä, ettei *pidä ruveta alleviivaamaan sitä, mitä minä en osaa*. Hänen oli jollain tapaa hieman luovutettava omasta vaativuudestaan ja hyväksyttävä se, ettei kanttorin monipuolisessa ammatissa voi joka osa-alueella olla huipulla. Petri toi esille myös sen, ettei pidä sekoittaa musiikin ja työn vaativuutta ja erityisyyttä persoonaan. Hän kertoi, että kanttoreihin usein suhtaudutaan kuten *eksoottiseen eläimeen*. Petri ei kuitenkaan kokenut olevansa *persoonana [– –] jotenki erityisesti kanttori tai muusikko, tai jotenki erikoinen tai erityinen, vaan mut sitte se mejän työ on sen [vaativan] tyyppistä*.

Vaikka haastatelluista kukaan ei kertonut haluavansa oman persoonan olevan esillä, Heidin kokemus kuitenkin oli, että kanttorin ammatissa on myös sellaisia, jotka *tuovat itseään koko ajan kauheesti esille*. Heidi pohti, että hänenkin pitäisi ehkä vaan tuoda itseään enemmän esille, koska se vaikutti seurakuntalaisten ja kuorolaisten käsitykseen kanttorin taidoista muusikkona ja sitä myöten uskottavuuteen esimerkiksi kuoronjohtajana. Heidi koki raskaana erään kuorolaisen negatiivisen kommentin siitä, että hän oli esillä johtaessaan teosta, ja mietti, ettei *siinä oo mitään väärää, et kun me toisaaltaan, me ollaan niitä muusikoita, ja me se on se meidän juttu, ni kyllä meidän täytyy voida [olla esillä]*. Vaikutti siltä, että muiden muusikkojen soittamista esiintymislavalla ja konsertoimassa kuulijoiden edessä pidettiin yleisesti hyväksyttävänä, mutta kanttorin paikka oli piilossa. Heidi kertoi, että *kauheen paljon mieluummin olisin lehterillä ja antaisin sen musiikin vaan tulla*, mutta musiikkihan ei itsestään soi kirkossakaan. Heidin kertoeman mukaan joidenkin seurakuntalaisten mielessä sekoittuu se asia, että kanttori

on esillä ja näkyvillä vain johtaakseen musiikkia ja se, että kanttori olisi esillä ja näkyvillä tuodakseen omaa persoonaansa esille. Tässä tutkimuksessa haastatellut kanttori suhtautuivat oman persoonan **esillä olemiseen** välinpitämättömästi. Ihmiset eivät tule messuun *katsomaan, mitenkä hienosti minä nyt soitin (Tiina)*, eikä huomio ole lainkaan siinä, kuka soittaa. Musiikki vaikutti olevan haastatelluille ensisijaisen tärkeää ja siihen liittyvä esillä olo vain sivuasiasia.

Muutama haastatelluista kertoi olevansa luonteeltaan **herkkä**. Herkkyydestä oli hyötyä musiikin tekemisessä ja siihen liittyi usein myös **empaattisuus**. Toisinaan herkkyydestä oli myös haittaa työyhteisössä omaa työtä puolustettaessa tai kohdatessa ennakkoluuloja vapaa-aikana. Esimerkiksi Jaakko kertoi haluavansa olla vapaa-ajallaan *samalla lailla ku kaikki muutkin* ja istuvansa joskus *rauhoitumassa* kesäillalla ravintolan terassilla. Hän oli kuitenkin kohdannut ikävää *vinoilua* tällaisessa tilanteessa, jolloin hänen *herkkyytensä* nousi pintaan: *jaha, eiköhän lähetä kotiin saunanlämmitykseen sitten, että se oli sit siinä*.

Kaikki haastatellut totesivat sosiaalisten taitojen olevan tarpeen työssä ja osa koki olevansa luonteeltaan **sosiaalinen**. *Kanttorin työssä tietysti pitää olla semmonen ulospäin suuntautunut, ja et ihmisten kanssa tulee toimeen, että se ei riitä, et on hyvä soittamaan ja laulamaan, jos on kauheen sulkeutunut (Mika)*. Minna kertoi olevansa *tosi ulospäin suuntautunut ja sosiaalinen* sekä käyttävänsä näitä luonteenpiirteitä hyväksi työssään esimerkiksi kuorojen kanssa työskennellessään. Haastatelluissa oli niitäkin, joille sosiaalisuus ei ollut luonteenpiirre ja kokivat olevansa **ujoja**. *Kyllä mulle se on, et sä meet sinne pitää sen ihan tavallisen harjotuksen, niin on se semmonen [kuin] maratonin olis juossu (Petri)*. Ujoiksi itsensä kokeneet haastatellut totesivat, että työn vuoksi heidän oli kuitenkin pakko olla sosiaalisia tilanteiden vaatimalla tavalla. Ujouden piirre kuitenkin säilyi, ja se ilmaantui esiin kiireisinä kausina, kuten jouluisin. Esimerkiksi Tiina joutui näkemään vaivaa rohkeuden ja sosiaalisuuden eteen, *se tuntuu sit raskaalta, et ei jaksas olla, et haluis ennemmin vaan käpertyä itseensä [nauraa]*. Tiina kaipasikin työhönsä *sopivassa suhteessa semmosta, et saa ihan yksikseen soitella [- -] ja sitten taas sitä ihmisten kanssa tekemistä*.

4.7 Käsitys omasta ammatillisuudesta tulevaisuudessa

Haastattelemillani kanttoreilla oli haaveita täydentää osaamistaan **lisäkoulutuksin**. Petri, joka oli jo valmistumisensa jälkeen jatkanut kuoronjohdon opintoja, halusi jatkaa niitä edelleen. Samoin Tiinaa kiinnosti kuorojohdon opintojen jatkaminen, mutta *sitten taas mun kuoroni ei oo semmonen, jonka kanssa vois jotain kuoronjohto B:tä ruveta tekemään, enkä varmaan selviäis partituurisoitosta [nauraa] enää millään*. Minna kertoi olevansa edelleen kiinnostunut lapsikuoroihin liittyvästä koulutuksesta, vaikka *me yritettiin jossain vaiheessa, että jos otettais semmosia koulutuksia, mistä ei niinkään vielä osaa*, jotka eivät ole jo valmiiksi omia vahvuusalueita.

Lisäkoulutus, esimerkiksi jonkin uuden instrumentin hallinta, oli useamman haastatteleman kanttorin toiveissa. He kuitenkin tiesivät, millaisen ajan uuden instrumentin opettelu vaatisi, ja pitivät sitä työssään mahdottomana. Jaakko kertoi tulevaisuuden toiveissaan olevan opintoja *kevyen musiikin saralla*. Hänkin kuitenkin totesi, *ettei kerkii nykyisistäkään [töistä] selvitä, niin tuntuu, että millä ajalla sen sitten tekee*.

Tiina kertoi haaveilevansa vielä toisinaan *siitä urku-A:n tekemisestä*. Hän ehti suorittaa edeltävät opinnot ja ohjelmiston jo perusopinnoissaan. Tiinan mukaan *urku-A:n* tekemistä estää opintojen muuttuminen, *joka tarkoittaa, et mun pitäis hakee akatemiaan ja [en] näillä taidoilla enää sinne pääsis sisään [nauraa]*.

Useat haastatellut kanttorit kertoivat pohtineensa **alanvaihtoa**, joko pysyvästi tai tilapäisesti. Mika oli *jopa vähän yrittänytkin välillä*, mutta hän uskoi silti jatkavansa kanttorina. *Et musiikkia kohtaan ei oo mitään semmosta vieraantuneisuutta, että siitä haluisin irrottautua, [vaan] se on oikeestaan tää kirkko*. Mikan alanvaihtoajatuksia lisäsivät myös huono johtaminen ja kirkon arvojen viimeaikaiset muutokset. Tiina oli pohtinut muita muusikon ammatteja vaihtoehtoina, muttei kuiten-

kaan pitänyt niitä mielekkäinä. *Joku pianonsoitonopetus, mut ei mulla nyt siihenkään suurta intoa ole.* Vaikka alanvaihto täysin muunlaisiin töihin oli ollut Tiinalla mielessä, hänkin uskoi jatkavansa kanttorina.

Jennille oli selvää, että hän tulee vaihtamaan seurakuntaa lähivuosina: *jos mä oon vielä vuoden päästä [paikkakunta], niin mä oisin tosi hämmästynyt.* Työpaikan vaihdon lisäksi hän piti mahdollisena, että työ voi muuttua enemmän laulupainotaisen muusikon työn suuntaan. Jennille kanttorin kutsumus oli hyvin voimakas. *Että mä en tekis ollenkaan kanttorintöitä, tuntuu tosi vieraalta ajatukselta sitten kuitenkin (Jenni).* Musiikki oli niin vahva osa monen haastattelemani identiteettiä, että he kertoivat sen säilyvän aina osana elämäänsä, vaikka ala vaihtuisikin.

Heidi koki kuluneiden työvuosien aikana saavuttaneensa monipuolisen ammattihallinnan ja osaamisen, mutta tiedosti sen, ettei hän kanttorina voi edetä kirkollisella urallaan. *On hirveesti opiskellu ja paljon nähny vaivaa ja paljon koko ajan näkee vaivaa, mutta tietyllä tavalla olen kuitenkin urani huipulla.* Heidi kertoi olevansa samaa mieltä kollegansa kanssa, joka *sano, että et kyllä pitää olla teologian maisteri, että on jotain, että jos haluaa jotain uraa kirkossa tehdä.* Heidillä oli olemassa jonkinlainen valmius vaihtaa alaa, jos turhautuminen vie voiton. Yksi häntä turhauttava seikka oli myös palkkatason mataluus suhteessa työn vaativuuteen. Hän kertoi pitävänsä mielensä avoimena ja miettivänsä, *onko ylipäänsä mahdollisuutta kouluttautua jollekin ihan toiselle alalle.*

Juhalla oli nuorempana selväkin käsitys, että hän toimisi kanttorina muutaman vuoden ja tekisi sitten jotain muuta. Työvuosien jälkeen hänellä ei ole enää tällaisia ajatuksia lainkaan, *enkä tällä hetkellä ajattele niin paljon, että mitä muuta tekisin elämässä, tai uralla, että tässä kiinnostaa kehittyä ja tehdä työtä.*

Kanttorit ovat tiedostaneet kirkon jäsenistössä tapahtuneet muutokset eli lisääntyneen **kirkosta eroamisen** sekä sen vaikutuksen työpaikkansa pysyvyyteen ja työn sisältöön. *Mä kerkesin vakiinnuttaa sellasen ajatuksen, että tästä työstä mä jään eläkkeellekin ja [– –] että tää on semmonen varma, [– –] mutta nyt mulle on ruvennu hiipiin vähän sitä ajatusta, ettei tää ookkaan enää ihan niin varma, ku mitä*

tää oli 5–10 vuotta sitten (Jenni). Mia uskoi, että oma työpaikka säilyy usean kanttorin seurakunnassa. *Mä en onneks nää sitä tulevaisuutta ehkä niin realistisena kun se varmaan on.* Huoli kanttorinvirkojen vähentämisestä oli hänelläkin kuitenkin olemassa, ja hän toivoi, *että ei olis ihan niin karu ennuste, mitä ehkä varmaan sit on.* Kanttorit tiedostivat, että oman työn jälki vaikuttaa seurakuntalaisen päätöksiin kirkon jäsenenä pysymisestä. Tämä aiheutti *paineita* ja lisäsi työtä erityisesti sesonkiaikoina. *Väkeä ois lähdössä, niin sitten se tietenkin tarkoittaa, et mejän pitää tavottaa mahdollisimman monta ja olla näkyvissä ja olla siellä, missä ihmisiä käy, ja sit se on varsinkin sesonkiaikana, niin mejän työ on aika raskasta (Petri).* Minna kertoi ottavansa työssään huomioon *positiivisen kuvan antamisen* kirkosta. Hänelle tämä oli keino *pitää kiinni niistä viimeistäki tyypeistä, [naurahtaa] ketkä on kirkon jäseniä.*

Puolustaakseen kanttorin virkojen säilyttämistä kiristyvässä taloustilanteessa seurakunnissa Antti ja Heidi huomioivat sen, että kanttoreiden työn laadun tulee olla korkeatasoista. Korkeatasoinen *ruohonjuuritason työ seurakunnassa on niin hirveen tärkeä työtä, että mä koen, et se on mejän kirkolle se kaikista tärkein asia, että se tehdään hyvin, ja siihen me tarvitaan hyviä työntekijöitä (Heidi).* Antti totesi, *että kun resursseja pienennetään ja muuta, niin mejän jokaisen seurakunnissa työskentelevän kanttorin pitää kiinnittää työn laatuun ihan hirveesti huomiota.*

Haastatelluista kanttoreista osalla oli jonkinlaista kyllästymistä työtehtäviinsä ja he pohtivat, miten voisivat tulevaisuudessa muuttaa työtään. *Mä ajattelin, että ois kiva ehkä joitakin ovia sulkea ja sitten taas avata uusia (Minna).* Kuluneiden työvuosien aikana he olivat jo ehtineet tottua työhönsä ja alkaneet pohtia, mitä mahdollisuuksia heillä itsellään olisi **kehittää** tai muokata **työtä** itselleen **mielekkäämpään suuntaan.** *Nyt kyllä vähän tuntuu, että apua, et täytyköhän muokata ens syksynä vähän eri tavalla näitä juttuja (Minna).* Useiden työvuosien jälkeen monet kaipasivat haastavampia tehtäviä. *Välillä tuntuu, ettei oikein jaksa tätä, ku ei haluis tyytyä siihen, et se on sitä virsien soittamista vaan (Mika).* Mika ja Minna

toivat esille sen, että *kuitenki oon saanu koulutuksen siihen kuoronjohtoon sillä lailla, niin haluais vähän ehkä ite, sit enempi haasteita sitte.*

Toisaalta kanttorityössä erityisesti kuorotyöskentely vaati pitkäjänteistä suunnittelua. Mia ja Heidi olivatkin tyytyväisiä, että pystyvät tulevaisuudessa nauttimaan työnsä hedelmistä ja kokemuksen tuomasta osaamisesta. *Mä oon menny, et okei, että nyt vaan maksimissaan vuosi kerrallaan tai puoli vuotta, mutta nyt näkee sen, että ihanaa, kun mä tiedän, että mä saan olla tässä toivottavasti pitkään, jos mä oon terveenä ja muuten, että mä voin suunnitella pidemmälle, [– –] et mä nään pitemmälle ja nään kevään ja kesän ja syksyn ne semmoset kierrot, että nään kyllä [tulevaisuuden] tosi positiivisena (Mia).* Heidi mainitsi myös kanttorin työssä keskeiset verkostot ja niiden luomiseen kuluneet useat vuodet. Heidän ajatuksia työpaikanvaihdosta jarrutti juuri tämä pitkäjänteinen työ, jonka hedelmistä hän voi nyt työssään nauttia. *Nytte musta tuntuu, että vau, että on ollu semmonen, et tää on mun työpaikka (Heidi).* Juhan tulevaisuuden suunnitelmiin kuului lisätä konsertointia urkurina. Tämän mahdollistajana oli perheen lasten kasvaminen, *ku nuorin on [ikä] -vuotias, niin jotenkin tuntuu, että on vähä aikaa enempi, ja ajatuksia suuntautunut siihen, että vois olla mahdollista [konsertoida enemmän].* Konsertointi ei siis kuulunut Juhan työtehtäviin vaan vapaa-aikaan.

Haastatelluilla kanttoreilla oli **eläkeikä** vielä kaukana. Jaakko tiedosti, että *ensimmäistä eläkettä odotellessa* ajatukset ja kokemus omasta osaamisesta saattavat muuttua nykyisestä. Minnan puhunnossa pitkältä näyttävä työura vaati jaksamista, eikä työtehtävissä ollut odotettavissa innostusta herättäviä muutoksia. *Voi ku määkin, miten noi jaksaa vielä 60 lasissa, että [naurahtaa] kumpu voisin itsekin sillä lailla (Minna).* Tiinakin suhtautui tulevaisuuteen eläkeiän noustessa sarkasmin sävyttämänä. *Sit kun minun aikani on, niin vielä seittemänkasi-ikäsenä sieltä [paikka] soitan sen Albinonin, ja sit mä käyn pötkölleeseen siihen katafalkille.*

Haastatellut kanttorit kertoivat myös **ulkopuolisen muutoksen vaikutuksesta** työhönsä nyt ja tulevaisuudessa. Osa mainitsi tiedostavansa teknologian kehittymisen ja viestintäkulttuurin muutoksen. *Meijän täytyy kauheesti elää kyllä tässä*

ajassa, ettei me voida jäädä mihinkään, ku tää toimi 80-luvulla tyyliin, tai [nauraa] 90-luvulla, mut eihän se toimi nyt (Minna). Monet tunnustivat seurakunnan työyhteisöjä ja työtä koskevat kehittämisen paineet ja uuden tekemisen. On semmonen trendi varmaan päällä, et koko ajan aatellaan, et jotakin uutta ja sitä ja tätä pitäis tehdä ja jotakin uutta, mutta kuitenkin, et se vaan, et mistään vanhasta ei voi luopua, mutta uutta pitäis keksiä kuitenkin (Mia). Erityisesti Heidi toi esille huolensa siitä, miten hänen on mahdollista tehdä perustyönsä hyvin jatkuvan kehittämisen keskellä. Jos tää kaikki tämä kehitystyö, mitä nykyinen esimies on laittanut liikkeelle, niin jos sitä jatketaan, niin miten se tuleva esimies ymmärtää siten musiikkityön sitä ruohonjuuritasoa. Mika koki kirkon arvomuutokset voimakkaasti itselleen vieraiksi. Kirkko on muuttunut paljon muutaman vuodenkin aikana, muutaman kymmenen vuoden aikana, et mieluiten olis siellä vähän menneisyydessä [naurahtaa] enemmän, et haluis, et pysyttäis enemmän siinä, eikä menettäis näitten yhteiskunnan arvojen kanssa samaa tahtia. Mika oli huolissaan myös työssäjaksamisestaan tulevaisuudessa ja kaipasi työnantajaltaan selkeämpää otetta työaikalinjauksiin. Tää työaika, se on yks asia, et jaksaako sitä, et pitäis jollakin tavalla selkiyttää tätä, et kun kirkolla ei oo oikein kantaa mihinkään asiaan, tuntuu siltä.

4.8 Yhteenveto

Musiikki oli ollut osa haastateltujen elämää jo lapsuudessa soittoharrastuksen muodossa. Tavallisesti ensimmäinen instrumentti oli ollut piano. Monilla haastatelluilla oli kokemuksia urkujen soittamisesta jo yläasteikäisinä tavallisesti kotipaikkakunnan kirkossa. Haastatellut tekivät kanttorinsijaisuuksia varhain ja samalla muodostivat käsitystään ammatista. He havainnoivat myös tunteamia kantoreita ja heidän tapaansa toimia ammatissa. Monille kanttorin ammattiin hakeutumiseen vaikutti kutsumusajatus ja jokin yhteys seurakuntaan. Opiskelu-aika oli

ollut haastatelluille harjoitteluntäyteistä ja edennyt tutkintokeskeisesti. Työelämään siirryttyään haastatellut kokivat yllättävänä mm. muun kuin musiikillisen työn, kevyen musiikin runsauden ja seurakuntakuoron heikon tason. Osa haastatelluista koki, ettei opinnoissa saatua pitkälle vietyä osaamista tarvittu seurakuntatyössä. Musiikin ohella keskeiseksi osaamisalueeksi kanttorit nimesivät kohtaamisen taidon.

Haastatellut arvostivat ennen kaikkea musiikkia. Musiikin arvo näyttäytyi monin tavoin kanttoreiden puhunnoksissa ja johti esimerkiksi korkeatasoisuuden pyrkimykseen työssä. Kanttorit pitivät tärkeänä myös hengellistä sanomaa työssään. He olivat sitoutuneita esimerkiksi musiikkiin ja uskoon, työajattomaan työhön ja seurakuntalaisen tilaisuuksia kunnioittavaan pukeutumiseen. Suurin motivaation lähde työssä haastatelluille oli musiikki, turhautumista puolestaan aiheutti mm. oman työn puolustaminen työyhteisössä. Haastatellut kanttorit olivat persoonaltaan erilaisia. Joukossa oli sosiaalisia, mutta myös ujoja. Kaikkia heitä yhdisti kriittinen suhtautuminen omaan osaamiseen ja nöyrä asenne työhön. Monella haastatelluilla oli ajatuksia vaihtaa alaa tulevaisuudessa. Alanvaihtoa esti mm. pitkälinen panostus kanttorin ammattiin.

5 KANTTORIN TOIMITAYMPÄRISTÖ AMMATILLISEN IDENTITEETIN NEUVOTTELUN KEHYKSENÄ

Tässä luvussa esittelen tulokset, jotka liittyvät tutkimuskysymykseni toiseen alakysymykseen: ”Mitä työpaikan toimintaympäristön elementtejä aineistosta paljastuu?” Tämä luku jakaantuu kahteen osaan. Esittelen aluksi luvussa 5.1 tulokset, jotka liittyvät työvälineisiin ja tiloihin, minkä jälkeen luvussa 5.2 siirryn työyhteisön ja työpaikan toimintakulttuurisiin aiheisiin.

5.1 Kanttorin ammatillisuuden kokemuksessa ilmenevät materiaaliset tekijät

5.1.1 Työtilat

Haastattelemiani kanttorit kertoivat työskentelevänsä useissa eri kiinteistöissä seurakuntansa alueilla. Tyypillisesti työtä tehtiin *kirkoissa, kappeleissa, seurakuntakeskuksessa, virastolla, työhuoneessa, kotona, sairaaloissa, palvelutaloissa ja kouluissa*. Osalla haastatelluista oli seurakunnassaan vain yksi **kirkko**, mutta suurin osa työskenteli seurakunnassa, jossa oli useita kirkkoja. Kirkkojen määrä aiheutti Mialle *tiettyä stressiä, kun on hirveen monta kirkkoa, hirveen monet urut, ja mitens tää äänentoisto nyt täällä, taas sä meet johonkin soittaaan messua, ja voi hitsi, ja ei tää nyt toiminutkaan*. Samoin kirkkojen määrä vaikutti työn sisältöön ja sen toteuttamiseen, *meil on kolme kirkkoa [– –] ja sit on neljä virkaa, niin saman kokonen seurakunta naapurissa, niin heil on myös neljä virkaa, mut yks kirkko, ja se tarkottaa täysin eri asioita työn suhteen (Petri)*.

Mia kertoi, että hänen seurakuntansa *päätemppele* oli *tosi haastava pitkälaivanen ristikirkko*, jossa oli *kuuden sekunnin jälkikaiku*. Tämä rajoitti musiikkivalintoja. Kirkon akustiikka oli merkittävä seikka myös Juhalle, joka kertoi nimenomaan halunneensa töihin seurakuntaan, jonka kirkossa on *hyvä akustiikka*. Lisäksi kirkon arkkitehtuuri saattoi vaikuttaa työn määrään: *et sit [paikkakunta] on moderni kirkko, että siel on kolme viikimistä vuodessa, että ei hirveesti työllistä, vaikka joka vihkiparille soittaa (Tiina)*.

Kuten kirkkojen, myös **kappeleiden** määrä vaihteli haastattelemieni kanttoreiden seurakunnissa. Mia kertoi, että kappeleiden välillä on *tosi paljon eroo*. Kanttorit työskentelivät siunauspäivinä tavallisemmin samassa kappelissa: *mul on kolme hautausta sitten kappelissa (Mia)*. Mia kertoi kokevansa, ettei hänen seurakunnassaan kuitenkaan tehdä *silleen liukuhihnatyötä, [kuten] jossain kaupunkikappelissa*. Kappeleissa järjestettiin myös konsertteja, *tehään jonku viulistin kanssa barokkisetti tuossa kappelilla (Jaakko)* tai hartauksia: *meillä on siis tuolla kappelissa tunnin välein, kolmesta kymmeneen on hartauksia (Minna)*.

Haastatteleman kanttorit kutsuivat seurakunnan toimistorakennusta erilaisin nimin, kuten **seurakuntakeskus**, **toimisto** tai **virasto**. Näissä tiloissa pidettiin muun muassa työyhteisön kokouksia, palavereja ja *hoidettiin asioita*, mutta niissä saattoi olla myös tiloja seurakunnan *tilaisuuksiin*. *Mä meen kolme kerrosta tohon noin, ja nyt mä oonkin tässä näin näitten seurakuntalaisen kanssa (Tiina)*. Useat mainitsivat haastattelussa, että heillä oli **työhuone** tai työpiste kyseisessä rakennuksessa. Monet kuitenkin kertoivat tekevänsä mieluummin töitä kotona, *koska meil on aika huonot tommoset esimerkiksi tietokone tai työhuoneet (Minna)*. *Meil on niin surkee, pikkunen työhuone, jonka jakaa kolme ihmistä, niin se ei oikeen toimi, et jos pitää jotain keskittyneesti kirjottaa tai ylipäätänsä niin, mä oon tosi vähän siellä työpisteessä (Jenni)*. Heidi kertoi, että seurakunnan toimistotilat *hajaantuivat moniaalle*, ja työhuoneet ovat *eri rakennuksissa*. Hänkin kertoi jakavansa työhuoneen kollegan kanssa ja säilyttävänsä siellä työvaatteita, *mul on työhuoneessa semmonen kaappi, joka on täynnä työvaatteita erilaisiin tilanteisiin*.

Monet kanttorit kertoivat haastatteluissa tekevänsä ainakin jonkin verran töitä kotonaan. **Kotona** tehtäviä työtehtäviä olivat esimerkiksi *toimistotyöt, sähköpostin lukeminen, kirjoittaminen ja puheluiden hoitaminen. Mä teen esimerkiksi oikeestaan kaiken, 95 % kirjallisista töistä, mä teen kotona (Jenni)*. Minna kertoi myös harjoittelevansa kotona. Samoin Juha harjoitteli kotona, *kuorojuttuja harjoittelen*.

Osa haastatelluista mainitsi myös työtehtävät **sairaalassa** tai **palvelutaloissa**. Sairaalassa pidettiin hartauksia tai käytiin *lapsikuoron kanssa [– –] laulamassa lapsikuoron harjoitusten aikaan (Heidi)*. Minnaa huoletti se, ettei palvelutaloissa käydä tarpeeksi tai tasapuolisesti: *et siel käydään sit ennen joulun kerran ja josain ei käydä ollenkaan*. Tiina taas kuvasi, että palvelutaloissa *säestämistä ja laulatusta voi olla määrätön määrä*.

Minna, Mia, Jenni ja Heidi kertoivat tekevänsä työtehtäviä **kouluilla**. Minna järjesti *virsikinkerit koulussa, me pidettiin yhdessä [kollegojen kanssa], et meil oli 12 koulua*. Mia kävi pitämässä kouluilla *aamunavauksia*, joihin hän kertoi etukäteen tarkkaan valmistautuvansa. *Mä meen sinne [nimi] koululle huomenna, et miten mä saan itteni, minkälaiset välineet, soittimet, tietysti sitä yritän valmistautua, et mä soitan, et onks pianoo käytettävissä, tai näin*. Jenni kertoi haluavansa tehdä enemmänkin yhteistyötä koulujen kanssa. *Mä haluaisin hirveesti mennä tai menninkin, kun vaadin sen, ni tonne kouluille pitämään alakouluille aamunavauksia [– –] opettajat oli tosi onnellisia ja lapset oli tosi onnellisia (Jenni)*.

5.1.2 Musiikkiin liittyvät työvälineet

Urut olivat luonnollisesti haastattemilleni kanttoreille keskeinen työväline. Urkuja saattoi olla useammat samassa seurakunnassa tai sitten vain yhdet. Eri urut erosivat toisistaan kokonsa tai hallintalaitteidensa puolesta. Juhalle urut olivat tärkeä asia, hän halusi työskennellä seurakunnassa, *missä fasiliateetit olis kohdillaan, että ois hyvä urku*. Heidi kertoi nauttineensa suurien urkujen soittamisesta: *sehän oli ihanaa, kun mä pääsin isoihin urkuhin, ja mä nautin siitä, et mä sain soittaa,*

että toisaaltaan tuntuu, että sitten myös isot urut antaa paljon enemmän vaihtoehtoja, [– –] että kyllähän siitä tulee ihanaa mahtipontisuutta jo ihan siitä, että on iso tila ja iso hieno soitin. Samoin Mia piti hyviä, suuria urkuja tärkeänä asiana. Uruthan meillä on ihan huiput, ni se antaa sit tämmöselle vähän huonommallekin soittajalle vähän anteeks, niin kyllähän se, kun niillä pääsee oikeen sitten revittelemään, niin onhan se semmosta, että hitsi, että mä saan tämmösen äänen näistä. Toisinaan Tiinalle tuli vuoro kaupungin keskustan kirkkoon, jossa oli isot urut. Sit mä varaan aina kyl pedantisti, et mä käyn vaan tekemässä ja laittaaan muistiin niitä virsirekisteröintejäkin, ku sit on niin paljo sitä vaihtoehtoo (Tiina).

Pienemmät, vanhat sähköurut, rajoittivat musiikkivalintoja tai musiikin laatua. Erityisiä rajoitteita aiheutti myös Tiinan seurakunnan *hyvin erikoinen soitin siellä [paikkakunta] kirkolla, missä mä yleensä oon, että siellä on tämmönen keskisävelviritteinen soitin renessanssityyliin tehty. Et sen keskisävelvirityksen kanssa vähän saa aina tehdä töitä, että tulee vähän erilaista (Tiina).* Käytännössä tämä tarkoitti Tiinalle esimerkiksi sitä, ettei virsi- tai alkusoittokirjoja ollut sopivissa sävelleissä ja hänen tuli tehdä kaikki alkusoitot itse. Soittimen takia Tiinan oli myös transponoitava huomattavan paljon ja käytettävä muutenkin luovasti silpoen urkumusiikin materiaaleja. Soitin, jolla oli jo pitkään soittanut, tuntui kuitenkin tultulta, *niin ei silleen tarvii miettiä, että ne rekisteröintivaihtoehdot [– –] on aika lailla jo hallussa (Tiina).* Petri koki puutteeksi sen, ettei hänen seurakunnassaan ollut continuourkua lainkaan, vaan sitä jouduttiin lainaamaan, kun tehtiin isompi teos.

Antti kertoi käyttävänsä hyväkseen urkujen mahdollistamaa *värikästä rekisteröintiä*, jolla hän saattoi peittää joitain puutteita. Uruista ei ollut kuitenkaan taipumaan aivan kaikkeen, *vaik on häämarssina jotain semmosta mitä nyt käytännössä ei urkujen kanssa voi toteuttaa (Jaakko).* Jaakko kertoi vihkimiseen sävelletystä häämarssista, jonka säveltäjä ei ollut vaivautunut käymään urkuparvella, *ettei esimerkiksi tienny, paljonko koskettimia uruissa.* Useat muutkin haastatellut kertoivat haasteistaan toteuttaa toimitusten musiikkitoiveita esimerkiksi silloin, kun toivottu kappale on sävelletty orkesterille.

Kaikki haastatellut kanttorit kertoivat työhönsä kuuluvan **kuoron** johtamisen. Kanttoreilla oli lapsikuoroja, kirkkokuoroja, gospelkuoroja, lauluyhtyeitä, kamarikuoroja, eläkeläiskuoroja ja projektikuoroja isompia teoksia tai muuta varten. Kuorot harjoittelivat *viikottain* tai *projektiluonteisesti*.

Jenni kertoi johtavansa haastatteluhetkellä vain yhtä kuoroa, vaikka hän oli tottunut johtamaan kolmea tai neljääkin kuoroa säännöllisesti. Ainoan kuoron taso oli heikko, joten Jenni kävi *kouluttamassa muualla, et mä pysyn sillä lailla siinä kuoromaailmassa kiinni*. Monet haastatelluista kertoivat olleensa jollain tapaa yllättyneitä seurakuntakuorojen heikosta tasosta aloittaessaan virassaan. *Sä ikään kun tiput siihen siihen, et sul on kirkkokuoro, joku viistoista henkee semmosia [naurahtaa] vanhoja ihmisiä (Mia)*. Lapsikuorojen tasoon vaikutti Minnan mukaan se, että *siinä vaihtuu väki aika paljo*. Usein vaihtuva laulajajoukko ei ehdi kehittyä kuorolaulussa.

Haastatelluilla oli myös hyviä kuoroja. *Mulla on näin hyvä kirkkokuoro (Heidi)*. *Nyt mul on semmoset kuorot [– –] on tosi taitavia, että tuovat sovituksia, et voiko tätä käyttää ja näin [– –] nää on nyt semmosia poppoita, että ne kyllä tykkää haasteista (Mia)*. Juha kertoi kamarikuorossaan olevan *kovatasosia amatöörejä ja ammattilaisia*. *Siinä on parikymppisestä ehkä tonne viiskymppiseen, vähän ylikin, semmonen sekakuoro, tämmönen nuorekas jotenkin saundiltaan*. Mika piti varsin mielekkäänä projekteja, *joissa on ammattilaulajat kuorossa ja sit on ammattisoittajat*. Samoin Petri oli tyytyväinen oman kamarikuoronsa tasoon: *ja sen kanssa sitten orkestereitten kanssa tehään semmosia tietyllä tavalla projektiluontoisia juttuja, [– –] isompia kirkkomusiikkiteoksia*.

5.2 Kanttorin ammatillisen position kokemuksessa ilmenevät valtasuhteet, puhetavat ja työkuulttuuri

5.2.1 Kanttorikollegat

Haastattelemistani kanttoreista kolme työskenteli seurakuntansa **ainoana kanttorina**. Antti koki kollegojen puutteen takia työn olevan *kieltämättä [– –] välillä hyvinkin yksinäistä, koska muusikon ammatti seurakunnassa on kuitenkin ihan oma juttunsa, johon mitään muuta työskarkaa ei voi oikein millään verrata*. Antti kertoi pitävänsä yhteyttä toisiin kanttoreihin *ihan elinehtona* ja hoitavansa yhteydenpitoa *verkossa, somen kautta*. Siellä hän kertoi pystyvänsä *kaikkea arkipäivän höpöttämisistä syvällisempäänkin ammattikeskusteluun*. Antti kertoi lisäksi tekevänsä *jonkin verran yhteistyötä lähiseudun kollegojen kanssa*. Ainoa kanttori Heidi oli saanut puolen vuoden jakson ajan työskennellä seurakunnassa, jossa oli muita kanttoreita, ja hän koki *virkeistävänä, et oli ihmisiä, jotka jakaa sitä arkea, joilla on samat haasteet*.

Yksin työskentelevä Jenni piti harmillisena, että joutui valitsemaan vuosittain koulutuksen ja neuvottelupäivien välillä, koska hänestä **kollegojen tapaamiset** olivat niin *hedelmällisiä*. Näiden kerran vuodessa tapahtuvien mahdollisuuksien lisäksi hän kertoi tapaavansa kollegoja hiippakunnan tai lähiseudun tapaamisissa niin ikään kerran vuodessa. Juha kertoi pitävänsä tärkeänä tavata kollegoja erityisesti oman seurakunnan ulkopuolelta. *Ehkä työyhteisössä ei niin paljo tuu puhuttua kollegoitten kanssa, [– –] et jos haluaa työstä laajemmin puhua*. Juhasta nimenomaan kollegojen tapaaminen ja työstä keskustelu oli tärkeä osa kanttorin identiteettiä, eikä se omalla työpaikalla onnistunut niin hyvin kuin muualla. Omalla työpaikalla keskustelu hänen mukaansa *enimmäkseen liittyy siihen työhön ja työn organisoimiseen*.

Usean kanttorin seurakunnissa kanttorit muodostivat *tiimejä*. He tapasivat toisinaan kanttorikokouksissa tai muissa vastaavissa. Minna kertoi kanttorikokousten

olevan hänelle merkittäviä, *me jaetaan ja [– –] ollaan puhuttu myöskin erilaisista vahvuuksista [– –] ja muuta. [– –] Me sanotaaki, ettei meidän tarvii käydä terapiassa, kun meil on kanttorikokous [nauraa] [– –] aika luottamuksellisia juttuja kyllä pystytään siellä puhumaan, että kyl siel monta kertaa puidaan myös just perheasioita, et se on ollu kyllä tosi hyvä voimavara, hyvä tiimi. Erityisesti **jakaminen** oli monen haastatellun kanttorin mielestä tärkeää, ja sitä tapahtui *tiimikokousten ulkopuolellakin, että tarpeen mukaan (Juha). Me saadaan paljon toisiltamme (Minna)*. Mikakin koki tärkeänä musiikillisen ja ammatillisen jakamisen. *Hyvä, että on sitten siinä toinen, ketä nyt ymmärtää asian (Mika)*. Kollegoilta sai myös apua työhön liittyviin ongelmiin: *meitä on kuitenkin tässä [seurakuntayhtymässä] se yheksän, et sitten oletettavasti löytyy joku, jolla on ollu se sama ongelma (Tiina)*. Petri kertoi arvostavansa myös kanttoreiden välistä jakamista, joka tapahtui hänen hakiessaan *kalliiseen koulutukseen*. Hän pääsi sinne, koska *kollegat tinki omista koulutusmäärärahoistaan*. Sosiaalinen media oli käytössä yhteydenpidon ja jakamisen välineenä myös osalla usean kanttorin seurakunnissa työskentelevistä. *Tuolla facebookissa on semmonen kirkkomuusikot ja urkurit, niin siellä tosi paljon tulee seurattua sitä, että jossain joku kysyy ja sitte kaikki mieltii, että ai et meillä tehdään näin, et miks meillä tehdään näin, niin se on jotenki ja tosi hyvä (Minna)*.*

Joissakin haastateltujen monen kanttorin seurakunnissa työtä **tehtiin yhdessä** myös musisoinnin muodossa: *yhdessä kanttoreiden kanssa sitte lauletaan aarioita, ja sit on se kirkkokuoro ja näin (Minna)*. Kanttorit kertoivat vuorottelevansa laulun ja säestämisen kanssa ja konsertoivansa omassa seurakunnassaan: *laulua ja soittoa, yhteismusisointia, ensemblea, kaikkee mahdollista (Petri)*.

Usean kanttorin seurakunnissa yhteistyö ei kuitenkaan ollut haastateltujen puhunnoissa *itsestään selvää*. Työvuorot oli rakennettu niin, että työtehtävissä on vain yksi kanttori paikalla, ja suurin osa työstä oli sellaista, että sitä **ei tehty** kanttorikollegojen kanssa **yhdessä**. Yhdessä tekeminen olisikin vaatinut kanttoreilta omaaloitteisuutta ja halua yhdessä tekemiseen. *Mulla on tää kollegojen yhteys taval-*

laan olemassa, mut et sitten se harvoin realisoituu missään musiikillisessa mielessä, et mulla olis säestäjä kuorolle tai mitään muuta semmosta (Tiina). Mikan työyhteisössä kanttoreiden välillä oli vähän semmosta kateutta, tai kilpailua, tai miten sen nyt sitten sanois, ettei ihan sujuvasti mene. Petri kertoikin iloitsevansa yhteistyöstä oman seurakuntansa kanttoreiden kesken, koska tiesi, että kaikissa [seurakunnissa] niin ei ole.

Haastatelluista ne, jotka työskentelivät usean kanttorin seurakunnassa, kertoivat, että **työn sisältö** oli jokaisella kanttorilla erilainen, eri tavoin painottunut. *Se antaa jo vähän semmosta sillain työnkuvallisesti valinnanvaraa, ja mun mielestä meil on ihan kivasti ne tavallaan loksautanu kohdalleen (Petri). Toki tämmöset perusjutut, messut, toimitukset kaikki tekee niitä, mut sitten on tällain rippikoulu-työtä jollain enempi painotuksena ja lapsityötä ja tällä tavalla eri jutut [– –] vähän sillain menee kiinnostuksen ja osaamisen mukaan (Juha).* Työn sisällöllisten painotusten lisäksi Mia kertoi, että hänen seurakunnassaan vastuuta oli jaoteltu myös alueittain. Yksi kanttori vastaa joko yhestä tai kahesta alueesta [– –] tietty ihminen seurakuntalaisillekin, että tämä on meidän [kanttori] (Mia). Erilaiset työnkuvat mahdollistivat kanttoreiden keskittymisen omalle vastualueelleen. Esimerkiksi Minna kertoi keskittyvänsä kuoronjohtoon eikä urkuteosten harjoitteluun, *ku meil on erikseen urkuri.* Heidi, joka työskenteli ainoana kanttorina vastaten yksin koko työkentästä, koki, ettei hänellä ole varsinaisesti mitään erityistä vahvuusaluetta, *että mä olen semmonen moniosaaja.* Petri kertoi ajattelevansa, että erilaisia kanttoreita tarvitaan. Paitsi erilaista osaamista, myös *monenkinlaisella suhtautumisella on paikkansa [– –] meitä sais olla tässäkin ammatissa sen oman persoonan kautta aika erilaisiakin.*

Haastatellut kanttorit vaikuttivat puhunnoissaan havainnoineen muita kanttoreita ja **verranneen** itseään heihin. Oman ammatillisuuden vertaaminen saattoi johtaa samanlaisuuden tai erilaisuuden toteamiseen. Heidi oli kuullut kollegansa kertovan, ettei hän ole *oikein leiri-ihmisiä.* Heidi koki tämän tiedon hyvin helpottavana, *et ihanaa, voiko sanoa noin, saako sanoa noin.* Tämä selkeytti jatkossa Heidin ajatusta oman työnsä rajaamisesta: hänen ei tarvitse *revetä kaikkeen.* Petri kertoi

huomanneensa, että *toiset pystyy nollaamaan ja se puhelin on kiinni ja ei vastaa sähköpostiin ja sit voi selittää omaisille kauniisti keskiviikkona, että tää oli tilanne*. Hän itse koki paremmaksi toimia toisin.

Antti, joka työskenteli ainoana kanttorina, sai kuulla seurakuntalaisilta, miten hän eroaa muista kanttoreista. *Sieltä rupes ihmiset tulemaan jumalanpalveluksen jälkeen kysymään, että kuka sä oot, mistä sä tuut, että he ei oo koskaan kuullu jumalanpalvelusta soitettavan tuolla tavalla (Antti)*. Antti oli oppinut tietämään, että hän suhtautuu ammattiinsa herkkänä ja heittäytyvänä muusikkona ja eroaa siten muista kanttoreista. Hän kertoi pitävänsä omaa työtapaansa, *pakettiaan, hyvänä ja kuullensa kollegoiltakin aika moneltakin palautetta*, että he kokevat samoin. *Antti ei haluais niin ajatella, mutta sitä kautta vähän leviää semmonen edelläkävijän rooli*.

Seurakuntansa ainut kanttori Jenni vertasi itseään edeltäjänsä. *Mun edeltäjäni oli 40 vuotta virassa, lestadiolainen mies. Hänellä oli sellanen hyvin tarkka, kapea näkemys siitä, mitä työhön kuuluu ja, mitä siihen ei kuulu ja hän tunnollisesti hoiti kaikki ne tehtävät, mitä hänen mielestään siihen kuulu [– –] esimerkiksi kaikenlainen lapsi- nuoriso työ ei, eikä mitään, mikä vivahtaakaan kevyeen musiikkiin*. Jenni koki ammatillisen identiteettinsä hyvin erilaiseksi kuin sen millainen hänen edeltäjällään oli ollut. Jenni oli *pääkaupunkiseudulla opiskellu ja työskennelly, ja tajusin aika nopeasti, että kaksytä vuotta jäljessä tullaan siellä, ku mitä mihin minä olin tottunu*.

Monen haastateltavan puhunnoista kävi ilmi heidän käsityksensä siitä, että kanttorin työ oli erilaista riippuen kirkkojen määrästä, perinteistä ja seurakunnan koosta. Tämän lisäksi *tiedettiin*, että palkkauksessa ja vapaapäivissä oli eroja. Esimerkiksi Heidi peilasi omaa tilannettaan ainoana kanttorina monikanttorisen seurakunnan kollegoihin, joilla *saattaa silti olla niitä vapaita viikonloppupäiviä tai vapaita sunnuntaiamuja, vaikka olis viikonloppuna kuitenkin virallisesti töissä*. Samoin Heidi tiesi, että *toisille hyvitetään myös rahalla seurakunnissakin kyllä*

se, että he tekevät enemmän. Tiina kertoi ajattelevansa kanttoreiden peruspalkkauksen porrastuksen olevan *A- ja B-viran välillä* vähäinen. *Se on se parisataa euroa kuussa, kun toinen saa enemmän palkkaa ja tekee samat hommat käytännössä kuitenkin.* Jonkinlaista eroa Tiina eriasteisissa viroissa kuitenkin koki. Hän kertoi olevansa *siellä* *nokkimisjärjestyksen alapäässä*, koska seurakunnassa oli *kaksi A-virkaa ja minä B-virassa.*

Haastatelluista ainoastaan Antti mainitsi kollegojen välisen **palautteen** työstä. Hän kertoi itse pyrkivänsä antamaan palautetta silloin, *jos oon paikalla [– –] jotain semmosta konkreettista pientä, jonka huomaan, koska omalle työllehen sokeutuu [– –] joku pikku asia, että tää nyt ihan ei toimi ja samoten sitten hyvin toimivat asiat, että teet muuten ton jutun ihan loistavasti, tuo pelaa.* Antti koki, että hän itse ja kaikki kanttorit, *kyllä me tarvitaan* palautetta.

Antti kertoi ottaneensa yhteyttä **hiippakuntakanttoriin** tai **hiippakuntasihteeriiin**, kun työpaikalla oli ollut vaikea tilanne. Hän oli saanut tukea omalle näkemykselleen muusikkona tilanteessa. Samoin Jaakko mainitsi kiitelleensä hiippakuntakanttoria työtään tukevan kokouksen järjestämisestä.

Haastatelluista Heidi kertoi, että moni **muu muusikko** *saa keskittyä siihen musii-kin laatuun ja kvaliteettiin paljon enemmän, kun kirkkomuusikko ja kanttori.* Tämä johtuu Heidin mukaan kanttorin työn laajuudesta ja monipuolisuudesta. Mika on puhunnossaan samaa mieltä, *että muillahan se on sitten suuntautunut siihen yhteen oikeastaan asiaan, viulisti orkesterissa soittaa sitten sitä stemmaa siellä koko ajan.* Tiina kertoi, että verrattuna *keikkamuusikon* työhön kanttorin työajat ovat kuitenkin jokseenkin kohtuulliset ja palkkakin tulee säännöllisesti. Lisäksi erona näiden kahden muusikkoammattin työssä oli Tiinan mukaan vapaus suhteessa nuottikuvaan. *Klassiset* muusikot ovat enemmän sidottuja soittamaan tarkalleen nuottikuvasta ja *bändimuusikot* voivat tehdä *tällä taidolla, tässä hetkessä.* Mia ja Antti kertoivat huomanneensa, että muilla muusikoilla kilpailu on

kovempaa. *Täytyy olla vähän röyhkeempi [– –] siel täytyy pitää omista oikeuksista kiinni [– –] huomaa sen eron, että ehkä täällä, tai ainakin must tuntuu, että päästää vähän, tai on vähän lempeempää (Mia).*

5.2.2 Seurakuntien työkuultuuri kanttoreiden silmin

Haastattelemani kanttorit kertoivat **messuihin ja toimituksiin** liittyvistä työyhteisön toimintatavoista melko vähän. Petri kertoi oman seurakuntansa työkuultuurin olevan messujen osalta *hyvin semmonen haastava*, koska seurakunnassa oli monta kirkkoa ja monia messuja. Messujen runsauden vuoksi Petri koki, ettei niihin voinut *panostaa* paljon ja että tilanne vaati kanttoreilta ja papeilta *semmosta aika omistautunutta* otetta. Mika toivoi, että hänen seurakuntansa messujen ja toimitusten toimintakuultuuri olisi toisenlainen. Hän kertoi, ettei pitänyt *papiston tarpeesta juontaa tilaisuutta*, vaan olisi parempi toimittaa liturgia arvokkaasti särkemättä *draaman kaarta*. *Esimerkiksi siunauksessa saatetaan sielt alhaalta huutaa mun nimi, ja ole hyvä, mikä on täysin tarpeeton siihen ja kaikkee muuta (Mika).* Haastatelluista useampi puhui papiston heikosta esiintymiskoulutuksesta, mikä heijastui toimintatapoihin messuissa ja toimituksissa. Haastatelluilla oli näissä tilanteissa erilainen näkemys oikeasta tavasta toimia kuin papeilla. *Sieltä saatetaan alhaalta huuta, et mitäs tähän tulee? Taikka valitella, et on vähän nuhaa [– –] se latistaa sen tilanteen täysin, et ku sehän ei tulis kysymykseenkään, et sielt parvelta huutais, et on kurkku vähän kähee, mutta laulanpa nyt psalmin (Mika).* Puutteellinen papiston esiintymiskoulutus näkyi myös yleisenä vaikeutena olla esillä, *artikuloinnissa ja mikrofonin käytössä (Antti).*

Tiina kertoi seurakuntansa työkuultuurin messujen ja toimitusten valmistelussa olevan *pappien kanssa säätämistä*. Hänen seurakunnassaan oli yhteisesti sovittuja sääntöjä, *vaikka tästä sunnuntain virsien jätöstä, kun meil on sovittu, että pappi valitsee virret ja ne tulee keskiviikkona ja sithän ne ei siis tuu, että hyvin harvoin tulee, vaikka näin on sovittu*. Tiinan mukaan *jokainen haluais pitää sitä omaa tapaansa*, eikä yhteisesti sovituista asioista pidetä kiinni. Toimintatapana oli, että

pappi valitsee virret ja Tiina sitten viestii sille, että *no me laulettiin tää ehtoollisvirsi viime viikolla, että voidaanko vaihtaa tää? Tai, että nyt tässä on kuusi semmosta, että kukaan ei osaa, että voitaisko vaihtaa näistä joku?* [– –] Tietenki ois kiva, jos ne vaikka yhdessäkin joskus tehtäs [valinnat], mutta siihen me nyt ei oo vielä päästy, en tiedä minä vuonna [nauraa] (Tiina). Tiinan seurakunnan soololeva työkalttuuri näkyy myös siinä, ettei toisten työtä huomioida. *Soitellaan vielä tuntia ennen tilaisuutta, että toivottiin tätä laulua. Mm no kiva, kun nyt kerrot, että ei mulla oo nuottia ja en voi enää hakee, ku oon jo täällä kappelilla.* Tiinan kokemaa hankaluutta työkalttuurissa vaikeutti se, että hän toimi osittain muidenkin alueella toimivien seurakuntien pappien kanssa. *Joka seurakunnalla saattaa olla jotenkin erilainen se periaate, millä toimitaan, [– –] vaikka kuinka yritetään sopia, että mennään tässä asiassa kaikki yhdessä, niin ei* (Tiina). Toimintakalttuurissa *sooloilu* näyttäytyi Tiinalle sekavuutena ja yksinkertaisten asioiden monimutkaisuutena. *Meil on siis periaatteessa tämmönen [– –] toimistohenkilö, jolle ne [musiikkitoiveet toimituksiin] ilmoitettas ja hän ilmottaa tiedon kanttorille, mut osa papeista ilmottaa sit suoraan.* Tiina kertoi heillä olevan myös varausohjelma, jonne musiikkitoiveet voisi merkitä, *mut ei kukaan merkitse [nauraa].*

Moni haastatelluista koki seurakuntansa työkalttuurissa kanttorin työhön kuuluvat **musiikin ulkopuoliset tehtävät** haastavana. Musiikin ja muusikkouden koettiin jäävän kaiken muun työn jalkoihin, *että kyl se välillä tuntu, että missä se musiikki [naurahtaa] on?* (Minna). Osa haastatelluista kertoi kokousten ja *kaiken ylimääräisen sälän* määrän lisääntyneen työyhteisössään: *kokouksia riittää [– –] yritän aina välttää työryhmiä [nauraa]* (Tiina). Mika oli haastatelluista ainut, joka kertoi, ettei koe kokouksia olevan paljon: *en oo niihin sitten oikeastaan suostunu, että jos on asiaa, niin sitten kokoustetaan.*

Antti kertoi musiikin ulkopuolisen työn lisääntyneen niin, että *pitäs olla jotakuinkin talousalan ammattilaisen ja toimistosihteerin ammattitaito budjetoida ja pöytäkirjoja ja laskuja ja kaikkea mahdollista tämmöstä.* Tämä alue työtä vie Antin mukaan niin suuren osan ajasta, että se tukahduttaa muuta. Hän kertoi, ettei pidä

järkevänä *palkata kanttoreita, erityisosaajia, seurakuntiin, jos heidän kapasiteettinsa ja siihen satsattu erityisosaaminen menee hukkaan. Antti koki musiikin ulkopuolisen työn identiteetilleen vieraaksi ja henkisesti rasittavaksi. Se on ihan jokaviikkonen taistelun paikka, ei välttämättä aina ulospäin, vaan myös omaan itteensä ja oman työn hoitamisen sisällä.*

Heidi koki seurakuntansa työkuultuurissa musiikin ulkopuolisen työn hyvin *paineisena*. Hän kertoi jo pelkässä musiikkityössä olevan työtä hyvin paljon, ja sen kaiken lisäksi hänen pitäisi pystyä hoitamaan muun muassa *nettisivuja, projektisuunnittelua, tehdä tiedotteita paikallislehteen, päivittää facebookia ja olla läsnä somemaailmassa*. Erityisesti tämä tuo haastetta siksi, etteivät nämä ole kanttorin koulutusta vastaavaa työtä. Kyseessä ei ollut ainoastaan musiikin ulkopuolisen työn tekemiseen kuluva aika, vaan tällaisen työn *opetteluun* kuluva aika, mikä *kaikki tulee sen päälle, että pyritään silti kuitenkin olemaan muusikkoja (Heidi)*. Näyttää siltä, että musiikin ulkopuolista työtä pidetään työyhteisössä niin tärkeänä, että se ohittaa musiikin. *Me varataan paljon harjotteluajoja, ja sit me hoksataan, et me ei ehdiä käyttää niitä, [nauraa] et siinä tulee aina sit tavallaan paljon muuta (Petri)*.

Monen haastatellun kanttorin puhunnoissa toistuu seurakunnan työkuultuurin monenlaiset sisäiset työalajat. Erityisesti Jennin kertomasta oli helppo havaita, miten suuri vaikutus rajoilla on kanttorin identiteettiin, koska hänellä oli kokemus kahdesta täysin päinvastaisesta työkuultuuriin liittyvästä rajaamisen tavasta. Jenni kertoi seurakunnassaan olevan kanttorille hyvin tarkkarajainen *tontti*. *Heijän [työyhteisön] mulle määrittelemä tontti on ton kokonen [näyttää tulitikkurasiaa pienempää aluetta]*. Jenni kertoi työnkuvansa olevan työyhteisön rajaama, ja siihen sisältyi lähinnä *siis se näkyvä kanttorin työ, mihin ihmiset on tottunut, että toimituksissa soittaminen ja laulaminen ja kirkkokuoron johtaminen ja rippikouluopetus*. Rippikouluopetuksesta Jenni jatkoi kertoen, että hänellä oli siinäkin vain rajoitetut mahdollisuudet tehdä työtä. *Kun mä järjestelin nuoria istumaan oppitunneilla, niin [-] mulle sanottiin, että mä olen ylittänyt kanttorin toimivaltuuteni*

(Jenni). Jennin edellisissä työpaikoissa ollut työkulttuuri oli totuttanut hänet toisenlaiseen malliin, jonka hän koki enemmän itselleen sopivaksi. Jenni oli tottunut *tiimityöskentelyyn ja yhteiseen hiileen puhaltamiseen, ja et on kaikilla sama päämäärä ja sinne pyritään ja yhdistetään voimat ja osaamiset ja kaikki.*

Heidin seurakunnassa oli päinvastainen työkulttuuri: hän sai vapaasti ja toivotusti tehdä yhteistyötä kaikkien muiden työalojen kanssa. *Jokainen työala vois imeä sut omakseen, lapsityö imis kauheen mielellään, diakoniatyökin imis kauheen mielellään, nuorisotyökin ottais mielellään isompaa osaa (Heidi).* Työyhteisön sisäisen yhteistyön lisäksi Heidi kertoi yhteistyöstään *koulun kanssa ja [– –] seurakuntalaisten kanssa iltaisin.* Heidille tärkeää tällaisessa työkultuurissa oli rajojen vetäminen omaan työhön. *Kanttorin ammatti-identiteetin osalta on kauheen tärkeätä, että jaksaa, koska kanttorin ammatti-identiteetti on niin monen työalan summa, se tekee yhteistyötä niin monen työalan kanssa, et miten vetää sen, miten vaan rohkeesti jotenkin rajaa sitä omaa työkenttäänsä (Heidi).* Moni haastatelluista kertoi kokevansa työkultuurin sellaiseksi, että musiikkityölle ja kanttorille tulee *vaatimusta niin monelta suunnalta.* Rajojen asettaminen myös työaikaan jäi usein kanttorin itsensä tehtäväksi, *et ei suostu kaikkeen.* Aineistossa ainoastaan Juha kertoo työkultuurista, jossa joku muu työala on kiinnostunut yhteistyöstä musiikkityön tapahtuman kanssa. *Et jotku nuorisoporukat, kun kerää jonnekin matkalle rahaa, niin ne tulee konserttiin myymään ohjelmia ja tekemään leipomaan kahveja laitetaan ja tän tyypistä.*

Tiina kertoi haastattelussa erityisen **vapaasta työkultuurista**, joka hänen seurakuntansa koko työyhteisössä vallitsee. Tiinasta *persoonalla tekeminen* oli johtanut hyvin *vapaaseen ja sooloilevaan* työkulttuuriin. Tämä näkyy vapaasti valittavassa tavassa tehdä työtä ja hoitaa asioita omalla tavallaan. Tiina kertoi oppineensa toisten tapoja toimia ja oppineensa *muuttamaan sitä omaa toimintaani, että täst niiku saatas joku aikaseks [naurahtaa]. Että sillon, ku tuli ja ei vielä tuntenu ihmisiä, niin sit sitä vaan luotti, et mennään näitten niin sanottujen pelisääntöjen mukaan, että näin mennään ja sit sitä huomaa, että eihän nää kaikkien kohdalla pädekään ollenkaan.* Vapaus oli Tiinan mukaan työyhteisössä johtanut osalla jo työtehtävien

tekemättömyyteen. Vaikka Tiina piti vapautta *enimmäkseen positiivisena, niitten kohalla, jotka aina hoitaa hommansa niin se toimii, mut et siinä on siis se suuri mahdollisuus päästä hirvittävän vähällä, et ja tekemättä oikeestaan mitään*. Vapaa ilmapiiri työkuulttuurissa tuli ilmi muidenkin haastateltujen kertomana, tosin lievempänä. Minna kertoi vapauden merkitsevän muun muassa sitä, että saa työpaikalla olla oma itsensä, *ja sitte kukaan ei kyseenalasta sitä mitenkään*. Tällainen työkuulttuuri ruokki luovuutta ja rohkeutta, *että siellä uskalletaan kokeilla jotain uutta [– –] siel on semmonen rohkaiseva ilmapiiri (Minna)*.

5.2.3 Työyhteisön valtasuhteet, kanttori työyhteisössä

Haastateltujen kanttoreiden kokemukset työyhteisöistään vaihtelivat. Jotkut pitivät työyhteisöään *erittäin hyvänä, yllättävän hyvänä tai ihan normaalina. Työyhteisö on niin kiva, ja on niin tosi ihania työkavereita (Mia)*. Monet myös kertoivat viihtyvänsä *hirveen hyvin* työyhteisössään. Joukossa oli kuitenkin myös niitä, jotka kokivat työyhteisönsä *paineisena* tai hyvin voimakkaasti kanttorin työtä *rajoittavana*. Haastattelemini kanttoreiden puhunnoista kävi ilmi kanttoreiden kokemus **ammatin erityisyys** verrattuna seurakunnan muihin ammatteihin. Antti kuvasi kanttorin ammatin olevan *ihan oma juttunsa, johon mitään muuta työsarkaa ei voi oikein millään verrata*. Antin mukaan myös kanttorin ammatin *vaativuus-taso* on erityisen suuri verrattuna mihinkään toiseen seurakunnan työhön. Heidi kuvasi kanttorin työn erityisyyttä seurakunnassa työn sisällöstä käsin: *Kuinka moni mun työtovereista, pitää viikottain, on vastuussa siitä, että on yhden tunnin koko ajan jonkun seurakuntalaisryhmän edessä, [– –] jos ajattelee, et mulla on kaks tuntia kirkkokuoroa ja tunti lapsikuoroa, niin kolmen tunnin sisällöstä, et se olen vain minä siinä, ja minun täytyy huolehtia tähän sisältö, [– –] kun sitä tekee vuodesta toiseen viikosta toiseen, niin se on tosi iso semmonen pyörä*. Kanttorin ammatin erityisyyden koettiin haastateltujen mukaan johtavan siihen, etteivät kaikki muut työyhteisön jäsenet tienneet kanttorin ammatista paljoakaan. *Tää on niin semmonen spesiaalihomma, et sitä voi olla vaikee ymmärtää, et on hyvin*

kummallisia käsityksiä välillä (Mika). Petri kertoi kanttoreiden olevan työyhteisössä vähän semmosia erikoisia, hassuja toisaalta ja käsittämättömiä, et ne tekee semmosta jotain magiaa, [naurahtaa] joka ei oo järjellä käsitettävissä. Työyhteisössä oli Petrin mukaan kuitenkin niitäkin, jotka ymmärsivät kanttoreiden erikoista porukkaa tai olivat heistä kiinnostuneita, kuten jostain eksoottisesta eläimestä [nauraa].

Työyhteisön **väärät käsitykset** kanttorin työstä liittyvät puhunnoissa osaamiseen tai siihen, mihin kanttorin työaika kuluu: *itsestään selviä asioita* täytyi työyhteisössä *sanottaa kauheesti (Petri)*. Heidi koki *kiusallisena* sen, että kanttorin työ sijoittuu niin moneen rakennukseen ja sitä tehdään monien eri ihmisten kanssa. Kukaan työtovereista ei siis nähnyt Heidiä työn äärellä jatkuvasti. Hän koki tämän vaikuttavan siihen, *ettei mun työtoverit yhtään ymmärrä, et mihin sitä mun työaika menee (Heidi)*. Heidi kertoi aikaisemmin käyttäneensä aikaa työtovereidensa kohtaamiseen, mutta *rajanneensa* nyt työaikaansa *just semmosesta norkoilusta*. Tämä puolestaan oli johtanut siihen, että Heidi koki työtovereiden oletettavan hänellä olevan erityisen paljon vapaata työaikaa esimerkiksi seurakunnan sosiaalisen median päivityksiin.

Mika kertoi työtoverin käsityksestä, että *konsertin pystyy tosta vaan soittamaan viikon valmistelulla*. Hän oli oikonut sanojaa ja kertonut, *että se on semmonen 200 tuntia*, mutta huomannut, *että sit se ei mee oikeen ymmärrykseen*. Petri kertoi pitävänsä hyvin tärkeänä sitä, että *kanttorin työtä avataan* työyhteisössä ja laajemminkin. Erityisesti valmisteluun käytettävästä työajasta tulisi jakaa enemmän tietoa, *et miten voi kannattaa tehdä kahen tunnin takia noin järkyttävä määrä työtä (Petri)*. Kanttorin työstä kertominen oli johtanut Petrin kohdalla kokemukseen työn arvostamisesta *ainakin noin verbaalisesti*. Suuren teoksen edellyttämän valmistelutarpeen avaaminen oli osalla kuulijoista johtanut kuitenkin koko konsertin kyseenalaistamiseen: *he ei voi ymmärtää, et miten toi on järkevää edes [– –] onks se resurssien hukkaamista, [naurahtaa] että tehdään noin valtavasti työtä yhen teoksen takia (Petri)*. Petrin näkemys oli, että tiedon puutteen lisäksi kyseessä oli

myös *asennepuoltakin ehkä jossain, mutta mä jotenkin koen, että sitä on aika vähän, totta kai henkilökohtaisia ja persoonakohtaisia eroja on. Ja sitten se, että miten se jotenki se musiikki koetaan, et no, eiks tää riitä, [naurahtaa] tai eiks tän vois tehdä helpommin.* Petri kertoi tilanteesta, jossa kävi ilmi mahdollinen väärinkäsitys siitä, esittääkö vaatimukset kanttori (ihmisenä) vai onko kyse musiikin asettamista vaatimuksista. Seurakunnan tilojen remontoinnin yhteydessä kuultiin Petrin asiantuntemusta salin akustiikasta, jolloin *kävi ilmi se kaikki kaiken kalleus. Mitä se musiikki vaatii tilalta ja erilainen musiikki, mitä vaatii akustinen musiikki, ja mitä sähköisesti toistettu (Petri).* Kertoessaan tästä Petri painotti, ettei se ole hän persoonana, joka vaatii, *vaan mejän työ on sen tyyppistä.*

Useampi kanttori kertoi haastattelussa odotuksista, joita heidän osaamiseensa työyhteisöstä kohdistuu. *Kyllähän sun nyt pitäis, ku sä oot ammattilainen (Tiina).* Odotukset olivat kanttoreista melko kohtuuttomia, esimerkiksi tuntemattomien laulujen säestäminen ilman nuotteja tai minkä tahansa musiikkityylin hallinta. Kanttorin osaamisen rajojen tullessa vastaan Petri kertoi nuorisotyöntekijän kysyneen: *ooksä musiikin ammattilainen? [nauraa] mä [vastasin] et oon mä.*

Tiina kertoi haastattelussa työyhteisönsä papista, joka *ei voi ymmärtää, että minä en vois mitä vaan soittaa millon vaan.* Tiinan kokemuksen mukaan myös musiikkia harrastavilla työtovereilla oli vaikeutta ymmärtää, että ammattimuusikon työn laadun on oltava erilaista kuin harrastelijan. *Sitä se ammattilaisuus on, ei ikinä tuu sitä blää kertaa, mikä voi tulla sille harrastelijalle (Tiina),* ja tällaisen laadun ylläpito vaati työtä. Juha piti työyhteisöään hyvänä ja työtään tukevana. Hän kertoi *jossain määrin* kuitenkin törmäävänsä tilanteeseen, että *esimerkiks jotku papit saataa aatella, että kanttori on sellanen jukeboksi ja ihmemies, joka tekee aina mitä pyydetään ja mitä hän haluaa tai miten hän kuvittelee, että se tosta noin vain käy.* Yleisesti ajateltuna haastateltujen kanttoreiden työyhteisöissä vaikutti olevan niitä työtovereita, *jotka ymmärtää ja kannustaa ja tykkää,* ja niitä, *jotka ei oikein tajua.*

Usean haastatellun puhunnoissa esiintyi sanoja, kuten *valtataistelu*, *tappelu*, *vääntäminen* tai *puolustaminen*. Näillä toimijuutta kuvaavilla sanoilla viitattiin kokemuksiin työyhteisössä tai seurakunnassa yleisesti. **Valtakeskustelut** sijoittuivat haastateltujen puhunnoissa työyhteisön kokouksiin ja neuvotteluihin. Juha kertoi *messupalavereista*, joissa käydään keskustelua musiikista, *mihin suuntaan ja minkä tyyppistä, että se on ihan normaalia ja oikein, että siinä voi joku esittää toiveita sitten, pappikin [– –] ja sit kanttori voi tehdä sen päätöksen viime kädessä*. Juhan mukaan kanttorin oli *pystyttävä pitämään kiinni* omista näkemyksistään, ettei hän ole *muitten vietävissä*, mutta työssä tarvitaan myös *kyvykkyyttä joustaa*. Antti kertoi, että *kilpailu ja valtataistelu* ovat hänen mielestään *arkipäivää monessakin seurakunnassa*. Hän kertoi, ettei ymmärrä *hallinnan halua* yhtään. Antti oli sitä mieltä, että *joustaminen* olisi työyhteisössä ratkaisu moneen käytännön asiaan, joista yleensä keskusteluissa on kyse. Antti koki olevansa näin ajatellessaan *äärimmäisen harvinainen* ja kertoi sen johtuvan siitä, että hän on niin *sinut identiteettinsä* kanssa. Tiinan puhunnosta voi lukea jonkinlaista turhautumista kanttorin vaikutusmahdollisuuksista työyhteisössä: *Kyllä musta täs ois paljon kehitettävää, mut että paljonpa minä tälle voin, että ne päättää siellä yhtymätasolla jostakin, niin se on sitten siinä*.

Puolensa pitäminen tuli esiin useamman kanttorin puhunnoissa. Heidi kertoi kohdanneensa työyhteisössä toisinaan hyvin voimakasta puuttumista työnsä tekemiseen, *että minä haluan sitten sitä ja tätä, ja kai sinä hankit sinne sitten bändin, ja kai siinä on sitten kitaristi ja kai siinä on sitten rumpali ja kai siinä on sitten hyvä svengi ja ei mitään virsiä*. Heidille oli myös kerrottu, ettei urkuja pitäisi soittaa perhemessussa lainkaan. Hän joutui *runnomaan*, että *tää yks säestetään vaan uruilla*. Heidi kertoi *ihmettelevänsä* työtovereiden asenteita, *käsityksiä, halveksuntaa* ja sitä, miten työtoveri *kehtaa puuttua toisen työhön noin paljon*. Hän kertoi olevansa *ihan hirveen väsynyt vääntämiseen* myös koko musiikkityön puolesta. Heidistä työyhteisön tulisi muistaa, että musiikki on *se anti*, minkä hän ai-noana kanttorina voi seurakunnalle antaa. Työyhteisön *ristivedon* keskellä hän

koki tärkeänä pitää *vaikka ihan vaan hiljaa mielessään puolia sen muusikkoiden-titeetin puolesta*. Mika kertoi myös *joutuneensa tappelemaan puolustaakseen työtään työyhteisössä*. Nämä kerrat liittyivät Mikan johtamiin kuorokonsertteihin, joita *ei välttämättä koeta kauhean tärkeäksi sitten*. Petri puolestaan kertoi herätäneensä työyhteisössään keskustelua siitä, *hävetäänks me pikkasen sitä perinteistä musiikkia*. Keskustelu liittyi seurakunnasta tehtyyn esittelymateriaaliin, jossa musiikkityötä ei Petrin mukaan ollut esitelty yhtä lailla totuudenmukaisesti kuin muita työaloja. Petri totesi kuitenkin, ettei hän ole *koskaan lähtenyt taistelemaan mitään vastaan*, vaan keskittyi tekemään arvokkaana pitämäänsä työtä.

Valtokeskusteluja käytiin myös toimitusten musiikkivalinnoista. Mika kertoi tilanteesta, jossa *pappi on luvannut jo jonkun tietyn [laulun tai cd:ltä tulevan musiikin] ja [kanttori] itte pitää sitä sopimattomana*. Tiinankin seurakunnassa papit ottavat kantaa toimitusmusiikin valintaan riippuen siitä, kuka kantoreista on vuorossa. *Kun ne tapaa ne omaiset, niin sit ne osaa vaikka kertoo, että no tältä kannattais pyytää urkukappaletta eikä soololaulua tai näin päin*. Pappien oletukset kanttorin valmiista toimitusohjelmistosta, aina mukana olevista nuoteista tai soitokunnosta harmittivat Tiinaa. Hän toivoi, että saisi itse päättää valmistelun tarpeesta, *ettei tarvii mennä toisten armoilla, että tietäsin, että nyt multa toivotaan tätä ja sit mä tiedän ite, että tarviiko mun harjotella tai näin*.

Jenni kertoi työyhteisönsä puuttuvan hänen työhönsä erittäin voimakkaasti. *Ei mun ammatillinen identiteetti semmosena, kun minä sen ymmärrän, ei ole muuttunu, mutta mä olen joutunu käytäntöjä soveltamaan, [– –] eli työyhteisö on vaikuttanut mun tekemisiini*. Eräässä kokouksessa pappi oli toivonut, että Jenni olisi soittamatta urkuja messussa ehtoollisen aikana. Jenni kertoi ensin vastanneensa *joo ilman muuta, että hiljasuus on tosi jees, mutta kävi ilmi ongelman ydin, urkujen soitto vie voi viedä ihmisten ajatukset väärille raiteille, ja mä aattelin, että mä varmaan nyt kuulen väärin, tai ymmärrän väärin, et mä vielä tarkensin sen, että tarkoitatko että esimerkiksi, ku mä soitan, vaikka jotain Bachin urkukoraaleja, ni ne vie ihmisten ajatukset väärille raiteille? Joo, et mieluummin sit hiljasuus*. Tämä tuntui Jennistä *ihan hirveeltä* ja hän kertoi pahoittaneensa mielensä. Jenni kertoi

oppineensa myöhemmin tietämään, että tapaus oli vain yksi muiden joukossa, näitä juttuja on paljo enemmän [nauraa].

Esimerkkinä työyhteisön voimakkaasta vallankäytöstä kanttorin työhön Jenni kertoi myös tilanteesta, joka sattui hänen aikoessaan mennä *alakouluille pitämään aamunavauksia. Meidän nuorisotyöntekijä oli ihan ei, [nauraa] et se ei kuulu kanttorille ja hirveen painostuksen jälkeen ja melkeen riidan jälkeen, niin mä sitten sain sinne mennä.* Positiivinen palaute koululta ei vaikuttanut käytäntöön jatkossa: nuorisotyöntekijä ei tarjonnut Jennille vuoroja koululle. Jenni kertoi myös oppineensa työyhteisössään, ettei hän ole tasavertainen opettaja muiden joukossa rippikoulussa. Hän oli joutunut *puhutteluun* siirrettyään tuoleja luokassa, ja oli kerrottu hänen *ylittäneen kanttorin toimivaltuudet.*

Jenni koki työyhteisön vallankäytön perustuvan *umpimielisyyteen, ylpeyteen, kauteen* ja työalojen välisiin *tiukkoihin rajoihin*, joiden tarkoituksena oli pyrkimys *laittaa toi tyyppi ruotuun.* Jenni piti tilannetta hyvin raskaana ja kertoi olleensa sairauslomallakin pian työpaikassa aloittamisensa jälkeen. *Mä oon siitä sitten nousu ja tavallaan uusin [––], toisenlaisin keinoin tajunnu selviytyväni sitte, että mm, et täytyy vaan hyväksyä tietyt faktat, ettei se kannata rikkoa itseänsä, että hakkaa päätä seinään.* Jenni kertoi tekevänsä työtään nyt enemmän yksin eikä enää odota työyhteisön innostusta tai yhteisiä päämääriä.

Osa haastatelluista kertoi saavansa **arvostusta** työyhteisössään. *Nautin aika isoa arvostusta oman alan aika laajanakin ammattilaisena seurakuntalaisten ja suuren osa työkavereittenkin taholta ja luottamushenkilöitten (Antti).* Kanttorin arvostus työyhteisössä näkyy Juhan kertoman mukaan esimerkiksi siinä, että musiikkityön hankkeita tuetaan, resursseja annetaan eikä *asetuta poikkiteloin.* Mian seurakunnassa *arvostetaan meitä, siis et papit kyllä muistaa kiittää ja kehua.*

Antin, Mian ja Heidin puhunnoissa kävi ilmi huoli musiikkityön arvostamisesta seurakunnissa resurssien kaventuessa. *Meidän pitää kuitenkin koko ajan taistella myös oman työalamme puolesta (Antti).* Heidi nosti esiin näkemyksensä, että *ruohonjuuritason työ seurakunnassa on niin hirveen tärkeätä työtä, [– –] et se on*

kuitenkin mejän kirkolle se kaikista tärkein asia, että se tehdään hyvin. Hän kertoi toivovansa, että kanttoreita ja heidän tekemäänsä laadukasta perustyötä arvostettaisiin riittävästi.

Mika koki työyhteisön arvostuksen olevan vaihtelevaa: *osa arvostaa ja osa sitten taas ei.* Hän kertoi kokevansa arvostusta silloin, kun kirkko on konsertissa täynnä. Toisinaan hän kuitenkin kertoi kohtaavansa vähättelyä: *sehän nyt on vaan tommosta soittelua. Joskus tuntuu, että ihmiset toivois sitä, et kanttori kulkis ikään kun papin rinnalla kaikissa tilaisuuksissa, ja joka paikassa, et se ois semmonen rumasti joku virsiautomaatti sillä tavalla, et se olis se ainut tehtävä (Mika).*

5.2.4 Esimiehet

Haastatelluista kanttoreista kolme (Petri, Mia ja Minna) kertoi esimiehensä olevan **kanttori**. Petri puhui haastattelusta siitä, että *esimiehet ovat kuulleet heitä [kanttoreita] työn määrään ja työtehtäviin liittyvissä asioissa.* Monikko kertoo siitä, ettei hänen lähiesimiehensä ole yksin vastuussa musiikkityön asioista seurakunnassa. Mia kehui kanttoriesimiestään vuolaasti, *esimies [– –] on ihan loistava kerta kaikkiaan.* Mia kertoi pitävänsä tärkeänä, että esimiehellä itsellään on rajat ja hän myös antaa sitten rajat työntekijöille, *et kun tää on helposti tämmönen rön-syilevä niin, et se on semmonen, et tuntuu niin hyvältä.* Mia kertoi esimiehen osaan tukea Miaa työhön liittyvissä asioissa ja selkeyttävän työtä sekä sisällöllisessä että työajallisessa rajaamisessa.

Tiinan esimies oli **kappalainen**, joka vastasi *sairasloma-asioista, työaika-asioista, vapaapäivän siirrosta ja näin.* Tiinan kappalaisesimiehellä ei kuitenkaan ollut valtuuksia päättää musiikkityön sisällöllisestä kokonaisuudesta tai Tiinan oman työn sisällöstä, *ei sitten semmoset asiat hoidu ilman kirkkoherraa.*

Heidin esimies oli **kirkkoherra**, *joka on hyvin perehtynyt musiikkiin.* Heidi kertoi saaneensa häneltä tukea, ja esimies oli onnistunut myös vaikuttamaan positiivisesti Heidin käsitykseen tämän omasta osaamisesta. Työn rajaamiseen liittyvissä

asioissa Heidi kertoi saavansa tukea *hirveen hyvin kyllä, vaikka sitten ehkä väitän, että taas sitten se tuki on hyvää näin kahden kesken*, mutta työyhteisön laajemmassa suunnittelussa ja kehittämisessä *kyllä oletetaan, että musiikkityökin on aktiivisesti mukana ja eikä sieltä kuitenkaan tuu vastauksia, et mistä, mistä se on pois (Heidi)*. Antti kertoi suhteensa kirkkoherraesimieheen parantuneen vaikean alun jälkeen: *hän arvostaa mua oman alan ammattilaisena erittäin korkealle*. Kuitenkin Antti koki esimiehellä olevan *vieläkin isoja ongelmia johtamistavassa, semmosia, jota meillä ei oo koskaan nähty*. Ongelmat näyttäytyivät Antille *spontaanina johtamisena*, keskustelemattomuutena ja siinä, että kirkkoherra *yrittää ite suunnitella ja pitää kaikki narut käsissä, mutta kun ei pysy ja puuttuu se ammatillinen osaaminen eri työaloilta*. Jenni kertoi kirkkoherraesimiehensä tukevan häntä työssään. Esimies kuitenkin näytti puuttuvan asiaan, joka ei hänelle kuulu⁴³: *tää opiskelu nyt semmonen, että mä teen tän vapaa-aikanani, [– –] että ne esimiehen kanssa on tällain sovittu (Jenni)*.

Mika kertoi haastattelussa, ettei ollut tyytyväinen kirkkoherraesimieheensä. Hän kuvaili esimiehesuhteitaan *avoimeksi*, muttei kokenut voivansa luottaa esimieheensä. *Kyllä nyt sillai hän tukee antaa, mut sitten, kun tulee vaikeita tilanteita, niin sitten hän vetäytyy, et se pitää itse sit oikeastaan kantaa se ja, ettei oo semmosta selvää selkärankaa ja johtajuutta, et työntää oikeestaan toiselle sen asian sitten (Mika)*.

Mika kertoi esimiehen myös vastustavan Mikan projekteja, eikä Mika saanut tukea työhönsä. *Just esimiehelle sanoin kehityskeskustelussa, et kun jään eläkkeelle, niin en varmaan tiedä sit vielä sillonkaan, että mitä mun oikeesti olis pitäny tehdä, et ku on ne perustyöt, mut et mitä muuta, et onko se itse sitten itse vaan päätettävä, miten sitä kehittää, vai mistä sen saa sen, et mitä tekee*. Mikan puhunnoista kävi ilmi häntä erityisesti vaivaava epäselvyys työn sisällöstä. Mikalla itsellään oli motivaatiota ja selvä käsitys siitä, mitä hänen kanttorina tulisi perustyön lisäksi seu-

⁴³ Kanttoreiden tulee anoa sivutoimilupaa vapaapäivinä tehtäviin palkallisiin töihin, mutta ei opiskeluun.

rakunnassa tehdä: tuoda esille kirkkomusiikkia ja tehdä sitä tutuksi. Esimies kuitenkin vastusti tätä: *on vaikee tehdä, [– –] tuntuu, et kaikki on sillon tyytyväisiä, jos ei oikein tee mitään [naurahtaa]*. Mika jäi ymmälleen siitä, mitä muuta hän voisi keksiä tämän tilalle. *Jos ei oikein keksikään, niin sitten on semmonen tunne koko ajan, että nyt pitäis tehdä jotain, ja oikeastaan se on rasittavampaa se, että on vähän tekemistä, ku se et jos ois paljon, itte kokee sen sillai, et tulee vähän semmonen huono omatunto.*

Mika kertoi menettäneensä luottamuksensa esimieheensä, joka muutti mielipidettään riippuen siitä, kenen kanssa milloinkin puhui. *Ja sitten, jos ne ihan pape-reissa ne asiat muuttuu, että ensin näytetään mulle, et meneekö tällä lailla [kuin] on kirjetettu, ja sitten muutetaan jälkeensä, ja siinä katoa vallon luottamus (Mika)*. Mikalla oli kyllä kokemusta oikeen hyvästä esimiehestä aikaisemmasta työpaikastaan, mutta hän piti seurakuntien yleisenä ongelmana sitä, että kirkkoherraesimiehet on huonoja, heillä ei oo ammattitaitoa siihen ja se on tietysti tämä, kun pitäis olla hyvä johtaja, mut sitten sen lisäksi hengellinen johtaja ja sit, jos on oikeen hengen mies tai nainen, niin helposti sitten se käytäntö on hukassa (Mika). Heikko johtaminen vaikutti siihen, että Mikalla oli ajatuksia vaihtaa alaa, ja hän kertoi tietävänsä kanttorikollegojensa ajattelevan samoin, sillä *yks kaveri taas lähtee pois kanttorin hommista vallon*. Mikan mukaan seurakuntien pitäis vaatii enemmän kirkkomuusikoilta, että niistä otettais se irti, mitä ne osaa, eikä kehittää tilalle kaikkee korvaavaa tätä kipan⁴⁴ palkanmaksua ja muuta.

Haastatellut kanttorit kertoivat kokemuksiaan myös **aikaisemmista esimiehittäin**, jotka olivat vaikuttaneet heidän työhönsä tai ajatteluunsa työstään. Jaakolla oli kokemus *häiriintyneestä esimiehestä edelliseltä työpaikalta*. Kokemus edelleen *kummitteli taustalla* Jaakon ajattelussa, ja sen vuoksi hänen *psykologinen pelisilmänsä* oli hyvin kehittynyt. Jaakko kertoi, että edellisen esimiehen toiminta oli saanut hänet *luulemaan väriä käsityksiä* esimiehen työstä. *Väärät käsitykset* saivat Jaakon aluksi epäilemään omia kykyjään toimia esimiehenä, johtavana

⁴⁴ Kipa on Kirkon palvelukeskus, joka hoitaa seurakuntien talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmiä.

kanttorina. Miakin kertoi aiemmista kokemuksistaan ajalta, jolloin hän oli toiminut johtavana kanttorina. Virkaan asetettiin *kauheet odotukset* ja työtä oli jo ennestään *aika paljon*. Mia ei saanut esimieheltään (kirkkoherralta) tukea työhönsä tai sen rajaamiseen, eikä hän *pystynyt itse omasta työstään käsin muuttamaan tilannetta*. Uupumisen partaalla Mia kertoi nähneensä ainoana vaihtoehtona *jääda opintovapaalle*, mutta hän hakikin sitten toista virkaa.

Heidi mainitsi haastattelussa **tulevan esimiehensä** (kirkkoherran) vaihdoksen olevan lähellä. Heidiä huoletti musiikkityön asema monenlaisen kehitystyön jatkumisessa ja se, *miten se tuleva esimies ymmärtää sitten musiikkityön sitä ruohonjuuritasoa, ja mua*. Tiinakin mainitsi tulevan uuden kirkkoherran ja pohti hänen rohkeuttaan puuttua työyhteisön ongelmakohtiin, *vai ootteleeko, että kolme vuotta eläkeikään ja sitten tämä ongelma poistuu ilman, että siihen tarvitsee puuttua mitenkään [naurahtaa]*.

5.2.5 Seurakuntalaiset

Osa haastattelemistani kanttoreista kertoi olevansa **tunnettu henkilö**, *naama voi olla lehdessä ja sillain*, siinä kaupungissa, jossa hän oli virassa. Osa taas kertoi olevansa jollain tapaa tunnettu tai *maastoutuvansa aika hyvin*. Joillekin ammatin tuoma julkisuus oli luontevaa tai samantekevää, *se on tän homman luonne*, ja jotkut haastatelluista kokivat julkisuuden kiusallisena. Antti kertoi olevansa tunnettu *yllättävän laajalla alueella*, eikä hän *aina oikein tiedä, että miten siihen suhtautus*. Hän kertoi, ettei paikkakunnalla ole montaa ammattimuusikkoo, joten *kanttorin rooli on aika iso* ja johti siihen, että häntä pidettiin *kulttuurielämän johtohahmona* ja häneltä *kysytään sitä sun tätä, vaikka se ei suoranaisesti siihen työhön liittykään (Antti)*. Myös Mia kertoi, että *kaikki täälläkin nyt tietää, että missä oon töissä ja mitä tekee*, eikä tämä Miasta ollut mitenkään kiusallista. Mia kertoi kuitenkin aikaisemmin olleen ajan, jolloin hän ei halunnut *edes käydä kaupassa täällä, [— —] että jotenki oli semmonen olo, että pitäskö mun nyt tuntee nää ihmiset ja kaikille hymyillä ja tervehtiä?* Tiina, joka työskenteli *isommalla paikkakunnalla*, kertoi

tapaavansa työssään paljon ihmisiä. Tiina tiesi, että pienemmällä paikkakunnalla hänet kohdattaisiin *aina vain sen mun viran näkökulmasta, et mä aina olisin kanttori, kun mä tuun kauppaan*. Suuremmalla paikkakunnalla tällaista ikävää puolta ei Tiinan mukaan ollut ja *on tavallaan helppo, ei tuu semmosta ongelmaa siitä*.

Haastatelluista yli puolet mainitsi seurakuntalaisten kohtaamisen nimenomaan **kaupassa**. Kaupassa ei varsinaisesti tehty työtehtäviä, mutta siellä kohdattiin seurakuntalaisia, ja kanttoreille kohtaaminen oli osa työtä. Jennille tämä ei ollut minikäänlainen ongelma, *kyl mä oon kanttori siellä S-marketin kassallaki*, jossa hän kertoi vaihtavansa mielellään muutaman lauseen seurakuntalaisten kanssa. Minnakin kertoi, miten kaupassa *moni ihminen tulee sanomaan, et hei ja moi ja näin ja sit vanhat kuorolaiset muistaa vielä ja sillai ihan mukava*. Antti puolestaan kertoi kohtaavansa kaupassa usein seurakuntalaisia, joiden omaisen siunauksessa hän oli ollut kanttorina. *Ihmisten herkäät muistot siinä vaiheessa herää, ne omat muistot ja tunteet konkretisoituu siinä vaiheessa, ku näkee sen muusikon, joka ne herätti tai autto elämään niitä, niin hirveesti [on] herkkiä kohtaamisia*. Antille tämä oli välillä rankkaa, mutta vain harvoin hänellä oli sellainen tilanne, ettei hän *halua ketään seurakuntalaista tavata*. Silloin hän saattoi *sanoa, että nyt mä en kyllä lähe kauppaan, että nyt saa joku muu käydä*.

Jaakko tiedosti, että kanttorin kaupassakäyntiä saatettiin tarkkailla *suuressakin suomalaisessa kaupungissa. Mummut tulee kattomaan, mitä sil on ostoskärryissä (Jaakko)*. Minna arveli, että tällaista sattuisi enemmän maalaisseurakunnissa, kuten hänen kotipaikkakunnallaan. *Emmä missään nimessä olis halunnu jäädä sinne töihin, että sitte on aina sillain, et joku kattoo, et mitä sä kaupasta ostat*. Petri kertoi asuvansa eri paikkakunnalla kuin missä on työssä, *et mä en käy mielellään kaupassa täällä [nauraa]*. Vaikka Petri sanoi, ettei *koe mitään paineita* asian suhteen, hän piti *helpottavana* tehdä ostoksensa muualla kuin työpaikkakunnallaan, koska tiedosti siellä jatkuvasti kantavansa *kanttorin roolia*. Heidi kertoi myös ymmärtävänsä *hirveen hyvin ihmisiä, jotka menee ostamaan sitten jonkun toisen paikkakunnan alkosta tai ostaa jostain toiselta paikkakunnalta oluet*, vaikkei asi-

assa ole Heidin mielestä mitään ristiriitaa. *Mut et jotenkin sitten, paikallisen uskonnonopettajan kanssa tavataan siellä oluthyllyillä, ni se on huvittavia mielleyhtymiä, et kyl mä sen tavallaan ymmärrän hyvin (Heidi).*

Jaakko kertoi tottuneensa ammatin julkisuuteen: *että nykyään mä en sillä lailla enää sitä niinkään vierasta vapaa-aikana.* Hän kertoi joskus olleen tilanteita, *että ku on menny terassille hmm naut lääkitäkseen kuihtuvaa ruumistaan tuopillisella kylmää olutta, niin sitte on [– –] kerran [alkoi] yks tarjoilija kuittailemaan mulle, ja sama henkilö useampaanki otteeseen (Jaakko).* Toisaalta taas Jaakolle oli satunut myös päinvastaisia tilanteita. *Mä muistan, mä olin [– –] yhen bändin kosketinsoittajaa tuuraamassa täällä, [– –] niin tuota ensimmäisenä se: Ja sitten koskettimissa kanttori! Ja mä olin, [– –] että ei ei ei. Mutta se oli sitten kuitenkin, että aha aha, et se olikin näinpäin, [– –] eikä siihen kuulunu minkäänlaista vinoinua, vaan se oli ihan positiivista [– –] ja siitä on tullu positiivista palautetta nimenomaan, että on kiva, kun kanttori on täällä näin ja näin (Jaakko).*

Monet haastatelluista kertoivat saaneensa seurakuntalaisilta positiivista **palautetta** soittamisestaan tai laulamisestaan: *joku seurakuntalainen sieltä huutaa, että oli kyllä niin ihana jumalanpalvelus (Mia).* Yleensä ne on ne loppusoiitto ja aina, jos laulaa jonkun, niin siitä sit tykätään (Mika). Positiivista palautetta annettiin myös virren säestyksistä ja semmosesta, *että oli helppo laulaa tai jotain semmosta (Tiina).* *Kyllä sen jotenki aina aistii, että vaikkei mitään palautettakaan sais, että vaik jossain hautajaisissa, että osuuko se musiikki (Juha).* *Siinä on aika vähän sanoja ja sillai, että musiikki on semmonen, näkee niistä ihmisistä, kun ne tulee ja ne ei pysty sanoo mitään, mut ne vaan kuuntelee (Petri).*

Minna koki vahvasti, että erityisesti kanttorin esilaulu oli seurakuntalaisten kiitoksen aihe: *jos sä et laula, ni et sä siitä kiitosta saa, mut jos laulat, ni siitä sää sen kiitoksen saat, et ku se on niin hyvä laulaa mukana, kun joku esilaulaa.* Petri puolestaan kertoi saaneensa seurakuntalaisilta palautetta suuren kuorokonsertin jälkeen: *ne oli aivan jotenkin ihmeissänsä, et voi olla tämmöstä musiikkia.* Juhalle positiivinen palaute oli myös kuorolaisten kokemus: *he sanoo mulle ja muualla,*

että kuoropäivä on viikon paras päivä. Minna kertoi saaneensa eräältä seurakuntalaiselta ihailijapostia kotiinsa. Hän koki tämän negatiivisena. Siinä tuli semmonen olo, et voi vitsi sentään, [– –] et sit se alko mennä semmisiin vähän henkilökohtasuuksiin (Minna).

Kanttorit kertoivat kokeneensa positiivisen palautteen kannustavana ja työtään tukevana, joku myös hämmäntävänä. *Jos ihminen tulee antamaan ylistevuotavan positiivisen palautteen, niin mä kysyn monesti, että onko jotain semmosta, minkä mä voisin tehdä paremmin sun mielestä. [– –] Usein sieltä [maallikolta] saattaa just nimenomaan tulla se osuvin palaute, joka kehittää kaikista eniten (Antti).* Myös Mika kertoi toivovansa saavansa joskus kuulla seurakuntalaisilta myös, *mistä ei tykännykkään. Että tietysti sitä nyt sitten mieltii, et onko se ihan aiheellista aina se kiittäminen, vai onko se vaan sit semmonen kohteliaisuus, et kiitetään (Mika).* Osa haastatelluista kertoikin suhtautuvansa positiiviseen palautteeseen kriittisesti. Mia kertoi vastanneensa seurakuntalaisen kiitoksiin, *että määkin soitin niin paljon puuta heinää. Seurakuntalainen oli vastannut tähän: jos soitat puuta heinää, niin anna mennä vaan, jos se on näin ihanaa. Antin mukaan kriittisyys omaan soittamiseen oli muusikoille ihan ehdoton asia. Tämä taas on maallikoiden vaikea ymmärtää, kriittisyydestä meitä muusikoita monesti haukutaan (Antti).*

Osa haastatelluista kertoi saavansa toiveita tai palautetta seurakuntalaisilta siitä, *että seurakunnan musiikkielämän tulisi olla monipuolisempaa erityisesti nuorten musiikin suuntaan. Mika ja Juha eivät kokeneet tämän olevan oman mielenkiintonsa ytimessä tai pystyvänsä toiveeseen paljon vastaamaan. Kun sitä tietysti koulutuksessakaan ei oo sitten tuettu kovinkaan, niin ei sitä koe sillai (Mika).*

Lisäksi haastatellut kertoivat negatiivisina kokemistaan seurakuntalaisten puheista tai asioista, joista kokevat saavansa negatiivista palautetta *rivien välistä.* Mia pohti kokemustaan transponointitaitojensa riittävydestä ja kertoi, *että aika harvoin ne tulee sanomaan, että on korkea, mutta kyllä se nyt sit vähän kaikuu se sivulausekin korvissa [nauraa].* Petri taas kertoi seurakuntalaisesta, joka antaa *mulle sit palautetta siitä, et mä oon ollu vapaapäivillä.* Tämän vuoksi Petri kertoi

hoitavansa toimituksiin liittyviä puheluita vapaapäivisinkin, *et ehkä oon ettiny sen semmosen pienimmän pahan siinä*. Petristä *ihmisten* oli *vaikeaa* ymmärtää kanttorin työaikoja.

Heidi kertoi tilanteesta, joka liittyi kantaatin johtamiseen. Hänelle sanottiin, *et on se hyvä, et välillä sullakin on tommonen, että sä oot noin kauheen isossa roolissa tossa noin ja saat jotenkin loistaa*. Heidi sanoi kokeneensa tämän *hirveen huvittavana* ja ajatelleensa, että mieluummin hän olisi vain laulanut kuorossa ja hoitanut soolonsa. Heidän puhunnosta kävi ilmi seurakuntalaisen käsitys, että kanttorilla olisi tarve olla esillä, vaikkei ainakaan Heidän kohdalla näin ollut. Heidi koki, että tähän liittyi myös seurakuntaisten käsitys siitä, että taiteilijuus on seurakunnassa *tuomittavaa*. *Mä koen sen silti, että nostaako se itseään sit jotenkin toisten yläpuolelle, kun se seurakunnassa nyt sit tekee tämmöstä, on solistina (Heidi)*. Heidi jatkoi pohtien: *miks se olis jotenkin parempi, et se [solisti] tulis siitä naapuriseurakunnasta?* Heidi piti ammatillisesti tärkeänä tehdä korkeatasoisia solistisia työtehtäviä, jotka vaikuttivat positiivisesti hänen asiantuntijuutensa kokemiseen ja auktoriteettiinsa suhteessa kuorolaisiin. Hän kuitenkin sai, tai *luki rivien välistä*, solistisista tehtävistä *semmosta kommenttia, [– –] että toi tuo itseään esille*. Heidille tämä näyttäytyi ristiriitaisena: *Miksen mä vois? Ei siinä oo mitään väärää, et kun me ollaan niitä muusikoita, ja se on se meidän juttu, ni kyllä meidän täytyy voida (Heidi)*.

Seurakuntaisten **palautteet** koskivat joidenkin haastateltujen puhunnoissa myös kanttoreiden **pukeutumista**. Jaakko kertoi rouvasta, joka tiedusteli gospelmessussa: *Tätäkö se tarkoittaa, kun vähennetään pönötystä, että kanttorikin menee farkuissa ehtoolliselle?* Seurakuntalaiset kiinnittivät Jaakon mielestä kanttorin pukeutumiseen huomiota, mutta eivät siinä määrin kuin pappien pukeutumiseen. Jaakko kertoikin pukeutuvansa *tilaisuuden mukaan* mustaan pukuun, jottei *tulis mitään hirveitä pahennuksen herättämisä*. Mika kertoi toimivansa samoin ja arveli lisäksi, että seurakuntalaisilla olisi naiskanttoreille *enemmän niitä odotuksia sitten, että miltä pitää näyttää kanttorin*. Tiina mainitsikin olevansa *kyllä aika tarkka helmani pituudesta, että harvoin käytän lyhyitä hameita [nauraa]*. Minna

puolestaan kertoi kuulleensa kuoroharjoituksissa, että *ai kanttorilla on huppari [kuiskaa, nauraa]*. Hän ei tiennyt mistä tämä johtui, *et tuleeks se sit siitä, et jos ne arvostaa ne ihmiset sitte niin paljo sitä, et ne nostaa kanttorin johonkin korkealle, et eihän se [painottaen] nyt voi pukeutua noin*, ja katsoi itse olevansa *ihan samalla viivalla kaikkien kanssa*. Juha taas kertoi saaneensa positiivista palautetta pukeutumisestaan mustaan pukuun toimituksiin. *Emmä tiedä, miten muut kanttorin pukeutuu sitte, että jos mä tällasen palautteen sain [naurattaa]*. Hän kertoi myös aiemmin, pienellä paikkakunnalla kesäkanttorina ollessaan, sattuneesta tilanteesta: *Sitte mul oli joku eri vaate päällä, ku normaalisti, ku messua kävelin parvelle [soittamaan] niin kuulin, ku mummot kuiski: Hei, se on ostanu uuden, kanttori on ostanut uuden puvun [nauraa] (Juha)*.

Kanttorit kertoivat haastatteluissa kohtaamistaan **odotuksista tai oletuksista**, joita he seurakuntalaisilta tai *ihmisiltä* saivat. Puhunnoissa esiin tulleet maininnat olivat haastatelluista *vääriä käsityksiä* kanttorin taidoista tai kanttorin ammatista yleisesti. Joihinkin kohtaamiinsa oletuksiin kanttorit suhtautuivat positiivisesti, osaan taas negatiivisesti. Samoin kanttoreiden kertomat asioiden oikomiset saivat aikaan joko positiivisia tai negatiivisia reaktioita seurakuntalaisissa. *No täähän on hauska siis, et ihmiset yllätty siitä, että kanttori osaa laulaa, että mielletään niin vahvasti, että kanttori soittaa urkuja, ai ai sä laulatkin [nauraa] ni sehän on positiivistä (Tiina)*. Positiivisen yllätyksen oli tuottanut myös myöntävä vastaus Jaakon kohtaamaan kysymykseen *osaatko sä soittaa sen mä silmät luon ylös?* Negatiivisena koettu oli esimerkiksi Heidin kohtaama oletus, *et no mut sinähän olet urkuri, että kyllähän sinun nämä, että kun sekin siellä ja siellä ja siellä*. Heidi kertoi seurakuntalaisen tässä olettaneen hänen osaavan soittaa *diplomitason kappaleita*, koska jonkun toisen seurakunnan *A-urkuri* osasi. Mika kertoi jopa *vihasuvansa* silloin, kun häntä pyydetään soittamaan tuntematon kappale. *Ja sitte sieltä sanotaan vaikka, et no kyllä sä nyt varmaan osaat, et soita nyt vaan*. Mikasta oli käsittämätöntä, ettei pyytäjät ymmärrä, *et kun en nyt vaan osaa*. Seurakuntalaisen pyynnöstä käy ilmi käsitys siitä, että kanttori kyllä varmasti osaa, mutta syystä tai toisesta ei vain halua soittaa. Mika puolestaan oli aivan vilpitiön todetessaan,

ettei osaa. Minna kertoi viikimusiikkitoivekokemuksestaan, että *sit jo ennakkos-
asenne on ihmisillä, että ei ne kuitenkaan suostu tähän kappaleeseen [– –] ennen
ku ne kysyykään.*

Mika oli kokenut vähättelevää suhtautumista ammattiinsa. *Ne helposti kysyy, et
käydäänkö siihen jotain koulua, [– –] et onko se joku kansalaisopisto tai semmo-
nen (Mika).* Mikan mielestä tämä voi johtua siitä, että *helposti maallikko sitten
ajattelee [– –], että se soittaminen on semmonen annettu lahja.* Mika kertoi, että
*en nyt siitä oo niin kauheesti loukkaantunut, että se on nyt lähinnä huvittava aja-
tus.* Vähättelyä oli kokenut myös Minna: *mitäs te sillä viikolla teette, kun eihän
teillä mitään oo, että helppohan toi sun homma on, et sunnuntaisin vähän käyt,
vähän [painottaen] käyt soittelemassa kirkossa.*

Tiina kertoi negatiivisten ennakkoluulojen kohdistuvan juuri kanttorin taitoihin,
*et on huonoja kokemuksia siitä, et kanttori ei mitään osaa soittaa, tai mistään
selviä.* Tiinaa oli hämmästyttänyt myös erään trumpetistin säestämiseen liittynyt
tapaus. Tämä oli pitänyt tarpeellisena neuvoa kanttorille, *et ku tässä on nää nuotit
näin ja sun pitäs nyt soittaa tosta, mä [vastasin] et joo mä tiedän [nauraa](Tiina).*
Miakin koki vähän *kurjana* sen, että kanttorin sijaisuuksia *pääsee* tekemään *sem-
moset häämarssin räveltäjät, että oksat pois.* Tämä vaikutti yleiseen käsitykseen
kanttoreiden osaamisesta, *ja sit sä saat sen tietynlaisen leiman siitä (Mia).* Heidi
kertoi ymmärtävänsä *ajatuksen, että seurakunnan musiikkitoiminta olis jotenkin
vähemmän laadukasta.* Laadun puutteen käsitys tuli Heidin mukaan seurakunta-
laisille siitä, että kanttorin pitää tehdä niin montaa ja monenlaista asiaa. *Ollaan,
kun irtokarkkikaupassa, että tulee toiveita sieltä sun täältä. Karkkia sitä sun tätä
pitäs tarjota seurakuntalaisille.*

Mia koki osan seurakuntalaisista olevan *kriittisiä, sanelevan* ja puolustavan vah-
vasti perinteistä toimintaa ja toimintatapoja, *näin on tehty.* Toisaalta taas jotkut
olivat kuulleet Miankin näkemyksiä ja kysyneet, *että hei, voiks tehä asiat näinki?*
Jenni kertoi seurakuntalaisilla olevan *pelonsekaista kunnioitusta* ja vahvoja mie-

likuvia siitä, millaisia seurakunta ja sen työntekijät ovat. Hän pyrki omalla esimerkillään vaikuttaen kääntämään ihmisten asennetta ja kokikin, että *ne kynnykset on vähän lähteny murenemaan*. Samoin Minna oli kokenut ihmisten *jonkun vanhan ihme tällasen* käsityksen kirkosta *murtuvan*. *Ne [lapsikuorolaisten sukulaiset] tulee ekaa kertaa sinne kirkkoon. Onks täällä tämmöstä (Minna)?*

Seurakuntalaisten suhtautumisesta naiskanttoreihin oli aineistossa muutama maininta. Minna kertoi erään *sedän kysyneen* häneltä ammattiaan ja Minnan kerrottua *se oikeen säpsähti siis sillä lailla, et ai*. Tiinan seurakunnassa *saatetaan toivoa, että halutaan mieskanttori*. Tiina kertoi myös *ikäväältä tuntuneesta* tilanteesta, jossa seurakuntalainen ei suostunut ottamaan Tiinan jakamaa lauluvihkoa hänen kädestään. *Se vaan, että laita tuohon [pöydälle], et ku naisen ei ole sopivaa seurakunnassa tommosta tehdä, että ku vain miehet saa palvella seurakunnassa*. Tiina oli kokenut myös *tytöttelyä ja neuvomista, tai ku olen niin kauhean nuori, niin minulle voi tulla mitä vaan sanomaan*. Hän arveli, ettei keski-ikäisenä miehenä joutuisi vastaavaa kohtaamaan. Ajatellaan, *et ku toi tyttönen tossa yrittää, niin annetaan hänelle nyt vähän neuvo* siitä, miten pitäisi soittaa (Tiina).

Minna muisteli haastattelussa televisiosarjaa, jossa esiintyi kanttori Piiparinen. *On se jotenki koomista, et ihmiset, ku ei tiedä, niin sit ne, ensimmäinen reaktio on, et ai, et sä oot semmonen piiparinen, että onhan se vähän outoo*. Piiparisen hahmo oli Minnasta omiaan luomaan vääriä käsityksiä kanttoreista. Käsityksissä mentiin Minnan mukaan ääri-laidoista toiseen: *jos se kanttori on nyt uskovainen, ni voiko ne uskovaiset käydä sitte [naurahtaa] siellä ravintolassa?* Myös Tiina kertoi, että kanttorin *uskovaisuus* herätti huomiota erityisesti nuorissa. Heidin mukaan seurakuntalaisilla oli kohtuuttomia oletuksia kanttorin osallistumisesta seurakunnan toimintaan. *Ehkä sitten tuntuu, että multa ei mitenkään voida vaatia, että mun pitäis nyt lähteä tästä kirkkoon, kun mulla on se yks vapaa viikonloppu kuukaudessa*.

Heidi kertoi kokevansa hirvittävän voimakkaasti sen, *että jos mä sanon, mikä mun ammatti on, niin ihmisten suhtautuminen muuttuu*. Tämä johtui Heidin mukaan

ihmisten voimakkaista ennakkoluuloista. *Et ihmiset rupee varomaan sitä, mitä ne puhuu ja [– –] niillä tulee kauhee tarve jotenki ruveta käymään mun kanssa kirkkopoliittista keskustelua ja mä en jaksais yhtään. [– –] Tuntuu, että sit yhtäkkiä me ei enää kohdattas ihmistasolla, vaan me edustetaanki sitten yhtäkkiä vaan instituutiota tai mielipiteitä tai poliittisia suuntauksia.* Tiina jakoi saman kokemuksen: *joskus tulee semmosta, että ku sä oot nyt kirkon työntekijä, niin sun pitää ristiretkistä asti vastata kaikista kristittyjen pahoista teoista.* Jotkut, esimerkiksi osa Heidin lasten ystävien vanhemmista, kuitenkin nimenomaan olivat kiinnostuneita Heidin näkemyksistä kristittyinä, ja nämä keskustelut ovat Heidistä olleet *kovin kiehtovia.*

Puolet haastattelemistani kanttoreista mainitsi haastattelussa jotain seurakuntansa **luottamushenkilöistä**. Jenni ja Mia myös vertailivat kokemuksiaan luottamushenkilöiden vaikutuksesta työhönsä nykyisessä ja entisessä seurakunnassaan. Jenni kertoi, että hänen edellisessä työpaikassaan *ne niin ku luotti siihen, että kyllä mä tiedän*, millaisiin koulutuksiin oli tarvetta. Nykyisessä työpaikassaan Jenni taas joutui *hirveesti perustelevaan tai vaatimaan, että mun pitäis päästä tänne [koulutukseen]*. Samoin Mialla oli kokemus, että aikaisemmassa työpaikassa *ihmiset luotti sun ammattitaitoon* ja nykyisessä *suurin piirtein luottamushenkilöt sanelee ja kuorot sanelee, että miten täällä toimitaan.* Mia kertoi kokeneensa tämän aluksi raskaana ja tunsi, etteivät päättäjät *nähny* kanttorin työn määrää vaatiessaan vielä lisää. Positiivisena asiana tilanteessa Mia *koetti* nähdä sen, että päättäjät olivat *aktiivisia ja kiinnostuneita siitä mitä tehdään.* Mikan seurakunnan luottamushenkilöt eivät puutu toimintasuunnitelmiin, vaan *ne oikeestaan itse laaditaan.* Mikasta tämä toimintamalli ei ollut huono, *jos aattelee, niin miten ulkopuolinen vois sen sit taas [ymmärtäkään][– –], että mitä mun pitäis tehdä.*

Haastateltujen puhunnoista kävi ilmi erityisesti luottamushenkilöiden *ymmärtämättömyys* kanttorin työstä. Antti ja Petri kertoivatkin pitävänsä hyvin tärkeänä, että kanttorin työtä *avataan* luottamushenkilöille ja että päättäjillä olisi oikeaa tietoa heidän tehdessään päätöksiä, jotka koskivat kanttoreita tai musiikkityötä. Antin seurakunnassa luottamushenkilöt olivat *vaatimalla vaatineet uutta ryhmää*

tänne, mutta he eivät kuitenkaan ottaneet huomioon, että silloin olisi luovuttava esimerkiksi isosta määrästä koulu yhteistyötä. Mahdollisuuden tullen Antti kertoi heille työstään. Kyl ne katto aika hiljasena luottamushenkilöt sitä, ne että teeksä oikeesti kaiken tuon työviikon aikana?

Haastatelluista Jenni kertoi kokevansa seurakuntansa luottamushenkilöiden puuttumisen työhönsä erityisen häiritsevänä ja raskaana. Heidän toimensa vaikeuttivat joka asiaa, mitä Jenni teki: *se on ihan sama, mitä mä teen, tai oon tekemättä, niin se ei kuitenkaan miellytä.* Jennin mukaan kyseessä eivät olleet ainoastaan työn tekemiseen liittyvät asiat, vaan myös *se asenne*, jolla kanttoriin suhtauduttiin. Jenni kertoi olevansa jatkuvasti *näitten ihmisten arvostelun alla*, ja neuvostossa puututtiin myös Jennin vapaa-ajan käyttöön. Työhön liittyvä puuttuminen näkyi siten, että Jennille annettiin hyvin kapeat mahdollisuudet tehdä työtään. *Sinne ei tietystyyppisiä juttuja haluta. Ja, kun minä taas tiedän sen, että siellä olis aineista.* Jennin työnäky monipuolisesti soivasta kirkosta, lasten ja nuorten kuoroista, rikkaammasta musiikista messuissa ja matalasta kynnyksestä seurakunnan toimintaan oli liikaa päättäjille: *enhän mä sopinut ollenkaan siihen.* Jenni tiivisti kuvan seurakuntansa luottamushenkilöiden ajattelusta näin: *Edelleenkin neuvostossa mietitään, saattaa mennä pari tuntia, kun ne pohtii, että saako kirkossa taputtaa vai ei, että tämmösiä asioitten kanssa.*

5.3 Yhteenveto

Haastatellut kanttorit työskentelivät monissa eri tiloissa, kuten kirkoissa, kappeleissa, seurakuntataloilla, toimistolla, kirkkoherranvirastolla, kotona, kouluilla ja erilaisissa hoivalaitoksissa. Työpäivän aikana heillä saattoi olla useita erilaisia työtehtäviä eri tiloissa ja eri-ikäisten ihmisten kanssa. Kanttoreiden keskeinen työväline oli urut, joita oli osalla kanttoreista seurakunnassaan yhdet ja toisilla useammat. Urkujen laatu ja esimerkiksi koko vaikuttivat siihen millaista musiikkia

haastatellut soittivat ja, millaisia taitoja haastatellut soittamiseen tarvitsivat. Urkujen laatu vaikutti lisäksi kanttorin tyytyväisyyden kokemukseen omasta työstään.

Osa haastatelluista työskenteli ainoana kanttorina seurakunnassaan, osa taas usean kanttorin työyhteisöissä. Monikanttorisen seurakunnan kanttoreilla oli mahdollisuus jakaa työtä eri tavoin painottuen. Myönteistä oli myös sosiaalinen työn jakaminen ja työstä keskusteleminen oman kanttoritiimin kesken. Haastatellut kokivat haasteena oman työnsä erityispiirteet, joita työyhteisössä ei tunnutta ymmärtävän. He kohtasivat monenlaista väärinymmärrystä myös seurakuntalaisten suunnalta. Seurakunnan vapaa ja eri tavoin rajaton työkuultuuri oli myös kuormittavaa sekä turhauttavaa usealle haastatellulle. Työn rajattomuudesta oli toisinaan iloa, mutta enimmäkseen haittaa. Kanttoreiden kohtaamat monenlaiset odotukset vaikeuttivat oman työn rajaamista entisestään. Haastatellut olivat tietoisia ammattinsa julkisesta luonteesta ja he kohtasivat seurakuntalaisia myös työtilojen ulkopuolella.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseni tehtävänä oli saada tietoa kymmenen haastatellun kanttorin kokemuksesta omasta ammatillisesta identiteetistään. Tässä luvussa kokoan tulokset ja esitän vastauksen tutkimuskysymykseeni: Millaisena kanttori kokee oman ammatillisen identiteettinsä? Luvussa 6.1 tarkastelen ensimmäiseen alakysymykseeni, kanttorin ammatillisuuteen, liittyviä tuloksia. Luvussa 6.2 tarkastelen toiseen alakysymykseeni liittyviä tuloksia, eli niitä työpaikan toimintaympäristön ilmiöitä, joita esiintyi osana kanttoreiden identiteettipuhetta. Kanttoreilla tarkoitan vain haastattelemani kanttoreita. Lopuksi luvussa 6.3 pohdin tutkimuksen kokonaisuutta suhteessa kanttoreita käsittelevään aikaisempaan tutkimukseen ja luvussa 6.4 esitän ehdotuksia mahdolliselle jatkotutkimukselle.

6.1 Kanttori ammatillisena toimijana

Identiteetissä on kysymys henkilön käsityksestä omasta itsestään (Saastamoinen 2006, 170). Tämä käsitys muodostuu ihmiselle kokemuksista, joita hän saa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Identiteettineuvotteluksi kutsuttua vuorovaikutusta käydään niissä sosiaalisen todellisuuden rakenteissa, joissa ihminen elää (Eteläpelto 2007, 140). Identiteetin kokemuksessa ovat nykyhetkessäkin yhtäaikaisesti läsnä sekä menneisyyden kokemukset että ajatukset tulevaisuudesta. Identiteetti muotoutuu siis jatkuvasti uudelleen (Hall 1999, 39). Osa identiteettiin vaikuttavista käsityksistä ja kokemuksista on aktiivisesti tiedostettuja, esimerkiksi osaaminen, mutta osa identiteetin piirteistä voi olla niin syvällä ihmisen minudessa, ettei niitä aktiivisesti tiedosteta. Ammatillisessa identiteetissä on kyse yksilön käsityksestä itsestään ammatillisena toimijana (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 26). Toisin sanoen ammatillinen identiteetti määräytyy yksilön, ammatin ja

ammattitaidon perusteella, ja ammatillisesta identiteetistä neuvotellaan työpaikan sosiokulttuurisessa ympäristössä. (Ks. lukua 2.4.)

Haastateltujen käsitys kanttorin ammatista alkoi muodostua jo ennen ammattiopintoja heidän havainnoidessaan ammatissa toimivien työtehtäviä, osaamista ja tapaa tehdä työtä. Haastatelluilla oli tältä pohjalta käsitys siitä, että kanttorin ammatissa tarvitaan monia erilaisia taitoja ja että taidot voivat olla eri tavoin painotuneet kunkin kanttorin kohdalla. Kanttoreiden kosketukset ammattiin alkoivat aineiston perusteella hyvin varhain, monilla jo yläkouluikaisinä kanttorin sijaisuuksien myötä, ja ennen tätä vaihetta heillä oli jo vuosien mittaiset instrumenttiopinnot, tavallisesti pianonsoitossa. Oman osaamisen pohdinnan ja havainnoinnin suhteessa todellisiin työtehtäviin oli siis mahdollista alkaa jo nuoruudessa.

Haastatellut kanttorit kuvasivat opiskeluaikaansa harjoittelun täyteisenä jaksena. He arvioivat osaamistaan usein varsin kriittisesti. He kertoivat myös vertailleensa opiskeluaikanaan omaa osaamistaan toisiin opiskelijoihin. Opiskeluajan stressaavuus oli aiheuttanut jopa ajatuksia alanvaihdosta. Sama tulos käy ilmi Hirvosen (2003, 145) tutkimuksessa pianonsoiton opiskelijoista, kun hän toteaa tasosuorituskeskeisyyden olevan luonteenomaista musiikin opinnoissa ja tasosuorituksista annettavien pisteiden mahdollistavan vertailun toisiin opiskelijoihin (Hirvonen 2003, 132–133). Tämä tutkimus vahvistaa myös Juutin ja Littletonin (2010, 245–246) tutkimuksen tulosta, jossa omien ja muiden opiskelijoiden suoritusten vertailun todettiin liittyvän keskeisenä tekijänä opiskelijoiden identiteettineuvotteluun.

Myös Kaartisen (2005) tutkimuksessa kävi ilmi kirkkomusiikinopiskelijoiden taipumus itsekriittisyyteen. Verrattaessa kirkkomuusikko-opiskelijoita opiskelijoihin, joilla oli pääaineenaan klassinen taidemusiikki, pop- ja jazzmusiikki tai musiikkikasvatus, oli kirkkomuusikoilla vähiten itseluottamusta pääaineopinnoistaan suoriutumiseen. Osana motivaatiota Kaartinen tarkasteli tutkimuksessaan myös opiskelijan vastuuta omasta oppimisestaan, jolla Kaartinen tarkoittaa ”opiskelijan uskoa siihen, että hänen oma menestymisensä tai epäonnistumisensa opinnoissa

riippuu hänestä itsestään. Opiskelija voi esimerkiksi ajatella, että mahdollinen osaamattomuus johtuu liian vähäisestä ponnistelusta tai yrityksen puutteesta.” (Kaartinen 2005, 117.) Vaikka sisäinen tavoiteorientaatio oli tutkimuksessa kaikilla ryhmillä vahva, luottivat kirkkomusiikin opiskelijat Kaartisen mukaan muihin verrattuna vähiten kykyynsä suoriutua pääaineopinnoistaan, ja he uskoivat vähiten siihen, että opintomenestys on riippuvainen heistä itsestään. (Kaartinen 2005, 117–118.) Tässä tutkimuksessa haastatellut kanttorit kertoivat käyttäneensä opiskeluaikanaan hyvin paljon vaivaa ja aikaa harjoitteluun. Tulos voidaan tulkita Kaartisen tuloksesta eroavana, tai sitten kirkkomusiikin opiskelijat eivät suuresta harjoittelumäärästä huolimatta usko harjoittelun vaikuttavan opintomenestykseensä positiivisesti. Saattaa myös olla, että vastuu omasta oppimisesta sisältää muitakin elementtejä kuin ponnistelun tai yrittämisen, esimerkiksi olosuhteet tai käsityksen omasta lahjakkuudesta. Oman aineistoni perusteella uskon, että näitä Kaartisen nostamia eroavaisuuksia kirkkomusiikin opiskelijoiden kohdalla selittävätkin eritoten kirkkomusiikin opintojen laajuus ja monipuolisuus, jotka tekevät opinnoista erityisen vaativat.

Kaartinen toteaa myös ammattiin tähtäävän musiikinopiskelun vaativan ennen kaikkea huomattavaa sinnikkyyttä, joka jättää varjoonsa musiikillisen lahjakkuuden, vaikka sitäkin tarvitaan (Kaartinen 2005, 179). Tämä tutkimus vahvistaa Kaartisen päätelmää, sillä haastatellut kanttorit kertoivat ammattiin opiskelun olleen vaativaa ja edellyttäneen uhrauksia esimerkiksi suhteessa perheeseen tai vapaa-aikaan. Lapsuuden soittoharrastuksesta alkaen kanttoreiden koulutuspolku on haastava ja pitkä. Suorastaan kohtuuttomilta vaikuttavatkin kanttoreiden kohtaamat oletukset, ettei ammattiin tarvittaisi koulutusta lainkaan, tai että soittotaito on syntymässä saatu lahja. Lähes kaikki haastatelluista suhtautuivat kriittisesti omaan osaamiseensa myös ammatissaan. Ainoastaan Juha vaikutti olevan tasapainossa osaamisensa suhteen, vaikka totesikin, ettei pysty vastaamaan kaikkiin häneen kohdistuneisiin odotuksiin.

Huolimatta siitä, että kanttorit tekivät kanttorinsijaisuuksia jo varhain ja hyötyivät näistä sijaisuuksista esimerkiksi kurssivalintapäätöksissään, he totesivat, ettei

näistä kokemuksista saanut kokonaiskuvaa viranhoidosta. Aloitettuaan viranhoidon kanttorit kertoivat kokeneensa uutena tai yllättävänä kevyen musiikin runsauden työssään siitä huolimatta, että kevyttä musiikkia on käytetty seurakunnissa jo 1960-luvulta alkaen (Kanttorityöryhmä 2007, 8). Tämä selittyy sillä, että haastateltujen opinnot olivat painottuneet vahvasti klassiseen musiikkiin. Lisäksi haastatellut kokivat viranhoidossa uutena hallinnolliset tehtävät. Näihinkään koulutus ei valmistanut, mutta täydennyskoulutus oli antanut lisää valmiuksia. Seurakuntakuoron heikko taso oli myös monille yllätys. Osa haastatelluista totesi, etteivät opinnot erityisesti kuoronjohdossa vastanneet sitä todellisuutta, minkä he työssään kohtasivat. Opinnoissa työskenneltiin harjoituskuoron kanssa. Se koostui toisista opiskelijoista, jotka olivat laulu- ja nuotinlukutaitoisia, eivätkä kuoronjohdon pedagogiset elementit näin päässeet kehittymään opiskelun aikana. Samoin osa haastatelluista totesi, ettei pitkälle vietyjä instrumenttiopintoja voi täysin hyödyntää työssä. Lisäksi osa haastatelluista oli kokenut työuransa alussa puutteellisina taitonsa surevien kohtaamiseen. Tässä taidossa he kokivat vahvistuneensa työkokemuksen kautta. Samat teemat kävivät ilmi Engströmin ym. (2018, 21) kyselytutkimuksessa, jossa todettiin kanttoreiden kokevan, ettei työn todellisuus vastannut mielikuvaa, jonka keskiössä olisi soittaminen, laulaminen ja kuoronjohto.

Hyödyntääkseen hankkimaansa musiikillista osaamista haastatelluista moni kertoi järjestävänsä konsertteja esimerkiksi yhdessä kollegojensa kanssa. Konsertit olivat kanttoreille myös keino ylläpitää soitto-, laulu- tai johtamistaitoaan. Yksi haastatelluista kuitenkin kertoi, että konserttien järjestäminen seurakunnassa tuotti haasteita. Tämä kanttori koki esimiehensä vastustavan konsertteja, ja hänellä oli myös vaikeutta saada konsertteihin määrärahoja. Saattaa olla, että tässä näkyy vuoden 1982 malliohjesäännön vaikutus. Mallissahan erikseen todetaan, että seurakunnan on järjestettävä kanttorille resurssit, joilla toteuttaa itsenäisesti koulutuksensa mukaista taiteellista toimintaa seurakunnassa. Koska sama haastateltu kanttori kertoi, että hänellä on epäselvyyttä työtehtävistään eikä esimies pysty niitä tarkentamaan, on todennäköistä, ettei juuri tämän kanttorin viran ky-

seessä ollessa tehtävänkuvauslomake täytetty tarkkuudessaan toivottua tasoa. Haastatellun kanttorin kertoman perusteella vaikuttaa siltä, että kanttorilla ja esimiehellä on eri käsitys kanttorin työn tavoitteista ja sisällöistä.

Tutkimuksessa haastatellut kanttorit pohtivat identiteettiään kanttorina tarkastellen sitä läheisimmäksi koetun instrumentin kautta. Läheisin instrumentti muodostui opintojen aikana syventymiskohteeksi, tai sen opinnoissa suoritettiin muutoin laajimmat opinnot. Myös Tiitu (2009, 96–97) kuvaili tutkimuksessaan kanttoreita eri muusikkotyyppeinä, laulajina, urkureina ja niin edelleen. Oakland, MacDonald ja Flowers (2017, 421) pitävät muusikoille tyypillisenä määritellä itseään oman soittimensa kautta. Esimerkiksi selloa soittava lapsi, nuori ja myöhemmin aikuinen ammattimuusikko identifioi itsensä soittimensa kautta sellistiksi. Koska kanttorit soittavat useita instrumentteja, identifioitumisen ajattelu soittimen kautta on monimutkaista. Kanttorit näyttävätkin liittävän eri instrumenttien hallinnan ja tekemänsä tasosuoritukset osaksi käsitystään itsestään kanttorina, mutta nimenomaan perustuen osaamiseensa. Siinä missä sellisti on sellisti analysoimatta sitä sen tarkemmin, kanttori voi kertoa olevansa urkuri ja jatkaa heti kertomalla ikään kuin perusteluna tehneensä uruissa laajimmat opinnot. Toinen kanttori kertoo puolestaan olevansa laulaja, mutta jatkaa olevansa myös ihan kohtalainen urkuri ja kuoronjohtaja. Samalla kanttoreille näyttää olevan tavallista tuoda esille myös sitä, mitä he eivät koe olevansa. Mika: *en koe kuitenkaan olevani mikään laulaja*. Näkemykseni tämän tutkimuksen perusteella on, ettei kanttorin olekaan tarkoitus esimerkiksi todetessaan olevansa urkuri ilmaista ammatillista identiteettiään, vaan kertoa, mikä kanttoreiden soitinvalikoimasta hänelle on läheisin. Instrumentti ei ehkä näin ole kanttorille ammatillisen identiteetin perusta samalla tavoin kuin vaikkapa sello sellistille. Samoin kuin sanomaltaan hengellistä musiikkia voidaan toteuttaa useissa eri musiikin tyylilajeissa, voidaan sitä toteuttaa useilla eri instrumenteilla.

Kanttoreiden oma työvuosien mukanaan tuoma käsitys omasta ammatinhallinnasta muodostui musiikillisesti monipuolisesti. He kokivat jumalanpalvelus- ja

toimitusohjelmiston vahvuudekseen ja osasivat sovittaa ja soveltaa musiikkia tilanteisiin sopivaksi. Osaamattomuutta koettiin eniten kevyen musiikin hallinnassa, kuoropedagogiikassa ja rippikouluopetuksessa. Haastatelluissa oli kuitenkin myös niitä, jotka kokivat oppineensa rippikouluopetusta työtä tekemällä, ja niitä, joille kuoropedagogiikka ei ollut ongelma. Kanttorit arvostivat musiikkia ja pitivät tärkeänä tehdä työnsä mahdollisimman korkeatasoisesti. Kanttoreiden ammattitaitoa oli pyrkiä toteuttamaan korkeatasoisuus niissä puiteissa, jotka kulloinkin olivat käsillä. Jotkut kanttorit pystyivät hyödyntämään työssään rutiinia ja soveltamisen keinoja, mutta toisilla vahva kriittisyys ja pyrkimys korkeatasoisuuteen vaikeutti tällaista itselle armollista suhtautumista.

Salmen (2001, 93) tutkimuksessa seurakunnan hengellisen työn tekijöiden yleisissä elämänarvoissa korkeimmalla olivat perhe-elämä ja usko. Samoin tässä tutkimuksessa haastatellut kanttorit olivat sitoutuneita kristillisiin arvoihin, kuten lähimmäisenrakkauteen, rehellisyyteen, nöyryyteen ja palvelualltiuteen. Salmen tutkimuksessa tarkasteltiin työn arvoja erillään muista elämänarvoista. Työssä kristilliset arvot olivat tärkeitä kaikille hengellisen työn tekijöille, mutta erottuivat tärkeimpinä kirkkoherroille. (Salmi 2001, 106.) Tekemässäni tutkimuksessa kanttorit eivät eritelleet työn arvoja yleisistä elämänarvoistaan, ja osa heistä totesi, että he elävät samojen arvojen mukaan työssä ja vapaa-aikana. Tämä näkyi myös ajatuksessa kanttorin ammatista elämäntapana. Arvona he kokivat myös kohtaamisen, joka edellytti sosiaalisia taitoja. Nämä piirteet osoittivat kanttorin työn hengellistä luonnetta, joka näyttäytyi aineistossa perustana kanttorin työlle.

Kuten Ryynänen-Karjalaisen (2002, 161) tutkimuksessa, ajatus kanttorin työstä elämäntapana ja kutsumuksena oli esillä monen haastatellun puhunnoissa myös tässä tutkimuksessa. Musiikin täyttämässä elämäntavassa inspiraatio syventyi musiikkiin tai harjoitteluun saattoi syttyä myös vapaapäivinä. Toisaalta kuitenkin kanttorit kertoivat vapaa-ajan aktiivisen varjelemisen tarpeista. Koska työtä tehtiin työpäivinä kotona esimerkiksi työpaikalta puuttuvan tai puutteellisen työhuoneen vuoksi, työ seurasi mukana ajatuksissa, tietokoneessa tai puhelimesta kotiin ja myös vapaa-aikaan. Osan haasteesta toi se, että osa työyhteisön työntekijöistä

oli eri aikaan viikkovapailta, mutta kuormitusta lisäsi myös seurakuntalaisten tietämättömyys kanttorin vapaapäivistä. Jotkut haastatelluista pystyivät sulkemaan puhelimensa vapaapäivinä, toiset taas kertoivat mieluummin hoitavansa seurakuntalaisen asian riippumatta siitä, oliko heillä vapaapäivä vai ei. Haastateltujen mainitsema puhelimen sulkeminen vapaapäivänä on yksi keinoista, jolla työtä pyritään hallitsemaan siten, ettei se uhkaisu muuta elämää (ks. Ojala 2014, 237).

Kanttorit liittivät myös tilanteen ja seurakuntalaiset huomioivan asiallisen pukeutumisen osaksi ammatilliseen identiteettinsä liittyviä arvoja ja sitoumuksia. Kaikki haastatellut kertoivat pukeutuvansa juhlavasti seurakuntalaisten perhejuhliin, häihin ja hautajaisiin. Miehet pukeutuivat tummaan pukuun ja kokivat sen myös helpoksi. Naiskanttorit kertoivat kiinnittävänsä huomiota hihojen ja helman pituuteen hautaan siunauksissa. Kanttorit kokivat, että seurakuntalaisilla oli odotuksia kanttorin pukeutumisesta, ja he olivat saaneet palautetta valittuaan arkisempaa vaatetta messuun tai kuoroharjoitukseen. Tämä tulos on samansuuntainen Ryytänen-Karjalaisen (2002) tutkimuksen kanssa. Hänenkin tutkimuksessaan ilmeni kanttoreiden kohtaama työpukeutumisen arviointi (Ryytänen-Karjalainen 2002, 113). Kuten Ryytänen-Karjalaisenkin tutkimuksessa (2002, 113), tämänkin tutkimuksen tuloksista ilmeni, etteivät kanttorit halunneet herättää huomiota pukeutumisellaan, vaan valitsivat asiallisia ja käytännöllisiä vaatteita erityisesti kuoroharjoituksiin. Vaikkei kanttoreilla ole virallista työvaatetta, kertoivat monet haastatelluista hankkineensa erillisiä työssä käytettäviä vaatteita. Näiden pukeminen oli osa orientoitumista työhön lähtöön ja työssä oloon. Työvaatteillaan kanttori pystyi myös suojaamaan yksityisyyttään ja korostamaan itsessään juuri ammatillista identiteettiä esimerkiksi henkisesti vaativissa työtilanteissa. Kanttorit totesivat ammatillisen identiteetin tietoisien ajattelun auttavan heitä myös erilaisissa emotionaalisesti haastavissa tilanteissa, esimerkiksi hautaan siunaamisessa; sama tulos ilmeni Ryytänen-Karjalaisen (2002, 148) tutkimuksessa.

Arvojen vaikutus työmotivaatioon näkyi aineistossa siten, että motivaatio suuntautui niihin asioihin, joita kanttori arvosti. Esimerkiksi perinteisen kirkkomusii-

kin arvostus sai heidät työskentelemään innostuneesti ja työaikaan katsomatta isojen kuoro- ja konserttiprojektien parissa. Jos taas kanttori ei arvostanut kevyttä musiikkia, hän ei nähnyt vaivaa sen opiskeluun tai tekemiseen työssään. Musiikin lisäksi kanttoreita motivoivat seurakuntalaiset, toiset kanttorit, kuorolaiset ja musiikin avulla lohduttaminen. Suurimpina turhautumisen aiheuttajina kanttorit kokivat työnsä rakenteisiin liittyvät epäselvyydet, työyhteisön puuttumisen kanttorin työhön ja sen, että he joutuivat jatkuvasti puolustamaan työtään työyhteisössä.

Kanttoreiden persoonallisuus osana ammatillista identiteettiä vaikutti näkyvän heidän työssään. Yhdistävinä piirteinä haastatelluista löytyi musiikillinen kunnianhimo, ahkeruus sekä se, että he vaativat itseltään paljon erityisesti, mitä musiikkiin tulee. Toiset haastatelluista olivat persoonaltaan iloisia ja sosiaalisia, toiset taas kertoivat olevansa enemmän ujoja. Kaikki kuitenkin kokivat tarvitsevansa sosiaalisuuden taitoja työssään. Ujoksi itsensä kokevat olivat oppineet kaivamaan tarvittavan määrän sosiaalisuutta itsestään esiin ollessaan töissä, vaikka se olikin raskasta.

Nöyryys, vaatimattomuus ja ystävällisyys olivat myös monen persoonaan kuuluvia ominaisuuksia. Nöyrän asenteen työhön toivottiin myös säilyvän tulevaisuudessa. Haastateltujen persoonaan sopi ajatus vaatimattomuudesta, joka tavallisesti yhdistyi puheeseen osaamisesta. Useat haastatelluista mainitsivat, että he karttavat ylpeyttä ja itsensä esille tuomista. Tämä vahvistaa Salmen (2001) tutkimusta, jossa maine ja tunnetuksi tuleminen olivat ei lainkaan tai melko vähän tärkeitä 88,1 prosentille hengellisen työn tekijöistä mutta erittäin tärkeitä vain 0,7 prosentille. Tosin Salmi epäilee, että kristillinen vaatimattomuuden ihanne on saattanut vaikuttaa tutkimukseen vastanneiden vastauksiin työn arvoista ja motiiveista. (Salmi 2001, 107–108.) Kristillisiin arvoihin kuuluvaa vaatimattomuutta ja itsensä korostamattomuutta varmasti myös odotettiin seurakunnan työntekijöiltä. Tutkimuksessani haastatellut puhuivat esillä olemisesta kuitenkin osana työtä, esimerkiksi kuoroharjoituksissa, joissa laulajien edessä oleminen on välttämätöntä. Tämä kuului musiikin työn tekemiseen, mutta musiikin tähden, ei oman persoonan esille tuomiseksi. Oman osaamisen vähättely, tai se, ettei tuo itseään esille,

saattoi vaikuttaa kuorolaisten, seurakuntalaisen tai työyhteisön käsitykseen kanttorin taidoista ja ammatillisesta uskottavuudesta. Yksi haastatelluista totesikin oppineensa työvuosien kuluessa, ettei ole hyvä *alleviivata* sitä, mitä ei osaa. Tuntuu mahdolliselta, että nöyryys ja vaatimattomuus voi myös juontua siitä, että kanttorit ikään kuin nöyrtyvät vaativan työnsä edessä.

Aineistossa sivuttiin myös kanttorin taiteilijuutta, tosin tätä sanaa käytti vain yksi haastatelluista. Haastatellun kokemus oli, että taiteilijuutta ja esilläoloa pidetään seurakunnassa tuomittavana. Kanttorin johdettua omassa seurakunnassa esityksessä kirkkomusiikkiteoksessa kuoroa ja orkesteria, palaute esilläolosta hämmensi kanttoria. Esilläolo ei ollut kanttorin tavoite, vaikka palautteen antanut seurakuntalainen oli näin olettanut, vaan haastatellun kanttorin tavoitteet olivat ainoastaan musiikillisia. Jotta musiikki saatiin toteutettua parhaalla mahdollisella tavalla, hänen oli sitä johdettava kaikkien edessä, ei itsensä, vaan musiikin tähden. Toinen haastatelluista mainitsi sen, että musiikin toteuttaminenkin vaatii paljon esimerkiksi akustiikalta, äänentoistolta ja soittimilta. Työyhteisön ja seurakuntalaisten näytti olevan vaikea erottaa sitä, ettei kanttori omana persoonanaan vaadi esimerkiksi kalliita rakennusratkaisuja, uutta soitinta tai muuta sellaista, vaan niitä vaatii musiikki, joka on kanttorin työn ydin.

Osa haastatelluista mainitsi monen muun musiikin alan ammattin edellyttävän oman osaamisen markkinointitaitoa ja itsensä kehumista. Nämä piirteet vaikuttivat olevan kovin vieraita haastatelluille. Salmi (2001) pohtii tutkimuksessaan sitä, miten paljon ammatti vaikuttaa seurakunnan työntekijöiden identiteettiin ja arvoihin. Sekä tekemäni että Kaartisen (2005) tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että nöyrä asenne ja nöyryyden arvo olisi kanttoreille ominainen piirre jo opintojen aikana, ei ammattin mukanaan tuoma identiteetin piirre.

6.2 Seurakunta kanttorin työn toimintaympäristönä ja identiteetin neuvottelun kehyksenä

Ammatillista identiteettiä koskeva neuvottelu käydään työkontekstissa, vuoropuhelussa työyhteisön muiden jäsenten kanssa. Ammatillisen identiteetin neuvottelun näyttämönä toimii siis työn toimintaympäristö: työpaikka, työn tilat, työn välineet.

Kanttorin työvälineenä ovat urut, jotka kirkosta ja kappelista riippuen ovat juuri sellaiset kuin ovat, pienet tai suuret, toimintavarmat tai epävarmat. Haastatellut kertoivat urkujen ominaisuuksien vaikuttavan heidän työhönsä paljonkin. Hyvällä soittimella soittaminen helpotti työtä ja teki soitosta laadukkaampaa, huonompien soittimien tai harvinaisessa virityksessä olevan soittimen kanssa kanttori joutui soveltamaan ja käyttämään kekseliäisyyttä saadakseen musiikin toteutettua. Kanttorin vaikutusmahdollisuudet omiin työvälineihinsä ovat urkujen osalta heikot. Mikäli kanttori erityisesti haluaa, että virkapaikan urut ovat hyvät, on asia huomioitava virkoja haettaessa, kuten yksi haastatelluista kertoi tehneensä. Uusia urkuja rakennetaan Suomessa varsin harvoin, ja vain se on hetki, jolloin kanttori pystyy vaikuttamaan soittimeensa.

Tutkimuksessa nousi esiin kanttoreiden tarve työnsä rajaamiseen ja rajaamisen haasteellisuus. Kanttorit kokivat työajan rajaamisen tarvetta ja sitä kautta myös työtehtävien rajaamisen tarvetta. Sitoutuminen työajattomaan työhön nähtiin toisaalta itsenäisyyttä lisäävänä positiivisena seikkana, toisaalta suuria epäselvyyksiä ja yllätyksiä tuovana elementtinä, joka vaikeutti työn suunnittelua. Haastatellut kertoivat erityisesti työyhteisöstä kanttorille nousevista paineista lisätä työtehtäviä ja venyttää työpäiviä, ja näihin haasteisiin kanttorin oli itse pystyttävä vastaamaan. Tuloksessa on yhteneväisyyttä Ryyränen-Karjalaisen (2002) tutkimuksen kanssa. Myös hänen tutkimuksessaan todettiin, että kanttoreiden haasteena on oman työajan rajaaminen odotusten ja pyyntöjen edessä (Ryyränen-Karjalainen 2002, 126). Lisäksi tässä, samoin kuin Ryyränen-Karjalaisen tutkimuksessa,

esille nousivat oikeudenmukaisuuden ja perhearvojen kysymykset. Työmäärän ja työajan epämääräisyys aiheutti ristiriitoja kanttoreissa. Perhekeskeisyyden arvo ja tunnollisuus työssä ovat vaikeasti yhteensovittavissa. (Ks. Ryynänen-Karjalainen 2002, 127.) Työn rajaamisen haastetta on tutkinut myös Satu Ojala (2014), joka toteaa väitöstutkimuksessaan kotona tehdyn työn lisääntyneen 2000-luvulla teknologian kehityksen myötä ja asettaneen haasteita ja riskejä perhe-elämälle, vapaa-ajalle ja myös työstä palautumiselle. Ojala ottaa esille ajan hallinnan taidon ja opetteluun. Hän pitää tärkeänä myös sitä, ettei ajankäyttöä tulisi jättää yksin työntekijän vastuulle, vaan siitä tulisi aktiivisesti keskustella ja sitä tulisi hallita työyhteisössä. (Ojala 2014, 122.)

Kanttorit työajattomassa työssään ovat eräällä tavalla edelläkävijöitä. Heillä on jo pitkä kokemus työajattomuuden haasteista ja iloista, joita 2000-luvun työelämän käytännöissä nyt eletään muuallakin kuin kirkon työssä. Jaan Ojalan näkemyksen siitä, että työaika on mahdollista opetella suunnittelemaan ja sitä kautta hallitsemaan. Oma kokemukseni on, että työn suunnittelun hyödyt ovat merkittäviä työhyvinvoinnin ja työssäjaksamisen näkökulmasta. Kanttorin työn suunnittelu lähtee työn rakenteiden tarkastelusta. Myös aineistossa yksi haastateltu kertoi, että ajankäyttöä on alettu kirjata ylös, jotta saadaan selville, mihin kaikkeen työaika kuluu. Tämä on hyvä alku työn rakenteiden jäsentämiseen ja myöhemmin työajan suunnitteluun sekä myös toteutuneen työn sisällön tarkasteluun.

Yleisesti ottaen kanttorit puhuivat aineistossa enemmän työyhteisöstä kuin esimiehestään. Haastatelluista niillä, joiden esimies pyrki positiivisella tavalla rajaamaan ja selkiyttämään kanttorin työtä, oli esimiehenä johtava kanttori. Kielteiset puhunnokset esimiehistä liittyivät aineistossa kirkkoherraesimiehiin. Kuten edellä todettiin, yksi haastatelluista koki esimiehen jopa vastustavan kanttorin työtä. Tämä kirkkoherraesimies ei myöskään osannut määrittää kanttorille hänen työtehtäviään, mikä johti epäselvyyksiin, turhautti ja sai kanttorin jopa pohtimaan alan vaihtoa. Tekemäni tutkimus on työn rakenteiden suhteen saman suuntainen Salmen (2001) tuloksen kanssa. Hänen mukaansa kirkkoherrat arvioivat seura-

kuntansa rakennetekijöiden, joihin kuuluivat muun muassa selkeät toimintaperiaatteet ja selvästi määritellyt tehtävät, olevan selvästi paremmalla tolalla kuin oli muiden ammattiryhmien käsitys. (Salmi 2001, 120–121.)

Aineistosta ilmenee monen haastatellun tarve nykyistä selkeämpiin työn rakenteisiin, mutta silti kanttorinviran hallinnolliset puitteet jäivät puhunnoissa vähälle huomiolle. Kukaan haastatelluista ei maininnut tehtävänkuvauslomaketta tai johtosääntöä haastatteluissa, ja asiaan viitattiin vain löyhästi esimerkiksi mainitsemalla, että vastuualueita oli jaettu muiden kanttoreiden kesken. Herääkin kysymys, miten tarkasti kanttorit olivat tietoisia tehtävänkuvauslomakkeen tarjoamasta mahdollisuudesta työn tarkoituksen, tavoitteiden ja sisällön selkiyttämiseen. Kukaan työn rajaamisen tarpeesta puhunut kanttori ei maininnut tässä yhteydessä tehtävänkuvauslomaketta, jonka avulla ainakin kanttorin työtehtäviä olisi mahdollisuus tarkastella. Saattaa olla, että tehtävänkuvauslomakkeet on seurakunnassa täytetty vain palkkauksen näkökulmasta tai ettei esimiehillä ole riittävä osaamista soveltaa tehtävänkuvauslomaketta nimenomaan kanttorin työhön. Lisäksi valitettavaa on, että kanttori-urkuriliiton ohjeistus tehtävänkuvauslomakkeen täyttöön on vain niiden kanttoreiden saatavilla, jotka kuuluvat kyseiseen liittoon ja jotka ovat perehtyneet asiaan riittävästi löytääkseen kyseisen ohjeen.

Tiitun (2009, 80) tutkimuksen aineiston keruuvaiheen, vuoden 2001, aikaan ei tehtävänkuvauslomake vielä ollut seurakuntien käytössä. Johtosäännöt sen sijaan olivat vielä tuolloin pakollisia. Tiitun kyselytutkimuksen mukaan kanttoreista 70 prosentilla oli virassaan johtosääntö ja 24 prosentilla ei. Näillä 24 prosentilla kanttoreista, joilla ei ollut virassaan johtosääntöä, ei työn sisältöä ollut Tiitun mukaan useimmiten mitenkään määritelty. (Tiitu 2009, 80.) Pidän mahdollisena, että kaikilla Tiitun tutkimukseen vastanneilla kanttoreilla oli virassaan johtosääntö, mutta he eivät sitä tienneet. Tiitu toteaa tutkimukseensa nojaten ”etteivät kanttorit kaiken kaikkiaan koe ’paperihommia’ merkityksellisinä; jos työssä ja työpaikalla kaikki sujuu hyvin, johtosääntöä ei käytännössä edes tarvita” (Tiitu 2009, 80). Koska tekemässäni tutkimuksessa työn rajaamisen tarve on esillä, näyttäisi siltä,

että johtosääntöä ja erityisesti nykyistä tehtäväkuvauslomaketta todella tarvittaisiin ensimmäisenä työkaluna työn rakenteiden hahmottamiseen. Kuitenkin tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi, etteivät kanttorit välttämättä koe hallintoon liittyviä seikkoja kiinnostavina. Kuten aiemmin on käynyt ilmi, virkaan liittyvät hallinnolliset seikat jäävät hyvin vähälle koulutuksessa.

Tiitun tutkimuksessa vastanneista enemmistö, 68 prosenttia, koki, ettei esimies pyri vaikuttamaan kanttorin työhön. Ne, jotka olivat kokeneet esimiehen vaikuttavan kanttorin työhön, mainitsivat hänen pyrkivän eniten vaikuttamaan musiikkivalintoihin. Toiseksi eniten esimies oli Tiitun tutkimuksessa pyrkinyt vaikuttamaan vaatimalla kanttoria tekemään esimiehen valitsemia tai määräämiä työtehtäviä. (Tiitu 2009, 106–107.) Sekä tässä että Tiitun (2009, 124) tutkimuksessa esille noussut kanttoreiden työn rajaamisen tarve puoltaisikin sitä, että esimiehet puuttuisivat kanttorin työhön selkiyttäen ja rajaten kanttoreiden tehtävänsisältöä ja työaika. Työn rajaamisen tarpeen yhteydessä haastatellut eivät yhtä lukuun ottamatta kuitenkaan puhuneet esimiehestä, vaan työyhteisöstä ja siellä olevista epäselvyyksistä ja väärinkäsityksistä liittyen kanttorin työhön. Näyttäisikin siltä, että kanttorit lukevat esimiehensä tässä kohtaa työyhteisön kokonaisuuteen.

Engströmin ym. (2018, 22) kyselytutkimuksessa todettiin osan kanttoreista kokevan, ettei heidän työtänsä arvosteta tai ymmärretä ja että työtä pitää puolustella ja perustella muille työntekijöille ja esimiehille. Tiitun (2009, 124) tutkimuksessa kanttoreita kuormittivat eniten työyhteisöön liittyvät ristiriidat sekä työn sisältö, painopiste ja rajaus. Nämä kaikki nousivat esiin myös tässä tutkimuksessa. Seurakunnan työkuultuurissa rajojen epäselvyys ja itsenäinen, jopa sooloileva työote vaikuttivat haittaavan kanttorin työtä. Erityisesti kanttoreita häiritsivät työyhteisön käsitykset, että heillä on runsaasti aikaa tehdä musiikin ulkopuolista työtä. Käsitykseen saattoi vaikuttaa se, ettei kanttori aina ollut työyhteisön näkyvillä kirkkoherranvirastolla tai työhuoneessaan, vaan kirkoissa, kappelissa tai muualla tekemässä työtään. Toinen keskeinen väärinkäsitys näytti aineiston perusteella olevan työyhteisössä se, että kanttorin odotettiin tekevän työtään valmistelematta. Kanttorit pitivätkin omaa työtään niin erityisenä ja poikkeavana ammattina, ettei

toisilla työyhteisössä ollut mahdollisuuksia ymmärtää sitä. Musiikkia harrastaneidenkin työtovereiden on vaikea käsittää, mitä ammattimuusikon työ on. Suurin osa työn rajaamiseen liittyvästä puheesta liittyi siihen, että työtä oli liikaa ja se oli hyvin monipuolista ja monimuotoista. Työssä saattoi olla mukana muita työaloja tai tukitoimien tekemistä, kuten viestintää tai taloutta. Työtä myös tehtiin useissa eri tiloissa, ja työpäivän aikana siirryttiin paikasta toiseen. Lähes kaikki kanttorit kokivat, ettei musiikille, jota varten he seurakunnassa ovat, ole työssä riittävästi aikaa.

Toinen ääripää työn rajaamisessa oli kuitenkin työyhteisö, joka esti kanttorin tekemästä yhteistyötä muiden työalojen kanssa. Esimerkiksi Jenni puhui haastattelussa siitä, kuinka nuorisotyöntekijät vaikeuttivat ja estivät kanttorin kouluyhteistyötä sekä toimivaltaa rippikoulussa. Tässäkään tapauksessa kirkkoherraesimies ei kokenut tarvetta puuttua kanttorin työn rakenteisiin ja puolustaa kanttorin työnäkyä työyhteisöä vastaan. Työyhteisön puuttuminen kanttorin työhön oli esillä myös Tiitun (2009) tutkimuksessa, jossa 32 prosenttia vastanneista koki työtovereiden pyrkivän vaikuttamaan kanttorin työhön. Negatiivisena puuttumisena Tiitun tutkimuksessa kanttorit kokivat työtovereiden vaatimukset tehdä heidän valitsemiaan ja määräämiään työtehtäviä, kontrollin ja puuttumisen kanttorin työhön, pyrkimykset vaikuttaa musiikkivalintoihin, puuttumisen siihen, miten tai kuinka paljon kanttorin tulisi tehdä työtä, vaatimukset työskennellä vapaapäivinä ja seurakuntatyön ulkopuolisten esiintymisten kontrolloinnin. (Tiitu 2009, 110–111.) Tässä tutkimuksessa työyhteisön voimakas puuttuminen kanttorin työhön tapahtui esimerkiksi tilaisuuksien suunnittelupalavereissa. Kanttorille saatettiin esittää hyvinkin suorasanaisesti se, mitä tilaisuudessa tuli musiikin osalta olla ja mitä puolestaan ei. Kanttorilla ei aina ollut vaikutusvaltaa edes virsivalintoihin. Virret ovat kuitenkin hänen keskeistä vastuu- ja osaamisaluettaan. Papit tekivät päätöksiä myös toimituksien musiikkivalinnoista, mikä sekin kuuluisi kanttorin vastuulle. (Ks. myös Grundstén 2017, 146–147.)

Hakkaraisen, Palosen ja Paavolan (2002, 456) mukaan identiteetin kehittyminen on asiantuntijaksi kasvamisen keskeinen osa ja asiantuntijaidentiteetin kehitys

edellyttää tiedon lisäksi saavutusten tunnistamista ja tunnustamista. Yhteisöltä saadusta tunnuksesta seuraa yksilön oman identiteetin muutos ja hän alkaa kokea itsensä asiantuntijaksi (Hakkarainen ym. 2002, 456). Kanttori muodostaa käsitystään omasta ammatillisesta osaamisestaan ja asiantuntijuudestaan suhteessa työssä tarvittavaan osaamiseen ja opintojen tuomiin valmiuksiin. Lisäksi hän kuitenkin saa jatkuvasti palautetta työstään työyhteisöltä ja seurakuntalaisilta. Nämä palautteet kanttori kohtaa usein odotusten muodossa. Haastatellut kertoivat kohdanneensa seurakuntalaisilta usein epärealistisia odotuksia, jotka perustuivat seurakuntalaisten käsityksiin kanttoreista ja heidän ammattitaidostaan (ks. lukua 2.2.2). Seurakuntalaisten odotukset vaihtelivat ääripäästä toiseen. Saatettiin olettaa kanttorin osaavan soittaa minkä tahansa kappaleen jopa ilman nuottia, tai hänelle neuvottiin miltä riviltä kanttorin tulee nuotista säestää. Myös työyhteisöissä kanttorit kohtasivat vastaavanlaisia epärealistisia odotuksia. Tekemäni tutkimus tukee Erkkilän (2003, 490) näkemystä siitä, että kanttori kohtaa työyhteisöissä monenlaisia odotuksia musiikillisen taitojensa monipuolisuudesta ja laajuudesta. Kanttorin työhön kohdistuvat odotukset yhä monipuolisemmasta musiikin tyylien ja instrumenttien hallinnasta saavat kanttorit tiedostamaan, etteivät he pysty vastaamaan kaikkiin odotuksiin, ja kokemaan osaamattomuutta. Hakkaraisen ym. (2002, 456) mukaan asiantuntijuus on sosiaalinen rooli. Vaikka yksilö tietäisi tai osaisi kuinka paljon tahansa, hän ei ole asiantuntija toisten silmissä, ellei taitoa tunnisteta ja tunnusteta (ks. Hakkarainen ym. 2002, 456). Vaikuttaa siltä, että kanttoreiden ammatillisen identiteetin neuvottelu on jännitteinen. Rakenteellisena seikkana voidaan nähdä koulutuksessa omaksuttujen taitojen ja työelämän tarpeiden kohtaamattomuus. Samoin vuorovaikutustilanteissa kanttorit kohtasivat mielestään epärealistisia odotuksia suhteessa osaamiseensa. Asiantuntijuuden ja työn hallinnan kokemuksen on haastava kasvaa tällaisissa olosuhteissa. Luonnollisesti tällä on yhteys myös työhyvinvointiin.

Tutkimukseni aineistossa esiin nousee erillisinä yksittäisten työtehtävien valmistelu ja pitkäjänteinen harjoittelu, joka liittyy suuriin kuoroteoksiin ja ammattitaidon ylläpitoon. Vaikka kanttorit pitivät harjoittelua eli ammattitaidon ylläpitoa

tärkeänä ja siihen varattiin aikaa, täyttyi kalenteri muulla. Jos soittotaitoa ei ole mahdollista ylläpitää, se huononee. Harjoitteluun liittyvät haasteet olivat esillä myös Engströmin ym. (2018, 30) kyselytutkimuksessa, jossa todettiin harjoittelun olevan se, mistä ensimmäisenä ajan loppuessa karsitaan. Myös Grundsténin (2017, 172) tutkimuksessa todettiin huoli kanttoreiden ammattitaidon ylläpidosta ja tarve siihen. Tämän tutkimuksen aineistossa kanttoreiden voimakas pyrkimys korkeaan laatuun työssä johtikin siihen, että harjoittelu tehtiin vapaapäivinä. Sama tulos tuli Engströmin ym. tutkimuksessa (2018, 30). Yksittäisten työtehtävien valmisteluun ja siihen liittyvään harjoitteluun näyttää aineistoni mukaan vaikuttavan työkuultuurissa elävä suunnittelemattomuus, toisten työn huomioimattomuus sekä käsitys siitä, ettei kanttorin tarvitse valmistautua soittamiseen tai laulamiseen. Jos kanttorille ilmoitetaan siunaukseen toivotut teokset vasta sakastissa juuri ennen tilaisuutta, on hänen täysin mahdotonta valmistella työnsä. Samoin messun virsien tietonsaaminen vasta keskiviikkona on tulevan sunnuntain osalta kovin myöhäistä kanttorin näkökulmasta. Kanttori kyllä osaa soittaa virret, mutta hän ei pysty toteuttamaan näkemystään messusta draamallisena kokonaisuutena, jossa virret ja muu musiikki ovat olennainen osa messun toteutusta. Kanttorin ei ole mahdollista valmistaa messua arvojensa ja ihanteidensa mukaisesti liturgian, virsien ja muun kuoro- tai urkumusiikin kokonaisuudeksi, mikäli aikaa siihen ei ole. Kanttorin työn toteutuminen messussa tai toimituksissa draamallisena, arvokkaana ja ehjänä kokonaisuutena saattoi vaikeutua myös siksi, että papistolla ei ollut riittävästi ymmärrystä tilaisuuksista kokonaisuuksina. Myös Engström ym. toteaa, ettei kanttoreiden harjoittelun määrä suhteessa työn sisältöön ole välttämättä kanttoreiden itsensä tarpeiden mukaista vaan muiden tekijöiden sanelemaa (2018, 31).

Eryityisesti ne kolme haastatelluista, jotka työskentelivät ainoina kanttoreina seurakunnassaan, kokivat raskaana musiikkityön jatkuvan puolustamisen työyhteisössään. Kaksi heistä kertoi puolustavansa myös urkujen käyttöä messumusiikissa, koska työyhteisössä sitä vastustetaan. Aineiston perusteella näyttää siltä, että kirkon tulevaisuuden näkymät heikentyvine resursseineen huolettivat lähinnä

pienimpien seurakuntien kanttoreita. Tässäkin yhteydessä tarve puolustaa musiikkityötä ja tehdä työ erityisen hyvin näkyi juuri ainoiden kanttoreiden kohdalla. Voidakseen edes vähän lieventää yksinäisyyttään työssään seurakunnan ainoat kanttorit pitivät yhteyttä kollegoihin sosiaalisessa mediassa tai pyrkivät tapamaan heitä esimerkiksi neuvottelupäivillä. Myös hiippakuntakanttoria käytettiin tuen saamiseen yksinäisessä työssä.

Työssä jaksamiseen liittyviä seikkoja voidaan tunnistaa useita. Haastattelemistani kanttoreista kaikki uskoivat jatkavansa kanttorina myös tulevaisuudessa, vaikka ammatin vaihto tai välivuosi ammatista olikin käynyt monen mielessä. Salmen (2001) tutkimuksessa hengellistä työtä tekevistä tekemäänsä ammatinvalintaan kriittisesti suhtautuneet kokivat syiksi ”epäsäännölliset työajat, henkisesti rasittavan työn, epäselvän työnjaon ja tehtävänkuvan sekä ammatinvaihtohalukkuuden ja etenemismahdollisuuksien puuttumisen” (Salmi 2001, 139). Tässä tutkimuksessa näistä esillä olivat erityisesti epäselvä tehtävänkuva, epäsäännölliset työajat, palkan pienuus suhteessa työn vaativuuteen ja etenemismahdollisuuksien puuttuminen. Työuupumukseen ja työssä kyynistymiseen johtavan stressin on todettu syntyvän ihmisen ja ympäristön yhteensopimattomuudesta (ks. Ahola 2006, 41). Tässä tutkimuksessa yhteensopimattomuus ilmeni erityisesti haastateltujen kohtaamisissa odotuksissa laajasta osaamisesta, esimerkiksi vielä useamman instrumentin hallinnasta. Toisaalta kuormittavaa yhteensopimattomuutta koettiin korkeatasoisessa osaamisessa joissain instrumenteissa, jolle ei tuntunut olevan käyttöä seurakuntatyössä. Työntekijän kohtaamat toiveet, odotukset ja vaatimukset ovat myös Lönnqvistin (2005, 162) mukaan psyykkisen kuormittumisen aiheuttajia silloin, kun voimavarat eivät riitä näiden haasteiden hallintaan. Edellä mainittujen lisäksi haastateltuja rasitti kirkon arvojen muuttuminen ja huono johtaminen. Alan vaihdon mahdollisuutta heikensi kokemus siitä, että haastatellut olivat pannotaneet kanttorin ammattiinsa niin paljon. Vuosikymmenten työtä ja siihen liittyviä uhrauksia ei haluttu heittää hukkaan.

6.3 Pohdinta

6.3.1 Pirstalainen työnkuva

Kanttorin työn laaja-alaisuus näyttäytyy usein pirstaleisuutena. Pirstaleisuus näkyy sekä työtiloissa, työajoissa että työtehtävissä. Työtä tehdään eri kiinteistöissä, eri ihmisten kanssa tai yksin. Kokonaisuuteen kuuluu toimistotyötä, yhteydenpitoa, taloushallintoa, toiminnan suunnittelua, erilaista raportointia, eri viestinnän välineiden käyttöä, ohjelmiston etsimistä ja hankkimista, urkujen viritystä ja niin edelleen. Soittotaidon ylläpidon ja harjoittelunkin tulisi mahtua työpäiviin. Lyhyen vapaahetken sattuessa saattaa harjoittelun vaihtoehtona olla myös mahdollisuus käydä kotona vilkaisemassa lapsia ennen iltatöiden alkamista. Paitsi työn sisältö, kanttorin työtä leimaava piirre on myös työaikojen pirstaleisuus. Työviikon aikana työpäivien pituus ja sirpaleisuus vaihtelee vailla juuri mitään rakennetta. Tämä asettaa omat haasteensa perhe-elämälle tai esimerkiksi harrastamiselle. Ainut, mikä on lähes varmaa, on se, että messu alkaa sunnuntaina klo 10. Kanttorin tehdessä työtään esimerkiksi soittaen, laulaen tai kuoroa johtaen on oma persoona tekemisessä väistämättä mukana. Kanttori musisoi omalla äänellään ja nimellään, joka löytyy lehdestä, nettisivuilta tai vaikkapa siunauksen ohjelmalehtisestä. Kanttorin työn aikaan, paikkaan ja tekemisen sisältöön kuuluva pirstaleisuus osana ammatillista identiteettiä tulee siis väistämättä hyvin lähelle kanttorina toimivan minuutta, henkilökohtaista identiteettiä. Ei olekaan ihme, että moni kanttori ajattelee työnsä olevan kokonaisvaltainen elämäntapa vastaavalla tavalla kuin vaikkapa maatalouden harjoittajilla, jotka tyypillisesti asuvat työpaikalla tilallaan.

Työn itsenäisyyttä, erityisesti työajattomuutta, pidetään usein sekä haasteena että positiivisena seikkana, niin tässäkin tutkimuksessa. Esillä oli kuitenkin myös monenlainen rajojen tarve, joka liittyy työn mitoitukseen ja sitä kautta työtyytyväisyyteen. Kirkon akateemisten jäsenkyselyssä 2018 kukaan alle 35-vuotias kanttori ei ilmoittanut olevansa erittäin tyytyväinen työhönsä. Sama ilmiö oli esillä jo edel-

lisessä jäsenkyselyssä. (Tervo-Niemelä 2018, 52–53.) Mielestäni on melko mahdotonta tuntea tehneensä päivän työnsä ja kokea työtyytyväisyyttä, jos työssä ei ole rajoja ja rakennetta, eikä kukaan sano, mikä riittää. Päinvastoin, sanotaan se, mitä vielä pitäisi osata ja tehdä. Engström ym. (2018, 61) toteavatkin, ettei kanttorin neljän instrumentin (laulu, urkujen ja pianonsoitto sekä kuoronjohto) hallinta riitä kanttoreille itselleen eikä muille seurakunnan työntekijöille, vaan pitäisi osata ja kyetä enemmän. Edellä mainitun ikäryhmän edustajat, alle 35-vuotiaat, ovat myös monesti pienten lasten vanhempia. Kyselyssä tyytyväisimpiä työhönsä olivat yli 55-vuotiaat (Tervo-Niemelä 2018, 53). Työaikojen hallinnan tunteen puuttumisella on todettu olevan vaikutusta myös työterveyteen, ja erityisesti tämä koskee perheellisiä naisia (Ala-Mursula 2006). Tutkimus on lisäksi osoittanut naispuolisten kanttoreiden lisääntyneen riskin kuolla sydän- ja verisuonitauteihin sekä syöpiin (Kuusi, Haukka, Myllykangas ja Järvelä 2019). Seurakuntaorganisaatioiden olisi hyvä pohtia, miten parantaa alle 35-vuotiaiden työtyytyväisyyttä ja työajan hallintaa. Yksi keino voisi esimerkiksi olla perhearvojen parempi huomioiminen.

Kanttorin työn rakenteiden puuttumista selitetään usein vetoamalla työn itsenäisiin piirteisiin sekä työajattomuuteen. Myös Ukkola (2016, 253) pohtii tutkimuksessaan käsitteen ”vaihteleva työaika” luomaa illuusiota työajan autonomiasta ja vapaudesta, mikä ei ole totta. Vaikka työaika olisi vaihtelevaa, se ei ole autonomista, vaan sitä ohjaa monet tekijät. Työajattomassa työssä kellonajan tilalle tulee muita ajallisuuksia. (Ukkola 2016, 253–254.) Työajattomuus saattaa luoda käsityksen, että rajojen puute johtuisikin kanttorista itsestään ja hänen puutteellisista taidoistaan suunnitella työtään tai työpäiviään. Mielestäni itsenäistä työtettä ja työnsuunnittelua, joka tyypillisesti liittyy moniin asiantuntija-ammatteihin, ei pidä sekoittaa epäselviin työnkuviin tai toimimattomiin työkuulttuureihin. Kuten yksi haastateltava ilmaisi, kanttorin työtä on muiden vaikea ymmärtää. Kuitenkin ”ne muut” monesti ovat juuri niitä, jotka päättävät kanttorin työn rakenteista tai lähinnä rakenteettomuudesta. Toisaalta edelleen elää vuoden 1982 malliohjesääntön hengen mukaisia käsityksiä siitä, että kanttori on taiteilija, jonka työhön ei

pidä juurikaan puuttua. Kanttorin sisäinen paini siitä, mitä hänen pitäisi oikein tehdä, on jopa riipaisevaa (ks. Mikan kommenttia luvussa 5.2.4). Elää siis ”mantra” kanttorin työn itsenäisyydestä, joka esitetään positiivisena seikkana, mutta todellisuudessa kanttorilla on hyvin vähän mahdollisuuksia vaikuttaa työhönsä. Työajattomuus tuo helposti mukanaan myös työn määrättömyyden. Kanttori ei voi kieltäytyä työtehtävästä vedoten esimerkiksi työaikansa loppumiseen, koska työaikaa ei ole. Kun työaikaa ei seurata, ei seurata työmäärääkään. Tai seurataan vain osaa työmäärästä, esimerkiksi siunausten lukumäärää, joka ei kerro mitään kokonaistyömäärästä. Saattaisi olla mielenkiintoinen ajatuskoe vaihtaa sana työajattomuus sanaan vapaa-ajattomuus ja katsoa, miten tämä vaikuttaisi ajatteluun. Omassa työssäni olen usein pohtinut, onko ainut hyväksyttävä peruste hankkia lisätyövoimaa se, ettei kanttori voi olla kahdessa paikassa samaan aikaan.

6.3.2 Moniosaajan yksi ammatillinen identiteetti

Tämän tutkimuksen tekemisen aikana olen pohtinut paljon kanttorin ammattia kirkon muiden ammattien joukossa. Varsinainen tutkimustehtäväni ei ollut etsiä vastausta siihen, onko kanttorin ammatillinen identiteetti monimuotoinen ja jakaantuu se muusikon ja hengellisen työntekijän identiteettiin. Kuitenkin yksi tämän tutkimuksen johtopäätös on, että kanttorin identiteetti ei ole jakautunut.

Kanttorityöryhmän (2007, 15) näkemys siitä, että kirkon työntekijäidentiteetti alkaa kanttorilla kehittyä vasta työelämässä, on saman suuntainen oman näkemykseni kanssa. Onhan selvää, että kanttori on kirkon työntekijä, eikä ammatillinen identiteetti voi olla olemassa ilman työpaikkaa. Kuitenkin kanttorityöryhmän näkemys on lisäksi, että kanttorilla on erillinen jo varhemmin kehittynyt muusikoidentiteetti kirkon työntekijäidentiteetin lisäksi. (Ks. myös esim. Tiitu 2009, 137.) Kanttorityöryhmä toteaa, että kanttoreiden ammatillinen identiteetti on monimuotoinen ja rakentuu muusikon ja kirkon työntekijän identiteetistä, joista muusikon identiteetti jakaantuu vielä esiintyvän taiteilijan ja innostajan identiteettiin.

(Kanttorityöryhmä 2007, 15.) Tekemäni tutkimuksen perusteella tällaista ammatillisen identiteetin jakaantumista ei ollut havaittavissa. Ylipäätään pidän pohtimisen arvoisena sitä, voiko ihmisen ammatillinen identiteetti jakaantua kahteen tai useampaan osa-alueeseen saman ammatin sisällä. Hengellinen sanoma ja kristilliset arvot olivat läsnä haastateltujen kanttoreiden kaikessa työssä, ja he pitivät niitä itsestään selvänä ja tärkeänä asiana. Moni haastatelluista koki työnsä myös kutsumusammattiksi, ja he kokivat työllään palvelevansa Jumalaa ja lähimmäisiään. Työn hengelliset piirteet musiikin sanomassa sekä tavassa toimia ja elää kristillisten arvojen mukaisesti olivat osa kanttoreiden identiteettiä jo opiskelun aikana, usein jo ennen sitä. Erillisten tai kokonaisuudeksi yhdistyneiden identiteettien osien sijaan ajattelen, että kanttorin ammatillisessa identiteetissä hengellisen työn piirteet läpäisevät kaiken musiikillisenkin työn.

Kyse on myös siitä, mikä määritetään työn tehtäväksi ja mikä työn välineeksi. Ajatellaan esimerkiksi kanttorin yksinlaulua vaikkapa siunaustilaisuudessa. Mikäli kanttorin käsitetään tässä esittävän musiikkia laulutaitelijana, on varmaakin luonnollista identifioida hänet esiintyväksi taiteilijaksi. Jos taas saman tehtävän ajatellaan juontuvan lohdutuksen ja julistuksen näkökulmasta, kuten kanttorin ydinosaamiskuvauksessa (Kirkon koulutuskeskus 2010, 10–14), laulu muuttuu työvälineeksi ja kanttori identifioituu kanttoriksi.

Vaikka suhtaudun varauksella kanttorin ammatillisen identiteetin kahtiajakoisuuteen, pidän totena, että työn sisällä saattaa olla monia erilaisia tehtäviä, jotka edellyttävät monenlaista erilaista osaamista. Kanttorin ammatti on sillä tavoin samanlainen monen muun ammatin kanssa, että ammattiin opiskeltaessa hankitaan osaamista työn hallintaan liittyvissä osa-alueissa eli ammattitaitoa. Ammattitaito ei kuitenkaan ole yhtä kuin identiteetti. Samoin kuin lääkäri opiskelee opinnoissaan useita tiedollisia ja taidollisia ammattitaitoon kuuluvia asioita, hänkin kohtaa potilaansa ja asiakaskuntansa vasta työharjoitteluissa ja lopulta ammatissaan, jossa ammatillisen identiteetin ilmiö on mahdollinen.

Tiitu (2009) piti tutkimuksessaan lähtökohtanaan, että kanttorin identiteetti on kahtalainen. Hän syventyi tarkastelemaan kanttoreiden muusikkoutta musiikillisen suuntautuneisuuden näkökulmasta. Tiitu tarkasteli ensinnäkin kanttoreita muusikkotyypeinä (esim. urkuri, laulaja ja kuoronjohtaja) ja sitten kanttoreiden musiikkimakua, jonka painotukset vaihtelivat esimerkiksi perinteistä taidemusiikkia suosiviin, kaikkiruokaisiin ja kevyttä musiikkia suosiviin. Voidaan ajatella, että nämä Tiitun muusikkotyypeiksi kutsumat kanttorit ovat todella kokeneet olevansa ammatilliselta identiteetiltään urkureita tai laulajia ja niin edelleen. Tai sitten he ovat ammatilliselta identiteetiltään kanttoreita, jotka kokevat mainitut läheisimmiksi instrumenteikseen. Saattaa myös olla totta, että he perustavat ammatillisen identiteettinsä perinteisen taidemusiikin suosimiseen, tai sitten se on vain osa heidän persoonallisia mieltymyksiään, kuten kenen tahansa musiikkimaku.

Koska kanttorinviran haltijalta edellytetään konfirmaatiota ja kirkon jäsenyyttä, on selvää, että kanttoreilla on jonkinlainen suhde uskoon. Suhde omakohtaiseen uskoon näyttäytyy tässä tutkimuksessa keskeisenä haastateltujen kohdalla. Monet haastateltavat totesivat, ettei työtä voisi tehdä uskottavasti, jollei omakohtaista uskoa olisi. Hengellinen työntekijäisyys oli ainakin itselleni ensimmäisinä työvuosina käsitteenä varsin vieras. Mitä sillä tarkalleen tarkoitetaan? Mikä on se ero, joka tekee kanttorista hengellisen ja kirkkoherranviraston toimistosihteeristä maallisen työntekijän? Kun ajatellaan kirkon hengellisen työn tekijän ydinosamisaalueita, joiden keskiössä ovat läsnäoleminen ja kyky kohdata, eivätkö nämä ole juuri niitä taitoja, joita myös kirkkoherranviraston toimistosihteeriltä edellytetään?

Toisaalta kanttorin ydinosamisen ammatin kuvauksessa kerrotaan nimenomaan kanttorintyön hengellisistä piirteistä, kuten esimerkiksi musiikin palveluluonteesta ja musiikin julistuksellisesta, hoitavasta, lohduttavasta ja yhteyttä luovasta tehtävästä. Ajattelen, että aivan kaikilla kirkon työntekijöillä on hengellisen työntekijän osaamista ja identiteettiä, joka näkyy esimerkiksi arvoissa ja toisen ihmisen kohtaamisessa ja joka perustuu kristittyinä elämiseen. Kun tarkastellaan kanttorin ammatillista identiteettiä tämän tutkimuksen ja myös kirkon hengellisen työn

ammattien ydinosaamiskaavioiden näkökulmasta, voidaan todeta kanttorin ammatillisen identiteetin olevan yksiselitteisesti ehjä ja kokonainen kanttorin identiteetti. En kuitenkaan pidä mahdottomana, etteikö kirkossamme työskentelisi sellaisiakin kanttoreita, jotka kokevat olevansa identiteetiltään muusikkoja. Näitä löytyy varmasti esimerkiksi niiden 25 prosentin joukosta (Tiitu 2009, 156), jotka ovat hakeutuneet ammatin opintoihin ainoastaan musiikillisista syistä. Samoin en pidä lainkaan mahdottomana, että kanttori voi kokea vaikeana ja vieraana esimerkiksi surevien omaisten kohtaamisen ja heidän kanssaan toimimisen, erityisesti ensimmäisinä työvuosinaan. Tämä on yksi niistä työtehtävistä, johon koulutus ei juurikaan eväitä anna, mutta se ei ole seikka, joka rajaisi kanttorin identiteettiä muusikkouteen.

6.4 Jatkotutkimusaiheita

Tutkimukseni kanttoreiden ammatillisesta identiteetistä on yksi harvoista Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden työelämää koskevista tutkimuksista. Toivon tämän tutkimuksen luovan osaltaan pohjaa tuleville tutkimuksille kanttoreista, seurakunnista, muusikoista, identiteetistä tai työelämästä ylipäätään. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäi kanttoreiden identiteettineuvottelun erityispiirteiden vertailu monen muun ammattiryhmän kanssa. Tarkempi muiden alojen työelämä tutkimukseen vertaava jatkotutkimus olisi mielenkiintoinen aihe. Lisää tutkimusta tarvittaisiin myös siitä, miten kanttoreiden työtä johdetaan seurakunnissa ja mitkä ovat ne työn rakenteet, joihin työ perustuu. Jatkotutkimus voisi johdattaa niiden seikkojen äärelle, joiden avulla kanttorin työtä – myös sen luovia piirteitä – voitaisiin selkeämmin jäsentää. Tärkeinä jatkotutkimuksen aiheina pidän myös kanttorin työn tavoitteisiin ja tarkoitukseen liittyviä erilaisia käsityksiä. Näiden tutkiminen mahdollistaisi kenties jopa uudenlaisen musiikkiin liittyvän työn organisoinnin seurakunnissa.

Tekemäni tutkimus herättää kysymyksiä myös kanttoreiden koulutuksen ja työelämän todellisuuden suhteesta, ja tämä voisi olla kiinnostava ja hyödyllinen tutkimusaihe. Samoin tarvittaisiin lisää tietoa siitä, mitkä tekijät kanttoreiden koulutuksessa vahvistavat tai heikentävät kanttoreiden tulevaa toimijuutta työelämässä. Tähän kokonaisuuteen liittyy myös Kaartisen (2005) aloittama tutkimus musiikkia opiskelevien itsetuntokysymyksistä ja opettajien vaikutuksesta opiskelijan tulevan ammatillisen identiteetin kokemukseen.

Tutkimukseni nosti esiin seurakuntatyöyhteisön melko voimakkaankin merkityksen kanttorin ammatillisen identiteetin neuvottelun peilinä. Lisätutkimus työyhteisön (ml. esimiehet) käsityksistä kanttoreiden osaamisesta, työstä ja sen tavoitteista avasi todennäköisesti tässä tutkimuksessa nousseita kysymyksiä. Tieto siitä, mistä ristiriitaiset käsitykset tulevat ja mitä ne tarkalleen ovat, antaisi keinoja epäselvyyksien ratkaisemiseksi seurakuntatyöyhteisöissä. On mahdollista, että niin sanotut väärät käsitykset, joista ainakin osa tuli esiin myös tässä tutkimuksessa, ovat hyvin syvällä kanttorin työn rakenteissa ja johtamisessa. Tämä tutkimus tuo ilmi myös kysymyksen kanttorinvirkojen profiloinnista: Kuka oikeastaan profiloi kanttorin virkaa? Ovatko erilaiset painotukset kanttorinvirassa lähtöisin seurakunnasta vai kanttorista itsestään? Mikäli kanttori ei olekaan profiiliin sopiva, antaako hän osaamisensa panoksen jonnekin muualle työn ulkopuolella? Kaikki tutkimus ja työ, joka edesauttaisi kanttorin työn selkeämpää jäsentymistä sekä kanttorille itselleen että esimiehille ja työyhteisölle, todennäköisesti vahvistaisi kanttoreiden toimijuutta ja työhyvinvointia. Näiden tavoittaminen vaatisi jatkotutkimuksen lisäksi ponnistelua paitsi kanttoreilta itseltään myös Suomen kirkolta ja seurakunnilta sekä kanttoreita kouluttavilta tahoilta.

6.5 Lopuksi

Tämä tutkimus ja kaikki siihen liittyneet vaiheet ovat avanneet minulle lukuisia näkökulmia tarkastella kanttorin työtä, pohtia kanttorin ammattia ja ennen kaikkea

identiteettiä. Kanttorin työn rajattomuus ilmenee tässä työssä monella tasolla, esimerkiksi kanttorin työajoissa, työn paikoissa, instrumenttien määrässä, musiikin tyyleissä, ohjelmistossa ja musiikin kvaliteetissa. Kuitenkin identiteetissä raja on jollain tapaa oleellinenkin seikka, koska se luo käsitystä siitä, mitä minä olen ja mitä en ole.

Ammatillisen identiteetin ytimeistä erityisellä tavalla mieleeni jäi Petrin haastattelu. Hän oli moniosaaja, kuten kanttorit tapaavat olla. Hän kertoi johtavansa lapsikuoroa ja isoja kirkkomusiikkiteoksia ja hän lauloi ja soitti. Petriä kiinnosti harjoitella vaikeita urkukappaleita ja paneutua syvällisesti musiikkiin. Hän kertoi myös osaavansa soinnuttaa ja soittaa vapaata säestystä ja tunsu ”punaisen kirjan” laulut. Silti hän koki olevansa *kuutamolla* näiden laulujen rytmisessä kielessä ja kohdanneensa tällaisessa tilanteessa nuorisotyöntekijän kysymyksen: *Ooksä musiikin ammattilainen?* Vaikka Petri kertoi tapahtuneesta nauraen ja huumori oli ollut läsnä myös itse tilanteessa, tuo lause kertoo paljon siitä kontekstista, missä kanttori tekee työtään ja neuvottelee identiteettiään.

Yhtenä tämän työn vaikeimpana haasteena pidin ammatillisen identiteetin käsitteen avaamista niin, että se selkeästi, lyhyesti ja mahdollisimman tyhjentävästi olisi ymmärrettävissä. Miten tiivistää se, mistä ammatillisessa identiteetissä oikein on kyse? Tähän vastauksen sain Petrin haastattelussa, kun hän kertoi, mitä oli vastannut nuorisotyöntekijän esittämään kysymykseen. Vastaus kuului: *[nauraa] Mä [vastasin] et oon mä.* Siinä se on. Käsitys itsestä ammatillisena toimijana: *Mä et oon mä.*

Lähteet

Ahokas, Marja. 2010. ”Ryhmät ja niiden väliset suhteet.” Teoksessa Eero Suoninen, Anna-Maija Pirttilä-Backman, Anja Riitta Lahikainen ja Marja Ahokas, Arjen sosiaalipsykologia, 185–242. Helsinki: WSOYpro Oy.

Ahola, Kirsi. 2006. ”Kuormittuminen, sairastaminen ja työ.” Teoksessa Kirsi Ahola, Sirku Kivistö ja Maarit Vartia, Työterveyspsykologia, 41–56. Helsinki: Työterveyslaitos.

Akkerman, Sanne F. ja Paulien C. Meijer. 2011. ”A dialogical approach to conceptualizing teacher identity.” *Teaching and Teacher Education*, 27 (2011), 308–319.

Ala-Mursula, Leena. 2006. *Employee worktime control and health*. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Alasaarela, Laura. 2015. *Muusikko ja sielunhoitaja: Kirkkomuusikon ammatti-identiteetti ja sen kehittyminen opiskelun aikana*. Opinnäytetyö. Musiikin tutkinto-ohjelma. Oulun ammattikorkeakoulu.

Alasuutari, Pertti. 2001. *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus Kirja Oy Yliopistokustannus University Press Finland.

Andersson, Marjukka, Mikael Helenelund, Annamari Jokinen, Mika Mäntyrinta ja Reijo Pajamo. 2007. *Leivästä, Sanasta ja Musiikista*. Helsinki: Kirjapaja.

Anetjärvi, Sari. 2018. ”Sähköpostitiedonanto.” 2.11.2018

Annala, Eero. 2003. ”Sähköinen äänentoisto.” Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, *Kirkkomusiikin käsikirja*, 523–533. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Annala, Eero. 2003. ”Urut ja piano – tärkeimmät seurakunnan soittimet.” Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, *Kirkkomusiikin käsikirja*, 499–511. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Anttila, Krista. 2011. ”Opiskelijan uraidentiteetistä ja sen kehittamisestä.” Teoksessa Jenni Kaisto ja Jaana O. Liimatainen, *Asiantuntijaksi kasvun tukeminen korkeakoulussa*, 5–12. Oulu: Oulun yliopisto.

Beijaard, Douwe, Paulien C. Meijer ja Nico Verloop. 2004. ”Reconsidering research on teachers’ professional identity.” *Teaching and Teacher Education*, 20 (2004), 107–128.

Bridges, Stephanie J. 2018. ”Professional identity development: Learning and journeying together.” *Research in Social and Administrative Pharmacy*, 14 (2018), 290–294.

Burns, Eila ja Sheena Bell. 2011. ”Narrative construction of professional teacher identity of teachers with dyslexia.” *Teaching and Teacher Education*, 27 (2011), 952–960.

Burr, Vivien. 2004. *Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. Kääntänyt Jyrki Vainonen*. Tampere: Vastapaino.

Christensen, Solveig. 2013. *Kirkkemusiker – kall og profesjon: Om nyutdannede kirkemusikeres profesjonelle livsbetingelser*. Väitöskirja. Oslo: Norges musikkhøgskole.

Engström, Katarina, Veli-Matti Salminen ja Teija Tuukkanen. 2018. *Muusikkona kirkon palveluksessa Kanttoreiden osaamiskartoituskysely 2017*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 59. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=julkaisu&tit=Muusikkona-kirkon-palveluksessa>. Luettu 27.4.2019.

Erkkilä, Lasse. 2003. ”Kanttorin virka.” Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, *Kirkkomusiikin käsikirja*, 71–97. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Erkkilä, Lasse. 2003. ”Kanttorinviran hakeminen ja työ seurakunnassa.” Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, Kirkkomusiikin käsikirja, 487–498. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Eskola, Jari. 2007. ”6–8 (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta.” Teoksessa Leena Viinamäki ja Erkki Saari, Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen, 32–46. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Eskola, Jari. 2018. ”Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta.” Teoksessa Raine Valli, Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, 209–231. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eteläpelto, Anneli. 2007. ”Työidentiteetti ja subjektiivisuus rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa.” Teoksessa Anneli Eteläpelto, Kaija Collin ja Jaana Saarinen, Työ, identiteetti ja oppiminen, 90–142. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Eteläpelto, Anneli ja Katja Vähäsantanen. 2010. ”Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona.” Teoksessa Anneli Eteläpelto ja Jussi Onnismaa, Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu, 26–49. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Eteläpelto, Anneli, Katja Vähäsantanen, Päivi Hökkä ja Susanna Paloniemi. 2014. ”Miten käsitteellistää ammatillista toimijuutta työssä?” Aikuiskasvatus, 3 (2014), 202–214.

Eteläpelto, Anneli, Katja Vähäsantanen, Päivi Hökkä ja Susanna Paloniemi. 2017. ”Tutkimus- ja kehittämishankkeen tausta ja lähtökohdat.” Teoksessa Anneli Eteläpelto, Susanna Paloniemi, Päivi Hökkä ja Katja Vähäsantanen, Ammatillinen toimijuus, rakenne, mittari ja tuki, 5–13. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Eteläpelto, Anneli, Päivi Hökkä, Susanna Paloniemi ja Katja Vähäsantanen. 2014. ”Ammatillisen toimijuuden ja työssä oppimisen vahvistaminen: hankkeen taustaa

ja lähtökohtia.” Teoksessa Päivi Hökkä, Susanna Paloniemi, Katja Vähäsantanen, Sanna Herranen, Mari Manninen ja Anneli Eteläpelto, Ammatillisen toimijuuden ja työssä oppimisen vahvistaminen – Luovia voimavaroja työhön!, 17–31. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Freer, Patrick K. ja Dawn Bennett. 2012. ”Developing musical and educational identities in university music students.” *Music Education Research*, 14 (3), 265–284.

Grundstén, Anne-Marie. 2017. Hautausmusiikki ja sen valinta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suomenkielisissä seurakunnissa: Kanttorien näkemyksiä musiikin toteutuksesta vuoden 2003 käsikirjauudistuksen jälkeen. Väitöskirja. Taideyliopisto, Sibelius-Akatemia, DocMus-tohtorikoulu. *Studia Musica* 71. Helsinki: Unigrafia.

Hakkarainen, Kai, Tuire Palonen ja Sami Paavola. 2002. ”Kolme näkökulmaa asi-
antuntijuuden tutkimiseen.” *Psykologia* 37, 448–464.

Hakulinen, Auli. 2016. ”Lauserakenteet.” Teoksessa Melisa Stevanovic ja Camilla Lindholm, Keskusteluanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta, 122–142. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart. 1999. *Identiteetti*. Kääntänyt Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Hankamäki, Jukka. 2015. *Sosiaalipsykologian sydän – George H. Mead ja symbolinen interaktionismi sosiaalipsykologian tutkimustraditiossa ja toimijuuden teoriassa*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2015:20. Helsinki: Unigrafia.

Hannikainen, Jorma. 2003. ”Kuurot ja musiikkiryhmät.” Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, *Kirkkomusiikin käsikirja*, 467–483. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Hansen, Daniel Albert. 1998. The role of the church musician: A study of perception of the identity of the ideal and actual church musician in the United Church of Canada. Dissertation. Boston: A Bell & Howell Information Company.

Heikkinen, Hannu L. T. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 175. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Heinonen, Yrjö. 2009. ”Etnomusikologin subjektipositio ja tutkijaidentiteettini muotoutuminen.” *Musiikin suunta*, 4 (2009), 52–61.

Helkama, Klaus, Rauni Myllyniemi, Karmela Liebkind, Johanna Ruusuvuori, Jan-Erik Lönnqvist, Nelli Hankonen, Tuuli Anna Mähönen, Inga Jasinskaja-Lahti ja Jukka Lipponen. 2015. *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2010. *Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirvonen, Airi. 2003. Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi. Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Oulu: Oulun Yliopisto.

Huhtanen, Kaija. 2013. *Kanttorin ammatillinen identiteetti*. Maisterin tutkinnon opinnäyte. Sibelius-Akatemia.

Huhtanen, Kaija. 2004. Pianistista soitonopettajaksi. Tarinat naisten kokemusten merkityksellistäjänä. Väitöskirja. *Studia Musica* 22. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Huhtinen-Hildén, Laura. 2012. Kohti sensitiivistä musiikin opettamista. ammattitaidon ja opettajuuden rakentumisen polkuja. Väitöskirja. *Jyväskylä Studies in Humanities* 180. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hytönen, Maarit. 2018. *Kutsumus ja elämäntehtävä*. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskus.

Hyvärinen, Matti. 2017. ”Haastattelun maailma.” Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvoori, Tutkimushaastattelun käsikirja, 11–45. Tampere: Vastapaino.

Hägg, Outi. 2011. Yrittäjyysvalmennus ja yrittäjäidentiteetti. Väitöskirja. Kasvatustieteen yksikkö. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1079. Tampere: Tampereen yliopisto.

Izadinia, Mahsa. 2013. ”A review of research on student teachers’ professional identity.” *British Educational Research Journal*, 39 (4), 694–713.

Jalkanen, Kaarlo. 1976. Lukkarin- ja urkurinvirka suomessa 1809–1870. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 101.

Jokinen, Jyrki. 2002. Aikuisopettajan identiteetti. Yksinäisestä sankariopettajasta tiimiytyneeseen yrittäjään? Väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Acta Universitatis Tamperensis 898. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Juhila, Kirsi. 2012. ”Poikkeavan kategorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen.” Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, Kategoriat, kulttuuri & moraalit, 175–225. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi, Arja Jokinen ja Eero Suoninen. 2012. ”Kategoria-analyysin teesit.” Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, Kategoriat, kulttuuri & moraalit, 45–87. Tampere: Vastapaino.

Juntunen, Elina ja Minna Valtonen. 2013. ”’Mitä pappi tekee täällä?’ Kertomuksia kirkon oppilaitostyöntekijöiden identiteetistä.” *Aikuiskasvatus*, 3 (2013), 201–214.

Jussila-Gripentrog, Sirkka-Liisa. 2003. ”Urkurin ohjelmisto.” Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, Kirkkomusiikin käsikirja, 387–399. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Juuti, Sini. 2012. Piano musicians' identity negotiations in the context of the academy and transition to working life. Väitöskirja. Helsingin yliopisto käyttäytymistieteellinen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 338.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7859-0>. Luettu 20.9.2018.

Juuti, Sini ja Karen Littleton. 2010. ”Luovuus identiteettityössä – muusikoiden identiteetit muutoksessa.” Teoksessa Kaija Collin, Susanne Paloniemi, Helena Rasku-Puttonen ja Päivi Tynjälä, Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus, 243–253. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kaartinen, Tapani. 2005. Itsesäätelyvalmiudet musiikin opiskelussa. Väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Acta Universitatis Tamperensis 1125. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Kanttorinvirkaan kelpoistavia tutkintoja koskevien säädösten soveltamisohje. Piispainkokous 11.9.2013. [http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/38A9A02500E0C373C22577A60025D036/\\$FILE/ATTVVH47.pdf](http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/38A9A02500E0C373C22577A60025D036/$FILE/ATTVVH47.pdf). Luettu 26.10.2018.

Kanttorin viran ohjesääntö.1982. <http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3BD819-2>. Luettu 2.11.2018.

Kanttorityöryhmä. 2007. Kanttorin viran kelpoisuusvaatimusten uudistaminen. Mietintö, Sarja B 2007:1, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen 13.–15.2.2006 asettaman työryhmän mietintö.

Kaunismaa, Pekka. 1997. ”Keitä me olemme? Kollektiivisen identiteetin käsitteellisistä lähtökohdista.” Sosiologia: Westermarck-seuran julkaisu, 34 (3), 220–230.

King, Nigel ja Christine Horrocks. 2010. Interviews in Qualitative Research. Cornwall: SAGE Publications Ltd.

Kirkkohallitus. 2002. Palvelijoiksi vihityt. Sarja A 2002:1. Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kirkkojärjestys 12.11.2010/1009/2012. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>. Luettu 26.10.2018.

Kirkkojärjestys 8.5.2015/1606. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kanttorin%20virka#O3L6P6>. Luettu 26.10.2018.

Kirkkolaki 21.12.2012/1008. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#O2L6P30>. Luettu 27.10.2018.

Kirkon koulutuskeskus. 2010. ”Ydinsaaminen – osaamisen ydin.” Kirkon hengellisen työn ammattien ydinsaaminen 2010. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43E20F>. Luettu 26.10.2018.

Kirkon säädöskokoelma Nro 123. Kirkkohallituksen päätös kanttorinvirkaan vaadittavista tutkinnoista. 2015. <http://kappeli.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/fa46a819de58e4cdc2257784004024c3/427b894b1bfb70d9c2257f34004a9e62?OpenDocument>. Luettu 26.10.2018.

Kirkon tilastokeskus. 2018. ”Koko henkilöstön lukumäärä tehtävryhmittäin vuosina 2008–2017.” <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content4276D4>. Luettu 15.9.2018.

KirVESTES 2018–2020. 2018. Kirkon virka- ja työehtosopimukset. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E86CF8CB31704015C2258252004B5B36/\\$FILE/KirVESTES20182020Sakastiin.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E86CF8CB31704015C2258252004B5B36/$FILE/KirVESTES20182020Sakastiin.pdf). Luettu 28. 10 2018.

Koivusalo, Petri. 2003. ”Kirkkotila ja akustiikka.” Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, *Kirkkomusiikin käsikirja*, 513–521. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Koski-Heikkinen, Anne. 2013. *Ammatillisen opettajan identiteetti ja auktoriteetti – Ammatilliset opettajat ja opiskelijat ideaalia ammatillista opettajuutta etsimässä.*

Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Lapponiensis 271. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kouvo, Anne, Marjatta Lairio ja Sauli Puukari. 2009. ”Yliopisto-opiskelu osana opiskelijan elämän ja identiteetin rakentumista.” *Kasvatus*, 5 (2009), 443–453.

Kulmala, Anna. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toisesta. Väitöskirja. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Acta Universitatis Tamperensis 1148. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuula, Arja. 2006. ”Yksityisyyden suoja tutkimuksessa.” Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali, *Etiikkaa ihmistieteille*, 124–140. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuusela, Pekka. 2006. ”Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status.” Teoksessa Pertti Rautio ja Mikko Saastamoinen, *Minuus ja identiteetti*, 36–56. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kuusi, Tuire, Jari Haukka, Liisa Myllykangas ja Irma Järvelä. 2019. “Causes of Death of Professional Musician in the Classical Genre.” *Medical Problems of Performing Artists* 34 (2), 92–97. <https://doi.org/10.21091/mppa.2019.2016>

Kvale, Steinar. 1996. *Interviews*. California: Sage Publications.

Kärnä, Maija. 2015. ”Narratiivit ammatillisen identiteetin rakennuksessa.” Teoksessa Eero Ropo, Eero Sormunen ja Jannica Heinström, *Identiteetistä informaatiolukutaitoon: tavoitteena itsenäinen ja yhteisöllinen oppija*, 83–103. Tampere: Tampere University Press.

Laine, Timo. 2018. ”Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma.” Teoksessa Raine Valli, *Ikkunoita tutkimusmetodeihin* 2, 29–50. Jyväskylä: PS-kustannus.

Launonen, Pekka. 2009. Kasvu kirkon työntekijäksi: diakoni-, diakonissa- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden ammatillinen motivaatio, osaaminen ja identiteetti

vuosina 2004–2008. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A, Tutkimuksia, 22, Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Lindeberg, Anna-Mari. 2005. Millainen laulaja olen. Opettajaksi opiskelevan vo-
kaalinen minäkuva. Väitöskirja. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkai-
suja, no 104. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Lintunen, Petri. 2003. ”Seurakunnan musiikkielämä ja sen tavoitteet.” Teoksessa
Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, Kirkkomusiikin käsikirja,
419–434. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Lönnqvist, Jouko. 2005. ”Johtajan haasteet ja paineet. Työelämä muuttuu – muut-
tuuko johtaminen?” Teoksessa Harri Hyyppä ja Asko Miettinen, Johtajuus ja or-
ganisaatiodynamiikka, 160–171. Oulu: Metanoia Instituutti.

Mahlakaarto, Salme. 2010. Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voi-
maantumisen kehitysohjelmassa. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education,
Psychology and Social Research 394. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mankkinen, Teija. 2011. Palomiehen ammatti työnä ja elämäntapana. Väitöskirja.
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Martela, Frank, Iida Mäkikallio ja Villiam Virkkunen. 2017. ”Itsemääräämisteoria
ja psykologiset perustarpeet työssä.” Teoksessa Katariina Salmela-Aro ja Jari-
Erik Nurmi, Mikä meitä liikuttaa: motivaatiopsykologian perusteet, 100–115. Jy-
väskylä: PS-kustannus.

Miettinen, Timo, Simo Pulkkinen ja Joonas Taipale. 2010. ”Johdanto.” Teoksessa
Timo Miettinen, Simo Pulkkinen ja Joonas Taipale, Fenomenologian ydinkysy-
myksiä, 9–22. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Mulari, Marjatta. 2013. Tietoisien ammatinvalinnan opas. Jyväskylä: Atena.

Murto, Seppo. 2004. ”Johtajana ja laulajana kirkkokuorossa.” Teoksessa Juhani
Haapasalo, Liisa Lauerma, Martti Nissinen ja Pekka Suikkanen, Kirkkomusiikki,
87–94. Helsinki: Edita Prima Oy.

Niemelä, Kati. 1999. Teologiksi? Teologiseen tiedekuntaan pyrkivien uranvalintamotiivit ja ammatillinen suuntautuminen. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Kirkon tutkimuskeskus Sarja A Nro 74. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Niemelä, Kati. 2010. Papisto ja kanttorit 2010. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content2DBC36>. Luettu: 4.10.2018.

Niemelä, Kati. 2013. ”Teologiselle koulutuslalle suuntautuminen ja opiskeluprosessi.” Teoksessa Kati Niemelä ja Veli-Matti Salminen, Teologiksi kasvamassa, 55–80. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.

Niemelä, Kati. 2014. ”Sakasti. Tutkimukset ja julkaisut.” Kutsumusta, auttamista ja itsensä toteuttamista. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=sarjoittain&cat=Kirkon%20tutkimuskeskuksen%20verkkojulkaisuja&ind=10&type=aakkos>. Luettu 4.10.2018.

Oakland, Jane, Raymond MacDonald ja Paul Flowers. 2017. ”Who am I? The process of identity renegotiation for opera choristers following redundancy.” Teoksessa Raymond MacDonald, David J. Hargreaves ja Dorothy Miell, Handbook of musical identities, 420–435. Oxford: Oxford University Press.

Ojala, Hanna. 2010. Opiskelemissa tavallaan. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Acta Electronica Universitatis Tampensis 1025. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66690/978-951-44-8298-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 22.1.2018.

Ojala, Satu. 2014. Ansiotyö kotona ikkunana työelämään. Väitöskirja. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Acta Universitatis Tampensis 1941. Tampere: Tampere University Press.

Paldanius, Kalevi. 2012. Eläinlääkärin ammatti-identiteetti, asiakasvuorovaikutuksen jännitteiden hallinta ja kliinisen päättelyn yhteenkietoutuminen sekapraktiikassa. Väitöskirja. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 31. Joensuu: University of Eastern Finland.

Palukka, Hannele. 2003. Johtotähdet. Lennonjohtajien ammatti-identiteetin rakentuminen ryhmähaastatteluisissa. Väitöskirja. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere: Acta Electronica Universitatis Tamperensis 286. <http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67314/951-44-5783-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 4.9.2018.

Partti, Heidi. 2012. A study of pre-service music education students, their struggle to establish a professional identity. Väitöskirja. Studia Musica 50. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Pasternack, Amos. 2017. ”Lääkäriprofessioni ja professionalismi lääkärin työssä – ihanne ja ongelmat.” Teoksessa Amos Pasternack, Raimo Puustinen ja Jaana Hal-lamaa, Lääkäriprofessioni, 9–26. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Pennington, Donald C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus Kirja Oy.

Perttula, Juha. 2000. ”Kokemuksesta tiedoksi: fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua.” <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.uniarts.fi/se/k/0022-927-x/31/5/kokemuks.pdf>. Luettu 12.9.2017.

Perttula, Juha. 2005. ”Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria.” Teoksessa Juha Perttula ja Timo Latomaa, Kokemuksen tutkimus, 115–162. Tartu: Dialogia Oy.

Piispainkokous. 2018. ”Kanttorin viran ohjesääntö 1982.” Malliohjesäännöt. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content3BD819-2>. Luettu 28.10.2018.

Pirttilä-Backman, Anna-Maija. 2010. ”Arkiajattelu.” Teoksessa Eero Suoninen, Anna-Maija Pirttilä-Backman, Anja Riitta Lahikainen ja Marja Ahokas, Arjen sosiaalipsykologia, 243–290. Helsinki: WSOYpro Oy.

Pirttimaa, Kati. 2009. Kanttori kuoronjohtajana. Opinnäytetyö. Musiikin koulutusohjelma. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Pohjannoro, Ulla. 2010. Näkökulmia seurakuntien musiikkitoimintaan. Kanttoreiden kokemuksia ja tulevaisuusnäkyviä. Musiikinalan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, osaraportti 9, Helsinki: Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 9/2010.

Pohjannoro, Ulla. 2011. ”Muusikot seurakuntien palveluksessa.” Teoksessa Minna Muukkonen, Mirka Pesonen ja Ulla Pohjannoro, Muusikko eilen, tänään ja huomenna. 40–50. Helsinki, Musiikinalan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, loppuraportti: Sibelius-Akatemia.

Pohjannoro, Ulla ja Mirka Pesonen. 2010. Kanttori 2010. Kirkkoherrojen ajatuksia seurakuntien musiikkielämästä ja sen tulevaisuudesta. Musiikinalan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, osaraportti 7, Helsinki: Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 6/2010.

Pohjola, Kirsi. 2018. ”Matkalla kirkon lastenohjaajaksi.” Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=julkaisu&tit=Matkalla-kirkon-lastenohjaajaksi>. Luettu 26.8.2018.

Purchase, Sharon, Ray Da Silva Rosa ja Daniel Schepis. 2016. ”Identity construction through role and network position.” *Industrial Marketing Management*, 54 (2016), 154–163.

Pöyhönen, Sari. 2003. Uraopettajia, juurilleen palaajia ja kielenharrastajia. Suomen kielen opettajien ammatti-identiteetti Venäjän koulutuksen ja opetuksen murroksessa. Väitöskirja. Humanistinen tiedekunta. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Raatikainen, Panu. 2004. Ihmistieteet ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.

Rauhala, Lauri. 2009. ”Ihmisen ainutlaatuisuus.” Teoksessa Lauri Rauhala, Henkinen ihminen, 139–298. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Rautioaho, Asko. 1991. Urkujen rakenteen ja historian perusteet. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 3. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Ravolainen, Kaija. 2014. *The singer in the ecclesiastical hierarchy*. Väitöskirja. Helsinki: Taideyliopisto Sibelius-Akatemia.

Reid, Anna, Lars Owe Dahlgren, Peter Petocz ja Madeleine Abrandt Dahlgren. 2008. "Identity and engagement for professional formation." *Studies in higher Education*, 33 (6), 729–742.

Ropo, Eero. 2015. "Identiteetti tutkimuskohteena." Teoksessa Eero Ropo, Eero Sormunen ja Jannica Heinström, *Identiteetistä informaatiolukutaitoon*, 26–47. Tampere: Tampere University Press.

Ruohotie, Pekka. 1998. *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Helsinki: Oy Edita Ab.

Ruohotie, Pekka ja Juhani Honka. 1999. *Palkitseva ja kannustava johtaminen*. Helsinki: Oy Edita Ab.

Ruohotie-Lyhty, Maria. 2013. "Struggling for a professional identity: Two newly qualified language teachers' identity narratives during the first years at work." *Teaching and Teacher Education*, 30 (2013), 120–129.

Ruotsalainen, Kari. 2002. *Auttajana kirkon ja yhteiskunnan leikkauspisteessä: Kirkon perheneuvojien käsitys työstään*. Väitöskirja. Helsinki: Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 230.

Ruusuvuori, Johanna ja Liisa Tiittula. 2005. "Johdanto." Teoksessa Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula, *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 9–21. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen. 2010. "Haastattelun analyysin vaiheet." Teoksessa Johanna Ruusuvuori ja Pirjo Nikander *Haastattelun analyysi*, 9–36. Tampere: Vastapaino.

Ryynänen-Karjalainen, Lea. 2002. *Sukupuolesta huolimatta – Naiskanttorit Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. Väitöskirja. *Studia Musica* 14. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Saarilampi, Marja-Liisa. 2008. ”Positiointiteoria muusikkoututkimuksessa: muusikkouden rakentuminen klassisen musiikin erikoislehdessä.” *Musiikki*, 3–4 (2008), 27–39.

Saastamoinen, Mikko. 2006. ”Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina.” Teoksessa Pertti Rautio ja Mikko Saastamoinen, *Minuus ja identiteetti*, 170–180. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Salmi, Pontus. 2001. *Seurakuntien hengellistä työtä tekevien työmotivaatio*. Väitöskirja. Teologinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Helsinki: JTO-tutkimuksia sarja 14.

Salminen, Veli-Matti. 2016. ”Kirkko ja suomalainen musiikki- ja kulttuurielämä.” Teoksessa Kimmo Ketola, Maarit Hytönen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg ja Leena Sorsa, *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*, 88–109. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskus.

Salo, Eeva. 2006. *Kirkon virkaan opiskelevien hengellinen kasvu ja sitoutuminen kirkkoon*. Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto Sarja c 2006:4. <http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=julkaisu&tit=Kirkon-virkaan-opiskelevien-hengellinen-kasvu-ja-sitoutuminen-kirkkoon.-e>. Luettu 14.10.2018.

Salomaa, Heikki. 2007. *Minustako papiksi? Soveltavia opintojaan suorittava teologian opiskelija papin ammattikuvan ja identiteettinsä rakentaja*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Sandelin, Rabbe. 2017. ”Identiteten har många dimensioner.” *SFV-magasinet*, 2 (2017), 22–23.

Sariola, Yrjö. 2003. ”Kirkkomusiikki ja musiikin teologia.” Teoksessa Lasse Erkilä, Ulla Tuovinen ja Erkki Tuppurainen, *Kirkkomusiikin käsikirja*, 13–36. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Siekinen, Kirsi. 2007. ”Syvähaastattelu.” Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli, *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*, 44–59. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sihvo, Jouko. 1969. *Diakoni – kutsumus ja ammatti*. Tutkimus diakonisoista ja seurakuntasisaren virasta. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Kirkon tutkimuslaitoksen julkaisuja, 1. Porvoo: WSOY.

Sinokki, Marjo. 2016. *Työmotivaatio*. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Sippo, Matti. 2000. *Sairaalasielunhoitajan ammatti-identiteetti*. Väitöskirja. Helsinki: Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 225.

Stevanovic, Melisa. 2013. *Deontic rights in interaction: A conversation analytic study on authority and cooperation*. Väitöskirja. Helsinki: Publications of the Department of Social Research 2013:10 Sociology.

Suikkanen, Pekka. 2004. ”Olipa kerran urut.” Teoksessa Juhani Haapasalo, Liisa Lauerma, Martti Nissinen ja Pekka Suikkanen, *Kirkkomusiikki*, 96–105. Helsinki: Edita Prima Oy.

Suomen ev.lut. kirkko. 2018. *Kirkko työnantajana*. <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/toissa-kirkossa/kirkko-tyonantajana>. Luettu 29.9.2018.

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja. 2018. ”KirVESTES 2018–2020.” Kirkko ja päätöksenteko. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FF52061D86100522C22577120025A4F1/\\$FILE/KirVESTES201820Sakastiin.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FF52061D86100522C22577120025A4F1/$FILE/KirVESTES201820Sakastiin.pdf). Luettu 29.9.2018.

Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja. 2009. *Sinä olet kanssani Kirkollisten toimitusten opas*. Helsinki: Kirkkohallitus Jumalanpalveluselämä ja musiikkitoiminta.

Suomen kanttori-urkuriliitto. 2010. ”Kanttorin tehtävät ja tehtävien vaativuus ylempää korkeakoulututkintoa, laajaa yliopistotutkintoa ja muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävässä virassa.” Suomen kanttori-urkuriliitto.

Suoninen, Eero. 2012. ”Identiteettien rakentuminen.” Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, *Kategoriat, kulttuuri & moraali*, 89–130. Tampere: Vastapaino.

Suoninen, Eero. 2010. ”Päivittäinen vuorovaikutus.” Teoksessa Eero Suoninen, Anna-Maija Pirttilä-Backman, Anja Riitta Lahikainen ja Marja Ahokas, *Arjen sosiaalipsykologia*, 29–88. Helsinki: WSOYpro Oy.

Tervo-Niemelä, Kati. 2018. ”Sakasti. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja.” Kutsumuksen imu ja työn todellisuus. Pappien, teologien ja kanttoreiden suhde työhön, työhyvinvointiin ja suhtautuminen ajankohtaisiin kysymyksiin Kirkon akateemisten jäsentutkimuksessa 2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=sarjoittain&cat=Kirkon%20tutkimuskeskusten%20verkkojulkaisuja&ind=10&type=aakkos>. Luettu 31.10 2018.

Tiitu, Leena. 2009. *Kanttorin ammattikuva. Kanttoreiden käsitys ammatistaan ja siihen kohdistuvasta ulkopuolisesta vaikuttamisesta*. Väitöskirja. *Studia Musica* 37. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Trede, Tranziska, Rob Macklin ja Donna Bridges. 2012. ”Professional identity development: a review of the higher education literature.” *Studies in Higher Education*, 37 (3), 365–384.

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tökkäri, Virpi. 2015. ”Lauri Rauhalan merkityksestä Juha Perttulan fenomenologiselle ajattelulle ja kokemuksen tutkimukselle.” Teoksessa Virpi Tökkäri, *Kokemuksen tutkimus V*, 15–38. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.

Ukkola, Soja. 2016. *Koodattu aika. Ristiriitaisuuksien aikakulttuurit tietotyössä*. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Valanki, Erkki. 1999. Suomen urut ja niiden rakentajat 1500-luvulta vuoteen 1970. Uusintalaitos. Toimittanut Pentti Pelto. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 18. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Valtonen, Minna. 2009. Kertomuksia kirkon työntekijäksi kasvamisesta: Kirkon nuorisotyönohjaajiksi opiskelevien spiritualiteetin ja ammatillisen identiteetin muotoutuminen. Väitöskirja. Teologinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia, 23. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Wikipedia. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Maalaiskomedia#Rooleissa>. Luettu 21.9.2018.

Vähäsantanen, Katja. 2007. ”Ammatillisen opettajan ammatti-identiteetti muutoksessa.” Teoksessa Anneli Eteläpelto, Kaija Collin ja Jaana Saarinen, Työ, identiteetti ja oppiminen, 156–176. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

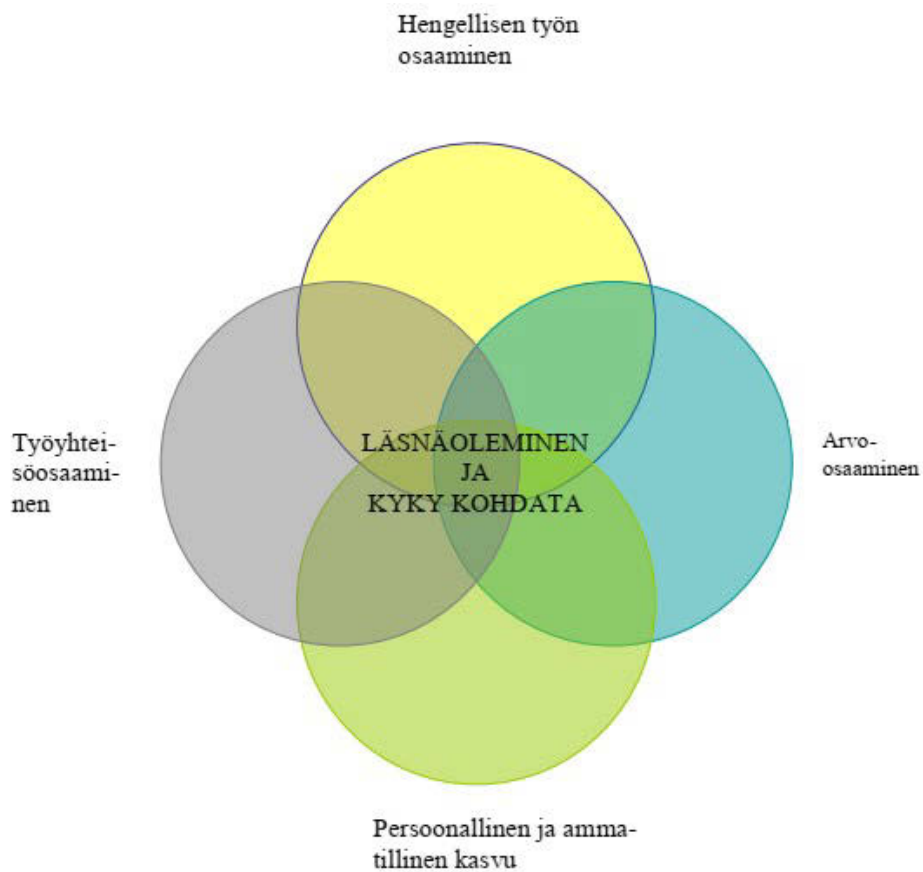
Vähäsantanen, Katja, Päivi Hökkä, Anneli Eteläpelto ja Helena Rasku-Puttonen. 2012. ”Opettajien ammatillinen identiteetti, toimijuus ja sitoutuminen.” *Aikuis-kasvatus*, 2 (2012), 96–106.

Vähäsantanen, Katja, Susanna Paloniemi, Eija Räikkönen, Päivi Hökkä ja Anneli Eteläpelto. 2017. ”Ammatillisen toimijuuden moniulotteinen rakenne ja mittari-kehittely.” Teoksessa Katja Vähäsantanen, Susanna Paloniemi, Päivi Hökkä ja Anneli Eteläpelto, *Ammatillinen toimijuus: Rakenne, mittari ja tuki*, 14–33. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Vähäsantanen, Katja, Eija Räikkönen, Susanna Paloniemi, Päivi Hökkä ja Anneli Eteläpelto. 2019. ”A novel instrument to measure the multidimensional structure of professional agency.” *Vocations and Learning*, 12 (2019), 267–295.

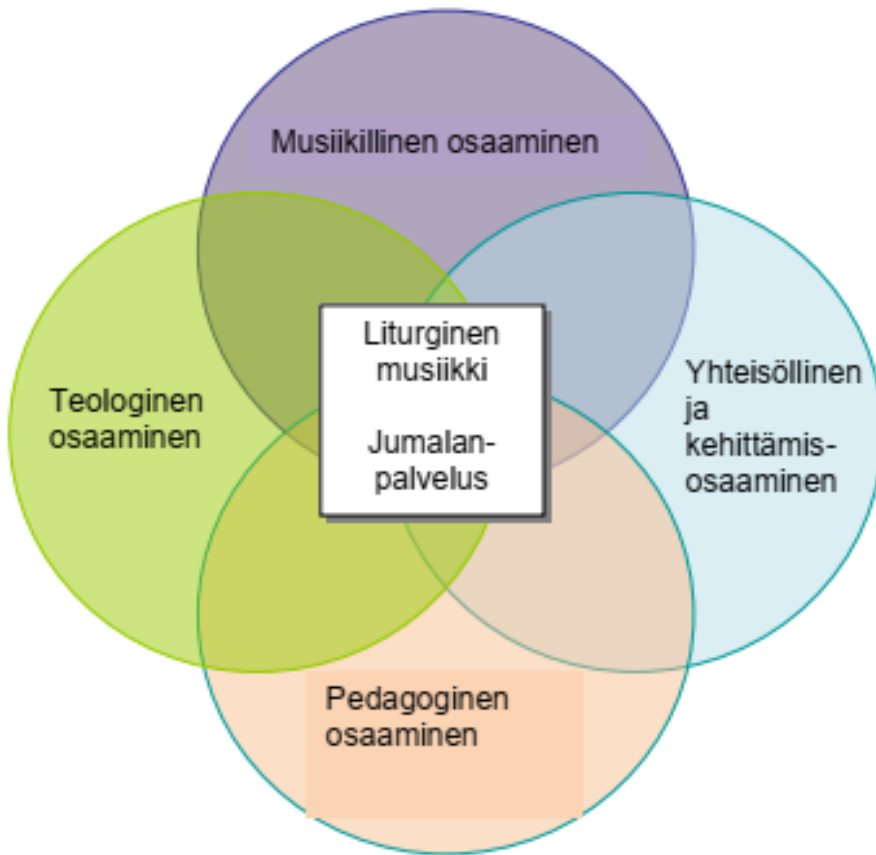
LIITTEET

Liite 1 Kirkon hengellisen työn työntekijän ydinosamisalueet

(Kirkon koulutuskeskus 2010, 6.)

Liite 2 Kanttorin ydinosamisalueet

(Kirkon koulutuskeskus 2010, 12.)

Liite 3 Kutsu tutkimushaastatteluun

Hyvä kanttori!

Kutsun Sinut haastateltavakseni väitöstutkimukseeni, joka käsittelee kanttorin ammatillista identiteettiä. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää millaisia piirteitä kanttorit itse tunnistavat omassa ammatillisessa identiteetissään eli mistä ammatillisuuden kokemus muodostuu. Pyydän haastateltavaksi henkilöitä, jotka ovat olleet työelämässä kanttorina 10–15 vuotta. (Perhevapaat tms. voivat sisältyä vuosiin.) Aiheesta ei tarvitse olla mitään erityistä esitietoa, vaan haluan kuulla sinun kokemuksistasi ja ajatuksistasi.

Tutkimus toteutetaan syvähaastattelun menetelmällä, eli haastattelu on hyvin keskustelunomainen. Haastattelu äänitetään ja kirjoitetaan analyysia varten tekstimuotoon. Samalla poistetaan tekstistä kaikki tunnistetiedot, paikannimet yms. Tekstiaineisto lähetetään haastatelluille tarkistettavaksi. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti, ja haastateltavien henkilöllisyys jää vain tutkimuksen tekijän tietoon. Tutkimusaineisto säilytetään eettisten ohjeiden mukaisesti.

*Haastattelut toteutetaan yhteisesti sovitussa paikassa kevään 2016 aikana. Olen varautunut matkustamaan haastateltavien kotipaikkakunnille. Haastatteluun on hyvä varata 1-2 tuntia aikaa. Mikäli olet kiinnostunut, ole ystävällinen ja **vastaa tähän sähköpostiin 15.2.2016 mennessä**. Haastatteluun valitaan kymmenen kanttoria, joista jokainen haastatellaan erikseen. Koska ammattikuntamme on kovin pieni, pyydän haastateltavien anonymiteettiä vahvistaakseni, ettet keskustele kollegoittesi kanssa haastatteluun liittyvistä asioista. Voit kysyä lisätietoja sähköpostitse anna.helenius@uniarts.fi tai puhelimitse 040-5230445.*

Ystävällisin terveisin, Anna Helenius

tohtorikoulutettava, DocMus-tohtorikoulu, Taideyliopisto Sibelius-Akatemia

Tutkimuksen ohjaajat:

Ainejohtaja, yliopistonlehtori Jorma Hannikainen

Varadekaani, yliopistonlehtori Tuire Kuusi

Liite 4 Luokittelutaulukko

Luokka
Kategoria
Teema
Aihio
Kanttorin käsitys itsestään ammatillisena toimijana
Muusikoksi kasvamisen ja varhaiset käsitykset kanttorin ammatista
Lapsuudessa, urut, kanttorin sijaisena, paikallinen kanttori, hengellinen kutsumus, osaamisen tunnistaminen, harjoittelu, sijaisuuksia, yllätyksiä
Ammatin hallintaan liittyvät taidot
Urkujen soitto, laulu ja liturgia
Tutkinnot, monipuolisuus, ristiriita, toimitusmusiikki, osaamattomuus, kriittisyys, transponointi, improvisointi, soveltaminen ja soveltaminen, feikkaaminen, jumalanpalvelusmusiikki
Kuorotyö ja pedagogiikka
Tutkinnot, suunnitteluosaaminen, organisointi, pedagogiikka, motivointi, tunnelma, kuoron taso, itsenäistä työtä, uskottavuus, lapsikuorotyö, rippikoulu, musiikkikasvatus
Kevyt musiikki
Vapaa-ajalla, improvisaation taito, ei sisäistä paloa, uskottavuus
Kohtaamisen taito ja muu osaaminen ammatissa
Kohtaaminen, erilaiset sosiaaliset tilanteet, esillä oleminen, hallinnolliset taidot, viestintäosaaminen, suunnittelun taito, rajaamisen taito, tiedon tietäminen, esimiestaidot
Ammattiin liittyvät arvot ja ihanteet
Korkeatasoisuus, nöyryys, musiikki, virret, urut, messu, uskonnolliset arvot, kirkkotila, vitaalit arvot, muusikon ammatti, kirkon ja työyhteisön arvot, tapa pukeutua, perhearvot
Ammattiin liittyvät sitoumukset
Sitoumukset musiikkiin ja uskoon
Usko, musiikki, kutsumus, pitkälinen työ, perinteinen musiikki, virret, jumalanpalveluksen musiikki, sanoma, kristillinen elämäntapa
Sitoutuminen työajattomaan työaikaan
Vapaapäivät, työajan valvomattomuus, perhe, epämääräisyys ja yllätyksellisyys, vapaa-ajan varjeleminen, elämäntapa
Sitoutuminen pukeutumiseen
Tilanteen luonteen huomioiden, ammattirooli, suhteessa työtehtävään, orientoituminen, virallisen työasun puuttuminen
Motivaatio ja turhautuminen työssä
Musiikki, konsertit, kuorotyö, harjoittelu, seurakuntalaiset, lohduttaminen musiikin avulla, johdatus, seurakunnan resurssit, itsenäisyys, työn puolustaminen, työyhteisön puuttuminen, epäselvyydet
Persoona kanttorin työssä
Musiikki, elämäntapa, musiikkimaku, vaatii itseltään paljon, nöyryys, vaatimattomuus, esillä olo, herkkyyys, empaattisuus, sosiaalisuus, ujous
Käsitys omasta ammatillisuudesta tulevaisuudessa
Lisäkoulutukset, alan vaihto, kirkostan eroaminen, kehittää työtä mielekkäämpään suuntaan, eläkeikä, ulkopuolisen muutoksen vaikutus

Luokka	
Kategoria	
Teema	
Aihio	
Kanttorin toimintaympäristö ammatillisen identiteetin neuvottelun kehyksenä	
Kanttorin ammatillisuuden kokemuksessa ilmenevät materiaaliset tekijät	
Työtilat	
	Kirkko, kappeli, seurakuntatalo, toimisto ja virasto, työhuone, koti, sairaala ja palvelutalo, koulu
Musiikkiin liittyvät työvälineet	
	Urut, kuoro
Kanttorin ammatillisen position kokemuksessa ilmenevät valtasuhteet, puhettavat ja työkuultuuri	
Kanttorikollegat	
	Ainoat kanttorit, kollegojen tapaamiset, useat kanttorit, jakaminen, tehdään yhdessä, ei tehdä yhdessä, työn sisältö erilainen, vertaaminen, palaute, hiippakuntakanttori, muu muusikko
Seurakuntien työkuultuuri kanttoreiden silmin	
	Messut ja toimitukset, musiikin ulkopuoliset työtehtävät, rajat, vapaa työkuultuuri
Työyhteisön valtasuhteet, kanttori työyhteisössä	
	Ammatin erityisyys, väärät käsitykset, valtakeskustelut, arvostus
Esimiehet	
	Kanttori, kappalainen, kirkkoherra, aikaisempi esimies, tuleva esimies
Seurakuntalaiset	
	Tunnettu henkilö, kaupassa, palautetta, palautteet pukeutumisesta, odotukset ja oletukset, luottamushenkilöt

ISBN: 978-952-329-141-6 (PAINETTU)
ISBN: 978-952-329-142-3 (SÄHKÖINEN)
STUDIA MUSICA 79 (ISSN 0788-3757)

UNIGRAFIA
HELSINKI 2020

**TAIDE-
YLIOPISTO**

X SIBELIUS-AKATEMIA

TUTKIJAKOULUTUS
DocMus-TOHTORIKOULU